

**Ühelt poolt Euroopa Liidu ja selle liikmesriikide ning teiselt poolt Kasahstani Vabariigi vaheline
laiendatud**

PARTNERLUS- JA KOOSTÖÖLEPING

SISUKORD

PEALKIRI

PREAMBUL

I JAOTIS LEPINGU ÜLDPÕHIMÕTTED JA EESMÄRGID

II JAOTIS POLIITILINE DIALOOG; KOOSTÖÖ VÄLIS- JA JULGEOLEKUPOLIITIKA VALDKONNAS

III JAOTIS KAUBANDUS JA ÄRI

1. PEATÜKK KAUBAVAHETUS

2. PEATÜKK TOLL

3. PEATÜKK TEHNILISED KAUBANDUSTÕKKED

4. PEATÜKK VETERINAAR- JA FÜTOSANITAARKÜSIMUSED

5. PEATÜKK TEENUSKAUBANDUS JA ETTEVÕTETE ASUTAMINE

1. JAGU ÜLDSÄTTED

2. JAGU ETTEVÕTETE ASUTAMINE JA PIIRIÜLENE TEENUSTE PAKKUMINE

1. ALLJAGU KÕIK MAJANDUSTEGEVUSE VALDKONNAD

2. ALLJAGU MUUD MAJANDUSTEGEVUSE VALDKONNAD PEALE TEENUSTE

3. JAGU FÜÜSILISTE ISIKUTE AJUTINE KOHALOLEK ÄRILISEL EESMÄRGIL

4. JAGU SISERIIKLIKUD ÕIGUSNORMID

5. JAGU VALDKONDLIKUD ERISÄTTED

6. JAGU ERANDID

7. JAGU INVESTEERIMINE

6. PEATÜKK KAPITALI LIIKUMINE JA MAKSED

7. PEATÜKK INTELLEKTUAALOMAND

1. JAGU PÕHIMÕTTED

2. JAGU INTELLEKTUAALOMANDIÕIGUSTE NORMID

3. JAGU INTELLEKTUAALOMANDIÕIGUSTE KAITSE TAGAMINE

4. JAGU VAHENDUSTEENUSTE OSUTAJATE VASTUTUS

- 8. PEATÜKK RIIGIHANKED
- 9. PEATÜKK TOORAINE JA ENERGIA
- 10. PEATÜKK KAUBANDUS JA JÄTKUSUUTLIK ARENG
- 11. PEATÜKK KONKURENTS
- 12. PEATÜKK RIIGI OSALUSEGA JA RIIGI KONTROLLI ALL OLEVAD ETTEVÕTTED NING ERI- VÕI AINUÕIGUSE VÕI PRIVILEEGI SAANUD ETTEVÕTTED
- 13. PEATÜKK LÄBIPAISTVUS
- 14. PEATÜKK VAIDLUSTE LAHENDAMINE
  - 1. JAGU EESMÄRK JA KOHALDAMISALA
  - 2. JAGU KONSULTEERIMINE JA VAHENDUS
  - 3. JAGU VAIDLUSTE LAHENDAMISE MENETLUS
    - 1. ALLJAGU VAHEKOHTUMENETLUS
    - 2. ALLJAGU TÄITMINE
    - 3. ALLJAGU ÜHISSÄTTED
  - 4. JAGU ÜLDSÄTTED

IV JAOTIS KOOSTÖÖ MAJANDUSARENGU JA JÄTKUSUUTLIKU ARENGU VALDKONNAS

- 1. PEATÜKK MAJANDUSDIALOOG
- 2. PEATÜKK KOOSTÖÖ RIIGI RAHANDUSE JUHTIMISE, RIIGIKONTROLI JA SISEKONTROLI VALDKONNAS
- 3. PEATÜKK KOOSTÖÖ MAKSUSTAMISE VALDKONNAS
- 4. PEATÜKK KOOSTÖÖ STATISTIKA VALDKONNAS
- 5. PEATÜKK KOOSTÖÖ ENERGIA VALDKONNAS
- 6. PEATÜKK KOOSTÖÖ TRANSPORDI VALDKONNAS
- 7. PEATÜKK KOOSTÖÖ KESKKONNA VALDKONNAS
- 8. PEATÜKK KOOSTÖÖ KLIIMAMUUTUSTE VALDKONNAS
- 9. PEATÜKK KOOSTÖÖ TÖÖSTUSE VALDKONNAS
- 10. PEATÜKK KOOSTÖÖ VÄIKESTE JA KESKMISE SUURUSEGA ETTEVÕTETE VALDKONNAS
- 11. PEATÜKK KOOSTÖÖ ÄRIÜHINGUÕIGUSE VALDKONNAS
- 12. PEATÜKK KOOSTÖÖ PANGANDUSE, KINDLUSTUSE JA MUUDE FINANTSTEENUSTE VALDKONNAS
- 13. PEATÜKK KOOSTÖÖ INFOÜHISKONNA VALDKONNAS

- 14. PEATÜKK KOOSTÖÖ TURISMI VALDKONNAS
- 15. PEATÜKK KOOSTÖÖ PÕLLUMAJANDUSE JA MAAELU ARENDAMISE VALDKONNAS
- 16. PEATÜKK KOOSTÖÖ TÖÖHÕIVE, TÖÖSUHETE, SOTSIAALPOLIITIKA JA VÕRDSETE VÕIMALUSTE VALDKONNAS
- 17. PEATÜKK KOOSTÖÖ TERVISHOIU VALDKONNAS

V JAOTIS KOOSTÖÖ VABADUSEL, TURVALISUSEL JA ÕIGUSEL RAJANEVAL ALAL

VI JAOTIS MUU KOOSTÖÖPOLIITIKA

- 1. PEATÜKK KOOSTÖÖ HARIDUSE JA KOOLITUSE VALDKONNAS
- 2. PEATÜKK KULTUURIKOOSTÖÖ
- 3. PEATÜKK TEADUS- JA INNOVATSIOONIKOOSTÖÖ
- 4. PEATÜKK MEDIA- JA AUDIOVISUAALKOOSTÖÖ
- 5. PEATÜKK KODANIKUÜHISKONNA KOOSTÖÖ
- 6. PEATÜKK KOOSTÖÖ SPORDI JA KEHALISE TEGEVUSE VALDKONNAS
- 7. PEATÜKK KOOSTÖÖ KODANIKUKAITSE VALDKONNAS
- 8. PEATÜKK KOOSTÖÖ KOSMOSETEGEVUSE VALDKONNAS
- 9. PEATÜKK KOOSTÖÖ TARBIJAKAITSE VALDKONNAS
- 10. PEATÜKK PIIRKONDLIK KOOSTÖÖ
- 11. PEATÜKK KOOSTÖÖ AVALIKU TEENISTUSE VALDKONNAS

VII JAOTIS FINANTS- JA TEHNILINE KOOSTÖÖ

VIII JAOTIS INSTITUTSIOONILINE RAAMISTIK

IX JAOTIS ÜLD- JA LÕPPSÄTTED

I LISA ARTIKLI 46 KOHASED RESERVATSIOONID

II LISA PIIRANGUD, MIDA KASAHSTANI VABARIIK KOHALDAB VASTAVALT ARTIKLI 48 LÕIKELE 2

III LISA III JAOTISE „KAUBANDUS JA ÄRI“ 8. PEATÜKI (RIIGIHANKED) KOHALDAMISALA

IV LISA III JAOTISE „KAUBANDUS JA ÄRI“ 8. PEATÜKI (RIIGIHANKED) HANKETEABE JA -TEADETE AVALDAMISE KANALID

V LISA III JAOTISE „KAUBANDUS JA ÄRI“ 14. PEATÜKI (VAIDLUSTE LAHENDAMINE) KOHASED VAHEKOHTUMENETLUSE EESKIRJAD

VI LISA III JAOTISE „KAUBANDUS JA ÄRI“ 14. PEATÜKI (VAIDLUSTE LAHENDAMINE) KOHANE VAHEKOHTUTE LIIKMETE JA VAHENDAJATE KÄITUMISJUHEND

VII LISA III JAOTISE (KAUBANDUS JA ÄRI) 14. PEATÜKI (VAIDLUSTE LAHENDAMINE) KOHANE VAHENDUSMEHCHANISM

PROTOKOLL VASTASTIKUSE HALDUSABI KOHTA TOLLIKÜSIMUSTES

PREAMBUL

BELGIA KUNINGRIIK,

BULGAARIA VABARIIK,

TŠEHHI VABARIIK,

TAANI KUNINGRIIK,

SAKSAMAA LIITVABARIIK,

EESTI VABARIIK,

IIRIMAA,

KREEKA VABARIIK,

HISPAANIA KUNINGRIIK,

PRANTSUSE VABARIIK,

HORVAATIA VABARIIK,

ITAALIA VABARIIK,

KÜPROSE VABARIIK,

LÄTI VABARIIK,

LEEDU VABARIIK,

LUKSEMBURGI SUURHERTSOGIRIIK,

UNGARI,

MALTA VABARIIK,

MADALMAADE KUNINGRIIK,

AUSTRIA VABARIIK,

POOLA VABARIIK,

PORTUGALI VABARIIK,

RUMEENIA,

SLOVEENIA VABARIIK,

SLOVAKI VABARIIK,

SOOME VABARIIK,

ROOTSI KUNINGRIIK,

SUURBRITANNIA JA PÕHJA-IIRI ÜHENDKUNINGRIIK,

kes on Euroopa Liidu lepingu ja Euroopa Liidu toimimise lepingu osalised, edaspidi „liikmesriigid”, ning

EUROOPA LIIT,

ühelt poolt ning

KASAHSTANI VABARIIK,

teiselt poolt

edaspidi koos „lepinguosalised”,

PIDADES SILMAS lepinguosalistevahelisi tihedaid sidemeid ja nende ühiseid väärtusi ning soovi veelgi tugevdada ja laiendada suhteid, millele on pandud alus 23. jaanuaril 1995. aastal Brüsselis alla kirjutatud ühelt poolt Euroopa Liidu ja selle liikmesriikide ning teiselt poolt Kasahstani Vabariigi vahelise partnerlus- ja koostöölepingu, Euroopa Ülemkogu 2007. aasta juunis vastu võetud Euroopa Liidu ja Kesk-Aasia uue partnerluse strateegia ning 2008. aastal vastu võetud Kasahstani Vabariigi riikliku programmiga „Tee Euroopasse“;

PIDADES SILMAS lepinguosaliste tahet rakendada kõiki ÜRO põhikirja, inimõiguste ülddeklaratsiooni ning Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni (OSCE), eelkõige Helsingi lõppakti põhimõtteid ja sätteid ning muid rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud norme;

PIDADES SILMAS lepinguosaliste tahet parandada põhivabaduste ja inimõiguste, demokraatia põhimõtete, õigusriigi ning hea valitsemistava edendamist, kaitsmist ja järgimist;

TUNNISTADES, et tehes koostööd inimõiguste ja demokraatia valdkonnas, järgivad lepinguosalisel rangelt järgmisi põhimõtteid: ühiste eesmärkide edendamine, avatud ja konstruktiivne poliitiline dialoog, läbipaistvus ja rahvusvaheliste inimõiguste normide austamine;

PIDADES SILMAS lepinguosaliste tahet järgida vaba turumajanduse põhimõtteid;

TUNNISTADES Euroopa Liidu ja Kasahstani Vabariigi omavaheliste kaubandus- ja investeerimissuhete tähtsuse kasvu;

PIDADES SILMAS, et leping tugevdab veelgi lepinguosaliste vahelisi majandussuhteid ning parandab kaubandus- ja investeerimiskliimat ja -tingimusi, mis võimaldab arendada nende vahelist kaubandust ja investeerimist muu hulgas energeetika valdkonnas;

PIDADES SILMAS, et kaubanduse ja investeeringute edendamine peab kõikides sektorites põhinema laiemal õiguslikul alusel, eelkõige käesoleval lepingul ning Maailma Kaubandusorganisatsiooni („WTO leping“) asutamislepingul;

PIDADES SILMAS lepinguosaliste tahet edendada rahvusvahelist rahu ja julgeolekut ning vaidluste rahumeelset lahendamist, eelkõige tehes selle nimel tulemuslikult koostööd ÜRO ja OSCE raames;

PIDADES SILMAS lepinguosaliste soovi arendada korrapärast poliitilist dialoogi vastastikust huvi pakkuvates kahepoolsetes ja rahvusvahelistes küsimustes;

PIDADES SILMAS lepinguosaliste tahet täita oma rahvusvahelist kohustust võidelda massihävitusrelvade ja nende kandevahendite leviku vastu ning teha koostööd tuumarelva leviku tõkestamise ning tuumaohutuse ja -julgeoleku valdkonnas;

PIDADES SILMAS lepinguosaliste tahet võidelda ebaseadusliku väike- ja kergrelvakaubanduse ja -varumise vastu ning järgides ÜRO Peaassambleel vastuvõetud relvakaubanduslepingut;

PIDADES SILMAS, et Kasahstani Vabariigi aktiivne osalemine Euroopa Liidu ja Kesk-Aasia uue partnerluse strateegia rakendamisel on väga oluline;

PIDADES SILMAS lepinguosaliste tahet võidelda organiseeritud kuritegevuse ja inimkaubanduse vastu ning tugevdada koostööd terrorismivastase võitluse valdkonnas;

PIDADES SILMAS lepinguosaliste tahet edendada dialoogi ja koostööd rändega seotud küsimustes, kasutades terviklikku lähenemist koostööle seadusliku rände valdkonnas ning võitlusele ebaseadusliku rände ja inimkaubanduse vastu, ning tunnistades käesolevas lepingus sisalduva tagasivõtuklausli tähtsust;

SOOVIDES tagada, et Euroopa Liidu ja Kasahstani Vabariigi vaheliste kahepoolsete kaubandussuhete tingimused oleksid tasakaalustatud;

PIDADES SILMAS lepinguosaliste tahet lähtuda Maailma Kaubandusorganisatsiooni („WTO“) liikmesusest tulenevatest õigustest ja kohustustest ning rakendada neid õigusi ja kohustusi läbipaistvalt ja kedagi diskrimineerimata;

PIDADES SILMAS lepinguosaliste tahet järgida jätkusuutliku arengu põhimõtteid, toetades mitmepoolsete rahvusvaheliste lepingute rakendamist ja edendades piirkondlikku koostööd;

SOOVIDES edendada vastastikku kasulikku koostööd kõikides vastastikust huvi pakkuvates valdkondades ja vajadusel tugevdada koostööraamistikku;

TUNNISTADES vajadust süvendada koostööd energeetika valdkonnas, parandada energiavarustuse kindlust ja toetada vajaliku infrastruktuuri väljaarendamist energiaharta lepingu alusel ning vastavalt 4. detsembril 2006 Brüsselis sõlmitud Euroopa Liidu ja Kasahstani Vabariigi vastastikuse mõistmise memorandumile koostöö kohta energeetika valdkonnas;

TUNNISTADES, et kogu koostöö, mida tehakse tuumaenergia rahuotstarbelise kasutamise valdkonnas, põhineb Euroopa Aatomienergiaühenduse ja Kasahstani Vabariigi tuumaohutusosalase koostöö lepingul, millele kirjutati alla Brüsselis 19. juulil 1999, ega kuulu käesoleva lepingu kohaldamisalasse;

PIDADES SILMAS lepinguosaliste tahet parandada rahva tervist ja tervise kaitset kui jätkusuutliku arengu ja majanduskasvu eeltingimusi;

PIDADES SILMAS lepinguosaliste tahet tihendada inimestevahelisi kontakte, sealhulgas teaduse ja tehnika, innovatsiooni arengu, hariduse ja kultuuri valdkonnas toimuva koostöö ja vahetuste kaudu;

PIDADES SILMAS, et lepinguosalisel toetavad üksteisemõistmist ning kavatsevad lähendada oma õigusakte ja reguleerivat raamistikku, et veelgi tugevdada vastastikku kasulikke suhteid ja jätkusuutlikku arengut;

MÄRKIDES, et juhul kui lepinguosalisel otsustavad käesoleva lepingu raames sõlmida vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanevat ala hõlmavaid erilepinguid, mille Euroopa Liit sõlmib vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu kolmanda osa V jaotisele, siis sellised lepingud on Ühendkuningriigi ja/või Iirimaa suhtes siduvad ainult juhul, kui Ühendkuningriik ja/või Iirimaa ning Euroopa Liit, pidades silmas oma kahepoolseid suhteid, teatavad samaaegselt Kasahstani Vabariigile, et sellised lepingud on Ühendkuningriigi ja/või Iirimaa suhtes siduvad, kuna neid käsitletakse Euroopa Liidu osana kooskõlas Euroopa Liidu lepingule Euroopa Liidu toimimise lepingule lisatud protokolliga nr 21 Ühendkuningriigi ja Iirimaa seisukoha kohta vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala suhtes. Ka edaspidised ELi-sisesed meetmed, mida võetakse käesoleva lepingu rakendamiseks vastavalt eespool osutatud V jaotisele, on Ühendkuningriigi ja/või Iirimaa suhtes siduvad ainult juhul, kui nad on teatanud oma kavatsusest selliseid meetmeid aktsepteerida või neis osaleda vastavalt protokollile nr 21. Märkides samuti, et sellised tulevased lepingud ja ELi-sisesed meetmed kuuluvad nimetatud aluslepingutele lisatud Taani seisukohta käsitleva protokolliga nr 22 kohaldamisalasse,

ON KOKKU LEPPINUD JÄRGMISES:

I JAOTIS

LEPINGU ÜLDPÕHIMÕTTED JA EESMÄRGID

Artikkel 1

Üldpõhimõtted

Mõlema lepinguosalise sise- ja välispoliitika aluseks ning käesoleva lepingu oluliseks tingimuseks on inimõiguste ülddeklaratsioonis, OSCE Helsingi lõppaktis, Pariisi uue Euroopa hartas ja teistes asjakohastes rahvusvahelistes inimõigustealastes dokumentides sätestatud demokraatia põhimõtetest ja põhilistest inimõigustest kinnipidamine ning õigusriigi põhimõtete järgimine.

Lepinguosalised rõhutavad veel kord pühendumist turumajanduse põhimõtetele ning jätkusuutliku arengu ja majanduskasvu edendamisele.

Käesoleva lepingu rakendamine põhineb dialoogil, vastastikusel usaldusel ja austusel, võrdsel partnerlusel ja vastastikusel kasul ning ÜRO põhikirjas sätestatud põhimõtete ja väärtuste täielikul austamisel.

*Artikkel 2***Käesoleva lepingu eesmärgid**

1. Käesoleva lepinguga pannakse alus lepinguosalistevahelisele tugevdatud partnerlusele ja koostööle, mis toimub nende pädevuse piires, põhineb nende ühistel huvidel ja mille eesmärk on süvendada suhteid kõigis lepingu kohaldamisvaldkondades.
2. See koostöö on lepinguosaliste osalusel toimuv protsess, mis edendab piirkondlikku rahu ja stabiilsust ning majandusarengut ning mis lähtub põhimõtetest, mida lepinguosalisel on kohustunud järgima ka vastavalt eelkõige ÜRO ja OSCE raames võetud rahvusvaheliste kohustustele.

*Artikkel 3***Koostöö piirkondlikes ja rahvusvahelistes organisatsioonides**

Lepinguosalised lepivad kokku teha koostööd ja vahetada seisukohti piirkondlikel ja rahvusvahelistel foorumitel ning organisatsioonides.

II JAOTIS

POLIITILINE DIALOOG; KOOSTÖÖ VÄLIS- JA JULGEOLEKUPOLIITIKA VALDKONNAS*Artikkel 4***Poliitiline dialoog**

Lepinguosalised arendavad ja tugevdavad tulemuslikku poliitilist dialoogi kõigis ühist huvi pakkuvates valdkondades, et edendada rahvusvahelist rahu, stabiilsust ja julgeolekut muu hulgas Euraasia mandril, võttes aluseks rahvusvahelise õiguse ja ühised väärtused ning tehes tulemuslikult koostööd mitmepoolsetes institutsioonides.

Lepinguosalised teevad koostööd eesmärgiga tugevdada ÜRO ja OSCE rolli ning tõhustada asjaomaseid rahvusvahelisi ja piirkondlikke organisatsioone.

Lepinguosalised süvendavad koostööd ja dialoogi rahvusvahelise julgeoleku ja kriisiohjamise valdkonnas, et aidata toime tulla üleilmsete ja piirkondlike probleemide ja suurohtudega.

Lepinguosalised kohustuvad tugevdama koostööd kõikides ühist huvi pakkuvates küsimustes, edendades eelkõige rahvusvahelise õiguse, demokraatia ja õigusriigi põhimõtete, inimõiguste ja hea valitsemistava järgimist. Lepinguosalised lepivad kokku teha pingutusi, et parandada piirkondlikku koostöö tingimusi eelkõige Kesk-Aasias, kuid ka mujal.

*Artikkel 5***Demokraatia ja õigusriik**

Lepinguosalised lepivad kokku teha muu hulgas asjaomaste rahvusvaheliste inimõigustealaste dokumentide kaudu koostööd inimõiguste ja õigusriigi edendamiseks ja tõhusaks kaitseks.

Lepinguosalised lepivad kokku sellise koostöö meetmed, mis võivad hõlmata õigusriigi tugevdamist, olemasoleva inimõigustealase dialoogi edendamist, demokraatlike institutsioonide arendamist, inimõiguste tundmise parandamist ning koostöö tugevdamist inimõigustega tegelevate ÜRO ja OSCE asutustega.

*Artikkel 6***Välis- ja julgeolekupoliitika**

Lepinguosalised tugevdavad välis- ja julgeolekupoliitika valdkonnas dialoogi ja koostööd ning eelkõige lahendavad probleeme konfliktide ennetamise, kriisiohjamise, piirkondliku stabiilsuse, massihävitusrelvade leviku tõkestamise, desarmeerimise ja relvastuskontrolli ning relvade ja kahesuguse kasutusega kaupade ekspordikontrolli valdkonnas.

Koostöö põhineb ühistel väärtustel ja huvidel ning selle eesmärk on suurendada poliitika tulemuslikkust ja ühtsust, kasutades kahepoolseid, rahvusvahelisi ja piirkondlike foorumeid.

Lepinguosalised kinnitavad veel kord pühendumist territoriaalse terviklikkuse, piiride puutumatus, suveräänsuse ja sõltumatuse põhimõtete järgimisele, nagu on sätestatud ÜRO põhikirjas ja Helsingi lõppaktis, ning pühendumist nende põhimõtete edendamisele kahe- ja mitmepoolsetes suhetes.

*Artikkel 7***Kosmosejulgeolek**

Lepinguosalised toetavad kogu kosmosetegevuse ohutuse, julgeoleku ja jätkusuutlikkuse suurendamist ning lepivad kokku teha kahepoolset, piirkondlikku ja rahvusvahelist koostööd avakosmose rahumeelse kasutamise tagamiseks. Lepinguosalised märgivad, et on oluline vältida võidurelvastumist avakosmoses.

*Artikkel 8***Rahvusvahelisele üldsusele muret tekitavad rasked kuriteod**

Lepinguosalised kinnitavad veel kord, et kõige raskemad rahvusvahelisele üldsusele muret tekitavad kuriteod ei tohi jääda karistamata ning et niisuguste tegude eest vastutusele võtmine tuleb tagada nii riigisisel kui ka rahvusvahelisel tasandil, sealhulgas Rahvusvahelise Kriminaalkohtu kaudu.

Võttes nõuetekohaselt arvesse vajadust tagada Rooma statuudi terviklus, lepivad lepinguosalised kokku pidada dialoogi ja püüavad edendada Rooma statuudi järgimist kogu maailmas kooskõlas oma õigusaktidega, sealhulgas toetades suutlikkuse suurendamist.

*Artikkel 9***Konfliktide ennetamine ja kriisiohjamine**

Lepinguosalised süvendavad koostööd konfliktide ennetamise, piirkondlike konfliktide lahendamise ja kriisiohje valdkonnas, et suurendada rahu ja stabiilsust.

*Artikkel 10***Piirkondlik stabiilsus**

Lepinguosalised suurendavad ühiseid jõupingutusi, et edendada stabiilsust ja julgeolekut Kesk-Aasia riikides ning parandada veelgi piirkondliku koostöö tingimusi, lähtudes põhimõtetest, mis on sätestatud ÜRO põhikirjas, Helsingi lõppaktis ja muudes mitmepoolsetes dokumentides, millega on ühinenud mõlemad lepinguosalised.

*Artikkel 11***Massihävitusrelvade ja nende kandevahendite leviku tõkestamine**

Lepinguosalised on seisukohal, et massihävitusrelvade ja nende kandevahendite levik riiklike ja valitsusväliste osalejate hulgas on üks tõsisemaid ohte rahvusvahelisele stabiilsusele ja julgeolekule.

Lepinguosalised toetavad massihävitusrelvade ja nende kandevahendite leviku piiramist ning teevad selleks koostööd, täites täielikult oma kohustusi, mis tulenevad rahvusvahelistest desarmeerimise ja massihävitusrelvade leviku tõkestamise lepingutest, ja teisi vastavaid rahvusvahelisi kohustustusi. Lepinguosalised lepivad kokku, et see säte on üks käesoleva lepingu olulistest tingimustest.

Selles valdkonnas tehtav koostöö hõlmab muu hulgas:

- a) sõjaliste ning kahesuguse kasutusega kaupade ja tehnoloogia ekspordikontrolli süsteemide arendamist;
- b) korrapärasest poliitilisest dialoogist käesoleva artikliga hõlmatud küsimustes.

*Artikkel 12***Väike- ja kergrelvad**

Lepinguosalised teevad kõigil asjakohastel tasanditel koostööd ebaseadusliku väike- ja kergrelvade ning nende laskemoonaga kauplemise vastase võitluse valdkonnas, tagades koordineerimise, vastastikuse täiendavuse ja sünergia, ning lepivad kokku, et jätkavad korrapärasest poliitilisest dialoogist muu hulgas ka mitmepoolses raamistikus.

Kõnealune koostöö lähtub kehtivatest rahvusvahelistest lepingutest ja ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonidest ning kohustustest, mis tulenevad muudest kõnealuses valdkonnas kohaldatavatest rahvusvahelistest dokumentidest, mida lepinguosalised on kohustunud järgima. Lepinguosalised on veendunud, et relvakaubanduslepingul on selles küsimuses oluline roll.

*Artikkel 13***Terrorismivastane võitlus**

Lepinguosalised lepivad kokku teha kahepoolset, piirkondlikku ja rahvusvahelist koostööd, et tõkestada terrorismi ning võidelda sellega vastavalt õigusriigi põhimõtetele, rahvusvahelisele õigusele, rahvusvaheliste inimõiguste normidele, humanitaarõigusele ning ÜRO otsustele, sealhulgas ÜRO ülemaailmse terrorismivastase võitluse strateegiale.

Lepinguosaliste koostöö eesmärk on:

- a) rakendada ÜRO resolutsioone, ÜRO ülemaailmse terrorismivastase võitluse strateegiat ning oma kohustusi, mis tulenevad rahvusvahelistest terrorismivastase võitluse konventsioonidest ja muudest dokumentidest;
- b) kooskõlas rahvusvaheliste ja siseriiklike õigusaktidega vahetada teavet kavandatavate ja toimepandud terroriaktide, nende laadi ja kasutatud meetodite kohta ning terrorirühmituste kohta, kes on sooritanud või kavatsesid sooritada kuriteo teise lepinguosalise territooriumil;
- c) vahetada kogemusi küsimuses, kuidas hoida ära mis tahes laadi terrorismi, sealhulgas terroriakti toimepanemisele kutsuvat avalikku provokatsiooni internetis, ning terrorismivastase võitluse vahendite ja meetodite, tehniliste küsimuste ning Euroopa Liidu institutsioonide, asutuste ja ametite pakutava või nende poolt makstud koostöö valdkonnas;
- d) elavdada ühist võitlust terrorismi rahastamise vastu ning vahetada arvamusi radikaliseerumise ja terroristide värbamise kohta, ja
- e) vahetada head tava terrorismivastase võitluse käigus inimõiguste kaitsmise kohta.

III JAOTIS

KAUBANDUS JA ÄRI

1. PEATÜKK

Kaubavahetus

Artikkel 14

Enamsoodustusrežiim

1. Lepinguosalised kohaldavad teineteise kaupade suhtes enamsoodustusrežiimi vastavalt 1994. aasta üldise tolli- ja kaubanduskokkuleppe (GATT 1994) I artiklile koos selle tõlgendusmärkustega, mis inkorporeeritakse käesolevasse lepingusse ja muudetakse *mutatis mutandis* selle osaks.
2. Lõiget 1 ei kohaldata kaupade sellise sooduskohtlemise suhtes, mida lepinguosaline kooskõlas GATT 1994ga kohaldab mõne muu riigi kaupade suhtes.

Artikkel 15

Võrdne kohtlemine

Lepinguosalised kohaldavad teineteise kaupade suhtes võrdset kohtlemist vastavalt GATT 1994 III artiklile ja selle tõlgendusmärkustele, mis inkorporeeritakse käesolevasse lepingusse ja muudetakse *mutatis mutandis* selle osaks.

Artikkel 16

Impordi- ja eksporditollimaksud

Kumbki lepinguosaline kohaldab impordi- ja eksporditollitariife vastavalt WTO raames võetud kohustustele.

Artikkel 17

Impordi- ja ekspordipiirangud

Kooskõlas GATT 1994 XI artikli ja selle tõlgendusmärkustega ei kehtesta ega säilita lepinguosalised teise lepinguosalise kaupade impordi ja teise lepinguosalise territooriumile viidavate kaupade ekspordi ja eksportmüügi suhtes mingeid keelde ega piiranguid (kvoote, impordi- ja ekspordilitsentse ja muid meetmeid) peale tollimaksude, maksude ja muude tasude. Selleks inkorporeeritakse GATT 1994 XI artikkel koos selle tõlgendusmärkustega käesolevasse lepingusse ning muudetakse *mutatis mutandis* selle osaks.

Artikkel 18

Kaupade ajutine import

Kumbki lepinguosaline vabastab teise lepinguosalise ajutiselt imporditud kaupade impordi- ja tollimaksudest oma õigusaktide kohaselt sellistel juhtudel ja sellises korras, mis on sätestatud mõnes rahvusvahelises konventsioonis kaupade ajutise impordi kohta. Seda erandit kohaldatakse kooskõlas maksuvabastuse andnud lepinguosalise õigusaktidega.

*Artikkel 19***Transiit**

Lepinguosalised lepivad kokku, et vaba transiidi põhimõte on käesoleva lepingu eesmärkide saavutamise oluline eeltingimus. Seoses sellega näeb kumbki lepinguosaline ette teise lepinguosalise tolliterritooriumilt välja viidavate kaupade või teise lepinguosalise tolliterritooriumile viidavate kaupade vaba transiidi läbi oma territooriumi kooskõlas GATT 1994 V artikli ja sealhulgas selle tõlgendusmärkustega, mis inkorporeeritakse käesolevasse lepingusse ja muudetakse *mutatis mutandis* selle osaks.

*Artikkel 20***Kaitsemeetmed**

Käesolevas lepingus sätestatu ei mõjuta ega piira kummagi lepinguosalise õigusi ega kohustusi, mis tulenevad GATT 1994 XIX artiklist ja WTO kaitsemeetmete lepingust.

*Artikkel 21***Põllumajanduse erikaitsemeetmed**

Käesolevas lepingus sätestatu ei mõjuta ega piira kummagi lepinguosalise õigusi ega kohustusi, mis tulenevad WTO põllumajanduslepingu artiklist 5 (erikaitsemeetmed).

*Artikkel 22***Dumpingvastased ja tasakaalustusmeetmed**

1. Käesolevas lepingus sätestatu ei mõjuta ega piira kummagi lepinguosalise õigusi ega kohustusi, mis tulenevad GATT 1994 VI artiklist, GATT 1994 VI artikli rakendamist käsitlevast WTO kokkuleppest ning WTO subsiidiumide ja tasakaalustusmeetmete lepingust.
2. Lepinguosalised tagavad, et kõik olulised meetmete kohaldamise otsuse aluseks olevad asjaolud ja kaalutlused avalikustatakse enne lõpliku otsuse tegemist, ilma et see piiraks GATT 1994 VI artikli rakendamist käsitleva WTO lepingu artikli 6.5 ja subsiidiumide ja tasakaalustusmeetmete lepingu artikli 12.4 kohaldamist. Huvitatud isikutele antakse piisavalt aega avalikustatud asjaolude ja kaalutluste kohta märkuste esitamiseks.
3. Igale huvitatud isikule antakse võimalus esitada dumpingvastaste ja tasakaalustusmeetmete uurimise ajal oma seisukohti, kui see ei põhjusta uurimises põhjendamatuid viivitusi.
4. Käesoleva artikli sätete suhtes ei kohaldata käesolevas lepingus vaidluste lahendamise sätteid.

*Artikkel 23***Hinnakujundus**

Kumbki lepinguosaline tagab, et ettevõtjad ja üksused, kellele antakse eri- või ainuõigused või kes on tema kontrolli all ning kes müüvad kaupu siseturul ja sama toodet ka ekspordivad, hoiavad raamatupidamisarvestuse lahus, et oleks võimalik täpselt kindlaks teha järgmist:

- a) siseriikliku ja rahvusvahelise tegevusega seotud kulud ja tulud ning
- b) üksikasjalikud andmed siseriikliku ja rahvusvahelise tegevusega seotud kulude ja tulude jaotamise ja nende sihtotstarbe kindlaksmääramise viiside kohta.

Eraldi raamatupidamisarvestus lähtub vastavalt rahvusvaheliselt tunnustatud raamatupidamisstandarditele põhjuslikkuse, objektiivsuse, läbipaistvuse ja järjepidevuse põhimõtetest ning põhineb auditeeritud andmetel.

Artikkel 24

Erandid

1. Lepinguosalised kinnitavad, et nad kohaldavad käesoleva lepinguga hõlmatud kaubavahetuse suhtes *mutatis mutandis* oma õigusi ja kohustusi, mis tulenevad GATT 1994 XX artiklist ja selle tõlgendusemärkustest. Selleks inkorporeeritakse GATT 1994 XX artikkel ja selle tõlgendusemärkused käesolevasse lepingusse ning muudetakse *mutatis mutandis* selle osaks.
2. Lepinguosalised mõistavad, et enne GATT 1994 XX artikli punktides i ja j sätestatud meetmete võtmist esitab meetmeid võtta kavatses lepinguosaline teisele lepinguosalisele kogu asjakohase teabe, et leida lepinguosali rahuldav lahendus. Lepinguosalised võivad kokku leppida kõigis võimalikes meetmetes, mida on vaja probleemide lahendamiseks. Kui 30 päeva jooksul pärast sellise teabe esitamist kokkuleppele ei jõuta, võib lepinguosaline kohaldada asjaomase kauba suhtes meetmeid käesoleva artikli alusel. Kui viivitamatut reageerimist nõudvate erandlike ja kriitiliste asjaolude tõttu on eelnev teavitamine või läbivaatamine võimatu, võib meetmeid võtta kavatses lepinguosaline kohaldada viivitamata ettevaatusmeetmeid, mis on vajalikud olukorra lahendamiseks ja teatab sellest viivitamata teisele lepinguosalisele.
3. Teatavad meetmed, mis ei ole kooskõlas käesoleva lepingu artiklitega 14, 15 ja 17 ja mis on määratletud Kasahstani Vabariigi WTOga ühinemise protokollis, võib Kasahstani Vabariik säilitada kuni nende meetmete jaoks kõnealuses protokollis ettenähtud üleminekuperioodi lõpuni.

2. PEATÜKK

Toll

Artikkel 25

Tollikoostöö

1. Lepinguosalised süvendavad tollikoostööd, et tagada kaubanduskeskkonna läbipaistvus, hõlbustada kaubandust, parandada tarneahela kindlust, suurendada tarbijate ohutust, piirata intellektuaalomandiõigustega vastuolus olevate kaupade voogu ning võidelda salakaubaveo ja pettuse vastu.
2. Eesmärkide täitmiseks teevad lepinguosalistes olemasolevate ressursside piires koostööd muu hulgas selleks et:
  - a) parandada tollialaseid õigusakte, ühtlustada ja lihtsustada tolliprotseduure vastavalt rahvusvaheliste tolli ja kaubanduse lihtsustamise konventsioonidele ja standardeile, mille on välja töötanud muu hulgas Euroopa Liit (sh tolli suutlikkuse mõõtmise meetodika *Customs Blueprints*), Maailma Kaubandusorganisatsioon ja Maailma Tolliorganisatsioon (eelkõige muudetud Kyoto konventsioon);
  - b) rajada ajakohased tollisüsteemid ja võtta kasutusele ajakohane tollivormistussüsteem, kehtestada volitatud ettevõtjate süsteem, võtta kasutusele automatiseeritud riskipõhine analüüsi- ja kontrollisüsteem, kaupade tollist vabastamise lihtsustatud kord, tollivormistussüsteemi kontroll ja läbipaistev tolliväärtuse määramine ning kehtestada tolli ja äriühingute partnerlust käsitlevad õigusnormid;
  - c) tagada tolli valdkonnas kõige rangemate usaldusväärsusnormide järgimine, eelkõige piiril, rakendades meetmeid, mis on ette nähtud eelkõige Maailma Tolliorganisatsiooni Arusha deklaratsioonis;
  - d) vahetada head tava ning pakkuda koolitust ja tehnilist abi planeerimise ja suutlikkuse parandamiseks ning rangeks usaldusväärse tagamiseks;
  - e) vastavalt vajadusele vahetada teavet ja andmeid, täites lepinguosalistes tundlike andmete konfidentsiaalsuse ja isikuandmete kaitse norme;

- f) koordineerida lepinguosaliste tolli tegevust;
  - g) asjakohastel ja vajalikel juhtudel kehtestada volitatud ettevõtjate ja tolliprogrammide vastastikune tunnustamine, sealhulgas vastastikused kaubanduse lihtsustamise meetmed;
  - h) uurida, kui see on vajalik ja asjakohane, tollitransiidisüsteemide omavahelise sidumise võimalusi.
3. Koostöönõukogu moodustab tollikoostöö allkomitee.
4. Käesoleva peatükiga hõlmatud küsimustes toimub korrapärane dialoog. Koostöökomitee võib kehtestada sellise dialoogi eeskirjad.

Artikkel 26

Vastastikune haldusabi

Lepinguosalised osutavad üksteisele tolliküsimustes haldusabi vastavalt käesoleva lepingu protokollile, mis käsitleb vastastikust haldusabi tolliküsimustes, ilma et see mõjutaks muid käesolevas lepingus, eriti selle artiklis 25 ettenähtud koostöövorme.

Artikkel 27

Tolliväärtuse määramine

Lepinguosalistevahelise kaubanduse suhtes kohaldatavaid kaupade tolliväärtuse määramise eeskirju reguleerib GATT 1994 VII artikli rakendamise leping. See inkorporeeritakse käesolevasse lepingusse ja muudetakse *mutatis mutandis* selle osaks.

3. PEATÜKK

Tehnilised kaubandustõkked

Artikkel 28

WTO tehniliste kaubandustõkete leping

Lepinguosalised kinnitavad, et nad järgivad omavahelistes suhetes WTO tehniliste kaubandustõkete lepingust („tehniliste kaubandustõkete leping”) tulenevaid õigusi ja kohustusi; leping inkorporeeritakse käesolevasse lepingusse ja muudetakse *mutatis mutandis* selle osaks.

Artikkel 29

Tehnilised normid, standardimine, metroloogia, akrediteerimine, turujärelevalve ja vastavushindamine

1. Lepinguosalised lepivad kokku järgmises:
- a) vähendada erinevusi tehniliste normide, standardimise, metroloogia, akrediteerimise, turujärelevalve ja vastavushindamise valdkonnas, sealhulgas edendades nendes valdkondades rahvusvaheliste kokkulepitud aktide järgimist;
  - b) edendada rahvusvaheliste eeskirjade kohast akrediteerimist, toetades vastavushindamisasutusi ja nende tegevust, ning
  - c) toetada Kasahstani Vabariigi ja tema asjaomaste asutuste osalemist Euroopa standardimis-, metroloogia-, vastavushindamisvaldkondade, ja nendega seotud valdkondade organisatsioonide tegevuses ning võimaluse korral ka ühinemist nende organisatsioonidega.

2. Lepinguosalised soovivad luua ja säilitada raamistiku oma tehniliste normide, standardite ja vastavushindamismenetluste järkjärguliseks ühtlustamiseks.
3. Lepinguosalised võivad kaaluda läbirääkimiste alustamist tööstustoodete vastavushindamist ja tunnustamist käsitlevate lepingute sõlmimiseks valdkondades, kus õigusaktide lähendamine on juba toimunud.

Artikkel 30

Läbipaistvus

1. Ilma et see piiraks käesoleva jaotise 13. peatüki „Läbipaistvus” kohaldamist, tagab kumbki lepinguosaline, et tema tehniliste normide väljatöötamise kord ja vastavushindamise menetlused sisaldavad võimalust korraldada konsulteerimine huvitatud isikutega piisavalt varasel etapil, mil üldsusega konsulteerimise käigus esitatud märkusi on veel võimalik arvesse võtta, välja arvatud juhul, kui see ei ole võimalik ohutuse, tervishoiu, keskkonnakaitse või riigi julgeolekuga seotud hädaolukorra või selle tekkimise ohu tõttu.
2. Vastavalt tehniliste kaubandustökete lepingu artiklile 2.9 võimaldab kumbki lepinguosaline märkusi esitada piisavalt varasel etapil pärast tehniliste normide ja vastavushindamismenetluste ettepaneku avaldamist. Kui toimub tehnilise normi või vastavushindamismenetluse kavandi avalik arutelu, lubab lepinguosaline teisel lepinguosalisel ning teise lepinguosalise territooriumil asuvatel füüsilistel ja juriidilistel isikutel selles osaleda vähemalt sama soodsatel tingimustel kui oma territooriumil asuvatel isikutel.
3. Lepinguosalised tagavad, et nende tehnilised normid ja vastavushindamismenetlused on avalikkusele kättesaadavad.

4. PEATÜKK

Veterinaar- ja fütosanitaarküsimused

Artikkel 31

Eesmärk

Käesolevas peatükis esitatakse põhimõtted, mida kohaldatakse lepinguosalistevahelises kaubanduses sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete ning loomade heaolu küsimustes. Lepinguosalised kohaldavad neid põhimõtteid nii, et see veelgi hõlbustaks nendevahelist kaubandust, tagades samal ajal kummagi lepinguosalise inimeste, loomade ja taimede elu ja tervise kaitse taseme säilimise.

Artikkel 32

Põhimõtted

1. Lepinguosalised tagavad sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete väljatöötamise ja rakendamise vastavalt proportsionaalsuse, läbipaistvuse, mittediskrimineerimise ja teadusliku põhjendatuse põhimõttele.
2. Lepinguosaline tagab, et sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete küsimustes ei diskrimineerita teise lepinguosalise territooriumi suvaliselt ja põhjendamatu võrreldes oma territooriumiga, kui olud on samasugused või sarnased. Sanitaar- ja fütosanitaarmeetmeid ei tohi kasutada viisil, mis kujutaks endast kaubanduse varjatud piiramist.
3. Lepinguosalised tagavad, et nende pädevad asutused rakendavad teise lepinguosalise kaupade suhtes sanitaar- ja fütosanitaarmeetmeid, -menetlusi ja kontrolli ning vastavad teabenõuetele ilma põhjendamatu viivituse ja vähemalt sama soodsatel tingimustel kui samasuguste omamaistele toodete puhul.

*Artikkel 33***Impordinõuded**

1. Importiva lepinguosalise impordinõudeid kohaldatakse kogu eksportiva lepinguosalise territooriumil kooskõlas käesoleva peatüki artikliga 35. Sertifikaatides esitatud impordinõuded põhinevad *Codex Alimentarius*'e komisjoni (Codex), Maailma Loomatervishoiu Organisatsiooni (OIE) ja rahvusvahelise taimekaitsekonventsiooni (IPPC) põhimõtetel, välja arvatud juhul, kui impordinõuded põhinevad rahvusvaheliste eeskirjade kohasel teaduslikul riskianalüüsil vastavalt WTO sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete rakendamise lepingule (sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete leping).
2. Impordiloaga ettenähtud sanitaar- ja veterinaartingimused ei tohi olla rangemad kui käesoleva artikli lõike 1 alusel sertifikaatides sätestatud tingimused.

*Artikkel 34***Samaväärsus**

Kui importiva lepinguosalise hindamise tulemused on rahuldavad, tunnustatakse eksportiva lepinguosalise taotluse alusel üldkehtiva või kogu sektori või sektori osa suhtes kehtiva üksikmeetme ja/või meetmete rühma ja/või süsteemide samaväärsust rahvusvahelise korra kohaselt.

*Artikkel 35***Looma- ja taimetervisega seotud meetmed**

1. Lepinguosalsed tunnustavad kahjurivabade- ja taudivabade alade ning vähese kahjuri- ja taudilevikuga alade kontseptsiooni vastavalt sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete lepingule ning asjakohastele Codexi, OIE ja IPPC standarditele, juhenddokumentidele ja soovitudele.
2. Määrates kindlaks kahjurivabasis- või taudivabasisid alasid ning vähese kahjuri- või taudilevikuga alasid, võtavad pooled arvesse selliseid tegureid nagu geograafiline asukoht, ökosüsteemid, epidemioloogiline järelevalve ning sanitaar- ja fütosanitaarkontrolli tõhusus nendel aladel.

*Artikkel 36***Kaubanduse lihtsustamine**

1. Lepinguosalsed töötavad välja ja rakendavad kaubanduse lihtsustamise mehhanisme, lähtudes eksportiva lepinguosalise inspekteerimis- ja sertifitseerimissüsteemide tunnustamisest importiva lepinguosalise poolt.
2. Selliste kaubanduse lihtsustamise mehhanismide eesmärk on vältida, et importiv lepinguosaline inspekteeriks iga saadetist või iga eksportiva lepinguosalise territooriumil olevat ettevõtet vastavalt senistele õigusnormidele. Need võivad hõlmata eksportivate ettevõtete heakskiitmist ja lepinguosalise territooriumil olevate eksportivate ettevõtete loetelude koostamist eksportiva lepinguosalise garantii põhjal.

*Artikkel 37***Inspekteerimine ja audit**

Inspekteerimine ja audit, mida importiv lepinguosaline teostab eksportiva lepinguosalise territooriumil tema inspekteerimis- ja sertifitseerimissüsteemide hindamiseks, vastab asjakohastele rahvusvahelistele standardite, suunistele ja soovitudele. Auditi ja inspekteerimise kulud kannab auditeerimist ja inspekteerimist teostanud lepinguosaline.

*Artikkel 38***Teabevahetus ja koostöö**

1. Lepinguosalised arutavad sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete ja loomade heaolu meetmete ning selliste meetmete väljatöötamise ja rakendamise küsimusi ning vahetavad sellekohast teavet. Vajaduse korral lähtutakse selliste arutelude ja teabevahetuse käigus sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete lepingust, Codexi, OIE ja IPPCi standardeist, juhenddokumentidest ja soovitudest.
2. Lepinguosalised lepivad kokku teha loomade ja taimede heaolu valdkonnas koostööd teabe, eriteadmiste ja kogemuste vahetamise kaudu, et suurendada sellealast suutlikkust. Sellealast koostööd kohandatakse vastavalt lepinguosalise vajadustele, et aidata lepinguosalistel järgida teineteise õigusraamistikku.
3. Lepinguosalised algatavad emma-kumma lepinguosalise taotlusel õigeaegse dialoogi sanitaar- ja fütosanitaarküsimustes, et arutada selle valdkonna probleeme ja muid käesoleva peatüki kohaseid kiireloomulisi küsimusi. Koostöökomitee võib kehtestada sellise dialoogi eeskirjad.
4. Lepinguosalised määravad kontaktpunktid, mille kaudu toimub suhtlus käesoleva peatükiga hõlmatud küsimustes, ja ajakohastavad korrapäraselt kontaktpunktide loetelu.

*5. PEATÜKK***Teenuskaubandus ja ettevõtete asutamine**

1. jagu

Üldsätted*Artikkel 39***Eesmärk, kohaldamis- ja rakendusala**

1. Kinnitades veel kord oma WTO asutamislepingust tulenevaid kohustusi, näevad lepinguosalised käesolevaga ette vastastikuste teenuskaubanduse ja ettevõtete asutamise tingimuste järkjärgulise parandamise korra.
2. Ühtegi käesoleva peatüki sätet ei tõlgendata nii, et see seaks kohustusi riigihangete suhtes, mille osas kohaldatakse käesoleva jaotise 8. peatüki (Riigihanked) sätteid.
3. Käesolevat peatükki ei kohaldata lepinguosaliste antud subsidiumide suhtes.
4. Kooskõlas käesoleva lepingu sätetega säilitab kumbki lepinguosaline õiguse reguleerida ja kehtestada uusi norme, et tagada õiguspärase poliitiliste eesmärkide saavutamine.
5. Käesolevat jaotist ei kohaldata meetmete suhtes, mis mõjutavad Euroopa Liidu ja Kasahstani Vabariigi tööturule pääsu otsivaid füüsilisi isikuid, ega kodakondsuse ning alalise elu- või töökohaga seotud meetmete suhtes.
6. Käesoleva peatüki ükski säte ei takista lepinguosalisi võtmast meetmeid, millega reguleeritakse füüsiliste isikute pääsu tema territooriumile või nende ajutist viibimist tema territooriumil, sealhulgas meetmeid, mida on vaja nende piiride puutumatus kaitseks ja füüsiliste isikute korra kohase liikumise tagamiseks üle lepinguosaliste piiride, tingimusel, et neid meetmeid ei kohaldata viisil, mis muudaks olematuks või vähendaks kasu, mida lepinguosaline saab käesoleva peatüki sätete alusel ⁽¹⁾.
7. Käesolevat peatükki ei kohaldata lepinguosaliste kehtestatavate ja säilitatavate meetmete suhtes, mis mõjutavad teenuskaubandust ja ettevõtete asutamist audiovisuaalsektoris.

⁽¹⁾ Ainuüksi asjaolu, et mõne riigi füüsilistelt isikutelt nõutakse viisat ja teiste riikide füüsilistelt isikutelt seda ei nõuta, ei tohi pidada käesoleva lepingu kohase kasu olematuks muutmiseks või vähendamiseks.

Artikkel 40

Mõisted

Käesolevas peatükis kasutatakse järgmisi mõisteid:

- a) „meede” – lepinguosalise võetav meede kas seaduse, määruse, eeskirja, menetluse, otsuse, haldusmeetme või mõnel muul kujul;
- b) „lepinguosalise vastu võetud või säilitatud meetmed” – meetmed, mida võtavad:
  - i) riigivalitsus ning piirkondlikud ja kohalikud omavalitsused või riiklikud, piirkondlikud ja kohalikud ametiasutused, ning
  - ii) lepinguosalise valitsusvälised organid lepinguosalise riigivalitsuse, piirkondlike ja kohalike omavalitsuste ning riiklike, piirkondlike ja kohalike ametiasutuste delegeeritud ülesannete täitmisel;
- c) „Euroopa Liidu füüsiline isik” või „Kasahstani Vabariigi füüsiline isik” – mõne Euroopa Liidu liikmesriigi või Kasahstani Vabariigi kodanik vastavalt nende asjaomastele õigusaktidele;
- d) „juriidiline isik” – kohaldatava õiguse alusel nõuetekohaselt kas kasumi saamiseks või muuks otstarbeks asutatud või muul viisil korraldatud ning kas era- või riigi omandis olev õigussubjekt, sealhulgas aktsiaselts, usaldusühing, täisühing, ühissettevõtte, ainuomandis ettevõtte või ühistu;
- e) „lepinguosalise juriidiline isik” – Euroopa Liidu või Kasahstani Vabariigi juriidiline isik, kes on asutatud vastavalt Euroopa Liidu liikmesriigi või Kasahstani Vabariigi õigusaktide kohaselt ja kelle registrijärgne asukoht või juhatuse asukoht või põhitegevuskoht on vastavalt territooriumil, mille suhtes kohaldatakse Euroopa Liidu toimimise lepingut, või Kasahstani Vabariigi territooriumil.

Kui Euroopa Liidu liikmesriigi või Kasahstani Vabariigi õigusaktide kohaselt asutatud juriidilisel isikul on kas territooriumil, kus kohaldatakse Euroopa Liidu toimimise lepingut, või Kasahstani Vabariigi territooriumil üksnes registrijärgne asukoht või juhatuse asukoht, käsitatakse teda vastavalt lepinguosalise Euroopa Liidu või Kasahstani Vabariigi juriidilise isikuna üksnes juhul, kui tal on märkimisväärne majandustegevus vastavalt kas territooriumil, kus kohaldatakse Euroopa Liidu toimimise lepingut, või Kasahstani Vabariigi territooriumil;

- f) Olenemata punktist e kohaldatakse käesolevat peatükki rahvusvahelise meretranspordi, sealhulgas meretranspordietappi sisaldava mitmeliigilise transpordi puhul väljaspool Euroopa Liitu või Kasahstani Vabariiki asutatud laevandusettevõtjate suhtes, mida kontrollivad vastavalt mõne Euroopa Liidu liikmesriigi või Kasahstani Vabariigi kodanikud, juhul kui nende laevad on kooskõlas asjakohaste õigusaktidega registreeritud selles Euroopa Liidu liikmesriigis või Kasahstani Vabariigis ning sõidavad mõne Euroopa Liidu liikmesriigi või Kasahstani Vabariigi lipu all;
- g) „majandusliku integratsiooni leping” – leping, millega oluliselt liberaliseeritakse teenuskaubandust ja ettevõtete asutamist vastavalt teenuskaubanduse üldlepingule (edaspidi „GATS”), eelkõige selle V ja Vbis artiklile ja/või mis sisaldab sätteid, millega oluliselt liberaliseeritakse ettevõtte asutamist muudes majandustegevuse valdkondades, mis *mutatis mutandis* vastavad GATSi V ja Vbis artiklis sellise majandustegevuse suhtes ettenähtud tingimustele;
- h) „majandustegevus” – hõlmab mis tahes majanduslikku laadi tegevust, välja arvatud valitsuse funktsioonide täitmisega seotud tegevus;
- i) „majandustegevus valitsuse ülesannete täitmisel” – tegevus, mis ei toimu äriistel alustel ega konkureerides ühe või mitme ettevõtjaga;
- j) „tegevus” – majandustegevusega tegelemine;
- k) juriidilise isiku „tütarettevõtja” – juriidiline isik, kes on asjaomase lepinguosalise teise juriidilise isiku tegeliku kontrolli all ⁽¹⁾;

⁽¹⁾ Juriidiline isik on teise juriidilise isiku kontrolli all, kui viimasel on õigus nimetada suurem osa tema juhatusest või muul õiguspärasel viisil tema tegevust juhtida.

- l) juriidilise isiku „filiaal” – äriüksus, mis ei ole iseseisev juriidiline isik, kuid on laadilt püsiv, näiteks emaeettevõtja laiendus, millel on oma juhtkond ja vahendid äritehingute tegemiseks kolmandate isikutega nii, et need kolmandad isikud teavad küll, et vajaduse korral on olemas õiguslik side emaeettevõtjaga, mille peakontor asub välismaal, kuid ei pea suhtlema otse kõnealuse emaeettevõtjaga, vaid võivad teha tehinguid nimetatud laienduseks oleva äriüksusega;
- m) „ettevõtte asutamine” – äriüksuse asutamine, mis toimub:
- i) juriidilise isiku asutamise, omandamise või pidamise kaudu, ⁽¹⁾ või
- ii) lepinguosalise territooriumil filiaali või esinduse ⁽²⁾ loomise või ülalpidamise kaudu majandustegevuse eesmärgil;
- n) „investor” – lepinguosalise füüsiline või juriidiline isik, kes soovib tegeleda või tegeleb majandustegevusega ettevõtte asutamise kaudu;
- o) „teenused” – hõlmavad kõikide sektorite kõik teenuseid, ⁽³⁾ välja arvatud teenused, mida pakutakse valitsuse ülesannete täitmisel;
- p) „teenused, mida pakutakse valitsuse ülesannete täitmisel” – teenused, mida ei pakuta äriistel alustel ega konkureerides ühe või mitme teenusepakkujaga;
- q) „teenusepakkuja” – füüsiline või juriidiline isik, kes pakub teenust;
- r) „teenuse pakkumine” – hõlmab teenuse tootmist, jaotamist, turustamist, müümist ja kättetoimetamist.

2. jagu

Ettevõtete asutamine ja piiriülene teenuste pakkumine

1. alljagu

Kõik majandustegevuse valdkonnad

Artikkel 41

Kohaldamis- ja rakendusala

1. Käesolevat alljagu kohaldatakse lepinguosaliste meetmete suhtes, mis mõjutavad ettevõtete asutamist mis tahes majandustegevusalal ja piiriülest teenuste pakkumist.
2. Lepinguosalised kinnitavad oma GATSist tulenevaid õigusi ja kohustusi.

Suurema kindluse huvides tuleb märkida, et lepinguosaliste GATSi kohased erikohustuste loendid, ⁽⁴⁾ sealhulgas reservatsioonid ja enamsoodustusrežiimi erandite loetelud, inkorporeeritakse käesolevasse lepingusse ja muudetakse selle osaks ning need kuuluvad kohaldamisele.

Artikkel 42

Ettevõtete asutamise tingimuste järkjärguline parandamine

1. Kaubanduskoosseisus kokkutulnud koostöökomitee esitab käesoleva lepingu raames lepinguosalistele soovitusi ettevõtete asutamise edasiseks liberaliseerimiseks.

⁽¹⁾ Juriidilise isiku „asutamine” ja „omandamine” hõlmab ka igasugust kapitaliosalust juriidilises isikus, mille eesmärk on luua või säilitada püsiv majandusside.

⁽²⁾ Teise lepinguosalise juriidilise isiku esindusel ei ole lubatud tegeleda Kasahstani Vabariigi territooriumil majandustegevusega äriistel alustel. Euroopa Liit jätab endale õiguse kehtestada samasugune keeld.

⁽³⁾ Selguse huvides käsitatakse käesoleva peatüki kohaldamisel teenustena neid teenuseid, mis on loetletud WTO dokumendi MTN.GNS/W/120 ajakohases versioonis.

⁽⁴⁾ Kasahstani Vabariigi puhul sisaldab see viide ka Kasahstani Vabariigi WTOga ühinemise protokollis teenuste peatükki.

2. Lepinguosalised püüavad mitte kehtestada meetmeid, millega kehtestatakse ettevõtete asutamise suhtes suuremaid piiranguid võrreldes tingimustega, mis kehtisid enne käesolevale lepingule allkirjutamise kuupäeva.

Artikkel 43

Piiriülese teenuste pakkumise tingimuste järkjärguline parandamine

1. Lepinguosalised tunnustavad täielikult, et on oluline liberaliseerida nendevaheline piiriülene teenuste pakkumine.
2. Kaubanduskoosseisus kokkutulnud koostöökomitee esitab käesoleva lepingu raames lepinguosalistele soovitusi piiriülese teenuste pakkumise edasiseks liberaliseerimiseks.

2. alljagu

Muud majandustegevuse valdkonnad peale teenuste

Artikkel 44

Kohaldamis- ja rakendusala

Käesolevat alljagu kohaldatakse lepinguosaliste meetmete suhtes, mis mõjutavad ettevõtete asutamist mis tahes majandustegevusalal peale teenuste pakkumise.

Artikkel 45

Enamsoodustusrežiim

1. Kumbki lepinguosaline võimaldab ettevõtete asutamise valdkonnas teise lepinguosalise juriidilistele isikutele vähemalt sama soodsat kohtlemist kui mis tahes kolmanda riigi juriidilistele isikutele.
2. Kumbki lepinguosaline võimaldab oma territooriumil asutatud teise lepinguosalise juriidilistele isikutele nende tegevuse suhtes vähemalt sama soodsat kohtlemist kui mis tahes kolmanda riigi juriidilistele isikutele.
3. Kui Kasahstani Vabariik annab seoses kohaliku tootmissisendi nõuetega Kasahstani Vabariigi juriidilise isikuna asutatud WTO liikme juriidilistele isikutele eelise, soodustuse, eesõiguse või vabaduse, annab ta selle kohe ja tingimusteta ka Euroopa Liidu juriidilistele isikutele, kes on asutatud Kasahstani Vabariigi juriidilise isikuna.
4. Lõigete 1 ja 2 kohast kohtlemist ei kohaldata sellise kohtlemise puhul, mida teine lepinguosaline võimaldab majandusliku integratsiooni lepingute, vabakaubanduslepingute, topeltmaksustamise vältimise lepingute ja peamiselt maksustamist käsitlevate lepingute alusel, ning kui artikli 46 kohane kohtlemine, sealhulgas investori ja riigi vaheliste vaidluste lahendamise kord välja arvata, ei tõlgendata seda selliselt, nagu laiendaks see investeeringute kaitset.
5. Ilma et see piiraks lõike 4 kohaldamist, ei võimalda Kasahstani Vabariik Kasahstani Vabariigi juriidilise isikuna asutatud Euroopa Liidu juriidilistele isikute tütarettevõtjatele strateegiliste varude ja objektide suhtes mingil juhul vähem soodsat kohtlemist kui kohtlemine, mida ta pärast käesoleva jaotise kohaldamise algust võimaldab Kasahstani Vabariigi juriidilise isikuna asutatud kolmandate riikide juriidilistele isikute tütarettevõtjatele.

Artikkel 46

Võrdne kohtlemine

Vastavalt lepinguosaliste reservatsioonidele, mis on esitatud I lisas,

- a) kumbki lepinguosaline võimaldab oma territooriumil asutatud teis lepinguosalise juriidilistele isikute tütarettevõtjatele vähemalt sama soodsad tegevustingimused kui oma juriidilistele isikutele;

- b) Kasahstani Vabariik võimaldab muu majandustegevuse kui teenuste valdkonnas tegutsevatele Euroopa Liidu juriidilistele isikutele ja filiaalidele vähemalt sama soodsaid tegevustingimusi ettevõtete asutamise ja tegevuse küsimustes kui Kasahstani Vabariigi juriidilistele isikutele ja filiaalidele. Kasahstani Vabariigi poolne võrdne kohtlemine ei piira Kasahstani Vabariigi WTOga ühinemise protokollis tingimusi.

3. jagu

Füüsiliste isikute ajutine kohalolek ärilisel eesmärgil

Artikkel 47

Rakendusala ja mõisted

1. Käesolevat jagu kohaldatakse lepinguosaliste meetmete suhtes, mis käsitlevad ettevõtte asutamise seotud ärivisiidil olevate isikute, ettevõtteseselt üleviidavate isikute ja lepinguliste teenusepakkujate sisenemist nende territooriumile ja seal ajutist viibimist vastavalt artikli 39 lõigetele 5 ja 6.

2. Käesolevas jaos kasutatakse järgmisi mõisteid:

- a) „seoses ettevõtete asutamise ärivisiidil olevad isikud” – lepinguosalise juriidilise isiku juures kõrgel ametikohal töötavad füüsilised isikud, kes vastutavad teise lepinguosalise territooriumil ettevõtte asutamise eest. Nad paku ega osuta teenuseid ega osale majandustegevuses muul viisil, kui ainult seoses ettevõtte asutamisega. Nad ei saa töötasu vastuvõtvast lepinguosalises asuvast allikast;
- b) „ettevõtteseselt üleviidavad isikud” – füüsilised isikud, kes on olnud juriidilise isiku töötajad või osanikud ⁽¹⁾ vähemalt ühe aasta ja kes viiakse ajutiselt üle ettevõttesse, mis võib olla selle lepinguosalise juriidilise isiku tütar-ettevõtte, filiaali või ema-ettevõtte teise lepinguosalise territooriumil.

Asjaomane füüsiline isik peab kuuluma mõnda kategooriasse, mis on määratletud lepinguosaliste GATSi erikohustuste loendis, mis käesoleva jaos kohaldamisel kehtib kogu majandustegevuse suhtes;

- c) „lepingulised teenusepakkujad” – füüsilised isikud, kes töötavad lepinguosalise sellise juriidilise isiku heaks, kes ei ole personali tööerakendamise ja värbamise teenuseid pakkuv agentuur ega tegutse sellise agentuuri vahendusel ning kellel ei ole teise lepinguosalise territooriumil asutatud ettevõtet ning kes on sõlminud heauskse lepingu ⁽²⁾ teise lepinguosalise territooriumil asuvale lõpptarbijale selliste teenuste pakkumiseks, mis eeldavad tema töötajate ajutist viibimist selle lepinguosalise territooriumil, et täita teenuse osutamise lepingut;
- d) „kvalifikatsioon” – diplomid, tunnistused ja muud (kvalifikatsiooni tõendavad) dokumendid, mis on välja antud mõne õigus- või haldusnormides selleks ette nähtud asutuse poolt ning tõendavad kutsealase koolituse edukat läbimist.

Artikkel 48

Äriühingusiselt üleviidavad isikud ja seoses ettevõtete asutamise ärivisiidil olevad isikud

1. Lepingualised kinnitavad veel kord oma GATSist tulenevaid kohustusi teenuste valdkonnas seoses äriühingusiselt üleviidavate isikute ja seoses ettevõtete asutamise ärivisiidil olevate isikute riiki sisenemise ja ajutise riigis viibimisega. Kohaldatakse selles loetletud reservatsioone ⁽³⁾.

⁽¹⁾ Selguse huvides tuleb märkida, et silmas peetakse sama juriidilise isiku osanikke.

⁽²⁾ Teenusleping peab vastama selle lepinguosalise õigusnormidele ja -nõuetele, kus lepingut täidetakse.

⁽³⁾ Selguse huvides tuleb märkida, et reservatsioonid hõlmavad ka äriühingusiselt üleviidavate isikute ja seoses ettevõtete asutamise ärivisiidil olevate isikute kategooriate määratluse reservatsioone.

2. Kõigi majandustegevusalade (v.a teenused) puhul ja võttes arvesse II lisas esitatud reservatsioone:
  - a) kumbki lepinguosaline võimaldab teise lepinguosalise territooriumil kaupade tootmisega tegelevatel investoritel üle viia artikli 47 lõike 2 punktis b osutatud äriühingusisest üleviidavaid isikuid ja artikli 47 lõike 2 punktis a osutatud ettevõtte asutamisega seotud ärivisiidil olevaid isikuid. Äriühingusisest üleviidavatel isikutel lubatakse riiki siseneda ja seal ajutiselt viibida kuni kolm aastat, ettevõtte asutamisega seotud ärivisiidil olevatel isikutel aga kuni 90 päeva iga 12-kuulise ajavahemiku jooksul;
  - b) kumbki lepinguosaline ei säilita ega kehtesta meetmeid – arvulisi kvote, majandusvajaduste testi nõuet ega diskrimineerivaid piiranguid –, mis piiravad füüsiliste isikute üldarvu, keda ettevõtja võib äriühingusisest üleviidavate isikute ja seoses ettevõtete asutamisega ärivisiidil olevaid isikutena üle viia.

Artikkel 49

Lepingulised teenusepakkujad

1. Kasahstani Vabariik võimaldab Euroopa Liidu juriidilistel isikutel oma territooriumil teenuseid pakkuda kohapeal elavate Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikest füüsiliste isikute kaudu järgmistel tingimustel:
  - a) Kasahstani Vabariiki siseneval füüsilisel isikul on:
    - i) akadeemiline kraad või kõrgem tehniline kvalifikatsioon, mis näitab samaväärse tasandi teadmiste olemasolu, ja
    - ii) kutsekvalifikatsioon, kui see on Kasahstani Vabariigi õigusnormide kohaselt vajalik asjaomases sektoris tegutmiseks;
  - b) füüsilised isikud ei tohi Kasahstani Vabariigi territooriumil viibimise ajal saada teenuste pakkumise eest muud tasu kui see töötasu, mida neile maksab Euroopa Liidu juriidiline isik, kes on nende tööandja;
  - c) Kasahstani Vabariiki sisenevad füüsilised isikud on olnud Euroopa Liidu juriidilise isiku teenistuses vähemalt Kasahstani Vabariiki sisenemise taotluse esitamise kuupäevale eelnenud aasta jooksul. Lisaks on füüsilistel isikutel Kasahstani Vabariiki sisenemise taotluse esitamise seisuga vähemalt viieaastane erialane töökogemus teenuslepinguga hõlmatud sektoris;
  - d) Kasahstani Vabariik võib Euroopa Liidu lepinguliste teenusepakkujate lubamiseks Kasahstani Vabariigi teenuste turule kasutada majandusvajaduste testi ja kehtestada nendele ettenähtud töölubade aastakvoodi. Kasahstani Vabariigi teenuste turule tulevate Euroopa Liidu lepinguliste teenusepakkujate arv ei tohi ületada 800 inimest aastas;
  - e) pärast viie aasta möödumist Kasahstani Vabariigi ühinemisest WTOga lõpetatakse majandusvajaduste testi kasutamine ⁽¹⁾. Ajal, mil Kasahstani Vabariigis kasutatakse majandusvajaduste testi, ⁽²⁾ ei tohi teenuslepingu täitmiseks vajaliku füüsiliste isikute Kasahstani Vabariiki sisenemise ja seal ajutise viibimise tähtaeg ületada kokku nelja kuud mis tahes 12-kuulise ajavahemiku jooksul või olla pikem teenuslepingu kehtivusajast, olenevalt sellest, kumb tähtaeg on lühem. Pärast WTOga ühinemise järgse viieaastase ajavahemiku möödumist ei tohi lepingu kestus ületada kokku kuut kuud mis tahes 12-kuulise ajavahemiku jooksul või olla pikem ajutise viibimise tähtajast, olenevalt sellest, kumb tähtaeg on lühem. Euroopa Liidu juriidilised isikud vastutavad oma töötajate Kasahstani Vabariigi territooriumilt õigeaegse lahkumise eest.

⁽¹⁾ Endiselt kohaldatakse kõiki muid nõudeid ja õigusnorme riiki sisenemise ning seal viibimise ja töötamise kohta.

⁽²⁾ Selguse huvides tuleb märkida, et Kasahstani Vabariigi puhul tähendab majandusvajaduste test Kasahstani Vabariigi juriidilise isiku poolt lepinguliste teenusepakkujate ligimeelitamisel kasutatavat menetlust, mille puhul tuleb arvesse võtta võõrtööjõu riiki lubamist vastavalt riigi tööturul valitsevatele tingimustele. Need tingimused on täidetud, kui pärast ametikoha täitmise teadaande avaldamist massimeedias ja pädeva isiku otsingut pädeva asutuse andmebaasis leitakse, et mitte ükski taotleja ei vasta ametikoha nõuetele. Menetlus ei tohiks kesta kauem kui üks kuu. Juriidiline isik võib lepingulised teenusepakkujad lõplikult tööle vormistada alles pärast selle menetluse lõppu.

2. Kasahstani Vabariik võimaldab Euroopa Liidu juriidilistel isikutel oma territooriumil teenuseid pakkuda kohapeal elavate füüsiliste isikute kaudu, kui teenusleping vastab järgmistele tingimustele.

a) Teenuste osutamise leping:

- i) on sõlmitud vahetult Euroopa Liidu juriidilise isiku ja Kasahstani Vabariigi juriidilisest isikust lõpptarbija vahel;
- ii) tingib juriidilise isiku töötajate ajutise viibimise Kasahstani Vabariigi territooriumil teenuse osutamise eesmärgil, ning
- iii) on kooskõlas Kasahstani Vabariigi õigusnormide ja nõuetega;

b) Teenuste osutamise leping on sõlmitud ühes järgmistest valdkondadest, mis on määratletud Kasahstani Vabariigi GATSi kohustuste loendis:

- i) õigusabiteenused
- ii) majandusarvestus- ja raamatupidamisteenused
- iii) maksunõustamisteenused
- iv) arhitektiteenused
- v) inseneriteenused
- vi) integreeritud inseneriteenused
- vii) linnaplaneerimis- ja maastikuarhitektiteenused
- viii) arvutiteenused ja nendega seotud teenused
- ix) reklaamiteenused
- x) turu-uuringute korraldamise teenused
- xi) juhtimisalased nõustamisteenused
- xii) juhtimisalase nõustamisega seotud teenused
- xiii) tehnilise katsetamise ja analüüsimise teenused
- xiv) mäetööstust abistavad nõustamis- ja konsultatsiooniteenused
- xv) nendega seotud teadusliku ja tehnilise nõustamise teenused
- xvi) tõlketeenused
- xvii) seadmete, sealhulgas transpordiseadmete hooldus ja remont müügijärgse teenindamise lepingu alusel
- xviii) keskkonnateenused.

c) Käesoleva artikliga ette nähtud juurdepääs hõlmab üksnes lepingukohaste teenuste osutamist ning see ei anna õigust kasutada kutsenimetust Kasahstani Vabariigi territooriumil.

3. Euroopa Liit kinnitab veel kord oma GATSist tulenevaid õigusi ja kohustusi seoses lepinguliste teenusepakkujate sisenemisega tema territooriumile ja seal ajutise viibimisega. Kohaldatakse selles loetletud reservatsioone (¹).

(¹) Selguse huvides tuleb märkida, et reservatsioonid hõlmavad ka kategooriate määratluse reservatsioone.

*Artikkel 50***Enamsoodustusrežiim**

1. Euroopa Liit ei kohtle Kasahstani Vabariigi lepingulisi teenusepakkujaid vähem soodsalt kui mis tahes kolmanda riigi teenusepakkujaid.
2. Lõike 1 kohaldamisalast jääb väljakohtlemine, mis tuleneb muudest Euroopa Liidu ja kolmandate riikide vahel sõlmitud lepingutest, millest teatatakse GATSi V artikli kohaselt, või millele kohaldatakse GATSi loetelus sisalduvaid Euroopa Liidu enamsoodustusrežiimi erandeid. Lõike 1 kohaldamisalast jääb välja ka kohtlemine, mis tuleneb selliste õigusnormide ühtlustamisest, mille aluseks on Euroopa Liidu sõlmitud lepingud vastastikuse tunnustamise kohta kooskõlas GATSi VII artikliga.
3. Kui Kasahstani Vabariik võimaldab käesolevas lepingus ettenähtud kohtemisest soodsamat kohtlemist mis tahes muu WTO liikme lepinguliste teenusepakkujatele peale Sõltumatute Riikide Ühenduse (SRÜ) riikide ja Kasahstani Vabariigiga majandusliku integratsiooni lepingu sõlminud riikide lepinguliste teenusepakkujate, võimaldab ta sellist kohtlemist ka Euroopa Liidu lepinguliste teenusepakkujatele. Käesolevat sätet ei kohaldata ka kohtlemisele, mis tuleneb selliste eeskirjade ühtlustamisest, mille aluseks on Kasahstani Vabariigi sõlmitud lepingud vastastikuse tunnustamise kohta kooskõlas GATSi VII artikliga.

*Artikkel 51***Füüsiliste isikute ärilisel eesmärgil ajutise viibimise tingimuste järkjärguline parandamine**

Kaubanduskoosseisus kokkutulnud koostöökomitee esitab lepinguosalistele soovitusi füüsiliste isikute ärilisel eesmärgil ajutise viibimise edasiseks liberaliseerimiseks.

4. jagu

Siseriiklikud õigusnormid*Artikkel 52***Kohaldamis- ja rakendusala**

1. Artiklis 53 sätestatud norme kohaldatakse lepinguosaliste litsentsimis- ja kvalifikatsioonimenetluse meetmete suhtes, mis mõjutavad:
  - a) piiriülest teenuste pakkumist;
  - b) ettevõtete asutamist;
  - c) teenuste pakkumist füüsilise isiku teise lepinguosalise territooriumil viibimise kaudu vastavalt käesoleva peatüki 3. jaole.
2. Artiklis 53 sätestatud norme kohaldatakse kõikide käesoleva peatüki kohaldamisalasse kuuluvate majandustegevusalade suhtes. Teenuste puhul kohaldatakse neid norme vastavalt asjaomase lepinguosalise GATSi kohastele erikohustustele⁽¹⁾. Norme ei kohaldata meetmete puhul niivõrd, kui võrd meetmed kujutavad endast kohustuste loenditega seotud piiranguid vastavalt GATSi XVI ja XVII artiklile.

*Artikkel 53***Litsentsimine ja kvalifitseerimine**

1. Kumbki lepinguosaline tagab, et teenuse pakkumise ja ettevõtte asutamise loa saamiseks vajalikud litsentsimis- ja kvalifitseerimismenetlused on mõistlikud ja selged ning vastavad asjaomase poliitika eesmärkidele, lähtuvad kehtestatud nõuete laadist ja hindamise kriteeriumitest ning ei kujuta endast teenuste pakkumise ja ettevõtte asutamise piirangut.

⁽¹⁾ Kasahstani Vabariigi puhul sisaldab see viide ka Kasahstani Vabariigi WTOga ühinemise protokollis teenuste jagu.

2. Juhtudel, kui taotlusi võetakse vastu vaid kindlal ajavahemikul, jäetakse taotlejaile taotluse esitamiseks mõistliku pikkusega tähtaeg. Pädev asutus alustab taotluste läbivaatamist ilma põhjendamatu viivitusega. Võimaluse korral tuleks elektroonselt esitatud taotluste ja paberandjal esitatud taotluste suhtes kohaldada samu autentsustingimusi.
3. Võimaluse korral tuleks originaaldokumendi asemel võtta vastu dokumendi tõestatud koopia.
4. Kumbki lepinguosaline tagab, et taotlus vaadatakse läbi ja selle kohta tehakse lõplik otsus õigusaktidega ettenähtud mõistliku tähtaja jooksul ja igal juhul ilma põhjendamatu viivitusteta. Lepinguosalisel püüavad kehtestada tüüpilise ajakava taotluse läbivaatamiseks. Lepinguosalisel tagavad, et antud litsents või luba jõustub põhjendamatu viivitusega vastavalt selles sätestatud tingimustele.
5. Lepinguosalisel näevad ette mõistliku suurusega litsentsitasud⁽¹⁾ vastavalt pädeva asutuse kantud kuludele ning tagavad, et tasud ei piira teenusepakkumist ega ettevõtte asutamist.
6. Kui pädev asutus leiab, et taotlus ei ole täielik või et tal on vaja täiendavat teavet, siis teeb ta mõistliku aja jooksul järgmist:
  - a) teatab sellest taotlejale;
  - b) võimaluse piires nimetab, millist lisateavet tuleb esitada, ja
  - c) pakub võimaluse korral võimalust puudused kõrvaldada.
7. Kui pädev asutus jätab taotluse rahuldamata, teatab ta sellest taotlejale ilma põhjendamatu viivitusega ja võimaluse korral kirjalikult. Pädev asutus peaks taotlejale tema taotluse alusel teatavaks tegema taotluse tagasilükkamise põhjused ja võimaluse korral ka selles leitud puudused. Ta peaks taotlejale selgitama, milline on otsuse vaidlustamise kord vastavalt asjakohastele õigusaktidele. Pädev asutus peaks võimaldama taotlejal esitada uue taotluse vastavalt asjaomase asutuse kehtestatud korrale, välja arvatud juhul, kui pädev asutus piirab väljastatavate litsentside või antavate kvalifikatsioonide arvu.
8. Kumbki lepinguosaline tagab, et pädeva asutuse litsentsimis- ja loaandmismenetlused ja otsused on kõigi taotlejate suhtes erapooletud. Pädev asutus peaks oma otsuse tegemisel olema sõltumatu ega tohiks olla vastutav ühegi selliste teenuste pakkuja ega sellistesse teenustesse investeerija ees, mille pakkumiseks on tarvis litsentsi või luba.

5. jagu

Valdkondlikud erisätted

Artikkel 54

Rahvusvaheline meretransport

1. Käesolevas artiklis sätestatakse rahvusvaheliste meretransporditeenuste liberaliseerimise põhimõtted. Käesolevat artiklit kohaldatakse, ilma et see piiraks õigusi ja kohustusi, mis tulenevad kummagi lepinguosaliselt poolt GATSi alusel võetud kohustustest.
2. Käesolevas artiklis hõlmab „rahvusvaheline meretransport” ükselt-uksele-transporti ja ühendtransporditoiminguid, st kaubavedusid, mille korral kasutatakse rohkem kui üht transpordiliiki, millest üks osa on merevedu, ning mis toimuvad ühe veodokumendi alusel, ning seega hõlmab rahvusvahelise meretransporditeenuse pakkuja õigust sõlmida sellel eesmärgil lepinguid otse muude transpordiliikide teenusepakkujatega.
3. Kumbki lepinguosaline lubab teise lepinguosalisel juriidilisel isikul laevandusettevõtjana rahvusvaheliste meretransporditeenuste osutamisel lõikes 4 osutatud tegevuste teostamiseks asutada oma territooriumil tütarettevõtja või filiaali vähemalt sama soodsatel asutamise- ja tegevustingimustel, kui ta võimaldab oma või mõne kolmanda riigi juriidilisel isikul tütarettevõtjale või filiaalile, sõltuvalt sellest, millised tingimused on soodsamad.

⁽¹⁾ Litsentsitasud ei sisalda loodusvarade kasutamise tasu, enampakkumise, pakkumismenetluse ja muude mittediskrimineerivate kontsessiooni andmise viisidega seotud makseid ega kohustuslikke makseid universaalteenuse osutamise eest.

Käesolevat lõiget ei kohaldata selliste ettevõtete asutamise suhtes, mis käitavad laevu mõne Euroopa Liidu liikmesriigi või Kasahstani Vabariigi lipu all.

4. Silmas on peetud järgmisi tegevusi, kuid nende loetelu pole ammendav:
  - a) meretranspordi- ja sellega seotud teenuste pakkumine vahetult klientidele alates pakkumise tegemisest arve esitamiseni, olenemata sellest, kas neid teenuseid osutab või pakub teenusepakkuja ise või selline teenusepakkuja, kellega teenuse müüja on sõlminud püsivad ärikokkulepped;
  - b) ühendtransporditeenuste osutamiseks vajalike transporditeenuste ja nendega seotud teenuste, sealhulgas kõikide sisetranspordiliikide teenuste ostmine ja kasutamine enda huvides või oma klientide nimel (ja edasimüük oma klientidele);
  - c) veo- ja tollidokumentide või muude veetavate kaupade päritolu ja laadiga seotud dokumentide koostamine;
  - d) äriteabe andmine igasuguste vahenditega, kaasa arvatud arvutipõhised infosüsteemid ja elektrooniline andmevahetus (kui telekommunikatsiooniga seotud mittediskrimineerivatest piirangutest ei tulene teisiti);
  - e) ärisuhete loomine muude laevandusettevõtjatega, sealhulgas osalemine ettevõtte aktsiakapitalis ja kohalike (või kooskõlas käesoleva lepingu asjakohaste sätetega välismaiste) töötajate ametissenimetamine kohalike laevandusettevõtjate poolt;
  - f) juriidilise isikute nimel tegutsemine, korraldades muu hulgas vajaduse korral laevade sadamaskäike ja lasti vastuvõtmist.
5. Silmas pidades rahvusvaheliste meretransporditeenuste piiriülese pakkumise liberaliseerimise praegust taset lepinguosaliste vahel:
  - a) rakendavad lepinguosalisel põhimõtet, mis tagab kaubanduslikel ja mittediskrimineerivatel alustel piiramatut juurdepääsu rahvusvahelisele turule ja kaubandusele;
  - b) võimaldab kumbki lepinguosaline teise lepinguosalise teenusepakkujate käitatavatele laevadele vähemalt sama soodsa kohtlemise kui oma laevadele või kolmanda riigi laevadele, olenevalt sellest, kumb kohtlemine on soodsam, muu hulgas seoses juurdepääsuga sadamatele, sadamate taristu ja meretranspordi abiteenuste kasutamise ja sellega seotud tasude, maksude, tolliteenuste, kaikohtade ning peale- ja mahalaadimisvahenditega.
6. Lõikes 5 sätestatud põhimõtete kohaldamisel lepinguosalisel:
  - a) ei kohalda alates käesoleva lepingu jõustumisest Euroopa Liidu liikmesriikide ja Kasahstani Vabariigi vaheliste kahepoolsete lepingute lastijaotussätteid;
  - b) ei kehtesta edaspidi kahepoolsetes lepingutes kolmandate riikidega lastijaotusklausleid, välja arvatud erandjuhtudel, mil käesoleva lepingu ühe või teise lepinguosalise liinilaevandusettevõtjatel ei oleks teisiti enam võimalik osaleda asjaomasesse kolmandasse riiki suunduvatel või sealt lähtuvatel vedudel;
  - c) keelavad edaspidi lastijaotuskokkulepete sõlmimise puist- ja vedellastivedusid käsitlevates kahepoolsetes lepingutes;
  - d) kaotavad käesoleva lepingu jõustumisel ühepoolset meetmeid ning halduslikud, tehnilised ja muud takistused, mis võivad kujutada endast rahvusvaheliste meretransporditeenuste vaba osutamise varjatud piiramist või põhjustada selles vallas ebavõrdset kohtlemist, ning hoiduvad edaspidi neid kehtestamast.
7. Rahvusvahelise meretranspordi teenuseid osutavad Euroopa Liidu füüsilised ja juriidilised isikud võivad piiranguteta osutada mere- ja jõetranspordietappi hõlmavaid rahvusvahelisi transporditeenuseid Kasahstani Vabariigi siseveeteedel ja vastupidi.

8. Lepinguosalised teeb teise lepinguosalise rahvusvahelise meretransporditeenuse pakkujaile mõistlikel ja mittediskrimineerivatel tingimustel kättesaadavaks järgmised sadamateenused: lootsiteenused, puksiirabi, toiduainete, kütuse ja veega varustamine, prügi ja ballastvee kõrvaldamine, sadamakapteni teenused, navigeerimisabi, laeva tööks vajalikud maismaa-tugiteenused, sealhulgas side-, vee- ja elektrivarustus, avariiremondi vahendid, reidi-, kai- ja sildumisteenused.

9. Kui Kasahstani Vabariik võimaldab meretranspordi valdkonnas nende tingimustega võrreldes soodsamat kohtlemist mõnele muule WTO liikmele peale Kaspia merega piirnevate riikide ja SRÜ riikide, võimaldab ta sellist kohtlemist ka Euroopa Liidu füüsilistele ja juriidilistele isikutele.

Artikkel 54a

Maantee-, raudtee-, sisevee- ja õhutransport

Et tagada lepinguosalistevahelise transpordi koordineeritud arengut, mis on kohandatud nende mõlema kaubandusvajadustele, võivad lepinguosalisel pärast käesoleva lepingu jõustumist sõlmida võimalikke erilepinguid, mis käsitlevad vastastikuse turulepääsu tingimusi maantee-, raudtee- ja sisevee- ning vajaduse korral õhutranspordi valdkonnas.

6. jagu

Erandid

Artikkel 55

Üldised erandid

1. Võttes arvesse nõuet, et selliseid meetmeid ei kohaldata viisil, mis kujutaks endast meelevaldset või põhjendamatu diskrimineerimist samalaadsetes tingimustes olevate riikide vahel või ettevõtete asutamise ja tegevuse või piiriülese teenuste pakkumise varjatud piiramist, ei tõlgendata ühtki käesoleva peatüki sätet nii, et see takistaks lepinguosalist vastu võtmast või täitmisele pööramast meetmeid, mis on:

- a) vajalikud riikliku julgeoleku ja kõlbluse kaitseks ning avaliku korra tagamiseks ⁽¹⁾;
- b) vajalikud inimeste, loomade või taimede elu ja tervise kaitseks;
- c) seotud taastumatute loodusvarade säästmisega, kui kõnealuseid meetmeid kohaldatakse koos piirangutega omamaistele investoritele või omamaisele teenuste pakkumisele või tarbimisele;
- d) vajalikud rahvuslike kunsti-, ajaloo- ja arheoloogiaväärtuste kaitseks;
- e) vajalikud kindlustamiseks vastavust õigusnormidele, mis ei ole vastuolus käesoleva jaotisega, sealhulgas normidele, mis puudutavad:
  - i) kelmuste ja pettuste takistamist või on vajalikud lepingu rikkumise tagajärgede menetlemiseks;
  - ii) isikute eraelu kaitset isikuandmete töötlemisel ja levitamisel ning isiklike andmestike ja kontode konfidentsiaalsuse kaitset;
  - iii) ohutust;

⁽¹⁾ Avaliku korra erandit võib kohaldada üksnes juhul, kui esineb reaalne ja piisavalt tõsine oht, mis kahjustab mõnd ühiskonna põhihüvi.

- f) vastuolus artikliga 46, tingimusel et erineva kohtlemise eesmärk on tagada teise lepinguosalise majandustegevuse, investorite või teenusepakkujatega seotud otseste maksude tõhus või õiglane kehtestamine või kogumine ⁽¹⁾.
2. Käesolevat peatükki ei kohaldata lepinguosaliste vastavate sotsiaalkindlustussüsteemide suhtes või selliste tegevuste suhtes kummagi lepinguosalise territooriumil, mis on kas või ajutiselt seotud valitsuse ülesannete täitmisega.

7. jagu

Investeerimine

Artikkel 56

Läbivaatamine ja konsulteerimine

Võimalike investeerimistõkete väljaselgitamiseks analüüsivad lepinguosalised ühiselt investeerimise õigusraamistikku hiljemalt kolm aastat pärast käesoleva jaotise kohaldamise alguse kuupäeva. Vastavalt analüüsi tulemustele kaaluvad nad võimalust alustada läbirääkimisi, et käesolevat lepingut, sealhulgas selle investeeringute kaitse üldpõhimõtteid täiendada ja kõnealused tõkked kõrvaldada.

6. PEATÜKK

Kapitali liikumine ja maksed

Artikkel 57

Jooksevkonto

Kumbki lepinguosaline lubab teha kõiki lepinguosalistevahelisi makseid ja maksebilansi jooksevkonto siirdeid vabalt konverteeritavas valuutas kooskõlas Rahvusvahelise Valuutafondi põhikirjaga.

Artikkel 58

Kapitali liikumine

1. Maksebilansi kapitali- ja finantskontol tehtavate tehingute puhul ja ilma et see piiraks käesoleva lepingu muude sätete kohaldamist, kohustuvad lepinguosalised mitte kehtestama piiranguid kapitali vabale liikumisele seoses vastuvõtjariigi õigusaktide kohaselt tehtud otseinvesteeringutega, 5. peatüki „Teenused ja ettevõtete asutamine” kohaselt liberaliseeritud majandustegevusega ning investeeritud kapitali ja sellest tuleneva kasumi rahaks muutmise ja kodumaale tagasiviimisega.

⁽¹⁾ Meetmed, mille eesmärk on tagada otseste maksude tõhus või õiglane kehtestamine või kogumine, kuuluvad lepinguosalise maksusüsteemi raames võetud meetmed:

- i) mida kohaldatakse mitteresidentide investorite ja teenusepakkujate suhtes, võttes arvesse asjaolu, et mitteresidentide maksukohustus määratakse kindlaks lepinguosalise territooriumilt pärinevate või sellel paiknevate maksustatavate objektide alusel;
- ii) mida kohaldatakse mitteresidentide suhtes, et tagada maksude kehtestamine või kogumine lepinguosalise territooriumil;
- iii) mida kohaldatakse mitteresidentide või residentide suhtes, et takistada maksude vältimist või nendest kõrvalehoidmist, sealhulgas maksukuulekust soodustavad meetmed;
- iv) mida kohaldatakse teise lepinguosalise territooriumil või territooriumilt pakutavate teenuste tarbijate suhtes, et tagada sellistelt tarbijatelt lepinguosalise territooriumil paiknevatest allikatest tulenevate maksude määramine või kogumine;
- v) millega eristatakse teistest investoritest ja teenusepakkujatest need, kelle suhtes kehtivad ülemaailmselt maksustatavatel objektidel kogutavad maksud, võttes arvesse asjaolu, et nende vastavad maksubaasid on erinevad;
- vi) millega lepinguosalise maksubaasi kaitsmiseks määratakse, assigneeritakse või jaotatakse residentide või kohalike filiaalide või seotud isikute või ühe ja sama isiku eri filiaalide vahel tulu, kasumit, kahju või mahaarvatise või laene.

Alapunktis f ja käesolevas joonealuses märkuses kasutatud maksualased mõisted määratakse kindlaks kõnealust meetet rakendava lepinguosalise siseriiklikes õigusaktides sätestatud maksualaste määratluste või nendega võrdväärsete või samalaadsete määratluste järgi.

2. Maksebilansi kapitali- ja finantskontol tehtavate, lõikega 1 hõlmamata tehingute puhul ja ilma et see piiraks käesoleva lepingu muude sätete kohaldamist, tagab kumbki lepinguosaline kooskõlas oma õigusaktidega kapitali vaba liikumise muu hulgas seoses:

- a) krediidiga, mis antakse kaubandustehingutele, sealhulgas teenuste osutamisele, milles osaleb ühe lepinguosalise elanik;
- b) finantslaenude ja krediidiga, või
- c) kapitaliosalusega juriidilises isikus, mille eesmärk ei ole luua või säilitada püsivat majandussidet.

3. Ilma et see piiraks muude käesoleva lepingu sätete kohaldamist, ei kehtesta lepinguosalisel uusi piiranguid kapitali liikumisele lepinguosaliste riikide elanike vahel ega karmista kehtivat korda.

4. Kapitali liikumise soodustamiseks lepinguosaliste vahel võivad lepinguosalisel pidada teineteisega konsultatsioone.

Artikkel 59

Erandid

Ilma et see mõjutaks nõuet, et selliseid meetmeid ei kohaldata viisil, mis tooks kaasa meelevaldse või põhjendamatu diskrimineerimise samalaadsetes tingimustes olevate riikide vahel või kapitali liikumise varjatud piirangud, ei tõlgendata ühtki käesoleva peatüki sätet nii, et see takistaks lepinguosalist vastu võtmast või rakendamast meetmeid, mis on:

- a) vajalikud riikliku julgeoleku ja kõlbluse kaitseks ning avaliku korra tagamiseks, või
- b) vajalikud kindlustamiseks vastavust õigusnormidele, mis ei ole vastuolus käesoleva jaotise sätetega, sealhulgas normidele, mis puudutavad:
  - i) kuritegude, kelmuste ja pettuste ärahoidmist või mis on vajalikud lepingute rikkumise tagajärgede menetlemiseks (pankrot, maksejõuetus ja võlausaldajate õiguste kaitse);
  - ii) lepinguosalise finantsüsteemi tervikluse ja stabiilsuse tagamiseks vastu võetud või säilitatud meetmeid;
  - iii) väärtpaberite, optsoonide, futuuride või muude tuletisväärtpaberite emiteerimist, nendega kauplemist või tehingute tegemist;
  - iv) finantsaruandlust või tehingute arvestuse pidamist, kui see on vajalik õiguskaitseorganite või finantsjärelevalveasutuste abistamiseks, või
  - v) kohtu- või haldusmenetlustes antud korralduste või tehtud otsuste täitmise tagamist.

Artikkel 60

Kapitali liikumise, maksete ja ülekannete ajutised kaitsemeetmed

Kui erandlikel asjaoludel tekib Kasahstani Vabariigi puhul raha- ja vahetuskursipoliitikas ning Euroopa Liidu puhul majandus- ja rahaliidu toimimises suuri raskusi või selliste raskuste tekkimise oht, võib asjaomane lepinguosaline võtta kõige rohkem üheks aastaks hädavajalikke kaitsemeetmeid. Kaitsemeetmeid võttev või säilitav lepinguosaline teatab sellest viivitamata teisele lepinguosalisele ja esitab niipea kui võimalik nende kaotamise ajakava.

7. PEATÜKK

Intellektuaalomand

Artikkel 61

Eesmärgid

Käesoleva peatüki eesmärk on:

- a) soodustada lepinguosaliste vahel uuenduslike ja loovate toodete tootmist ja turustamist, ja
- b) saavutada kohane ja tõhus intellektuaalomandiõiguskaitse tase.

1. jagu

Põhimõtted

Artikkel 62

Kohustuste laad ja kohaldamisala

1. Lepinguosalised kinnitavad oma kohustust tagada intellektuaalomandit käsitlevate rahvusvaheliste lepingute, millega nad on ühinenud, sealhulgas WTO intellektuaalomandiõiguste kaubandusaspektide lepingu („TRIPS-leping“) nõuetekohane ja tõhus rakendamine. Käesoleva peatüki sätted täiendavad ja täpsustavad lepinguosaliste õigusi ja kohustusi, mis tulenevad TRIPS-lepingust ja muudest rahvusvahelistest lepingutest intellektuaalomandi vallas.
2. Käesoleva lepingu kohaldamisel hõlmab mõiste „intellektuaalomand“ muu hulgas neid intellektuaalomandi kategooriaid, millele on osutatud artiklites 65 kuni 96.
3. Intellektuaalomandi kaitse hõlmab kaitset kõlvatu konkurentsi eest, millele on osutatud läbivaadatud ja muudetud 1883. aasta tööstusomandi kaitse Pariisi konventsiooni („Pariisi konventsioon“) artiklis 10bis.
4. Käesolev peatükk ei takista lepinguosalisi kohaldamast oma õigusnorme, millega on ette nähtud intellektuaalomandiõiguste kaitse tagamise kõrgemad standardid, tingimusel et need sätted ei ole vastuolus käesoleva peatüki sätetega.

Artikkel 63

Tehnosiire

1. Lepinguosalised lepivad kokku, et vahetavad seisukohti ja teavet oma ja rahvusvaheliste intellektuaalomandiõiguste kaitse tagamise tavade kohta, mis mõjutavad tehnosiiret. Selle seisukoha- ja teabevahetuse raames käsitletakse eelkõige meetmeid infovoogude ja äripartnerluste soodustamiseks ning vabatahtlike litsentsi- ja allhankelepinguid. Erilist tähelepanu pööratakse vastuvõtjariikides tehnosiiret võimaldava keskkonna loomiseks vajalikele tingimustele, sealhulgas siseriikliku õigusliku raamistiku ja inimkapitali arendamisega seotud küsimustele.
2. Tehnosiirde meetmete puhul kaitstakse intellektuaalomandiõiguse omajate õigustatud huve.

Artikkel 64

Õiguste ammendumine

Kumbki lepinguosaline kohaldab autoriõiguse ja sellega kaasnevat õiguste ning disainilahenduse- ja kaubamärgiõiguse suhtes vastavalt oma siseriiklikele õigusaktidele riiklikku või piirkondlikku ⁽¹⁾ intellektuaalomandiõiguste ammendumise korda.

⁽¹⁾ Mõiste „piirkondlik“ osutab piirkondlikele majandusintegratsiooni organisatsioonidele, mille raames on loodud siseturg kaupade ja teenuste vaba liikumise tagamiseks.

2. jagu

Intellektuaalomandiõiguste normid

AUTORIÕIGUS JA SELLEGA KAASNEVAD ÕIGUSED

*Artikkel 65***Kaitse pakkumine**

Lepinguosalised järgivad järgmistes rahvusvahelistes lepingutes sätestatud õigusi ja kohustusi:

- a) kirjandus- ja kunstiteoste kaitse Berni konventsioon;
- b) teose esitaja, fonogrammitootja ja ringhäälinguorganisatsiooni kaitse rahvusvaheline konventsioon (Rooma konventsioon);
- c) Ülemaailmse Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni (WIPO) autoriõiguse leping;
- d) WIPO esituse ja fonogrammide leping;
- e) TRIPS-leping.

*Artikkel 66***Autorid**

Kumbki lepinguosaline näeb ette, et autoril on ainuõigus lubada või keelata järgmist:

- a) oma teoste otsene või kaudne, ajutine või alaline reprodutseerimine tervikuna või osaliselt mis tahes viisil ja mis tahes vormis;
- b) oma teoste ja nende koopiade igasugune avalik levitamine, sealhulgas müük;
- c) oma teoste edastamine üldsusele kaabel- ja kaablita sidevahendite kaudu, sh nende teoste sellisel viisil kättesaadavaks tegemine, et isik pääseb neile ligi enda valitud kohas ja enda valitud ajal.

*Artikkel 67***Esitajad**

Kumbki lepinguosaline näeb ette, et esitajatel on ainuõigus lubada või keelata järgmist:

- a) oma esituse salvestise tegemine ⁽¹⁾;
- b) oma esituste salvestiste otsene või kaudne, ajutine või alaline reprodutseerimine tervikuna või osaliselt mis tahes viisil ja mis tahes vormis;
- c) oma esituste salvestiste üldsusele levitamine kas müügi teel või muul viisil;
- d) oma esituste salvestisi üldsusele kättesaadavaks tegemine kaabel- või kaablita sidevahendite kaudu nii, et isikud pääsevad neile ligi enda valitud kohas ja ajal;
- e) oma esituste ülekandmine ringhäälingus kaablita vahendite abil ja nende edastamine üldsusele, kui esitus ise ei ole ülekantav esitus ja kui see ei ole tehtud salvestise põhjal.

⁽¹⁾ Käesoleva peatüki kohaldamisel on salvestis helide või neid esindavate märkide kogum, mida saab seadme abil teha tajutavaks, taasesitada ja edastada.

*Artikkel 68***Fonogrammitootjad**

Kumbki lepinguosaline näeb ette, et fonogrammitootjatel on ainuõigus lubada või keelata järgmist:

- a) oma fonogrammide otsene või kaudne, ajutine või alaline reprodutseerimine tervikuna või osaliselt mis tahes viisil ja mis tahes vormis;
- b) oma fonogrammide ja nende koopiade üldsusele levitamine müümise teel või muul viisil;
- c) oma fonogrammide üldsusele kättesaadavaks tegemine kaabel- või kaablita sidevahendite kaudu nii, et isikud pääsevad neile ligi enda valitud kohas ja ajal.

*Artikkel 69***Ringhäälinguorganisatsioonid**

Kumbki lepinguosaline näeb ette, et ringhäälinguorganisatsioonidel on ainuõigus lubada või keelata järgmist:

- a) oma ringhäälingusaadete salvestamine;
- b) oma ringhäälingusaadete salvestiste reprodutseerimine;
- c) oma saadete salvestiste üldsusele kättesaadavaks tegemine kaabel- või kaablita sidevahendite kaudu nii, et isikud pääsevad neile ligi enda valitud kohas ja ajal, ning
- d) oma ringhäälingusaadete taasülekanndmine kaablita vahendite abil ja nende teleülekanndete edastamine üldsusele, kui selline edastamine toimub kohas, kuhu pääsuks nõutakse üldsuselt sisenemistasu.

*Artikkel 70***Ülekandmine ringhäälingus ja üldsusele edastamine**

Lepinguosalised sätestavad esitajate ja fonogrammitootjate õigusena selle, et kasutajal on kohustus maksta ühekordset õiglast tasu, kui kommertseesmärkidel avaldatud fonogrammi või sellise fonogrammi reproduktsiooni kasutatakse kaablita vahendite abil ülekandmiseks või muul moel üldsusele edastamiseks, samuti selle, et tagatakse kõnealuse tasu jagamine asjaomaste esitajate ja fonogrammitootjate vahel. Esitajate ja fonogrammitootjate vahelise lepingu puudumise korral võivad lepinguosalisel sätestada tingimused, mille kohaselt see tasu nende vahel jagatakse.

*Artikkel 71***Kaitse kestus**

1. Kirjandus- või kunstiteose autori õigused Berni konventsiooni artiklis 2 määratletud tähenduses kehtivad autori eluajal ja vähemalt 70 aastat pärast tema surma.
2. Mitme autori loodud teose puhul arvutatakse lõikes 1 osutatud tähtaega viimase elusolnud autori surmast.
3. Esitajate õigused ei lõpe varem kui 50 aastat pärast esituse kuupäeva. Kui esituse salvestus kõnealuse ajavahemiku jooksul õiguspäraselt avaldatakse või üldsusele edastatakse, ei lõpe õigused varem kui 50 aastat pärast esmakordse avaldamise või esimese üldsusele edastamise kuupäeva, olenevalt sellest, kumb kuupäev on varasem.
4. Fonogrammitootjate õigused ei lõpe varem kui 50 aastat pärast salvestise tegemist. Juhul, kui fonogramm on nimetatud ajavahemiku jooksul õiguspäraselt välja antud, ei lõpe nimetatud õigused varem kui 50 aastat pärast õiguspärase esmaväljaande kuupäeva. Kui esimeses lauses nimetatud tähtaja jooksul ei ole õiguspäraselt väljaandmist toimunud ning fonogramm on selle tähtaja jooksul õiguspäraselt üldsusele edastatud, ei lõpe nimetatud õigused varem kui 50 aastat pärast esimese õiguspärase üldsusele edastamise kuupäeva.

5. Ringhäälinguorganisatsioonide õigused ei lõpe varem kui 50 aastat pärast ringhäälingusaate esmakordset edastamist kaabel- või kaablita sidevahendite, sealhulgas kaabli või satelliidi kaudu.
6. Käesoleva artikliga ettenähtud tähtaegu arvutatakse nende aluseks olevale sündmusele järgneva aasta esimesest jaanuarist.
7. Kaitse tähtaegu võib pikendada käesolevas artiklis sätestatud tingimustel.

Artikkel 72

Tehniliste meetmete kaitse

1. Kumbki lepinguosaline näeb ette piisava õiguskaitse mis tahes tõhusatest tehnilistest meetmetest kõrvalehoidmise vastu, kui asjaomase teo sooritanud isik on või peab põhjendatult olema teadlik, et ta taotleb kõnealust eesmärki.
2. Kumbki lepinguosaline näeb ette nõuetekohase õiguskaitse selliste seadmete, toodete või komponentide tootmise, impordi, levitamise, müügi, rentimise, müügi või rentimise eesmärgil reklaamimise ja kaubanduslikul eesmärgil omamise ning selliste teenuste osutamise vastu, mis on peamiselt ette nähtud tõhusatest tehnilistest meetmetest kõrvalehoidmiseks või selle soodustamiseks.
3. Käesoleva lepingu kohaldamisel tähendab väljend „tehnilised meetmed” mis tahes tehnoloogiat, seadet või komponenti, mille eesmärk tavapärase toimimise puhul on takistada või piirata teoste või muu sisuga seotud toiminguid, milleks autoriõiguse või sellega kaasnevate õiguste omaja ei ole siseriikliku õiguse alusel luba andnud. Tehnilised meetmed loetakse tõhusaks juhul, kui õiguste omajad kontrollivad teose või muu sisu kasutamist juurdepääsu kontrolli või kaitsevahendi abil, mis täidab kaitse eesmärki, näiteks teose või muu sisu krüpteerimise, skrambleerimise või muul viisil muutmise või kopeerimiskaitsemehhanismi abil.

Artikkel 73

Õiguste haldamiseks kasutatava teabe kaitsmine

1. Kumbki lepinguosaline näeb ette piisava õiguskaitse kõikide isikute vastu, kes ilma loata sooritavad järgmisi toiminguid:
  - a) kõrvaldavad või muudavad elektroonset õiguste haldamiseks kasutatavat teavet;
  - b) levitavad, impordivad levitamise eesmärgil, edastavad, suunavad üldsusele või teevad üldsusele kättesaadavaks käesoleva lepinguga kaitstud teoseid või muid objekte, millelt on loata kõrvaldatud õiguste haldamiseks kasutatav elektrooniline teave või millel on seda muudetud,kui nimetatud isik on või peab põhjendatult olema teadlik, et ta selliselt tegutsedes põhjustab, võimaldab, hõlbustab või varjab autoriõiguse või siseriiklike õigusnormide kohaselt sellega kaasneva õiguse rikkumist.
2. Käesoleva peatüki kohaldamisel tähendab väljend „õiguste haldamiseks kasutatav teave” õiguste omajate esitatud teavet, mis identifitseerib autoriõiguse või sellega kaasnevate õigustega kaitstud teose või muu sisu, autori või mis tahes teise õiguste omaja, või teavet teose või muu sisu kasutamise tingimuste kohta ning sellist teavet esindavaid numbreid ja koode.
3. Lõiget 1 kohaldatakse juhul, kui nimetatud teave, millele osutatud lõikes 2, on lisatud autoriõiguste või sellega kaasnevate õigustega kaitstud teose või muu sisu eksemplarile või esitatakse seoses selle edastamisega üldsusele.

*Artikkel 74***Erandid ja piirangud**

1. Kooskõlas konventsioonide ja rahvusvaheliste lepingutega, millega lepinguosalisel on ühinenud, võivad lepinguosalisel artiklites 66–70 sätestatud piiranguid ja erandeid ette näha üksnes teatavatel erijuhtudel, mis ei ole vastuolus teose või muu sisu tavapärase kasutamisega ega mõjuta põhjendamatult õiguste omaja seaduslikke huve.

2. Kumbki lepinguosaline näeb ette, et artiklites 66–70 osutatud ajutine reprodutseerimistoiming, kui see on ajutine või juhuslikku laadi või kui see moodustab tehnoloogilise protsessi lahutamatu ja olulise osa ning selle ainus eesmärk on teha võimalikuks teose või muu sisu

a) edastamine vahendaja võrgu kaudu kolmandatele isikutele või

b) seaduslik kasutamine

ning kui sellel puudub iseseisev majanduslik tähtsus, ei kuulu artiklites 66–69 sätestatud reprodutseerimisõiguse alla.

*Artikkel 75***Edasimüügiõigus**

Kumbki lepinguosaline näeb ette, et algupärase kunstiteose autoril, kes on teise lepinguosalise kodanik, ja tema õigusjärglasel on võõrandamatu ja juba ette võõrandamatu õigusena edasimüügiõigus saada pärast teose esmast üleandmist autori poolt müügihinnal põhinevat autoritasu teose müügi puhul. Autoritasude künnised ja määrad kehtestatakse selle lepinguosalise siseriiklike õigusaktidega, kus edasimüük toimub ⁽¹⁾.

*Artikkel 76***Õiguste kollektiivse haldamise alane koostöö**

Lepinguosalised võtavad võimaluse piires mõistlikke meetmeid, et soodustada kokkulepete saavutamist oma vastavate kollektiivse haldamise organisatsioonide vahel, et parandada teoste ja muu kaitstud sisu omavahelist kättesaadavust ja edastamist lepinguosaliste territooriumide vahel ning nende kasutamise eest saadaolevate autoritasude ülekandmist. Lepinguosalised võtavad võimaluse piires mõistlikke meetmeid, et tagada oma kollektiivse haldamise organisatsioonide ülesannete ratsionaalne täitmine ja suurendada selle läbipaistvust.

KAUBAMÄRGID

*Artikkel 77***Rahvusvahelised lepingud**

Kumbki lepinguosaline:

a) täidab märkide rahvusvahelise registreerimise Madridi kokkuleppe protokolliga ja WIPO kaubamärgiõiguse lepingut, ning

b) teeb mõistlikes piirides kõik endast oleneva, et ühineda kaubamärgiõiguse Singapuri lepinguga.

⁽¹⁾ Lepinguosaline võib siseriiklike õigusaktide kohaselt piirata edasimüügiõigust sellise müügitehingute puhul, milles osaleb kunstiteoste vahendaja.

Artikkel 78

Registreerimismenetlus

1. Kumbki lepinguosaline kehtestab kaubamärkide registreerimise süsteemi, mille raames kõik vastava kaubamärgiasutuse tehtud lõplikud otsused peavad olema nõuetekohaselt põhistatud ja need edastatakse kirjalikult taotlejale, kellel peab olema võimalus neid vaidlustada pädeva kaubamärgiasutuse ees ja kohtus.
2. Kumbki lepinguosaline näeb ette, et õiguste omajal on võimalik kaubamärgitaotlusi ja registreeritud kaubamärke vaidlustada. Vaidlustamismenetlus peab olema võistlev.
3. Kumbki lepinguosaline näeb ette üldsusele kättesaadava registreeritud kaubamärkide elektroonilise andmebaasi loomise.

Artikkel 79

Tuntud kaubamärgid

Lepinguosalised teevad koostööd, et tõhustada tuntud kaubamärkide kaitset, millele on osutatud Pariisi konventsiooni artiklis 6bis ning TRIPS-lepingu artikli 16 lõigetes 2 ja 3.

Artikkel 80

Erandid kaubamärgist tulenevatest õigustest

Kumbki lepinguosaline näeb ette piiratud erandid kaubamärgist tulenevatest õigustest, näiteks kirjeldavate terminite ja geograafiliste tähiste õiglase kasutamise ning muud piiratud erandid, kusjuures nende erandite puhul peab arvesse võtma kaubamärgi omaniku ja kolmandate isikute seaduslikke huve.

GEOGRAAFILISED TÄHISED

Artikkel 81

Määratlus

Geograafiliste tähistena käsitatakse käesolevas lepingus tähiseid, mis näitavad, et kaup on pärit teatud lepinguosalise territooriumilt või selle territooriumi teatud piirkonnast või paikkonnast, kui kauba teatud omadus, maine või mõni muu iseloomustav tunnus on olulisel määral seostatav kauba geograafilise päritoluga.

Artikkel 82

Geograafiliste tähiste kaitse põhimõtted

1. Kumbki lepinguosaline tagab päritoluriigis õiguslikult kaitstud geograafiliste tähiste piisava ja tähtajatu kaitsmise *sui generis* kaitsesüsteemi raames ja siseriikliku õiguse kohaselt.
2. Sel eesmärgil teevad lepinguosalisel geograafiliste tähiste valdkonnas koostööd käesoleva artikli alusel, mis täiendab TRIPS-lepingu asjakohaste sätetega kehtestatud miinimumnõudeid.
3. Kumbki lepinguosaline tagab, et tema geograafiliste tähiste kaitse süsteemis on võimalik registreerida teise lepinguosalise geograafilise tähiseid. Kumbki lepinguosaline näeb ette üldsusele kättesaadava registreeritud geograafiliste tähiste elektroonilise andmebaasi loomise.

4. Kaitstud geograafiliste tähiste puhul keelab ja tõkestab lepinguosaline oma vastavalt territooriumil:
  - a) selliste registreeritud nimetusega hõlmamata toodete otsese ja kaudse kaubanduslikul eesmärgil kasutamise:
    - i) mis on võrreldavad selle nimetuse all registreeritud toodetega, või
    - ii) mille puhul kasutatakse ära kaitstud nimetuse mainet;
  - b) registreeritud nimetuse väärkasutuse, imiteerimise või seoste tekitamise ka siis, kui toote või teenuse tegelik päritolu on näidatud või kui kaitstud nimetus on tõlgitud, transkribeeritud, translitereeritud või sellele on lisatud väljend „-laadne”, „tüüpi”, „meetodil”, „valmistatud nagu ...”, „sarnane”, „imitatsioon” või muu samalaadne väljend;
  - c) muud toote lähtekohta, päritolu, laadi või olulisi omadusi käsitlevad valed või eksitavad märged, mis esitatakse asjaomase toote sise- või välispakendil, reklaammaterjalides või asjaomase tootega seotud dokumentides, ning selliste pakendite kasutamise, mis võivad jätta vale mulje toote päritolust, ning
  - d) mis tahes muu tegevuse, mis võib tarbijale jätta vale mulje kauba tegeliku päritolu kohta.
5. Kumbki lepinguosaline tagab artiklites 81–83 sätestatud kaitse – sealhulgas huvitatud isiku taotluse korral – sobivate siseriikliku õiguse kohaste haldusmeetmete teel.
6. Kumbki lepinguosaline tagab, et kaitstud geograafilisi tähiseid võivad kasutada kõik ettevõtjad, kes turustavad spetsifikaadile vastavat kaupa.
7. Kumbki lepinguosaline tagab, et siseriikliku õiguse kohaselt kaitstud nimetusi ei muudeta üldkasutatavaks nimetuseks.
8. Lepinguosalistel ei ole kohustust registreerida geograafilist tähist juhul, kui see võib kaubamärgi mainet ja tuntust arvesse võttes tarbijat kauba tegeliku olemuse suhtes eksitada.
9. Ilma et see piiraks käesoleva artikli kohaldamist, kaitseb kumbki lepinguosaline ka geograafilisi tähiseid, mille puhul on olemas varasemad kaubamärgid. Varasem kaubamärk on kaubamärk, mille kasutus vastab ühele lõikes 4 osutatud olukorrale ning mis on taotletud, registreeritud või (siseriiklike õigusaktidega ette nähtud juhtudel) kasutamise teel omandatud enne kuupäeva, mil geograafilise tähise registreerimise taotlus on esitatud selle lepinguosalise pädevale asutusele. Sellise varasema kaubamärgi kasutamist võib jätkata ja seda uuendada, olenemata geograafilise tähise kaitsest, tingimusel et kaubamärgi kehtetuks tunnistamiseks või kaotamiseks ei ole ühtegi põhjust vastavalt selle lepinguosalise kaubamärgiõigusele, kus kaubamärk on registreeritud või kus seda kasutatakse.

Artikkel 83

Läbirääkimised

Lepinguosalised alustavad hiljemalt seitsme aasta jooksul pärast käesoleva jaotise kohaldamise alguskuupäeva läbirääkimisi eesmärgiga sõlmida leping, mis käsitleb geograafiliste tähiste kaitset nende territooriumil.

DISAINILAHENDUSED

Artikkel 84

Rahvusvahelised lepingud

Euroopa Liit kinnitab veel kord oma kohustusi, mis tulenevad 1999. aasta tööstusdisainilahenduste rahvusvahelise registreerimise Haagi kokkuleppe Genfi redaktsioonist. Kasahstani Vabariik teeb mõistlikke jõupingutusi sellega ühinemiseks.

*Artikkel 85***Registreeritud disainilahenduste kaitse nõuded**

1. Kumbki lepinguosaline näeb ette sõltumatult loodud uudsete ja originaalsete disainilahenduste kaitse. Kaitse tekib registreerimisel ja annab registreeritud disainilahenduste omanikele ainuõiguse vastavalt siseriiklikele õigusaktidele. Käesoleva artikli kohaldamisel võib lepinguosaline eristatavat disainilahendust käsitada originaalse disainilahendusena.
2. Disainilahendus, mida on kasutatud või mis sisaldub mitmeosalise toote koostisosaks olevas tootes, loetakse uudseks ja eristatavaks:
  - a) kui koostisosa on nähtav pärast mitmeosalisse tootesse paigutamist toote tavakasutuse käigus (mis ei hõlma hooldust, teenindust ega remonti), ning
  - b) sel määral, kui need koostisosa nähtavad tunnused vastavad uudsuse ja eristatavuse tunnustamise tingimustele.

*Artikkel 86***Registreerimisega antavad õigused**

Registreeritud disainilahenduse omanikul on ainuõigus seda kasutada ning takistada kolmandal isikul ilma tema nõusolekuta sellist toodet, muu hulgas valmistada, müügiks pakkuda, müüa, importida, eksportida ja ladustada või kasutada toodet, mis on osaliselt või täielikult valmistatud kaitstud disainilahenduse järgi, kui nimetatud toimingud on ette võetud kaubanduslikul eesmärgil.

*Artikkel 87***Registreerimata disainilahendustele antav kaitse**

Hiljemalt seitse aastat pärast käesoleva jaotise kohaldamise alguskuupäeva näeb Kasahstani Vabariik ette õigusliku kaitse registreerimata disainilahenduste kopeerimise vastu, tingimusel et Euroopa Liit on hiljemalt kaks aastat enne nimetatud seitsmeaastase tähtaja lõppu pakkunud pädevate asutuste ja organisatsioonide töötajatele ning kohtunikele piisavalt koolitust.

*Artikkel 88***Kaitse kestus**

Pakutava kaitse kestus on vähemalt kümme aastat alates taotluse esitamise kuupäevast. Kumbki lepinguosaline võib ette näha, et õiguste omaja võib pikendada kaitse kestust veel üheks või mitmeks viieaastaseks ajavahemikuks kuni siseriiklike õigusaktidega ettenähtud kaitse maksimaalse tähtaja lõpuni.

*Artikkel 89***Erandid**

1. Kumbki lepinguosaline võib disainilahenduste kaitsmisel ette näha piiratud erandeid, tingimusel et sellised erandid ei satu põhjendamatult vastuollu kaitstud disainilahenduse normaalse kasutamisega ega kahjusta kaitstud disainilahenduse omaniku õigustatud huve põhjendamatult, võttes arvesse kolmandate isikute seaduslikke huve.

2. Disainilahenduse kaitse ei laiene ei neile välistele tunnustele, mis on tingitud toote tehnilistest funktsioonidest, ega neile, mis on vajalikud teise tootega koostalitlusvõime seisukohalt ⁽¹⁾.

3. Disainilahenduse õigus ei anna kaitset disainilahendusele, mis on vastuolus avaliku korra ja üldtunnustatud kõlblusnormidega.

Artikkel 90

Suhe autoriõigusega

Lepinguosalise poolt registreeritud disainilahenduse õigusega kaitstud disainilahendus on kaitsekõlblik ka asjaomase lepinguosalise autoriõiguse seaduste alusel alates kuupäevast, mil disainilahendus on loodud või mis tahes kujul fikseeritud. Kumbki lepinguosaline määrab kindlaks kaitse ulatuse ja tingimused, sealhulgas nõutava eristatavuse taseme.

PATENDID

Artikkel 91

Rahvusvahelised lepingud

Kumbki lepinguosaline teeb mõistlikes piirides kõik endast oleneva, et täita patendiõiguse lepingu artikleid 1–16.

Artikkel 92

Patendid ja rahvatervis

1. Lepinguosalised tunnistavad WTO ministrite konverentsil 14. novembril 2001 vastu võetud TRIPS-lepingu ja rahvatervise deklaratsiooni tähtsust. Kumbki lepinguosaline tagab käesolevas peatükis sätestatud õiguste ja kohustuste tõlgendamisel ning rakendamisel vastavuse Doha deklaratsioonile.

2. Kumbki lepinguosaline järgib WTO peanõukogu 30. augusti 2003. aasta otsust, mis käsitleb lõikes 1 osutatud deklaratsiooni punkti 6.

Artikkel 93

Täiendava kaitse tunnistused

1. Lepinguosalised nendivad, et nende territooriumil patendiga kaitstud ravimite ja taimekaitsevahendite suhtes võidakse enne turulelaskmist kohaldada halduslikku loamenetlust. Nad tunnistavad, et patendiga antav kaitseaeg võib lüheneda selle ajavahemiku võrra, mis jääb toote patenditaotluse esitamise ja sellele asjakohaste siseriiklike õigusaktide kohaselt esmase turulelaskmisloa andmise vahele.

2. Kumbki lepinguosaline näeb ette, et patendiga kaitstavat ravimit või taimekaitsevahendit, mille suhtes on kohaldatud halduslikku loamenetlust, kaitstakse täiendava ajavahemiku jooksul, mille kestus on viie aasta võrra lühem kui lõike 1 teises lauses osutatud ajavahemik.

3. Olenemata lõikest 2 ei tohi täiendava kaitse kestus ületada viit aastat.

⁽¹⁾ Euroopa Liidus ei kohaldata seda sätet moodultoodete suhtes.

Artikkel 94

Farmaatsiatoodete ⁽¹⁾ turulelaskmisloa saamiseks esitatud andmete kaitse

1. Kumbki lepinguosaline kehtestab tervikliku süsteemi, mis tagab farmaatsiatoodete turulelaskmisloa saamiseks esitatavate andmete konfidentsiaalsuse ja mitteavalikustamise ning neile mitte tuginemise.
2. Kumbki lepinguosaline tagab, et TRIPS-lepingu artikli 39 lõikes 3 osutatud farmaatsiatoodete turulelaskmisloa saamiseks esitatud teavet ei avalikustata kolmandatele isikutele ning seda kaitstakse ebaausa kommertskasutuse vastu vähemalt kuus aastat alates kuupäevast, mil üks lepinguosalistest annab farmaatsiatootele turulelaskmisloa.

Sel eesmärgil:

- a) vähemalt kuus aastat alates turulelaskmisloa andmise kuupäevast ei lubata ühelgi (avalik-õiguslikul ega eraõiguslikul) isikul, välja arvatud sellised avaldamisele mittekuuluvad andmed esitanud isik või üksus, otseselt ega kaudselt tugineda sellistele andmetele ilma selle isiku või üksuse selgesõnalise nõusolekuta, kes esitas need andmed koos taotlusega saada farmaatsiatoote turulelaskmise luba;
- b) vähemalt kuus aastat alates kuupäevast, mil vastava lepinguosalise territooriumil antakse turulelaskmisloa, ei kiideta heaks ühtegi järgmist farmaatsiatoote turulelaskmisloa taotlust, välja arvatud juhul, kui järgmine taotleja esitab omaenda andmed (või varasema loa omaniku andmed viimase loal), mis vastavad samadele nõuetele kui esimese taotleja esitatud andmed. Nimetatud kuueaastase tähtaja jooksul kõrvaldatakse kuni nõuete täitmiseni turult tooted, mis on registreeritud ilma selliseid andmeid esitamata.

Artikkel 95

Taimekaitsevahendeid käsitlevate andmete kaitse ja korduskatsete vältimise eeskirjad

1. Lepinguosalisel määravad ohutus- ja tõhususnõuded kindlaks enne taimekaitsevahendite turulelaskmise lubamist.
2. Kumbki lepinguosaline tunnustab esmakordselt taimekaitsevahendi müügiloo saamiseks esitatud katse- või uuringuaruande omaniku õigust andmete ajutisele kaitsele.

Andmete kaitse perioodil ei kasutata katse- või uuringuaruannet teiste taimekaitsevahendite turustamisloa taotlejate huvides ilma omaniku selgesõnalise nõusolekuta. Kõnealust õigust nimetatakse edaspidi „andmete kaitseks”.

3. Katse- või uuringuaruanne on:
  - a) vajalik loa andmiseks või loa muutmiseks, et lubada vahendi kasutamist mõnel teisel põllukultuuril, ning
  - b) tõendatult vastavuses hea laboritava või hea katsetava põhimõtetega.
4. Lepinguosalise taimekaitsevahendite andmete kaitse tähtaeg on kümme aastat alates kõnealuse lepinguosalise esimese loa andmise kuupäevast. Lepinguosaline võib kehtestada pikema tähtaja, et soodustada loa andmist näiteks madala riskiastmega taimekaitsevahenditele või vähehoolisteks kasutusteks.
5. Katsed ja uuringud kuuluvad andmekaitse alla ka juhul, kui need olid vajalikud loa pikendamiseks ja läbivaatamiseks.
6. Lepinguosalisel kehtestavad selgroogsetega tehtavate korduskatsete vältimise eeskirjad. Taotleja, kes kavatab teha katseid ja uuringuid selgroogsetega, võtab vajalikke meetmeid kontrollimaks, et neid katseid või uuringuid ei ole varem tehtud või alustatud.

⁽¹⁾ Käesolevas peatükis kasutatud mõiste „farmaatsiatoode” tähendab ravimit, nagu on määratletud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 6. novembri 2001. aasta direktiivis 2001/83/EÜ inimtervishoius kasutatavaid ravimeid käsitlevate ühenduse eeskirjade kohta.

7. Potentsiaalne taotleja ning asjaomaste lubade omanik või omanikud teevad kõik jõupingutused tagamaks, et selgroogsetega seotud katseid ja uuringuid jagatakse. Katse- ja uuringuaruannete jagamisega seotud kulud määratakse kindlaks õiglasel, arusaadaval ja mittediskrimineerival viisil. Potentsiaalne taotleja on kohustatud jagama ainult sellise teabega seotud kulusid, mille ta peab esitama vastavalt loa saamise nõuetele.

8. Kui potentsiaalne taotleja ning taimekaitsevahendiga seotud lubade omanik või omanikud ei jõua kokkuleppele selgroogsetega tehtud katse- ja uuringuaruannete jagamise osas, teatab potentsiaalne taotleja sellest asjaomase lepinguosalise pädevale asutusele.

9. Suutmatus jõuda kokkuleppele selgroogsetega tehtud katse- ja uuringuaruannete jagamise osas ei takista asjaomase lepinguosalise pädeval asutusel kasutada neid aruandeid seoses potentsiaalse taotleja taotlusega.

Asjakohase loa omanikul või omanikel on õigus nõuda potentsiaalselt taotlejalt õiglase osa tasumist tema kantud kuludest. Lepinguosaline võib suunata asjaomased pooled lahendama asja siseriiklike õigusaktide alusel tegutseva vahekohtu ametliku ja siduva otsusega.

Artikkel 96

Taimesordid

Euroopa Liit kinnitab veelkord, et täidab rahvusvahelist uute taimesortide kaitse konventsiooni (UPOV konventsioon); Kasahstani Vabariik teeb omakorda mõistlikke jõupingutusi sellega ühinemiseks.

3. jagu

Intellektuaalomandiõiguste kaitse tagamine

Artikkel 97

Üldised kohustused

1. Lepinguosalised kinnitavad veel kord oma kohustusi, mis tulenevad TRIPS-lepingust ja eelkõige selle III jaost, ning sätestavad järgmised käesolevas jaos ettenähtud täiendavad meetmed, menetlused ja parandusmeetmed, mis on vajalikud intellektuaalomandiõiguste⁽¹⁾ kaitse tagamiseks.

2. Need meetmed, menetlused ja parandusmeetmed peavad olema õiglased ja erapooletud; need ei tohi olla ülemäära keerukad või kulukad ega sisaldada sobimatuid tähtaegu või põhjendamatu viivitusi. Lisaks peavad need olema mõjuvad, proportsionaalsed ja hoiatavad ning neid tuleb rakendada sellisel viisil, mis võimaldab vältida seadusliku kaubanduse tõkestamist ja pakkuda kaitset nende kuritarvitamise vastu.

Artikkel 98

Õigustatud taotlejad

Kumbki lepinguosaline tunnistab, et käesolevas jaos ja TRIPS-lepingu III jaos sätestatud meetmete, menetluste ja parandusmeetmete rakendamist on õigus nõuda järgmistel isikutel:

- a) intellektuaalomandiõiguste omajad vastavalt siseriiklikule õigusele;
- b) kõik teised kõnealuseid õigusi kasutama volitatud isikud, eelkõige litsentsiomanikud, siseriikliku õiguse alusel ja selles ette nähtud piirides;

⁽¹⁾ Käesoleva peatüki artiklites 98–110 hõlmab mõiste „intellektuaalomandiõigused” vähemalt järgmisi õigusi: autoriõigus, autoriõigusega kaasnevad õigused, andmebaaside loojate *sui generis* õigused, pooljuhttoodete topoloogia loojate õigused, kaubamärgiga seotud õigused, disainilahenduse õigused, patendiga seotud õigused, sealhulgas täiendava kaitse tunnistustest tulenevad õigused, geograafilised tähised, kasulike mudelitega seotud õigused, sordikaitse ja kaubanimed, kui need on siseriikliku õiguse kohaselt kaitstud ainuõigusega.

- c) intellektuaalomandiõiguste kollektiivse haldamise organisatsioonid, kes on intellektuaalomandiõiguste valdajate üldtunnustatud esindajad, siseriikliku õiguse alusel ja selles ette nähtud piirides;
- d) intellektuaalomandiõiguste kaitse organisatsioonid ja muud isikud, kellel on õigus esindada intellektuaalomandiõiguste valdajaid, siseriikliku õiguse alusel ja selles ette nähtud piirides.

Artikkel 99

Tõendid

1. Kui lepinguosaline on esitanud oma nõuete toetamiseks piisavad mõistlikult kättesaadavad tõendid ja on täpsustanud oma nõuete põhistuseks vajalikud vastaspoole käsutuses olevad tõendid, on lepinguosalise kohtuasutused volitatud nõudma vastaspoolelt nende tõendite esitamist, asjakohastel juhtudel konfidentsiaalse teabe kaitset järgides.
2. Lõikes 1 osutatud asjaoludel võtab kumbki lepinguosaline vajalikud meetmed, et kaubanduslikus ulatuses toime pandud intellektuaalomandiõiguse rikkumise korral võimaldada pädevatel kohtuasutustel vastavalt vajadusele ja taotluse alusel saada vastaspoole valduses olevaid panga-, finants- ja äridokumente, võttes arvesse konfidentsiaalse teabe kaitsmise vajadust.

Artikkel 100

Tõendite säilitamise meetmed

1. Lepinguosaline tagab, et kui õiguste omaja on esitanud pädevale õigusasutusele avalduse ja mõistlikult kättesaadavad tõendid selle kohta, et tema intellektuaalomandiõigust on rikutud või kavatsetakse rikkuda, võib pädev õigusasutus enne asja sisulise otsustamiseni viiva menetluse algatamist teha ettekirjutuse võtta kiireid ja mõjuvaid ajutisi meetmeid väidetava rikkumise olulise tõendusmaterjali säilitamiseks, võttes arvesse konfidentsiaalse teabe kaitsmise vajadust.
2. Sellised meetmed võivad sisaldada õigusi väidetavalt rikkuvate kaupade ning vajaduse korral nende kaupade tootmiseks ja/või levitamiseks kasutatud materjalide ja vahendite ning nendega seotud dokumentide üksikasjalikku kirjeldamist koos näidiste võtmisega või mitte, või füüsilist arestimist. Kõnealused meetmed võetakse vajaduse korral vastaspoolt ära kuulamata, eriti sellistel juhtudel, kui mis tahes viivitus võib põhjustada õiguste omajale korvamatut kahju või kui varitseb ilmne asitõendite hävitamise oht.

Artikkel 101

Õigus saada teavet

1. Kumbki lepinguosaline tagab, et intellektuaalomandiõiguste rikkumise menetlemisel ning vastuseks hageja õigustatud ja proportsionaalsele taotlusele võivad pädevad kohtuasutused nõuda teavet selliste toodete ja teenuste päritolu või levitamisevõrgustiku kohta, mis rikuvad intellektuaalomandiõigusi, ning et teabe peab esitama rikkuja ja/või muu isik:
  - a) kelle valdusest on leitud intellektuaalomandiõigusi rikkuvat kaupa kaubanduslikes kogustes;
  - b) kes on tabatud intellektuaalomandiõigusi kaubanduslikus ulatuses rikkuvate teenuste kasutamisel;
  - c) kes on tabatud intellektuaalomandiõigusi rikkuvate teenuste kaubanduslikus ulatuses pakkumiselt, või
  - d) kellele on osutanud punktis a, b või c viidatud isikud kui osalisele asjaomaste kaupade ja teenuste tootmises, valmistamises või levitamises.

2. Lõikes 1 osutatud teave peab sisaldama:
  - a) asjaomaste kaupade ja teenuste tootjate, valmistajate, turustajate, tarnijate ja teiste varasemate valdajate ning kavandatud jae- ja hulgimüüjate nimesid ja aadresse;
  - b) toodetud, valmistatud, tarnitud, saadud või tellitud toodete koguseid ning kõnealuste toodete või teenuste eest makstud hindu.
3. Lõigete 1 ja 2 kohaldamine ei piira muude õigusnormide kohaldamist, millega:
  - a) antakse õiguste omajale õigus saada üksikasjalikumaid teavet;
  - b) reguleeritakse vastavalt käesolevale artiklile edastatud teabe kasutamist tsiviil- või kriminaalmenetluses;
  - c) reguleeritakse vastutust teabe saamise õiguse kuritarvitamise eest;
  - d) nähakse lõikes 1 osutatud isikule ette võimalus keelduda teabe andmisest, kui kõnealuse teabe tõttu oleks see isik sunnitud tunnistama enda või oma lähisugulaste osalust intellektuaalomandiõiguse rikkumises, või
  - e) reguleeritakse teabeallikate konfidentsiaalsuse kaitset ja isikuandmete töötlemist.

Artikkel 102

Ajutised meetmed ja ettevaatusabinõud

1. Kumbki lepinguosaline tagab, et kohtuasutus saab hageja taotluse korral teha väidetavale õiguste rikkujale ajutise ettekirjutuse, mille eesmärk on tõkestada intellektuaalomandiõiguste vahetu rikkumine või ajutiselt (ja vajaduse korral korduva rahalise karistuse abil, kui see on ette nähtud siseriikliku õigusega) peatada õiguserikkumise jätkamine või nõuda jätkamise tingimusena tagatist, mis rikkumise tuvastamise korral kindlustavad õiguste omajale hüvitise maksmise. Kooskõlas siseriikliku õigusega ja samadel tingimustel võib ajutise ettekirjutuse teha ka vahendajale, kelle teenuseid kolmas isik kasutab intellektuaalomandiõiguste rikkumiseks.
2. Ajutise ettekirjutusega võib anda ka korralduse intellektuaalomandiõiguste rikkumise kahtlusega kaupade arestimiseks või üleandmiseks, et takistada nende pääsemist turustuskanalitesse ja seal liikumist.
3. Kaubandusliku ulatusega rikkumise korral tagab lepinguosaline, et kui hageja tõendab kahju sissenõudmist tõenäoliselt takistada võivate asjaolude olemasolu, võivad kohtuasutused vastavalt siseriiklikule õigusele anda hagi tagamiseks korralduse arestida väidetava rikkuja vallas- ja kinnisvara, sealhulgas sulgeda tema pangakontod ja muu vara. Sel eesmärgil võivad kohtuasutused nõuda panga-, finants- ja äridokumentide esitamist või vastavat ligipääsu olulisele teabele.

Artikkel 103

Parandusmeetmed

1. Lepinguosaline tagab, et ilma et see piiraks õiguste rikkumisest õiguste omajale tuleneda võiva kahju hüvitamise nõuet, võivad pädevad kohtuasutused hageja anda taotluse korral korralduse tagasi kutsuda või turustuskanalitest püsivalt kõrvaldada või hävitada kaubad, mis on tunnistatud intellektuaalomandiõigusi rikkuvaks, ilma seejuures mingit hüvitist maksmata. Pädevad kohtuasutused võivad vajaduse korral anda ka korralduse hävitada peamiselt kõnealuse kauba loomisel või valmistamisel kasutatud materjalid ning seadmed.
2. Lepinguosalise kohtuasutustel on õigus nõuda nimetatud meetmete rakendamist rikkuja kulul, välja arvatud juhul, kui tuginetakse erilistele põhjustele, et seda mitte teha.

*Artikkel 104***Ettekirjutused**

Kumbki lepinguosaline tagab, et pärast kohtuotsust, millega tuvastatakse intellektuaalomandiõiguse rikkumine, võib kohtuasutus teha rikkujale ettekirjutuse rikkumise lõpetamiseks. Kui see on siseriikliku õigusega ette nähtud, võib ettekirjutuse täitmata jätmise korral määrata, kui see on asjakohane, selle täitmise tagamiseks korduva rahalise karistuse. Kumbki lepinguosaline tagab, et õiguste omajatel on võimalik taotleda kohtu ettekirjutust vahendajatele, kelle teenuseid kolmandad isikud kasutavad intellektuaalomandiõiguse või sellega kaasneva õiguse rikkumiseks.

*Artikkel 105***Alternatiivsed meetmed**

Kumbki lepinguosaline võib kooskõlas siseriikliku õigusega ette näha, et sobivatel juhtudel ning sellise isiku taotluse korral, kelle suhtes tuleb kohaldada artiklis 103 ja/või 104 sätestatud meetmeid, võib pädev kohtuasutus anda korralduse maksta artiklis 103 ja/või 104 sätestatud meetmete kohaldamise asemel kahju kannatanud poolele rahalist hüvitist, juhul kui asjaomase isiku tegevuses puudus tahtlus või raske hooletus, kui kõnealuste meetmete kohaldamine põhjustaks talle ebaproportsionaalselt suurt kahju ning kui kahju kannatanud isikule rahalise hüvitise maksmine näib olevat piisavalt rahuldav.

*Artikkel 106***Kahjutasu**

1. Kumbki lepinguosaline tagab, et kui kohtuasutus määrab kahjutasu:
  - a) võtab ta arvesse kõiki asjakohaseid aspekte, nagu kahju kannatanud isikule tekitatud majanduskahju, sealhulgas saamata jäänud kasum, rikkuja teenitud ebaõiglane tulu, ning vajaduse korral ka mittemajanduslikke aspekte, sealhulgas rikkumise tõttu õiguse omajale tekitatud moraalselt kahju, või
  - b) võib ta vajaduse korral määrata kindlasummalise kahjutasu, mis on vähemalt sama suur kui autoritasu ja tasud, mida rikkuja oleks pidanud maksuma, kui ta oleks kõnealuse intellektuaalomandiõiguse kasutamiseks luba taotlenud.
2. Kumbki lepinguosaline võib ette näha võimaluse, et juhul, kui rikkuja ei olnud ega võinud põhjendatult olla teadlik sellest, et ta tegeleb õigusrikkumisega, võib kohtuasutus anda korralduse maksta saadud tulu tagasi või maksta kahjutanatajale kahjutasu, mille suurus võib olla eelnevalt kindlaks määratud.

*Artikkel 107***Kohtukulud**

Kumbki lepinguosaline tagab, et üldjuhul kannab kaotanud pool kohtumenetluse võitnud poole mõistlikud ja proportsionaalsed kohtukulud ning muud kulud, välja arvatud juhul, kui kulude õiglase jaotamise põhimõtte seda ei luba.

*Artikkel 108***Kohtuotsuste avaldamine**

Kumbki lepinguosaline tagab, et kohtumenetluste puhul, mis on algatatud intellektuaalomandiõiguste rikkumise tõttu, võivad kohtuasutused anda korralduse võtta hageja palvel ja rikkuja kulul asjakohaseid meetmeid otsust käsitleva teabe levitamiseks, sealhulgas otsuse täielikuks või osaliseks avaldamiseks.

Artikkel 109

Autorsuse ja omandiõiguse presumptsioon

Käesolevas jaos sätestatud meetmete, menetluste ja parandusmeetmete kohaldamisel käsitatakse kirjandus- või kunstiteose autorina isikut, kelle puhul on vastupidiste tõendite puudumisel piisav, kui tema nimi esineb teosel tavapärasel viisil, ja sellest tulenevalt antakse talle õigus algatada rikkumise suhtes kohtuasi. Seda kohaldatakse *mutatis mutandis* ka autoriõigusega kaasnevate õiguste omajate kaitstud teoste suhtes.

Artikkel 110

Halduskord

Juhul kui mõni tsiviilõiguslik parandusmeede võidakse määrata asja lahendamisel haldusmenetluse käigus, peab menetlus sisuliselt vastama käesoleva jao asjakohaste sätete põhimõtetele.

Artikkel 111

Piiril võetavad meetmed

1. Kumbki lepinguosaline tagab, et piiril intellektuaalomandiõiguste kaitseks meetmete võtmine on vastavuses GATT 1994 ja TRIPS-lepingust tulenevate kohustustega.
2. Kummagi lepinguosalise tolliterritooriumil intellektuaalomandiõiguste kaitse tagamiseks võtab toll oma pädevuse piires kasutusele lõigetes 3 ja 4 osutatud meetodeid, et teha kindlaks intellektuaalomandiõiguste rikkumise kahtlusega kaupu. Need meetodid hõlmavad riskianalüüsi, mis põhineb muu hulgas õiguste omajalt saadud teabel, luureandmetel ja lasti kontrollimisel.
3. Tolliasutustel peab olema õigus õiguste omaja taotluse alusel peatada tollikontrollis oleva kauba ringlusse laskmine või kaup kinni pidada, kui tegemist on kaubamärgi, autoriõiguse ja sellega seotud õiguste ning geograafilise tähise rikkumise kahtlusega kaubaga.
4. Kasahstani Vabariigi tollil peab hiljemalt kolm aastat pärast käesoleva jaotise kohaldamise alguse kuupäeva olema õigus võtta õiguste omaja taotluse alusel meetmeid tollikontrollis oleva kauba vabasse ringlusse laskmise peatamiseks või kauba kinnipidamiseks, kui tegemist on patendi, kasuliku mudeli, tööstusdisainilahenduse, integraallülituste topoloogia või sordikaitse õiguste rikkumise kahtlusega kaubaga, tingimusel et Euroopa Liit on hiljemalt nimetatud kolmeaastase tähtaja teise aasta lõpuks pakkunud pädevate asutuste töötajatele, sealhulgas tolliametnikele, prokuröridele, kohtunikele ja muudele töötajatele piisavalt koolitust.
5. Tolliasutustel peab olema õigus omal algatusel peatada tollikontrollis oleva kauba ringlusse laskmine või kaup kinni pidada, kui tegemist on kaubamärgi, autoriõiguse ja sellega seotud õiguste ning geograafilise tähise rikkumise kahtlusega kaubaga.
6. Kasahstani Vabariigi tollil peab hiljemalt viis aastat pärast käesoleva jaotise kohaldamise alguse kuupäeva olema õigus omal algatusel peatada tollikontrollis oleva kauba vabasse ringlusse laskmine või kaup kinni pidada, kui tegemist on patendi, kasuliku mudeli, tööstusdisainilahenduse, integraallülituste topoloogia või sordikaitse õiguste rikkumise kahtlusega kaubaga, tingimusel et Euroopa Liit on hiljemalt kaks aastat enne nimetatud viieaastase tähtaja lõppu pakkunud pädevate asutuste töötajatele, sealhulgas tolliametnikele, prokuröridele, kohtunikele ja muudele töötajatele piisavalt koolitust.
7. Olenemata lõigetest 3 kuni 6 puudub kohustus võtta peatamis- ja kinnipidamismeetmeid importkauba suhtes, mis on õiguse omaja poolt või tema nõusolekul turule lastud mõnes muus riigis.

8. Lepinguosalised lepivad kokku, et rakendavad järjekindlalt TRIPS-lepingu artiklit 69 selliste kaupadega rahvusvaheline kauplemise suhtes, mille puhul võib kahtlustada intellektuaalomandiõiguste rikkumist. Seda silmas pidades on kumbki lepinguosaline valmis määrama tolliasutuste vahelise koostöö soodustamiseks kontaktpunkti ja sellest teatama teisele lepinguosalisele. Nimetatud koostöö võib hõlmata teabe vahetamist õiguste omajatelt teabe saamise mehhanismide ja hea tava kohta, kogemuste vahetamist riskihaldamisstrateegiate kohta ning teabe vahetamist eesmärgiga avastada õiguste rikkumise kahtlusega kaupade saadetisi.

9. Kummagi lepinguosalise tolliasutused on valmis teise lepinguosalise taotluse saamisel või omal algatusel tegema koostööd, et anda teise lepinguosalise tolliasutustele asjakohast kättesaadavat teavet, eriti kui tegemist on kaupade transiidiga ühe lepinguosalise territooriumi kaudu teise lepinguosalise territooriumile või teisest lepinguosalisest pärit kaupadega.

10. Ilma et see piiraks muid koostöövorme, kohaldatakse seoses intellektuaalomandiõigusi käsitlevate tollialaste õigusaktide rikkumisega käesoleva artikli lõigete 8 ja 9 suhtes protokolli vastastikuse haldusabi kohta tolliküsimustes.

11. Artikli 25 lõikes 3 osutatud tollikoostöö allkomitee ülesanne on tagada käesoleva artikli täielik täitmine ja rakendamine, ilma et see piiraks koostöönõukogu pädevust. Tollikoostöö allkomitee määrab kindlaks lepinguosaliste pädevate asutuste vahelise koostöö prioriteedid ja korra.

4. jagu

Vahendusteenuste osutajate vastutus

Artikkel 112

Vahendajate teenuste kasutamine

Lepinguosalised tunnistavad, et kolmandad isikud võivad õiguste rikkumiseks kasutada vahendajate teenuseid. Et tagada teabeteenuste vaba liikumine ja samal ajal tagada intellektuaalomandiõiguste kaitse digitaalkeskkonnas, näeb kumbki lepinguosaline ette käesolevas jaos kirjeldatud meetmed selliste vahendusteenuse osutajate jaoks, kes ei ole mingil viisil edastatava teabega seotud.

Artikkel 113

Vahendusteenuse osutajate vastutus: „pelk edastamine”

1. Kui osutatakse infoühiskonna teenust, mis seisneb teenuse saaja poolt pakutava teabe edastamises üldkasutatava sidevõrgu kaudu või üldkasutatavale sidevõrgule juurdepääsu pakkumises, tagab lepinguosaline, et teenuseosutaja ei vastuta edastatava teabe eest, juhul kui teenuseosutaja:

- a) ei algata edastust;
- b) ei vali edastuse saajat ning
- c) ei vali ega muuda edastuses sisalduvat teavet.

2. Lõikes 1 nimetatud edastamise ja juurdepääsu pakkumisega seotud toimingud sisaldavad edastatava teabe automaatset, vahepealset ja ajutist säilitamist, niivõrd kui selle ainus eesmärk on edastamine üldkasutatava sidevõrgu kaudu, ja juhul, kui teavet ei säilitata pikema tähtaja jooksul, kui on edastamiseks põhjendatult vajalik.

3. Käesolev artikkel ei mõjuta võimalust, et kohus või haldusasutus nõuab vastavalt siseriiklikule õigusele teenuse osutajalt rikkumise lõpetamist või takistamist.

*Artikkel 114***Vahendusteenuse osutajate vastutus: „vahemällu salvestamine”**

1. Kui osutatakse infoühiskonna teenust, mis seisneb teenusesaaja esitatud teabe edastamises sidevõrgu kaudu, tagab lepinguosaline, et kui selle teenuse ainus eesmärk on teabe tõhusam edastamine teistele teenusesaajatele nende taotluse alusel, siis ei vastuta teenuseosutaja kõnealuse teabe automaatse, vahepealse ja ajutise säilitamise eest, juhul kui teenuseosutaja:

- a) ei muuda teavet;
- b) järgib teabele juurdepääsu tingimusi;
- c) järgib neid teabe ajakohastamise eeskirju, mis on selles majandusharus laialdaselt tunnustatud ja kasutatavad;
- d) ei takista majandusharus laialdaselt tunnustatud ja kasutatava tehnoloogia seaduslikku kasutamist, et saada andmeid teabe kasutamise kohta, ning
- e) kõrvaldab kiiresti säilitatava teabe või tõkestab sellele juurdepääsu, kui ta saab teada, et teave on edastuse algpunktis võrgust eemaldatud või juurdepääs sellele on tõkestatud või et kohus või haldusasutus on andnud korralduse see kõrvaldada või tõkestada.

2. Käesolev artikkel ei mõjuta kohtu või haldusasutuse võimalust nõuda vastavalt siseriiklikule õigusele teenuse osutajalt rikkumise lõpetamist või takistamist.

*Artikkel 115***Vahendusteenuse osutajate vastutus: „majutus”**

1. Kui osutatakse infoühiskonna teenust, mis seisneb teenusesaaja esitatud andmete talletamises, tagab lepinguosaline, et teenuseosutaja ei vastuta teenusesaaja taotluse põhjal talletatud andmete eest, juhul kui:

- a) teenuseosutaja ei tea teabe sisu ega ole kahju hüvitamise nõude puhul teadlik faktidest või asjaoludest, millest ilmneb ebaseaduslik tegevus või teave, või
- b) sellisest asjaoludest teadlikuks saades kõrvaldab teenuseosutaja kiiresti teabe või tõkestab juurdepääsu sellele.

2. Lõiget 1 ei kohaldata, kui teenusesaaja tegutseb teenuseosutaja alluvuses või järelevalve all.

3. Käesolev artikkel ei mõjuta kohtu või haldusasutuse võimalust nõuda vastavalt siseriiklikule õigusele teenuse osutajalt rikkumise lõpetamist või takistamist ega lepinguosaliste võimalust kehtestada kord, kuidas teave kõrvaldada või juurdepääs sellele tõkestada.

*Artikkel 116***Üldise jälgimiskohustuse puudumine**

1. Lepinguosalistes ei kehtesta artiklites 113–115 käsitletud teenuste osutajatele üldist kohustust jälgida teavet, mida nad edastavad või säilitavad, ega üldist kohustust otsida ebaseaduslikku tegevust näitavaid fakte ja asjaolusid.

2. Lepinguosaline võib kehtestada infoühiskonna teenuse osutajatele kohustuse kiiresti teavitada pädevaid ametiasutusi nende teenuste kasutajate arvatavasti ebaseaduslikust tegevusest ja esitatud teabest. Lepinguosaline võib kehtestada infoühiskonna teenuste osutajatele kohustuse edastada pädevatele asutustele nende taotluse põhjal teavet, mis võimaldab identifitseerida nende teenuste kasutajaid, kellega teenuseosutaja on sõlminud andmete säilitamise lepingud.

Artikkel 117

Artiklite 112–116 kohaldamise alguskuupäev

Kasahstani Vabariik rakendab artiklites 112–116 sätestatud kohustused täielikult viie aasta jooksul alates käesoleva jaotise kohaldamise alguskuupäevast.

Artikkel 118

Koostöö

1. Lepinguosalised soodustavad kaubandus- ja kutseühingute ja -organisatsioonide vahelise koostöö arendamist intellektuaalomandiõiguste kaitse tagamise alal.
2. Lepinguosalised lepivad kokku, et teevad koostööd käesoleva peatüki alusel võetud kohustuste täitmise toetamiseks. Koostööd tehakse järgmistes valdkondades (loetelu ei ole ammendav):
  - a) teabevahetus lepinguosaliste intellektuaalomandiõiguste ning asjakohaste kaitse- ja jõustamiseskirjade õigusraamistiku kohta; kogemuste vahetus õigusloome kohta nendes valdkondades;
  - b) intellektuaalomandiõiguste kaitsmisel ja jõustamisel saadud kogemuste vahetus;
  - c) õiguste kaitse ja jõustamise alaste kogemuste vahetus tolli, politsei, haldus- ja kohtuasutuste ja huvitatud organisatsioonide vahel; võltsitud kauba ekspordi takistamise koordineerimine;
  - d) suutlikkuse suurendamine, ning
  - e) intellektuaalomandiõigusi käsitleva teabe ja teadmiste levitamine muu hulgas äriringkondades ja kodanikuühiskonnas; tarbijate ja õiguste omajate üldise teadlikkuse ja teadmiste suurendamine.

8. PEATÜKK

Riigihanked

Artikkel 119

Mõisted

Käesolevas peatükis kasutatakse järgmisi mõisteid:

- a) „kommertskaubad ja -teenused” – kaubad ja teenused, mida tavaliselt müüakse või pakutakse müügiks turul avaliku halduse välistele ostjatele ja mida sellised ostjad ostavad tavaliselt turult eesmärkidel, mis ei ole seotud avaliku halduse teostamisega;
- b) „ehitusteenus” – teenus, mille eesmärk on mis tahes vahenditega ehitada hooneid ja tsiviilrajatisi ÜRO ühtse tooteklassifikaatori („CPCprov”) 51. alajao tähenduses;
- c) „päev” – kalendripäev;

- d) „elektrooniline oksjon” – korduv protsess, milles pärast pakkumuste esmast täielikku hindamist kasutatakse elektroonilist seadet, et pakkuda uut, allapoole korrigeeritud hinda ja/või esitada pakkumuse teatavate elementide kohta uued väärtused, ning mis võimaldab pakkumusi järjestada automaatsete hindamismeetodite põhjal. Sellest tulenevalt ei tohi elektroonilised oksjonid hõlmata teatavaid teenuste riigihankeid ega teatavaid ehitustööde riigihankeid, mille objektiks on intellektuaalne tegevus, näiteks ehitustööde projekteerimine;
- e) „kirjalikult” ja „kirjalik” – iga sõnade või numbritega esitatud väljendus, mida saab lugeda ja taasesitada ning hiljem edastada. Mõiste võib hõlmata elektrooniliselt edastatavat ja salvestatavat teavet;
- f) „piiratud hankemenetlus” – hankemenetlus, mille puhul hankija võtab ühendust tema enda väljavalitud tarnija või tarnijatega;
- g) „meede” – hankija õigusnorm, kord, haldussuunis, tava või mis tahes toiming, mis on seotud käesoleva lepinguga hõlmatud hankega;
- h) „korduskasutatav nimekiri” – nimekiri, mida hankija kavatses korduvalt kasutada ja mis sisaldab tarnijaid, kelle hankija on tunnistanud nimekirja kandmise tingimustele vastavaks;
- i) „hanke eelteade” – hankija avaldatud teade, milles kutsutakse huvitatud tarnijaid esitama osalemistaotlust, pakkumust või mõlemaid;
- j) „avatud hankemenetlus” – hankemenetlus, mille puhul võivad pakkumuse esitada kõik huvitatud tarnijad;
- k) „isik” – füüsiline või juriidiline isik;
- l) „hankija” – III lisa 1.–3. osaga hõlmatud lepinguosalise üksus;
- m) „kvalifitseeritud tarnija” – tarnija, kelle hankija on tunnistanud kvalifitseerimise tingimustele vastavaks;
- n) „valikhange” – hankemeetod, mille puhul hankija kutsub pakkumusi esitama üksnes kvalifitseeritud tarnijad;
- o) „teenused” hõlmab ehitusteenuseid, kui ei ole sätestatud teisiti;
- p) „standard” – dokument, mille järgimine ei ole kohustuslik ning mille on heaks kiitnud tunnustatud asutus ja millega nähakse üldiseks ja korduvaks kasutamiseks ette kaupu ja teenuseid ning nendega seotud protsesse ja tootmismeetodeid käsitlevad eeskirjad, suunised või omadused. Standard võib sisaldada või käsitleda ka üksnes kauba, teenuse, tootmistehnoloogia või -meetodi terminoloogiat, tähiseid, pakendamist, märgistust või etikette;
- q) „tarnija” – isik, isikute rühm, kes pakub või saab pakkuda kaupu ja teenuseid;
- r) „tehniline kirjeldus” – hanketingimus, milles:
- i) kehtestatakse hangitavate kaupade ja teenuste omadused, sealhulgas kvaliteedi, toime, ohutuse ja mõõtmete nõuded, või kaupade tootmise ja teenuste osutamise protsessid ja viisid, või
- ii) sätestatakse kauba või teenuse puhul kasutatav terminoloogia, tähised, pakendamise-, märgistus- või etiketinõuded.

Artikkel 120

Kohaldamis- ja rakendusala

Käesoleva peatüki kohaldamine

1. Käesolevat peatükki kohaldatakse kõigi käesoleva lepinguga hõlmatud hankega seotud meetmete suhtes, sõltumata sellest, kas see hange korraldatakse tervenisti või osaliselt elektrooniliselt või mitte.

2. Käesolevas peatükis tähendab „käesoleva lepinguga hõlmatud hange” avaliku halduse funktsiooni täitmiseks teostatavat hanget,

a) mille puhul hangitakse kaupu, teenuseid või mõlemat:

i) vastavalt III lisale ja

ii) hanke eesmärk ei ole äriotstarbeline müük või edasimüük või kasutamine äriotstarbeliseks müügiks või edasimüügiks ette nähtud kaupade tootmisel või teenuste osutamisel;

b) mis toimub vastavalt mis tahes lepingule, sealhulgas ostmine, liisimine ja rentimine või üürimine koos väljaostuvõimalusega või ilma selleta;

c) mille väärtus on artikli 124 kohase teate avaldamise ajal võrdne III lisas sätestatud vastava piirmääraga või sellest suurem;

d) mille teostab hankija ja

e) mis ei ole käesoleva artikli lõikega 3 või III lisaga muul moel kohaldamisalast välja arvatud.

Kui hanke väärtus ei ole täpselt teada, koostatakse selle kohta hinnang vastavalt lõigetele 6 kuni 8.

3. Kui III lisas ei ole sätestatud teisiti, ei kohaldata käesolevat peatükki järgmise suhtes:

a) maa, olemasolevate hoonete või muu kinnisvara või nendega seotud õiguste omandamine või rentimine;

b) lepinguosalise lepinguvälised kokkulepped ning mis tahes vormis antav abi, sealhulgas koostöölepingud, toetused, laenud, paigutused omakapitali, tagatised ja maksusoodustused;

c) fiskaalasutuse teenuste ja depoteenuste, reguleeritud finantseerimisasutuste likvideerimise ja juhtimise teenuste või riigivõla, sealhulgas laenude, riigi võlakirjade, vekslite ja muude väärtpaperite müügi, tagasiostu või levitamiseiga seotud teenuste hange või soetamine;

d) riiklikud töölepingud;

e) hanked, mis korraldatakse:

i) spetsiaalselt rahvusvahelise abi, sealhulgas arenguabi andmiseks;

ii) sõjaväeüksuste paiknemist käsitleva rahvusvahelise lepingu erimenetluse või klausli alusel või mis on seotud lepingule allkirjutanud riikide ühisprojekti rakendamisega, või

iii) rahvusvahelise organisatsiooni erimenetluse või klausli alusel, või mida rahastatakse rahvusvahelise toetuse, laenu või muu abiga, mille suhtes kohaldatav menetlus või klausel ei ole käesoleva peatükiga kooskõlas.

4. Lepingu III lisas on iga lepinguosalise kohta esitatud järgmine teave:

a) 1. osa – keskvalitsusasutused, kelle hankeid käesolev peatükk hõlmab;

b) 2. osa – piirkondlikud valitsusasutused, kelle hankeid käesolev peatükk hõlmab;

c) 3. osa – kõik muud üksused, kelle hankeid käesolev peatükk hõlmab;

d) 4. osa – käesoleva peatükiga hõlmatud kaubad;

e) 5. osa – käesoleva peatükiga hõlmatud teenused peale ehitusteenuste;

f) 6. osa – käesoleva peatükiga hõlmatud ehitusteenused ja

g) 7. osa – üldised märkused.

5. Kui hankija nõuab lepinguga hõlmatud hankega seoses, et isikud, keda ei ole nimetatud III lisas, korraldaksid hanke vastavalt konkreetsetele tingimustele, kohaldatakse selliste tingimuste suhtes artiklit 122 *mutatis mutandis*.

Hindamine

6. Kui hankija hindab hanke maksumust eesmärgiga teha kindlaks, kas tegemist on käesoleva lepinguga hõlmatud hankega, siis ta:

- a) ei jaga hanget mitmeks osaks ning ei vali ega kasuta selle maksumuse hindamiseks erilisi hindamismeetodeid selleks, et kõnealune hange või selle osa jääks käesoleva peatüki kohaldamisalast välja, ning
- b) esitab hanke hinnangulise maksimaalse kogumaksumuse hanke kogu kestuse kohta, olenemata sellest, kas leping sõlmitakse ühe või enama tarnijaga, võttes arvesse kõiki tasustamise vorme, sealhulgas:
  - i) lisatasud, teenustasud, vahendustasud ja intressid ning
  - ii) kui hankes on ette nähtud valikuvõimalused, kõnealuste valikuvõimaluste kogumaksumus.

7. Kui hanke üksiknõude tulemusena sõlmitakse rohkem kui üks leping või sõlmitakse lepingud eraldi osade suhtes (edaspidi „korduslepingud”), lähtutakse hinnangulise maksimaalse kogumaksumuse arvutamisel järgmisest:

- a) eelneva 12 kuu jooksul või hankija eelneva eelarveaasta jooksul sõlmitud sama tüüpi kauba või teenuse korduslepingute maksumus, mida on võimaluse korral korrigeeritud, et võtta arvesse prognoositud muutusi järgmise 12 kuu jooksul hangitavate kaupade ja teenuste koguses ja maksumuses, või
- b) algse lepingu sõlmimisele järgneva 12 kuu jooksul või hankija eelarveaasta jooksul hangitava sama tüüpi kauba või teenuse korduslepingute hinnanguline maksumus.

8. Kaupade või teenuste hanke puhul liisimise, rentimise või üürimise teel või hangete puhul, mille koguhind ei ole kindlaks määratud, on hindamise alus järgmine:

- a) tähtajalise lepingu puhul:
  - i) kui lepingu kestus on 12 kuud või vähem, kogu kestuse hinnanguline maksimaalne maksumus, või
  - ii) kui lepingu kestus ületab 12 kuud, hinnanguline maksimaalne kogumaksumus, sealhulgas mis tahes hinnanguline jääkmaksumus;
- b) tähtajatute lepingute puhul hinnanguline kuumakse, mis on korrutatud 48ga ja
- c) kui ei ole kindel, kas leping sõlmitakse tähtajalise lepinguna, siis lähtutakse punkti b kohasest hindamise alusest.

*Artikkel 121***Üldised erandid**

Vastavalt nõudele, et selliseid meetmeid ei kohaldata viisil, mis kujutab endast lepinguosalise meelevaldset või põhjendamatut diskrimineerimist või rahvusvahelise kaubanduse varjatud piiranguid, ei tõlgendata käesolevat peatükki selliselt, et see takistab lepinguosalist kehtestamast ja täitmisele pööramast meetmeid, mis on:

- a) vajalikud kõlbluse, korra ja turvalisuse kaitseks;
- b) vajalikud inimeste, loomade või taimede elu ja tervise kaitseks;
- c) vajalikud intellektuaalomandi kaitseks, või
- d) seotud puudega isikute, heategevusinstitutionide või vangide tööga seotud kaupade ja teenustega.

Artikkel 122

Üldpõhimõtted

Diskrimineerimise keeld

1. Iga käesoleva lepinguga hõlmatud hankega seotud meetme puhul kohtleb lepinguosaline (k.a tema hankijad) teise lepinguosalise kaupu ja teenuseid ning teise lepinguosalise tarnijaid, kes selliseid kaupu ja teenuseid pakuvad, tingimusteta vähemalt sama soodsalt, kui see lepinguosaline (k.a tema hankijad) kohtleb kodumaiseid kaupu, teenuseid ja kohalikke tarnijaid.
2. Käesoleva lepinguga hõlmatud hangetega seotud meetme puhul lepinguosaline, k.a tema hankijad:
  - a) ei kohtle mõnda kohapealset tarnijat tema välismaise kuuluvuse või omandiõiguse määra põhjal vähem soodsalt kui teisi kohapealseid tarnijaid, ning
  - b) ei diskrimineeri kohapealset tarnijat või teenuste osutajat selle alusel, et tarnitav toode või pakutav teenus pärineb teiselt lepinguosaliselt.

Elektroniliste vahendite kasutamine

3. Kui käesoleva lepinguga hõlmatud hange korraldatakse elektrooniliselt, peab hankija:
  - a) tagama, et hanke läbiviimisel, muu hulgas ka autentimiseks ja andmete krüptimiseks, kasutatakse üldkättesaadavaid infotehnoloogiasüsteeme ja tarkvara, mis võimaldavad koostalitlust muude üldkättesaadavate tehnoloogiasüsteemide ja tarkvaraga, ning
  - b) rakendama mehhanisme, millega tagatakse osalemistaotluste ja pakkumuste terviklus, sealhulgas fikseeritakse nende esitamise aeg, ning välistatakse neile loata juurdepääs.

Hanke korraldamine

4. Hankija korraldab käesoleva lepinguga hõlmatud hanke läbipaistvalt ja erapooletult ning:
  - a) kasutab selliseid meetodeid nagu avatud hankemenetlus, valikhange, piiratud hankemenetlus ja elektrooniline oksjon kooskõlas käesoleva peatükiga;
  - b) väldib huvide konflikte ja
  - c) väldib korruptsiooni.

Päritolureeglid

5. Käesoleva lepinguga hõlmatud hanke puhul ei kohaldata lepinguosaline teise lepinguosalise territooriumilt imporditavate kaupade ega osutatavate teenuste suhtes muid päritolureegleid kui need, mida lepinguosaline samal ajal kohaldab tavapärase kaubanduse raames sama lepinguosalise territooriumilt samade kaupade impordi või samade teenuste osutamise suhtes.

Meetmed, mis ei ole hangetele eriomased

6. Lõikeid 1 ja 2 ei kohaldata seoses järgmistega: tollimaksud ja muude maksud, mis on kehtestatud impordile või seoses impordiga; selliste tollimaksude ja maksudega maksustamise meetod, muud impordieeskirjad ja -formaalsused ning teenuskaubandust mõjutavad meetmed, välja arvatud käesoleva lepinguga hõlmatud hankeid reguleerivad meetmed.

Artikkel 123

Teave hankesüsteemi kohta

1. Lepinguosaline:
  - a) avaldab viivitamata õigusnormid, kohtuotsused, üldkohaldatavad haldusotsused, õigusaktidest tulenevad standardsed lepinguklauslid, millele viidatakse hanketeadetes ja -dokumentides, samuti käesoleva lepinguga hõlmatud hanke menetluse ja selles tehtavad muudatused, laia levikuga ja avalikkusele pidevalt kättesaadavas ametlikult määratud elektroonilises või paberipõhises meedias ning
  - b) selgitab neid taotluse korral teisele lepinguosalisele.
2. IV lisa 1. osas loetletakse:
  - a) elektroonilised ja paberväljaanded, kus lepinguosaline avaldab käesoleva artikli lõikes 1 osutatud teabe;
  - b) elektroonilised ja paberväljaanded, kus lepinguosaline avaldab artiklis 124, artikli 126 lõikes 7 ja artikli 133 lõikes 2 osutatud teated, ning
  - c) veebiaadressi(d), kus lepinguosaline avaldab käesoleva peatüki artikli 133 lõike 2 kohased teated hangete võitjate kohta.
3. Lepinguosaline teatab koostöökomiteele viivitamata, kui muutub teda käsitlev teave IV lisa 1. osas. Koostöökomitee võtab korrapäraselt vastu otsuseid IV lisa 1. osa muudatuste kohta.

Artikkel 124

Teated

Hanke eelteade

1. Hankija avaldab IV lisa 2. osas loetletud paber- või elektroonilise meedia kanalis hanke eelteate iga käesoleva lepinguga hõlmatud hanke kohta, välja arvatud artiklis 130 kirjeldatud asjaoludel. Kõnealune meediakanal peab olema laia levikuga ja kõnealused teated peavad jääma avalikkusele kättesaadavaks vähemalt teates märgitud aja lõpuni. III lisa 1., 2. ja 3. osa kohaste hankijate teated peavad olema elektrooniliselt, tasuta ja ühtse juurdepääsupunkti kaudu kättesaadavad vähemalt IV lisa 2. osas osutatud aja tähtaja jooksul.
2. Kui käesolevas peatükis ei ole sätestatud teisiti, sisaldab hanke eelteade järgmist:
  - a) hankija nimi ja aadress ning muud andmed, mida on vaja temaga kontakteerumiseks ning kõikide vajalike hankedokumentide saamiseks, ning vajaduse korral nende hind ja maksetingimused;
  - b) hanke kirjeldus, sealhulgas kaupade ja teenuste laad ja kogus, või kui täpne kogus ei ole teada, siis eeldatav kogus;
  - c) korduslepingute puhul võimaluse korral edaspidiste hanke eelteadete avaldamise aeg;
  - d) mis tahes valikuvõimaluste kirjeldus;
  - e) kaupade tarnimise ja teenuste osutamise ajakava või lepingu kestus;
  - f) kasutatav hankemenetlus ning teave selle kohta, kas tegemist on läbirääkimistega hanke või elektroonilise oksjoniga;

- g) vajaduse korral hankes osalemise taotluste esitamise aadress ja tähtpäev;
- h) pakkumuste esitamise aadress ja tähtpäev;
- i) keel või keeled, milles võib esitada pakkumuse või osalemistaotluse, juhul kui need võib esitada muus keeles kui hankija lepinguosalise ametlik keel;
- j) tarnijatele kehtestatud osalemistingimuste loetelu koos lühikirjeldustega, sealhulgas nõuded konkreetsetele dokumentidele ja tõenditele, mida tarnijad peavad sellega seoses esitama, kui neid nõudeid ei ole esitatud kõikidele huvitatud tarnijatele hanke eelteatega samal ajal kättesaadavaks tehtud hankedokumentides, ja
- k) tarnijate valiku kriteeriumid ja vajaduse korral hankes osalema lubatavate tarnijate arv, kui hankija kavatses vastavalt artiklile 126 kutsuda hankes osalema piiratud arvu kvalifitseeritud tarnijaid.

Kokkuvõtlik teade

3. Iga kavandatava hanke puhul avaldab hankija koos hanke eelteatega inglise- või prantsuskeelse vabalt kättesaadava kokkuvõtliku teate. Kokkuvõtlik teade sisaldab vähemalt järgmist teavet:

- a) hanke sisu;
- b) pakkumuse või hankes osalemise või korduskasutatavasse nimekirja kandmise taotluse esitamise viimane kuupäev ja
- c) aadress, kust saab taotleda hankedokumente.

Plaanitud hankeid käsitlev teade

4. Hankijatel soovitatakse igal eelarveaastal avaldada IV lisa 2. osas loetletud elektroonilises või pabermeediakanalis võimalikult varakult teade hankeplaani kohta (edaspidi „plaanitud hankeid käsitlev teade“). Selline teade peaks sisaldama riigihanke sisu ja eeldatavat hanke eelteate avaldamise kuupäeva.

5. III lisa 3. osa alla kuuluv hankija võib kasutada plaanitud hankeid käsitlevat teadet hanke eelteatena, tingimusel et plaanitud hankeid käsitlev teave sisaldab lõikes 2 osutatud teavet ulatuses, mis on hankijale kättesaadav, ja märget, et huvitatud tarnijad peaksid väljendama hankijale oma huvi hanke vastu.

Artikkel 125

Osalemistingimused

1. Hankija esitab hankes osalemiseks ainult need tingimused, mis on olulised tagamaks, et tarnija vastab õiguslikult ja finantsiliselt hanke nõuetele ning on äri- ja tehniliselt suutlik asjaomast hankelepingut täitma.
2. Osalemistingimuste kindlaksmääramisel hankija:
  - a) ei esita tingimust, et hankes osalemiseks peab tarnija olema eelnevalt sõlminud selle lepinguosalise hankijaga ühe või mitu lepingut;
  - b) võib nõuda varasemat töökogemust, kui see on hanke tingimuste seisukohast tähtis ja
  - c) ei kehtesta tingimust, et selleks, et ühe lepinguosalise tarnija saaks riigihankes osaleda või et temaga saaks lepingu sõlmida, peab ta olema eelnevalt sõlminud ühe või mitu hankelepingut teise lepinguosalise hankeüksusega või et tarnijal peab olema varasem kogemus teise lepinguosalise territooriumil, välja arvatud juhul, kui varasem kogemus on hanketingimuste täitmiseks oluline.

3. Hinnates, kas tarnija vastab osalemistingimustele, hankija:
  - a) hindab tarnija finantsilist, majanduslikku ja tehnilist suutlikkust vastavalt tarnija majandustegevusele hankija lepinguosalise territooriumil ja väljaspool seda ning
  - b) lähtub hindamisel hanketeadetes või hankedokumentides eelnevalt sätestatud tingimustest.
4. Tõendusmaterjali olemasolu korral võib lepinguosaline, sealhulgas tema hankijad, kõrvaldada tarnija menetlusest sellistel põhjustel nagu:
  - a) pankrot;
  - b) valeandmete esitamine;
  - c) olulised või püsivad puudused ühe või mitme varasema lepingu sisuliste nõuete või kohustuste täitmisel;
  - d) lõplik süüdimõistmine rasketes süütegudes;
  - e) eksimine ametialaste käitumisreeglite vastu või tegevus või tegevusetus, mis vähendab tarnija ärilist usaldusväärust või
  - f) maksude maksmata jätmine.

Artikkel 126

Pakkujate kvalifitseerimine

Registreerimissüsteemid ja kvalifitseerimismenetlused

1. Lepinguosaline (sealhulgas tema hankijad) võib pidada ülal tarnijate registreerimise süsteemi, mille kaudu huvitatud tarnijad peavad registreeruma ja esitama teatavat teavet.
2. Lepinguosaline tagab, et:
  - a) tema hankijad teevad jõupingutusi kvalifitseerimismenetluste erinevuste minimeerimiseks, ja
  - b) kui tema hankijad peavad ülal registreerimissüsteemi, teevad nad jõupingutusi registreerimissüsteemide erinevuste minimeerimiseks.
3. Lepinguosaline ja tema hankijad ei võta vastu ega kasuta registreerimissüsteemi või kvalifitseerimismenetlust, mille eesmärk on tekitada või mille tõttu tekivad asjatud takistused hankel osalemiseks teise lepinguosalise tarnijatele.

Valikhange

4. Kui hankija kavatseb kasutada valikhange, siis teeb ta järgmist:
  - a) esitab hanke eelteates vähemalt artikli 124 lõike 2 punktides a, b, f, g, j ja k nimetatud teabe ning kutsub tarnijaid üles esitama osalemistaotlusi ja
  - b) esitab kvalifitseeritud tarnijatele, keda ta teavitab vastavalt artikli 128 lõike 3 punktile b, pakkumuste esitamise perioodi alguseks vähemalt artikli 124 lõike 2 punktides c, d, e, h ja i esitatud teabe.
5. Hankija lubab konkreetses hankes osaleda kõigil kvalifitseeritud tarnijatel, välja arvatud juhul, kui hankija teatab hanke eelteates, et hankes lubatakse osaleda vaid piiratud arv tarnijaid, ning esitab tarnijate arvu piiramise kriteeriumid.
6. Kui hankedokumente ei tehta alates lõikes 4 osutatud teate avaldamise kuupäevast avalikult kättesaadavaks, tagab hankija, et need tehakse kõikidele lõike 5 kohaselt väljavalitud kvalifitseeritud tarnijatele kättesaadavaks üheaegselt.

Korduskasutatavad nimekirjad

7. Hankija võib pidada korduskasutatavat nimekirja tarnijatest, tingimusel, et teade, millega huvitatud isikuid kutsutakse taotlema enda nimekirja kandmist:

- a) avaldatakse igal aastal ja
- b) on selle elektroonilise avaldamise korral pidevalt kättesaadav,

meediakanali kaudu, mis on loetletud IV lisa 2. osas.

8. Lõike 7 kohases teates esitatakse:

- a) kaupade ja teenuste või kauba- ja teenusekategoriate kirjeldus, mille puhul loetelu võidakse kasutada;
- b) osalemistingimused, millele tarnijad loetellu kandmiseks peavad vastama, ning meetodid, mida hankija kasutab tarnija tingimustele vastamise kontrollimiseks;
- c) hankija nimi ja aadress ning muud andmed, mida on vaja temaga kontakteerumiseks ning kõigi vajalike loeteluga seotud dokumentide saamiseks;
- d) loetelu kehtivusaeg ja selle kehtivuse pikendamise või lõpetamise viis või kui kehtivusaega ei esitata, märge selle kohta, millisel viisil teatatakse loetelu kasutamise lõpetamisest;
- e) märge, et loetelu võib kasutada käesoleva peatükiga hõlmatud hanke puhul.

9. Kui korduskasutatav nimekiri kehtib kolm aastat või vähem, võib hankija lõikest 7 olenemata avaldada lõikes 7 osutatud teate ainult üks kord, nimelt nimekirja kehtivusaja algul, tingimusel, et:

- a) teates esitatakse loetelu kehtivusaeg ja teatatakse, et rohkem teateid ei avaldata, ning
- b) teade avaldatakse elektrooniliselt ja see on kogu kehtivusaja jooksul pidevalt kättesaadav.

10. Hankija lubab tarnijatel taotleda igal ajal enda kandmist korduskasutatavasse nimekirja ja kannab kõik kvalifitseeritud tarnijad nimekirja mõistlikult lühikese aja jooksul.

11. Kui tarnija, kes ei ole kantud korduskasutatavasse nimekirja, esitab korduskasutatava nimekirja alusel hankel osalemise taotluse ja kõik nõutud dokumendid artikli 128 lõikes 2 sätestatud tähtaja jooksul, peab hankija taotlust kaaluma. Hankija ei jäta tarnijat hankemenetlusest kõrvale selle tõttu, et hankijal ei ole piisavalt aega taotlust kaaluda, välja arvatud erijuhul, kui hankija tingituna hanke keerukusest ei suuda lõpetada taotluse kaalumist pakkumuste esitamiseks lubatud perioodi jooksul.

III lisa 3. osa kohased üksused

12. III lisa 3. osas nimetatud hankija võib teadet, milles tarnijaid kutsutakse üles taotlema korduskasutatavasse nimekirja kandmist, kasutada hanke eelteatena, kui:

- a) teade avaldatakse kooskõlas käesoleva artikli lõikega 7 ja see sisaldab käesoleva artikli lõikega 8 nõutud teavet ning kogu artikli 124 lõikega 2 nõutud teavet, mis on kättesaadav, ning märget, et see teade kujutab endast hanke eelteadet või et ainult korduskasutatavasse nimekirja kantud tarnijad saavad edaspidi korduskasutatava nimekirja alla kuuluvate hangete teateid, ning
- b) hankija esitab tarnijatele, kes on talle teatanud oma huvist konkreetse hanke vastu, kiiresti piisavalt teavet, mis võimaldab neil kindlaks teha, kas nad on huvitatud hankes osalemast, sealhulgas kogu ülejäänud teabe, mida nõutakse artikli 124 lõikes 2, niivõrd kui see teave on kättesaadav.

13. III lisa 3. osas nimetatud hankija võib võimaldada tarnijal, kes on vastavalt käesoleva artikli lõikele 10 taotlenud korduskasutatavasse nimekirja kandmist, esitada hanke raames pakkumuse, kui hankijal jääb piisavalt aega, et kindlaks teha, kas tarnija vastab osalemistingimustele.

Teave hankija otsuste kohta

14. Hankija teatab hankes osalemise taotluse või korduskasutatavasse nimekirja kandmise taotluse esitanud tarnijale viivitamata oma otsuse tema taotluse kohta.

15. Kui hankija lükkab tagasi tarnija hankes osalemise või korduskasutatavasse nimekirja kandmise taotluse, ei tunnista teda enam kvalifitseerunuks või kustutab ta korduskasutatavast nimekirjast, teatab hankija sellest tarnijale viivitamata ja esitab tarnija taotlusel talle viivitamata oma otsuse kirjaliku põhjenduse.

Artikkel 127

Tehnilised kirjeldused ja hankedokumendid

Tehniline kirjeldus

1. Hankija ei koosta, ei võta vastu ega kohalda tehnilisi kirjeldusi ega nõua mõne vastavushindamismenetluse kasutamist, millega luuakse või võidakse luua tarbetuid takistusi rahvusvahelises kaubanduses.

Tehnilised kirjeldused peavad võimaldama kõigile tarnijatele võrdse juurdepääsu ega tohi tekitada põhjendamatu takistusi riigihanketurgude avamisel konkurentsile.

2. Hanke teel ostetavate kaupade või tellitavate teenuste tehnilisi kirjeldusi koostades peab hankija:

- a) esitama tehnilises kirjelduses pigem tulemuslikkuse nõudeid ja funktsionaalseid nõudeid kui nõudeid konstruktsioonile või välistunnuseid, ja
- b) võtma tehniliste kirjelduste aluseks rahvusvahelised standardid, kui need on olemas; muul juhul võtma aluseks riigisisised tehnilised normid, tunnustatud riigisisised standardid või ehituseeskirjad.

3. Kui tehnilistes kirjeldustes kasutatakse disaini ja välistunnustega seotud näitajaid, peaks hankija lisama võimaluse korral hankedokumentidesse näiteks sõnad „või samaväärne”, et näidata, et ta võtab arvesse samaväärsete kaupade ja teenuste pakkumusi, kui need selgelt vastavad hanke tingimustele.

4. Hankija ei koosta tehnilisi kirjeldusi, mis sisaldavad konkreetse kaubamärgi või kaubanime, patendi, disainilahenduse või tüübi, teatava päritolu, tootja või tarnijaga seotud nõudeid või viiteid, välja arvatud juhul, kui hankeeset ei ole muul viisil võimalik piisavalt täpselt või arusaadavalt kirjeldada, ja tingimusel, et hankija lisab hankedokumentidesse näiteks sõnad „või samaväärne”.

5. Hankija ei või isikult, kelle ärihuvid võivad olla seotud teatava hankega, konkurentsi piiramist põhjustaval viisil küsida ega vastu võtta nõuandeid, mida võidakse kasutada selle hanke tehniliste kirjelduste ettevalmistamisel või vastuvõtmisel.

6. Suurema kindluse huvides võib lepinguosaline, sealhulgas tema hankijad, koostada, vastu võtta või kohaldada vastavalt käesolevale artiklile tehnilisi kirjeldusi loodusvarade kaitse edendamiseks või keskkonnakaitseks.

Hankedokumendid

7. Hankija esitab tarnijatele hankedokumendid, mis sisaldavad kogu vajalikku teavet, et tarnijad saaksid koostada ja esitada nõuetele vastava pakkumuse. Kui seda ei ole juba tehtud hanke eelteates, esitatakse kõnealustes dokumentides täielik kirjeldus järgmisest:

- a) hanke kirjeldus, sealhulgas kaupade või teenuste laad ja kogus, või kui täpne kogus ei ole teada, siis eeldatav kogus; nõuded muu hulgas tehnilisele kirjeldusele, vastavushindamisele, plaanidele, joonistele ja juhenditele;

- b) tarnijate osalemistingimused, sealhulgas loetelu teabest ja dokumentidest, mis tarnija peab esitama seoses osalemistingimustega;
- c) kõik hindamiskriteeriumid, mida hankija kohaldab lepingu sõlmimisel, ning kõnealuste kriteeriumide osakaal, kui hind ei ole ainukriteerium;
- d) kui hankija korraldab hanke elektrooniliselt, mis tahes autentimise ja andmete krüptimise nõuded või muud nõuded seoses teabe elektroonilise esitamisega;
- e) kui hankija korraldab elektroonilise oksjoni, siis oksjoni läbiviimise eeskirjad, sealhulgas teave selle kohta, milliseid pakkumuse koostisosi hinnatakse;
- f) kui pakkumused avatakse avalikult, siis nende avamise aeg ja koht ning vajaduse korral ka avamisele lubatud isikud;
- g) muud nõuded, sealhulgas maksetingimused ja pakkumuse esitamise viisile seatud piirangud, näiteks pakkumuste vastuvõtmine elektrooniliselt või paber kandjal, ning
- h) kaupade kohaletoometamise ja teenuse osutamise kuupäevad.

8. Hanke teel ostetavate kaupade kohaletoometamise või teenuste osutamise kuupäeva kehtestamisel võtab hankija arvesse selliseid tegureid nagu hanke keerukus, allhangete eeldatav maht ning realistlik aeg kaupade tootmiseks, laost väljastamiseks ja tarnekohast transportimiseks või teenuste osutamiseks.

9. Hanke eelteates või hankedokumentides sätestatud hindamiskriteeriumid võivad muu hulgas sisaldada hinda ja muid kulutegureid, kvaliteeti, tehnilisi eeliseid, keskkonnanäitajaid ja tarnetingimusi.

10. Hankija peab viivitamata:

- a) tegema hankedokumentid kättesaadavaks, et tagada, et huvitatud tarnijatel on piisavalt aega nõuetekohase pakkumuse esitamiseks;
- b) esitama taotluse korral hankedokumentid igale huvitatud tarnijale, ning
- c) vastama huvitatud või hankes osaleva tarnija esitatud mõistlikele päringutele, tingimusel, et küsitud teave ei anna kõnealusele tarnijale eelist teiste tarnijate ees.

Muutmine

11. Kui hankija enne lepingu sõlmimist muudab hanke eelteates või osalevatele tarnijatele antud hankedokumentides sätestatud kriteeriume või nõudeid või kui ta muudab või avaldab uuesti hanketeate või hankedokumentid, edastab ta kirjalikult kõik sellised muudatused või muudetud või uuesti avaldatud teate või hankedokumentid:

- a) kõikidele teabe muutmise või uuesti avaldamise ajal hankes osalevatele tarnijatele, kui need on hankijale teada, kõikidel muudel juhtudel aga esitab muudatused samal viisil, kui ta esitas algse teabe, ning
- b) piisavalt varakult, et tarnijatel oleks aega oma pakkumusi vajaduse korral muuta ja need uuesti esitada.

Artikkel 128

Tähtjad

Üldine

1. Hankija jätab oma mõistlikest vajadustest lähtudes tarnijatele piisavalt aega, et koostada ja esitada osalemistaotlused ja nõuetele vastavad pakkumused, võttes seejuures arvesse selliseid tegureid nagu:

- a) hanke laad ja keerukus;

- b) allhangete eeldatav maht, ning
- c) juhul kui ei kasutata elektroonilisi vahendeid, siis ka aeg, mis kulub pakkumuse edastamiseks kodu- ja välismaalt.

Tähtajad ja nende võimalikud pikendused peavad olema kõikidele huvitatud või osalevatele tarnijatele ühesugused.

Tähtajad

2. Valikhanget kasutav hankija kehtestab osalemistaotluste esitamise tähtaja, mis üldjuhul ei ole lühem kui 25 päeva alates hanke eelteate avaldamise kuupäevast. Kiireloomulistel ja hankija poolt põhjendatud juhtudel, mil sellist tähtaega ei saa kasutada, võib tähtaega lühendada kuni kõige vähem kümne päevani.

3. Välja arvatud lõigetes 4, 5, 7 ja 8 sätestatud juhtudel, kehtestab hankija osalemistaotluste esitamiseks tähtaja, mis ei ole lühem kui 40 päeva alates:

- a) kuupäevast, mil avatud hanke korral avaldatakse hanke eelteade või
- b) kuupäevast, mil valikhanke kasutamise korral hankija teatab tarnijatele, et nad kutsutakse hankes osalema, olenemata sellest, kas kasutatakse korduskasutatavat nimekirja või mitte.

4. Hankija võib lõike 3 kohast pakkumuste esitamise tähtaega lühendada kõige vähem kümne päevani, kui:

- a) hankija on avaldanud planeeritud hanget käsitleva teate, mida on kirjeldatud artikli 124 lõikes 4, mitte vähem kui 40 päeva ja mitte rohkem kui 12 kuud enne hanke eelteate avaldamist, kusjuures planeeritud hanget käsitlevas teates on esitatud järgmine teave:
  - i) hanke kirjeldus;
  - ii) pakkumuse või osalemistaotluse esitamise ligikaudne tähtaeg;
  - iii) märge, et huvitatud tarnijad peaksid hankijale väljendama oma huvi hanke vastu;
  - iv) aadress, kust saab hankedokumente, ja
  - v) kogu kättesaadav teave, mida nõutakse artikli 124 lõike 2 kohaselt hanke eelteate puhul;
- b) korduvat laadi hangete puhul esitab hankija algses hanke eelteates teabe, et järgmistes teadetes sätestatakse tähtajad vastavalt käesolevale lõikele, või
- c) hankija poolt põhjendatud kiireloomulistel juhtudel, mil lõike 3 kohaselt kehtestatud pakkumuste esitamise tähtaega ei saa kasutada.

5. Hankija võib lõike 3 kohast pakkumuste esitamise tähtaega lühendada seitsme päeva võrra mõnel järgmisest põhjustest:

- a) hanke eelteade avaldatakse elektrooniliselt;
- b) hankedokumendid tehakse elektrooniliselt kättesaadavaks alates hanke eelteate avaldamise kuupäevast, ja
- c) hankija aktsepteerib elektroonilisi pakkumusi.

6. Kui lähtutakse lõike 5 sätestet koostoimes lõikega 4, ei või lõike 3 kohane pakkumuste esitamise tähtaeg mingil juhul olla lühem kui seitse päeva alates hanke eelteate avaldamisest.

7. Hankija võib kommertskaupade või -teenuste või nende mõlema ostmisel, olenemata muudest käesoleva artikli sätetest, lühendada lõike 3 kohast pakkumuste esitamise tähtaega mitte vähem kui 13 päevani, kui ta elektrooniliselt avaldab ühel ja samal ajal hanke eelteate ja hankedokumentid. Peale selle, kui hankija aktsepteerib kommertskaupade ja -teenuste elektroonilisi pakkumusi, võib ta lühendada lõike 3 kohast tähtaega kuni seitsme päevani.

8. Kui III lisa 3. osa alla kuuluv hankija on valinud kõik kvalifitseeritud tarnijad või osa neist, võib pakkumuste esitamise tähtaja kehtestada kokkuleppel valitud tarnijatega. Sellise kokkuleppe puudumise korral peab tähtaeg olema vähemalt seitse päeva.

Artikkel 129

Läbirääkimine

1. Lepinguosaline võib sätestada, et tema hankijad peavad läbirääkimisi:
  - a) kui hankija on vastavalt artikli 124 lõikele 2 osutanud hanke eelteates kavatsusele pidada läbirääkimisi või
  - b) kui hindamisel ilmneb, et ükski pakkumus ei ole hanke eelteates või hankedokumentides sätestatud hindamiskriteeriumide kohaselt selgelt kõige soodsam.
2. Hankija:
  - a) tagab, et läbirääkimistel osalevate tarnijate kõrvalejätmine toimub hanke eelteates või hankedokumentides sätestatud hindamiskriteeriumide kohaselt, ning
  - b) määrab pärast läbirääkimiste lõppu allesjäänud tarnijatele ühise tähtpäeva uute või muudetud pakkumuste esitamiseks.

Artikkel 130

Piiratud hange

1. Tingimusel, et hankija ei kasuta käesolevat sätet konkurentsi vältimiseks tarnijate vahel või viisil, millega diskrimineeritakse teise lepinguosalise tarnijaid või kaitstakse omamaiseid tarnijaid, võib ta kasutada piiratud hanget ja otsustada mitte kohaldada artikleid 124, 125 ja 126, artikli 127 lõikeid 7–11 ning artikleid 128, 129, 131 ja 132 ainult järgmiste asjaolude korral:
  - a) hankedokumentides esitatud nõudeid ei ole sisuliselt muudetud ja:
    - i) ei ole esitatud ühtegi pakkumust või ükski tarnija ei ole esitanud osalemistaotlust;
    - ii) ei ole esitatud ühtegi hankedokumentide olulistele nõuetele vastavat pakkumust;
    - iii) ükski tarnija ei ole vastanud osalemistingimustele või
    - iv) pakkumused on esitatud keelatud kokkuleppe tulemusena;
  - b) kaupu või teenuseid saab pakkuda üksnes konkreetne tarnija ja puuduvad mõistlikud alternatiivsed või asenduskaubad või -teenused ühel järgmistest põhjustest:
    - i) hangitakse kunstiteost;
    - ii) patente, autoriõiguste ja muude ainuõiguste kaitse tõttu või
    - iii) konkurents puudub tehnilistel põhjustel;

- c) kui algne tarnija tarnib lisaks selliseid kaupu või teenuseid, mis ei olnud esialgse hanke ese, ning kui tarnija vahetamine:
- i) ei ole võimalik majanduslikel või tehnilistel põhjustel, näiteks kuna kaubad või teenused ei ole omavahel vahetatavad või koostalitlusvõimelised olemasolevate seadmete, tarkvara, teenuste või paigaldistega, mis on tarnitud või osutatud esialgse hanke raames, ja
  - ii) põhjustaks hankijale olulist ebamugavust või märkimisväärseid lisakulusid;
- d) niivõrd, kui see on rangelt vajalik, kui kiireloomulise olukorra tõttu, mis on tingitud sündmustest, mida hankija ei võinud ette näha, ei ole avatud hanke või valikhanke korras olnud võimalik saada kaupu või teenuseid õigeaegsaks;
- e) kaubabörsilt ostetavate kaupade korral;
- f) kui hankija hangib prototüüpi või esimest toodet või teenust, mis töötatakse välja tema tellimisel teatava teadusuuringu, katsetuse, uurimis- või uusarenduse raames ja vastava lepingu alusel. Esimese toote või teenuse uusarendamine võib hõlmata piiratud ulatuses tootmist või teenuse osutamist, et võtta arvesse kohapealse katsetamise tulemusi ja tõestada, et kaup või teenus sobib tootmiseks või osutamiseks suuremates kogustes kooskõlas kvaliteedistandarditega, kuid ei hõlma selle tootmist või osutamist suuremas koguses eesmärgiga saavutada kaubanduslik tasuvus või katta teadus- ja arendustööde kulud;
- g) ostude korral, mis tehakse üksnes lühiajaliselt kehtivatel eriti soodsatel tingimustel, mis tulenevad erakorralisest realiseerimisest, näiteks likvideerimisest või pankrotist, mitte aga tavaliste ostude korral tavapärastelt tarnijatelt, või
- h) kui leping sõlmitakse ideekonkursi võitjaga, tingimusel et:
- i) konkursi korraldus vastas käesoleva peatüki põhimõtetele, eelkõige seoses hanke eelteate avaldamisega, ning
  - ii) konkursil osalejaid hindab sõltumatu komisjon eesmärgiga selgitada välja võitja, kellega sõlmitakse leping.
2. Hankija koostab iga lõike 1 alusel sõlmitud lepingu kohta kirjaliku aruande. Aruanne sisaldab hankija nime, hangitud kaupade või teenuste maksumust ja laadi ning märkust lõikes 1 kirjeldatud asjaolude ja tingimuste kohta, mis õigustavad piiratud hanke kasutamist.

Artikkel 131

Elektrooniline oksjon

1. Hankijad võivad korraldada elektroonilisi oksjoneid.
2. Avatud, piiratud või läbirääkimistega menetluse raames võib hankija lepingu saamiseks korraldada elektroonilise oksjoni, kui lepingu tehnilised kirjeldused on võimalik täpselt kindlaks määrata.

Elektrooniline oksjon põhineb:

- a) üksnes hindadel, kui leping sõlmitakse madalaima hinna pakkujaga, või
  - b) hindadel ja/või kirjeldustes viidatud pakkumuse osade uuel maksumusel, kui leping sõlmitakse kõige soodsama pakkumuse esitajaga.
3. Hankija, kes otsustab korraldada elektroonilise oksjoni, teatab sellest hanke eelteates.

Tehnilistes kirjeldustes tuuakse muu hulgas ära järgmised üksikasjad:

- a) osad, mille maksumust elektrooniline oksjon käsitleb, tingimusel et kõnealused osad on kvantitatiivsed ning neid on võimalik väljendada arvudes või protsentides;
- b) esitatava maksumuse võimalikud piirangud, mis tulenevad hanke objektiga seotud tehnilistest kirjeldustest;

- c) teave, mida pakkujatele elektroonilise oksjoni käigus antakse, ning vajaduse korral teabe kättesaadavaks tegemise aeg;
- d) asjakohane teave elektroonilise oksjoni pidamise korra kohta;
- e) tingimused, mis võimaldavad pakkujatel pakkumusi teha, eelkõige pakkumuste tegemisel nõutavad minimaalsed erinevused;
- f) asjakohane teave kasutatavate elektrooniliste seadmete ning ühenduse korralduse ja ühenduse tehniliste kirjelduste kohta.

4. Enne elektroonilise oksjoni alustamist annab hankija pakkumustele täieliku esialgse hinnangu vastavalt pakkumuste hindamise kriteeriumidele ja neile määratud suhtelisele osakaalule. Kõigile nõuetekohase pakkumuse esitanud pakkujatele tehakse samaaegselt ettepanek esitada elektrooniliselt uus hind ja/või uus maksumus; kutse sisaldab kogu vajalikku teavet individuaalse ühenduse kohta kasutusel olevate elektrooniliste seadmetega ning selles märgitakse elektroonilise oksjoni alguskuupäev ja -kellaeg. Elektrooniline oksjon võib toimuda mitme järjestikuse etapina. Elektroonilist oksjonit ei tohi alustada varem kui kahe tööpäeva möödumisel kutsete väljasaatmise kuupäevast arvates.

5. Kui hankeleping sõlmitakse soodsaima pakkumuse esitajaga, lisatakse ettepanekule asjaomase pakkumuse täieliku hindamise tulemused. Kutses esitatakse ka elektroonilisel oksjonil esitatud uute hindade ja/või maksumuste põhjal automaatselt toimuva ümberjärjestuse määramiseks kasutatav matemaatiline valem. Kõnealune valem väljendab kõigi kriteeriumide suhtelist osakaalu, mida kasutatakse kõige soodsama pakkumuse kindlaksmääramisel, nagu on esitatud hanketeates või tehnilistes kirjeldustes; selleks vähendatakse eelnevalt kõiki vahemikke kindlaksmääratud väärtuseni.

6. Elektroonilise oksjoni igas etapis edastavad avaliku sektori hankijad kõigile pakkujatele viivitamata vähemalt piisavat teavet selleks, et pakkujad saaksid igal ajal teha kindlaks oma koha pakkumuste järjestuses. Nad võivad edastada ka muud teavet esitatud hindade või maksumuse kohta, tingimusel et kirjeldustes on vastav märge. Alati võib teatada ka osalejate arvu oksjoni asjaomases etapis. Ent ühelgi juhul ega üheski oksjoni etapis ei tohi nad avalikustada pakkujate isikuid.

7. Hankija lõpetab elektroonilise oksjoni ühel või mitmel järgmisel viisil:

- a) näidates oksjonil osalemise kutses eelnevalt kindlaks määratud kuupäeva ja kellaaja;
- b) kui enam ei esitata uusi hindu ega uusi maksumusi, mis vastavad minimaalse erinevuse nõuetele, märkides oksjonil osalemise kutses aja, mille ta laseb viimasest pakkumisest mööduda, enne kui ta oksjoni lõpetab;
- c) kui on täitunud oksjoni etappide arv, mis on kindlaks määratud oksjonil osalemise kutses.

8. Kui hankija on otsustanud lõpetada elektroonilise oksjoni lõike 7 punkti c kohaselt, mida ta võib kombineerida nimetatud lõike punktis b sätestatud korraga, tuleb oksjonil osalemise kutses märkida kõikide oksjoni etappide ajakava.

9. Pärast elektroonilise oksjoni lõpetamist sõlmib hankija elektroonilise oksjoni tulemuste põhjal hankelepingu vastavalt artiklile 132.

10. Hankijad ei või elektroonilist oksjonit kuritarvitada ega kasutada seda viisil, mis väldiks, piiraks või moonutaks konkurentsi või muudaks lepingu eset, mis on teatavaks tehtud hanke eelteates ja määratletud tehnilises kirjelduses.

Artikkel 132

Pakkumuste läbivaatamine ja lepingute sõlmimine

Pakkumuste läbivaatamine

1. Hankija võtab pakkumused vastu, avab ja vaatab need läbi menetluste kohaselt, millega tagatakse hankemenetluse õiglus ja erapooletus ning säilitatakse pakkumuste konfidentsiaalsus.

2. Hankija ei karista ühtegi tarnijat selle eest, et tema pakkumus on saadud kätte pärast pakkumuste esitamise tähtaega, kui hilinemine on tingitud üksnes hankija tehtud veast.

3. Kui hankija pakub ühele tarnijale võimalust parandada pakkumuste avamise ja lepingu sõlmimise otsustamise vahelisel ajal tahtmatud vormivead, tuleb tal sama võimalust pakkuda kõikidele osalevatele tarnijatele.

Lepingute sõlmimine

4. Et pakkumust saaks lepingu sõlmimisel arvesse võtta, peab pakkumus olema tehtud kirjalikult ja avamisel vastama hanketeates ja hankedokumentides sätestatud olulistele nõuetele ning pärinema tarnijalt, kes vastab osalemistingimustele.

5. Välja arvatud juhul, kui hankija jõuab järeldusele, et lepingu sõlmimine ei ole avalikes huvides, sõlmib ta lepingu tarnijaga, kes hankija hinnangul on suuteline täitma lepingutingimusi ja kes ainuüksi teadetes ja hankedokumentides sätestatud hindamiskriteeriumide kohaselt on esitanud:

a) soodsaima pakkumuse või

b) juhul, kui hind on ainus kriteerium, madalaima hinnaga pakkumuse.

6. Kui hankijale esitatakse pakkumus, mille hind on teiste pakkumustega võrreldes oluliselt madalam, võib ta kontrollida, kas tarnija vastab osalemistingimustele ja on suuteline lepingutingimusi täitma.

7. Hankija ei kasuta valikuvõimalusi, ei tühistata hanget ega muuda sõlmitud lepinguid viisil, mis ei ole kooskõlas käesolevast peatükist tulenevate kohustustega.

Artikkel 133

Hanketeabe läbipaistvus

Tarnijatele esitatav teave

1. Hankija teatab osalevatele tarnijatele viivitamata, kelle ta on kuulutanud hanke võitjaks, ning esitab selle teate tarnija taotlusel kirjalikult. Kooskõlas artikli 134 lõigetega 2 ja 3 esitab hankija hanke kaotanud tarnija taotlusel talle selgituse, miks ei valitud tema pakkumust ja millised olid võitnud pakkumuse eelised.

Sõlmitud lepingu kohta teabe avaldamine

2. Hankija avaldab hiljemalt 72 päeva pärast iga käesoleva peatükiga hõlmatud lepingu sõlmimist teate IV lisa 2. osas loetletud asjakohase paber- või elektroonilise meedia kaudu. Kui teade avaldatakse üksnes elektroonilises keskkonnas, peab teave jääma mõistlikuks ajaks vabalt kättesaadavaks. Teade sisaldab vähemalt järgmist teavet:

a) hangitud kaupade või teenuste kirjeldus;

b) hankija nimi ja aadress;

c) eduka tarnija nimi ja aadress;

d) eduka pakkumuse maksumus või lepingu sõlmimisel arvessevõetud kõrgeima ja madalaima hinnaga pakkumus;

e) võitja teatavakstegemise kuupäev ning

f) kasutatud hankemeetod, ja juhul kui vastavalt artiklile 130 kasutati piiratud hanget, selle kasutamist õigustavate asjaolude kirjeldus.

Dokumentide ja aruannete säilitamine ning elektrooniline jälgitavus

3. Hankija säilitab vähemalt kolm aastat alates lepingu sõlmimisest järgmise:
  - a) hankemenetluste ja sõlmitud lepingute kohta dokumendid ja aruanded seoses käesoleva lepinguga hõlmatud hankega, sealhulgas artikli 130 kohased aruanded ning
  - b) andmed, millega tagatakse käesoleva lepinguga hõlmatud hanke elektroonilisel korraldamisel asjakohane jälgitavus.

Artikkel 134

Teabe avaldamine

Teabe esitamine lepinguosalistele

1. Teise lepinguosalise taotluse korral annab lepinguosaline viivitamata teavet, mis võimaldab kindlaks teha, kas hange on viidud läbi õiglaselt, erapooletult ja käesoleva peatüki kohaselt, sealhulgas teavet võitnud pakkumuse näitajate ja suhteliste eeliste kohta. Juhul kui kõnealuse teabe avalikustamine võib mõjutada tulevasi hankeid, ei avalda selle saanud lepinguosaline seda teistele tarnijatele muidu, kui ainult pärast nõupidamist teabe esitanud lepinguosalisega ja tema nõusolekul.

Teabe mitteavalikustamine

2. Olenemata käesoleva peatüki muudest sätetest ei anna lepinguosaline ega tema hankijad konkreetsele tarnijale teavet, mis võib kahjustada tarnijatevahelist ausat konkurentsi.

3. Käesolevat peatükki ei tõlgendata nii, et lepinguosaline ja tema hankijad, ametiasutused ja järelevalveasutused peaksid avalikustama konfidentsiaalset teavet, kui avalikustamine võiks:

- a) takistada seaduste rakendamist;
- b) kahjustada konkurentsi tarnijate vahel;
- c) kahjustada konkreetsete isikute õigustatud ärihuve, sealhulgas nende intellektuaalset omandit, või
- d) olla muul viisil vastuolus avalike huvidega.

Artikkel 135

Siseriiklik läbivaatamise kord

1. Lepinguosaline kehtestab õigeaegse, tulemusliku, läbipaistva ja mittediskrimineeriva haldusliku või kohtuliku läbivaatamise korra, mille abil tarnija, kellel on või on olnud huvid seoses käesoleva lepinguga hõlmatud hankega, võib vaidlustada:

- a) käesoleva peatüki sätete rikkumise või
- b) meetmed, mida lepinguosaline on võtnud käesoleva peatüki rakendamiseks, juhul kui tarnijal ei ole lepinguosalise siseriiklike õigusaktide kohaselt õigust käesoleva peatüki sätete rikkumist otseselt vaidlustada.

2. Lõike 1 kohase vaidlustamise kord esitatakse kirjalikult ja tehakse üldiselt kättesaadavaks.

3. Kui tarnija, kellel on või on olnud huvi lepinguga hõlmatud hanke vastu, esitab kaebuse lõikes 1 osutatud rikkumise või tegematajätmise kohta, soovib hanget korraldava hankija lepinguosaline tarnijal ja hankijal leida lahendus omavahelise konsultatsiooni teel. Hankija vaatab kõnealuse kaebuse läbi erapooletult ja kiiresti ning nii, et see ei mõjuta tarnija osalemist käimasolevates ega tulevastes hangetes ega tema õigust taotleda parandusmeetmete võtmist haldus- või kohtuliku läbivaatamismenetluse kaudu.

4. Igale tarnijale võimaldatakse vaide ettevalmistamiseks ja esitamiseks piisav aeg, mis ei ole mingil juhul lühem kui kümme päeva alates hetkest, mil tarnija sai või oleks pidanud saama teada vaide aluseks olevast asjaolust.
5. Selleks asutab või määrab iga lepinguosaline vähemalt ühe erapooletu haldus- või kohtuasutuse, mis on tema hankijatest sõltumatu ning mis võtab vastu ja vaatab läbi tarnijate vaideid seoses käesoleva lepinguga hõlmatud hangetega.
6. Kui vaide vaatab esimesena läbi muu kui lõikes 5 osutatud asutus, tagab lepinguosaline, et tarnijal on võimalik algne otsus edasi kaevata erapooletule haldus- või kohtuasutusele, kes ei sõltu hankijast, kelle hanget ta vaidlustab.
7. Lepinguosaline tagab, et kui läbivaatav organ ei ole kohus, peab olema võimalik tema otsused kohtusse edasi kaevata või peavad kehtima menetlused, millega tagatakse, et:
- hankija vastab vaidele kirjalikult ja esitab läbivaatavale asutusele vajalikud dokumendid;
  - menetluse osalistel on õigus ära kuulamisele enne, kui läbivaatav organ langetab vaidluses otsuse;
  - menetluse osalistel on õigus võtta endale esindaja ja saatja;
  - menetluse osalistel on õigus osaleda kõikides menetlustoimingutes;
  - menetluse osalistel on õigus taotleda avalikku menetlust ja kutsuda tunnistajaid ning
  - läbivaatav organ teeb otsused ja soovitused aega viitmata ja kirjalikult ning põhjendab iga otsust ja soovitust.
8. Lepinguosaline kehtestab või säilitab menetlused, mille kohaselt:
- võetakse kiiresti ajutisi meetmeid, et tarnijal oleks võimalik hankes osaleda ja
  - juhul, kui läbivaatav organ tuvastab lõikes 1 nimetatud rikkumise või tegematajätmise, võetakse parandusmeetmed või korvatakse tekkinud kahju, mis võivad piirduda pakkumuse ettevalmistus- või vaidlustamiskuludega või mõlemaga.
9. Lõike 8 punktis a osutatud kiirete ajutiste meetmete tulemusena võib hankeprotsess peatuda. Lõikes 8 osutatud menetlustega võib ette näha, et selliste meetmete kohaldamise üle otsustamisel võib arvesse võtta nende ülekaalukalt ebasoodsaid tagajärgi asjakohastele huvidele, sealhulgas avalikele huvidele. Meetmete võtmata jätmist põhjendatakse kirjalikult.

Artikkel 136

Kohaldamisala muutmine ja korrigeerimine

- Lepinguosaline võib teha ettepaneku muuta või parandada neid III lisa sätteid, mis käsitlevad teda ennast.

Muutmine

- Lepinguosaline, kes esitab muutmissettepaneku, peab:
  - esitama selle kohta kirjaliku teate teisele lepinguosalisele, ja
  - esitama teates ettepaneku teha teise lepinguosalise jaoks sobivad kompenseerivad kohandused, mis võimaldaksid säilitada kohaldamisala tasemel, mis on võrreldav enne muutmist valitseva tasemega.

3. Olenemata lõike 2 punktist b ei ole vaja esitada kompenseerivat kohandust, kui:
- a) muudatus on väga väikse mõjuga või
  - b) muudatus on seotud üksusega, mille üle lepinguosaline on sisuliselt kaotanud kontrolli või mõju.
4. Kui teine lepinguosaline ei esita 45 päeva jooksul pärast kõike 2 punktis a osutatud teate kättesaamist muudatusele kirjalikku vastuväidet, loetakse ta muu hulgas käesoleva jaotise 14. peatüki „Vaidluste lahendamine” kohaldamisel nõustunuks järgmiste muudatustega:
- a) lõike 2 punkti b alusel kavandatud kohandus on piisav, et säilitada vastastikku kokku lepitud kohaldamisala võrreldav ulatus;
  - b) muudatus on väga väikse mõjuga lõike 3 punkti a kohaselt või
  - c) muudatus on seotud lõike 3 punkti b kohase üksusega, mille üle lepinguosaline on sisuliselt kaotanud kontrolli või mõju.

Korrigeerimine

5. Järgmisi muudatusi, mis tehakse III lisa 1.–3. osas, käsitatakse korrektsioonidena, tingimusel et need ei mõjuta vastastikku kokku lepitud ja käesolevas peatükis sätestatud kohaldamisala:
- a) üksuse nime muutmine;
  - b) III lisa ühes ja samas osas loetletud kahe või enama üksuse ühinemine, ja
  - c) üksuse jagunemine kaheks või enamaks üksuseks, tingimusel et kõik uued üksused kantakse III lisa samasse ossa, kuhu oli kantud algne üksus.
6. Lepinguosalisel teatavad teineteisele oma parandusettepanekutest iga kahe aasta järel alates käesoleva jaotise kohaldamise alguskuupäevast ⁽¹⁾.
7. Lepinguosaline esitab teisele lepinguosalisele vastuväite kavandatud korrigeerimise kohta 45 päeva jooksul pärast lõikes 6 osutatud teate kättesaamist. Vastuväite esitanud lepinguosaline esitab ka põhjendused selle kohta, miks tema arvates kavandatud korrektsiooni puhul ei ole tegemist lõikes 5 sätestatud muudatusega, ning kirjeldab, millist mõju avaldab kavandatud korrektsioon kokkulepitud ja käesoleva lepinguga ette nähtud kohaldamisalale. Kui 45 päeva jooksul pärast teate saamist ei ole kirjalikke vastuväiteid esitatud, peetakse lepinguosalist kavandatud korrektsiooniga nõustunuks.

Koostöökomitee

8. Kui lõigete 4 ja 7 sätestatud tähtaja jooksul ei ole muutmis- või korrigeerimisettepaneku kohta vastuväiteid esitatud, teeb koostöökomitee III lisa sellele vastava muudatuse või korrektsiooni. Muudatus või korrektsioon jõustub päeval pärast lõigetes 4 ja 7 osutatud tähtaja möödumise kuupäeva.
9. Kui muudatus- või korrigeerimisettepanekule on esitatud vastuväide, arutatakse seda koostöökomitees. Koostöökomitee võib oma otsusega muudatus- või korrigeerimisettepaneku heaks kiita ja III lisa sellele vastavalt muuta.

Artikkel 137

Üleminekuag

Käesolevat peatükki hakatakse kohaldama viis aastat pärast käesoleva jaotise kohaldamise alguskuupäeva. III lisa 4. osaga hõlmatud kaupade ja III lisa 6. osaga hõlmatud teenuste suhtes hakatakse käesolevat peatükki kohaldama kaheksa aastat pärast käesoleva jaotise kohaldamise alguskuupäeva.

⁽¹⁾ Euroopa Liitu peetakse selle kohustuse täitnuks, kui ta teatab oma korrektsioonidest Kasahstani Vabariigile samal ajal, kui ta esitab teateid vastavalt WTO riigihangete lepingule.

9. PEATÜKK

Tooraine ja energia

Artikkel 138

Mõisted

Käesolevas peatükis kasutatakse järgmisi mõisteid:

- a) „tooraine” – aine, mida kasutatakse tööstustoodete valmistamisel, välja arvatud energiakaubad, töödeldud kalatooted ja põllumajandustooted, kuid kaasa arvatud looduslik kautšuk, toornaht, puit ja puidumass, siid, vill, puuvill ning muud tekstiili valmistamiseks kasutatavad taimsed materjalid;
- b) „energiakaubad” – vastavalt Maailma Tolliorganisatsiooni rahvusvahelise kaupade kirjeldamise ja kodeerimise harmoneeritud süsteemile (HS) ja Euroopa Liidu kombineeritud nomenklatuurile maagaas, veeldatud maagaas, veeldatud naftagaas (LPG) (HS-kood 27.11), elektrienergia (HS 27.16), toornafta ja naftatooted (HS 27.09–27.10 ja 27.13–27.15) ning kivisüsi ja muud tahked kütused (HS 27.01–27.04);
- c) „partnerlus” – õigussubjektina ükskõik kumma lepinguosalise jurisdiktsioonis või kontrolli all olev äriühing, näiteks ettevõtte, trust, partnerlus, ühissetevõtte või ühendus jms;
- d) „teenusepakkuja” – artikli 40 punktis q määratletud teenusepakkuja;
- e) „meede” – artikli 40 punktis a määratletud meede;
- f) „transport” – energiakaupade ülekanne ja jaotus nafta, naftatoodete ja kõrgsurvemaagaasi torujuhtmete, elektrienergia ülekande- ja jaotusvõrkude ja -liinide, raud- ja maanteed ning muude energiakaupade edastamiseks ettenähtud rajatiste kaudu;
- g) „loata võtmine” – tegevus, mis seisneb energiakaupade ebaseaduslikus eemaldamises nafta, naftatoodete ja kõrgsurvemaagaasi torujuhtmetest, elektrienergia ülekande- ja jaotusvõrkudest ja -liinidest, raud- ja maanteedelt ning muudest energiakaupade edastamiseks ettenähtud rajatistest;
- h) „hädaolukord” – olukord, mis põhjustab olulise häire või füüsilise katkestuse Euroopa Liidu ja Kasahstani Vabariigi vahelistes maagaasi-, nafta- või elektritarvetes, sealhulgas juhul, kui tärned toimuvad transiidina kolmandate riikide kaudu, või selline erakordselt suur energiakaupade nõudlus Euroopa Liidus või Kasahstani Vabariigis, mille puhul tuleb lisaks turumeetmetele võtta ka mitte-turupõhiseid meetmeid;
- i) „kohaliku tootmissisendi nõue” on:
  - i) kaupade puhul ettevõtetele kehtestatud nõue osta või kasutada tooteid, mis on pärit sellest lepinguosalisest või saadud selle lepinguosalise allikast, kusjuures see nõue võidakse kindlaks määrata konkreetsete toodetena, toodete koguse või väärtusena või kohalike toodete koguselise või väärtuselise osatähtsusega;
  - ii) teenuste puhul nõue, millega piiratakse võimalusi valida teise lepinguosalise teenusepakkujaid või nende pakutavaid teenuseid;
- j) „riigi osalusega ettevõtte” – äriettevõtte, mille märgitud kapitalist kuulub üle 50 % otseselt või kaudselt, keskvalitsuse või piirkondliku valitsuse tasandil lepinguosalisele või mille emiteeritud aktsiatega seotud hääle enamust kontrollib riik;
- k) „juriidiline isik” – artikli 40 punktis d määratletud juriidiline isik;
- l) „lepinguosalise juriidiline isik” – lepinguosalise juriidiline isik vastavalt artikli 40 punktile e.

Artikkel 139

Hindade reguleerimine

1. Lepinguosalised seavad eesmärgiks, et kui lepinguosalise valitsus reguleerib tooraine või energiakaupade tarnehinda tööstustarbijate jaoks, kataks see hind kulud ja võimaldaks saada mõistliku suurusega kasumit.

2. Kui tooraine või energiakaupade hind siseturul erineb sama toote ekspordihinnast, esitab eksportiv lepinguosaline teise lepinguosalise taotlusel talle teavet selle hinnaerinevuse kohta (ilma transpordikulude ja ekspordimaksudeta).

Artikkel 140

Kaubandus- ja ekspordimonopolid

Kumbki lepinguosaline ei säilita ega kehtestada kaubandus- ega ekspordimonopoli toorainele ega energiakaupadele, välja arvatud juhul, kui ta kasutab oma ostueesõigust toor- ja kuiva maagaasi ning kulla ostmisel.

Artikkel 141

Õigus ja juurdepääs süsivesinike geoloogilisele uuringule, uurimisele ja tootmisele (nafta ja maagaas)

1. Ühtegi käesoleva lepingu sätet ei käsitata nii, et see mõjutaks lepinguosaliste suveräänsust nende territooriumil ning arhipelaagi- ja territoriaalvetes asuvate nafta ja maagaasi varude suhtes ning nende suveräänset õigust nende majandusvööndis ja mandrilaval asuvaid nafta ja maagaasi varusid uurida ja kasutada.
2. Lepinguosalistele jääb õigus kindlaks määrata oma territooriumil, sise-, arhipelaagi- ja territoriaalvetes, majandusvööndis ja mandrilaval asuvad piirkonnad, kus võib läbi viia nafta ja maagaasi geoloogilist uuringut ning naftat ja maagaasi uurida ja toota.
3. Kui lepinguosaline teeb lõikes 2 kirjeldatud suveräänse otsuse, tagab iga lepinguosaline, et teise lepinguosalise ettevõtetele oleks võrdväärne naftale ja maagaasile juurdepääsu ning nafta ja maagaasi geoloogilise uuringu, uurimise ja tootmise õigus, tingimusel et kõnealused ettevõtted on asutatud juriidilise isikuna juurdepääsu võimaldava lepinguosalise territooriumil.
4. Lepinguosaline võib ettevõtjalt, kellele on antud luba nafta ja maagaasi geoloogilise uuringu, nende uurimise ja tootmisega seotud toimingute teostamiseks, nõuda tasu rahas või naftas ja maagaasis.
5. Lepinguosalistel võtavad vajalikud meetmed, et litsentside ja muude lubade andmisel, mille alusel ettevõtja võib kasutada nafta ja maagaasi geoloogilise uuringu, uurimise ja tootmise õigust, oleks tagatud avalikult teatavaks tehtud menetluse järgimine või avaldataks teade, milles kutsutakse huvitatud taotlejaid pakkumust esitama. Teates tuleb näidata litsentsi või loa liik, asjaomane geograafiline piirkond ning litsentsi või loa andmise kuupäev või tähtaeg.
6. Lõiked 3 kuni 5 ei piira riigi osalusega ettevõtte õigust saada otseste läbirääkimiste teel selle lepinguosalisega juurdepääs ja õigused nafta ja maagaasi geoloogilisele uuringule, uurimisele ja tootmisele. Kui selline riigi osalusega ettevõtte otsustab oma õigused nafta ja maagaasi geoloogilisele uuringule, uurimisele ja tootmisele täielikult või osaliselt üle anda, kohaldatakse lõigetes 3 ja 5 sätestatud kohustusi.
7. Artiklit 53 kohaldatakse loa andmise tingimuste ja loa heakskiitmisel menetluse suhtes.

Artikkel 142

Toorainesse ja energiakaupadesse investeerimise tingimused

Selleks et edendada investeerimist energiakaupade ja tooraine geoloogilisse uuringusse, uurimisse ja kaevandamisse, lepinguosaline:

- a) ei säilita ega kehtesta kohaliku tootmissisendi nõuet sisaldavaid meetmeid, mis mõjutavad teise lepinguosalise tooteid, teenusepakkujaid, investoreid või investeeringuid, välja arvatud juhul, kui Kasahstani Vabariigi WTOga ühinemise protokollis ning Euroopa Liidu ja tema liikmesriikide GATSi kohaste erikohustuste loendites ei ole sätestatud teisiti;

- b) ei säilita ega kehtesta meetmeid, millega teise lepinguosalise ettevõtteid kohustatakse üle andma või jagama intellektuaalomandiõigusi, et nad võiksid selle lepinguosalise territooriumil müüa tooteid või teenuseid ning teha investeeringuid. Lepinguosalsed võivad pidada läbirääkimisi nende õiguste vabatahtliku üleandmise lepingu sõlmimiseks investoritega, kes taotleavad tooraine ja energiakaupade geoloogilise uuringu, uurimise ja kaevandamise luba, tingimusel et üleandmine toimub vastavalt turutingimustele ja turuhinnaga.

Artikkel 143

Transiit

1. Lepinguosalsed võtavad vajalikud meetmed, et soodustada energiakaupade transiiti, lähtudes vaba transiidi põhimõttest ning kooskõlas energiaharta lepingu artikli 7 lõigetega 1 ja 3.
2. Lepinguosaline keelab tema kontrolli või jurisdiktsiooni all olevatel üksustel läbi tema alade transiidina veetavate energiakaupade ja tooraine loata võtmise ning võtab kõik vajalikud meetmed, et selline võtmine lõpetada.

Artikkel 144

Katkestus

1. Lepinguosaline võtab kõik võimalikud meetmed, et tagada, et peamiste energiatransiidi- ja -transpordijuhtmete ja -võrkude käitajad:
  - a) minimeerivad transiidi ja transpordi juhusliku katkemise, vähenemise ja/või peatumise ohtu;
  - b) viivitamatult taastavad juhuslikult katkenud, vähenenud või peatunud transiidi ja transpordi tavapärase toimimise.
2. Kui toimub vaidlus, mis hõlmab lepinguosalisi või üht või enamat ühe lepinguosalise kontrolli või jurisdiktsiooni all olevat üksust, siis lepinguosaline, läbi kelle territooriumi energiakaupade transiit või transport toimub, või kelle territooriumil need transpordi- või transiidimarsruudil vastu võetakse ja ladustatakse, ei katkesta ega vähenda ega luba ühelgi tema kontrolli või jurisdiktsiooni all oleval üksusel katkestada ega vähendada juba toimuvat energiakaupade transporti, või transiiti või transpordi- või transiidimarsruudil toimuvat vastuvõtmist või ladustamist, välja arvatud juhul, kui see on otsesõnu sätestatud transiiti, transporti ning transpordi- või transiidimarsruudil toimuvat vastuvõtmist ja ladustamist reguleerivas lepingus või muus kokkuleppes, enne kui ta on viinud lõpule käesoleva jaotise 14. peatükis (Vaidluste lahendamine) artikli 138 lõike h kohaste hädaolukordade puhuks sätestatud vaidluste lahendamise menetlust.
3. Lepinguosalist ei peeta vastutavaks käesoleva artikli kohase katkestuse või vähenduse eest, mis on tingitud vääramatust jõust või juhtudest, kui kõnealusel lepinguosalsisel ei ole võimalik energiakaupu tarnida või tagada nende transiidina vedamist kolmanda riigi või selle kontrolli või jurisdiktsiooni all oleva üksuse tegevuse tagajärjel.

Artikkel 145

Juurdepäas elektrienergia ülekande- ja jaotusvõrkudele ja -liinidele

1. Iga lepinguosaline tagab tema territooriumil teise lepinguosalise juriidilise isikuna asutatud ettevõtetele mittediskrimineerivatel tingimustel juurdepääsu elektrienergia ülekande- ja jaotusvõrkudele ja -liinidele, mis on osaliselt või täielikult juurdepääsu võimaldava lepinguosalise omandis ja reguleerimisel, nende olemasolevate võimsuste piires. Juurdepääs jaotatakse ausalt ja õiglaselt.
2. Lepinguosaline tagab ülekande- ja jaotusvõrkude ja -liinidega seotud meetmete rakendamisel, et järgitakse järgmisi põhimõtteid:
  - a) juurdepääsu- ja transporditariife käsitlevad õiguslikud ja regulatiivmeetmed on täielikult läbipaistvad;

- b) meetmed ei põhjusta diskrimineerimist vastavalt tema territooriumil toodetava elektri päritolule ega vastavalt elektri sihtkohale ning
- c) transporditariifid, mida kohaldatakse Euroopa Liidu ja Kasahstani Vabariigi ettevõtete suhtes, ei ole diskrimineerivad.

Artikkel 146

Elektri- ja gaasivaldkonna reguleerivad asutused

1. Iga lepinguosaline määrab kindlaks nende territooriumil elektri- ja gaasiturgusid reguleerivad asutused ning annab neile vajaliku pädevuse. Nimetatud reguleerivad asutused peavad olema õiguslikult iseseisvad ja funktsionaalselt sõltumatud muudest avalik-õiguslikest asutustest ja turuosalistest.
2. Reguleerivate asutuste otsused ja nende kasutatavad menetlused peavad olema kõikide turul osalejate suhtes erapooletud.
3. Turuosalisel, keda reguleeriva asutuse otsus hõlmab, peab olema õigus kaevata see otsus edasi edasikaebusi käsitlevale organile. Kui edasikaebusi käsitlev organ ei ole vaidluste pooltest sõltumatu või ei ole oma olemuselt kohus, peab tema otsuseid saama erapooletusse ja sõltumatusse kohtusse edasi kaevata. Edasikaebusi käsitleva organi ja kohtu otsustes esitatakse kirjalikus vormis otsuse põhjendused. Lepinguosalised tagavad, et edasikaebusi käsitleva organi või kohtu lõplik otsus, olenevalt sellest, kumb otsus on lõplik, pööratakse kohe täitmisele.

Artikkel 147

Taastuenergia sektor

1. Käesolevat artiklit kohaldatakse meetmete suhtes, mis võivad mõjutada lepinguosalistevahelist kaubandust ja investeeringuid, mis on seotud energia tootmisega muudest kui fossiilsetest allikatest, muu hulgas tuule-, päikese- ja hüdroenergiast, kuid mitte toodete suhtes, millest sellist energiat toodetakse.
2. Iga lepinguosaline:
  - a) hoidub säilitamast või kehtestamast meetmeid, millega nõutakse partnerluse sõlmimist kohalike äriühingutega, välja arvatud juhul, kui partnerlus on vajalik tehnilistel põhjustel ja lepinguosaline, kes säilitab või kehtestab selliseid meetmeid, suudab tõendada selliste tehniliste põhjuste olemasolu, kui teine lepinguosaline seda taotleb;
  - b) tagab, et asjakohastel juhtudel eelkõige seadmeid, tootmisrajatise ja nendega seotud ülekandetaristut puudutavate loa-, sertifitseerimis- ja litsentsimismenetluste eeskirjad on objektiivsed, läbipaistvad ja meelevaldsust välistavad ega diskrimineeri teise lepinguosalise taotlejaid;
  - c) tagab, et taastuenergia sektoris kehtivad haldustasud, mida tasuvad näiteks tarbijad, projekterijad, arhitektid, ehitajad ning seadmete paigaldajad ja tarnijad, on läbipaistvad ja nende suurus vastab osutatud teenuste ligilähedasele maksumusele;
  - d) tagab, et teisest lepinguosalisest pärit kaupade importimise ja kasutamise ning teise lepinguosalise tarnijate kaubapakkumise suhtes kohaldatakse käesoleva jaotise 1. peatükki (Kaubavahetus);
  - e) tagab, teise lepinguosalise teenuseosutajate teenusepakkumise suhtes kohaldatakse artiklit 53;
  - f) tagab, et elektrienergia ülekande- ja jaotusvõrkudega liitumise ning nendele võrkudele juurdepääsu tingimused ja kord on läbipaistvad ega ole diskrimineerivad teise lepinguosalise tarnijate ega taastuvatest energiaallikatest toodetud elektrienergia suhtes. Lepinguosalised tagavad, et võetakse asjakohaseid võrgu ja turuga seotud meetmeid taastuvatest energiaallikatest toodetud elektrienergia piirangute vähendamiseks;

- g) hoidub kehtestamast või säilitamast nõuet, mille kohaselt:
- i) teise lepinguosalise ettevõtte tuleb osta või kasutada tooteid, mis on pärit sellise nõude kehtestanud lepinguosalisest või saadud selle lepinguosalise allikast, ükskõik kas see nõue on kindlaks määratud konkreetsete toodetena, nende toodete koguse või väärtusena või kohalike toodete koguselise või väärtuselise osatähtsusena, või
  - ii) kehtestatakse ettevõtetele imporditud toodete ostmise ja kasutamise koguselised või väärtuselised piirangud, mis olenevad sellest, kui suures koguses või väärtuses ta ekspordib kohalikke tooteid.
3. Kui taastuvatest ja muudest kui fossiilsetest allikatest energia tootmise kohta on kehtestatud rahvusvahelised või piirkondlikud normid, võtavad lepinguosalised need standardid või nende asjakohased osad oma tehniliste normide aluseks, välja arvatud juhul, kui need rahvusvahelised standardid või nende osad on taotletavate õiguspäraste eesmärkide saavutamise seisukohalt kasutatud või ebasobivad. Käesoleva lõike kohaldamise seisukohalt asjakohaste rahvusvahelisi standardeid kehtestavate organitena käsitatakse Rahvusvahelist Standardiorganisatsiooni (ISO) ja Rahvusvahelist Elektrotehnikakomisjoni (IEC).
4. Kui see on asjakohane, esitavad lepinguosalised tehnilistes normides nõuded toote kasutusomadustele, sealhulgas keskkonnamõjule, mitte aga toote konstruktsiooni või kirjelduse.
5. Kui nõudest, et selliseid meetmeid ei rakendata viisil, mis samade tingimuste puhul kujutaks endast meelevaldset või õigustamatut diskrimineerimist lepinguosaliste toodete, teenusepakkujate või investorite vahel või lepinguosaliste vahelise kaubanduse ja investeerimise varjatud piiramist, ei tulene teisiti, ei tõlgendata ühtegi käesoleva artikli sätet nii, et see takistaks kumbagi lepinguosalist võtmast või täitmisele pööramast meetmeid, mis on vajalikud energiavõrkude käitamise ja energiavarustuse ohutuse tagamiseks.

Artikkel 148

Koostöö toorainete ja energiakaupade valdkonnas

1. Ilma et see piiraks artiklite 204–208 kohaldamist, lepivad lepinguosalised kokku, et süvendavad koostööd ja edendavad üksteisemõistmist omavahelises toorainete ja energiakaupade kauplemisses.
2. Lepinguosalised tunnistavad, et parim viis parandada investeerimiskeskonda toorainete ja energiakaupade tootmise ning nendega kauplemise valdkonnas on järgida läbipaistvuse ja mittediskrimineerimise põhimõtteid ning vältida kaubandust moonutavate eeskirjade kehtestamist. Üldisemalt võimaldab selline keskkond edendada tooraine ja energiakaupade otstarbekat ja tõhusat kasutamist.
3. Koostööd ja üksteisemõistmist edendatakse kahepoolses kaubanduses ning ühist huvi pakkuvates rahvusvahelise kaubanduse küsimustes. Selliste küsimuste hulka kuuluvad ülemaailmseid turgusid mõjutavad kaubandusmoonutused, otseselt tooraine ja energiakaupade kaubandusega seotud keskkonna- ja arenguküsimused ning ettevõtete sotsiaalne vastutus, mis tuleneb rahvusvaheliselt tunnustatud normidest, nagu OECD suunised rahvusvahelistele ettevõtetele ning konflikt- ja riskipiirkondadest pärit mineraalide vastutustundlikke tarneahelaid käsitlevad OECD hoolsuskohustuse suunised. Koostöö ja üksteisemõistmine hõlmab andmete ja teabe vahetamist tooraine- ja energiasektori reguleeriva raamistiku kohta. Seda sätet ei käsitata lepinguosaliste kohustustena esitada teavet, mille avaldamine on nende arvates vastuolus nende julgeolekuhuvidega.
4. Lepinguosaline võib taotleda, et toorainete ja energiakaupade küsimuses korraldataks eraldi kohtumine või eraldi koosolek koostöökomitee kohtumise ajal. Kahepoolset koostööd võib vajaduse korral teha ka asjakohastel mitmepoolsetel foorumitel, kus osalevad mõlemad lepinguosalised.

Artikkel 149

Varajase hoiatamise mehhanism

1. Lepinguosalised loovad varajase hoiatamise mehhanismi, mille eesmärk on kehtestada praktilised meetmed, et hädaolukordi ära hoida ning hädaolukordadele või nende tekkimise ohule kiiresti reageerida.

2. Lepinguosalised võtavad ühiselt meetmeid, et
  - a) varakult analüüsida võimalikke ohtusid ja probleeme seoses maagaasi, nafta ja elektri pakkumise ja nõudlusega, ning
  - b) hädaolukordi või nende tekkimise ohtu ennetada ja neile kiiresti reageerida.
3. Kui üks lepinguosalistest saab teada hädaolukorrast või olukorrast, mis tema hinnangul võib viia hädaolukorrani, teatab ta sellest võimalikult kiiresti teisele lepinguosalisele.
4. Lepinguosalised lepivad kokku, et käesoleva artikli kohaldamisel on vastutavaks organiks energeetika eest vastutav Euroopa Komisjoni liige ja Kasahstani Vabariigi energeetikavaldkonna eest vastutav minister.
5. Teate saamise korral esitavad lepinguosalised teineteisele olukorra analüüsi.
6. Kumbki lepinguosaline võib taotleda, et kolme päeva jooksul pärast teate esitamist toimuks konsultatsioon, kus
  - a) ühiselt analüüsitakse olukorda;
  - b) töötatakse välja soovitused hädaolukorra likvideerimiseks ja selle mõju kärpimiseks;
  - c) luuakse spetsiaalne järelevalverühm, et muu hulgas jälgida energiavoogusid infrastruktuuri neis punktides, kus jälgimine on vajalik.
7. Lepinguosalised teevad vajaduse korral koostööd kolmandate riikidega, et kõrvaldada hädaolukorra tekkimise oht või hädaolukord likvideerida.
8. Kui hädaolukord jätkub, võib kumbki lepinguosaline algatada hädaolukorra puhuks ette nähtud vaidluste lahendamise menetluse vastavalt erimehhanismile, mis on sätestatud käesoleva jaotise 14. peatükis „Vaidluste lahendamine”.
9. Lepinguosalised hoiduvad kohe pärast teate saamist vastavalt olukorrale igasugusest tegevusest, mis võib hädaolukorda süvendada ja laiendada.
10. Lepinguosaline ei tohi käesoleva lepingu kohases vaidluste lahendamise menetlustes võtta aluseks ega kasutada tõenditena järgmist:
  - a) seisukohti ega ettepanekuid, mida teine lepinguosaline on esitanud käesolevas artiklis sätestatud menetluse käigus ega
  - b) asjaolu, et teine lepinguosaline on teatanud valmisolekust nõustuda käesolevas artiklis osutatud hädaolukorra suhtes leitud lahendusega.
11. Koostöökomitee võib vajaduse korral välja töötada üksikasjalikud rakendussätted käesoleva artikli kohaldamiseks.

Artikkel 150

Erandid

1. Käesolev peatükk ei piira mis tahes erandeid, reservatsioone ega piiranguid, mis on sätestatud käesolevas lepingus.
2. Käesolevat peatükki ei kohaldata uurimis- ja arendustegevuse ega väiksemahuliste näidisprojektide suhtes.
3. Kui nõudest, et selliseid meetmeid ei rakendata viisil, mis samade tingimuste puhul kujutaks endast meelevaldset või õigustamatut diskrimineerimist lepinguosaliste toodete, teenusepakkujate või investorite vahel või lepinguosaliste vahelise kaubanduse ja investeerimise varjatud piiramist, ei tulene teisiti, ei tõlgendata ühtegi käesoleva peatüki sätet nii, et see takistaks kumbagi lepinguosalist võtmast või täitmisele pööramast meetmeid, mis on vajalikud energiataristu, sealhulgas energiatranspordi- ja -tootmisrajatiste ohutuks käitamiseks riigi julgeoleku ja avaliku korra, sealhulgas hädaolukordade ennetamise ja nendele reageerimise huvides.

10. PEATÜKK

Kaubandus ja jätkusuutlik areng

Artikkel 151

Kontekst ja eesmärgid

1. Lepinguosalised tulevad meelde keskkonda ja arengut käsitlevat 1992. aasta Agenda 21, Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) 1998. aasta tööalaste aluspõhimõtete ja põhiõiguste deklaratsiooni, jätkusuutlikku arengut käsitlevat 2002. aasta Johannesburgi rakenduskava, ÜRO majandus- ja sotsiaalnõukogu 2006. aasta ministrite deklaratsiooni täieliku ja produktiivse tööhõive ja inimväärse töö kohta, ILO 2008. aasta deklaratsiooni sotsiaalse õigluse kohta õiglase üleilmastumise nimel ning ÜRO säästva arengu konverentsi 2012. aasta lõppdokumenti „The Future We Want”, mis on inkorporeeritud ÜRO peassamblee 27. juuli 2012. aasta resolutsiooni 66/288.

2. Lepinguosalised kinnitavad veel kord oma kohustust edendada rahvusvahelise kaubanduse arengut nii, et see aitaks saavutada jätkusuutlikku arengut praeguste ja tulevaste inim põlvkondade hüvanguks. Lepinguosalised püüavad kõnealust eesmärki arvesse võtta ja kajastada seda kõigil kaubandussuhete tasanditel.

Artikkel 152

Mitmepoolsed keskkonna- ja töönormid ja -lepingud

1. Lepinguosalised tunnistavad rahvusvahelise keskkonnavalase juhtimise ja keskkonnalepete olulisust, kuna need on rahvusvahelise kogukonna vastus ülemaailmsetele või piirkondlikele keskkonnaprobleemidele.

2. Lepinguosalised tunnistavad, et täielik ja produktiivne tööhõive ning kõigile inimväärse töö tagamine on kõigi riikide jaoks säästva arengu põhitegur ja rahvusvahelise koostöö peamine eesmärk.

3. Seoses sellega kinnitavad lepinguosalised veel kord oma kohustust rakendada oma õigusnormides ja tavades tulemuslikult mitmepoolsed keskkonnalepingud, millega nad on ühinenud, ning ILO konventsioonid, mille on ratifitseerinud vastavalt Euroopa Liidu liikmesriigid ja Kasahstani Vabariik.

Artikkel 153

Reguleerimisõigus ja kaitsetase

1. Lepinguosalised tunnustavad kummagi lepinguosalise õigust määrata kindlaks oma keskkonna- ja tööjõukaitse nõuded ning kehtestada ja muuta oma asjaomaseid õigusakte ja poliitikat kooskõlas artiklites 152 osutatud rahvusvaheliselt tunnustatud normide ja lepingutega. Lepinguosalised seavad eesmärgiks rangete keskkonna- ja tööjõukaitse nõuete kehtestamise.

2. Lepinguosalised tunnistavad, et ei ole sobiv soodustada kaubandust või investeeringuid siseriikliku keskkonna- või tööõigusega ettenähtud kaitse vähendamise ja nõrgendamise teel.

3. Lepinguosaline ei tee erandeid oma keskkonna- ja tööjõualastest õigusnormidest ega jäta neid järjepideva või korduva tegevuse või tegevusetuse kaudu tõhusalt täitmisele pööramata, et edendada kaubandust ja investeeringuid.

Artikkel 154

Jätkusuutlikku arengut soodustav kaubandus ja investeerimine

1. Lepinguosalised kinnitavad veel kord oma tahet suurendada kaubanduse rolli jätkusuutliku majandus-, sotsiaal- ja keskkonnaarengu edendamisel. Seetõttu lepivad nad kokku, et edendavad:

a) kaubandust ja investeeringuid keskkonnakaupadesse ja -teenustesse ning kliimat mittekahjustavatesse toodetes ja tehnoloogiasse;

b) vabatahtlikke jätkusuutlikkuse tagamise kavasad, nagu õiglane ja eetiline kaubandus ja ökomärgistus, ning

c) ettevõtete sotsiaalse vastutuse tavade järgimist.

2. Lepinguosalised vahetavad teavet ja oma tegevusest saadud kogemusi, et edendada sotsiaalsete ja keskkonnanäesmärkide omavahelist seotust ja vastastikust täiendavust. Lisaks süvendavad lepinguosalised koostööd ja dialoogi nende kaubandussuhetes tekkida võivates säästva arengu küsimustes, sealhulgas küsimustes, mis on sätestatud IV jaotises „Koostöö majandusarengu ja jätkusuutliku arengu valdkonnas”.

3. Käesoleva artikli lõikes 2 osutatud oostöösse ja dialoogi kaasatakse artikli 251 kohaselt algatatud kodanikuühiskonna organisatsioonide koostöö raames asjaomased sidusrühmad, eelkõige sotsiaalpartnerid, ning muud kodanikuühiskonna organisatsioonid.

4. Koostöökomitee võib kehtestada sellise koostöö ja dialoogi eeskirjad.

Artikkel 155

Vaidluste lahendamine

Käesoleva peatüki kohaste vaidluste suhtes ei kohaldata käesoleva jaotise 14. peatüki 3. jao 2. alljagu (Vaidluste lahendamine). Kui vahekohtus on vaidluses esitanud artiklite 180 ja 182 kohase lõpparuande, arutavad lepinguosalised selle alusel, milliseid meetmeid tuleks rakendada. Koostöökomitee jälgib selliste meetmete rakendamist ning jälgib küsimuste lahendamist muu hulgas artikli 154 lõikes 3 osutatud mehhanismi kaudu.

11. PEATÜKK

Konkurents

Artikkel 156

Põhimõtted

Lepinguosalised tunnistavad vaba ja moonutamata konkurentsi tähtsust omavahelistes kaubandussuhetes. Lepinguosalised tunnistavad, et konkurentsivastased ettevõtlustavad ja riigipoolne sekkumine (sealhulgas subsideerimine) võivad kahjustada turgude nõuetekohast toimimist ning vähendada kaubanduse liberaliseerimisest tulenevat kasu.

Artikkel 157

Monopolidevastased ja ettevõtjate koondumist käsitlevad õigusnormid ja nende rakendamine

1. Kumbki lepinguosaline kehtestab oma territooriumil kõikehõlmavad konkurentsialased õigusnormid, millega reguleeritakse tõhusalt konkurentsi piiravaid kokkuleppeid ja kooskõlastatud tegevust ning valitseva seisundiga ettevõtjate ühepoolset konkurentsivastast tegevust ja tagatakse tõhus kontroll ettevõtjate koondumise üle.

2. Kummalgi lepinguosalisel on sõltumatult tegutsevad asutused, kes vastutavad konkurentsiõiguse tulemusliku rakendamise eest ja on selle ülesande täitmiseks asjakohaselt varustatud nagu on osutatud lõikes 1.

3. Lepinguosalised tunnistavad, et on oluline kohaldada oma konkurentsialaseid õigusnorme läbipaistvalt ja mittedis-krimineerivalt, järgides õiglase menetluse põhimõtteid ja asjaomaste ettevõtjate õigust kaitsele.

Artikkel 158

Riigimonopolid, riigi osalusega ettevõtjad ja eri- või ainuõiguse või privileegi saanud ettevõtjad

1. Käesolev peatükk ei takista lepinguosalisel määrata ega säilitada riigimonopole, riigi osalusega ettevõtjaid ega ettevõtjaid, millele on antud eri- või ainuõigused või privileegid kooskõlas tema õigusnormidega.
2. Lepinguosaline tagab, et majandustegevusega tegelevate riigimonopolide, riigi osalusega ettevõtjate ning eri- või ainuõiguse või privileegi saanud ettevõtjate suhtes kohaldatakse artiklis 157 osutatud konkurentsialaseid õigusnorme. Käesoleva peatüki tähenduses seisneb majandustegevus turul kaupade ja teenuste pakkumises. See ei hõlma majandustegevus valitsuse funktsioonide täitmisel tehtavaid toiminguid, st toiminguid, mis ei toimu äriilistel alustel ega ühe või mitme ettevõtjaga konkureerides.
3. Artiklis 157 osutatud konkurentsioiguse kohaldamine ei tohiks takistada kõnealustele ettevõtjatele määratud konkreetsete ülesannete täitmist *de jure* ega *de facto*. Erandeid peaks olema vähe ja need peaksid olema läbipaistvad. Kaubandust ja investeringuid ei tohiks mõjutada määral, mis takistaks käesoleva lepingu eesmärkide saavutamist.

Artikkel 159

Subsiidiumid

1. „Subsiidium” – käesoleva artikli kohaldamisel meede, mis, olenemata sellest, kas see on antud ettevõttele kaupade tootmiseks või teenuste osutamiseks, vastab subsiidiumide ja tasakaalustusmeetmete lepingu artiklis 1 sätestatud tingimustele ning on eripärane kõnealuse lepingu artikli 2 tähenduses.
2. Lepinguosaline tagab subsiidiumide valdkonna läbipaistvuse. Sel eesmärgil peab lepinguosaline alates käesoleva jaotise kohaldamise alguskuupäevast iga kahe aasta tagant esitama teisele lepinguosalisele aruande, milles ta märgib oma riigi valitsuse või muu avaliku asutuse poolt antud subsiidiumide õigusliku aluse, poliitilise eesmärgi või otstarbe, kestuse ja muud tähtsajad, vormi ning võimaluse korral subsiidiumi summa või eelarve ja saaja. Aruanne loetakse esitatuks, kui asjakohane teave on avaldatud üldsusele kättesaadaval veebisaidil või WTO teavituse mehhanismi kaudu.
3. Lepinguosaline, kelle arvates teise lepinguosalise antud subsiidium mõjutab tema kaubandushuvisid, võib esitada teisele lepinguosalisele taotluse pidada selles küsimuses konsultatsioone. Lepinguosaline, kellele taotlus on esitatud, võtab taotlust nõuetekohaselt arvesse. Konsultatsioonidel tuleks eelkõige välja selgitada, mis on subsiidiumi poliitiline eesmärk, kas subsiidiumil on ergutav mõju ja kas ta on proportsionaalne ning kas on võetud meetmeid, et piirata võimalikku moonutatavat mõju taotluse esitanud lepinguosalise kaubandusele ja investeringutele ⁽¹⁾.
4. Lepinguosaline, kellele taotlus on esitatud, esitab konsultatsiooni võimaldamiseks teabe kõnealuse subsiidiumi kohta hiljemalt 90 päeva jooksul alates taotluse kättesaamise kuupäevast. Kui taotluse esitanud lepinguosaline leiab saadud teabe alusel, et kõnealune subsiidium mõjutab negatiivselt või võib mõjutada negatiivselt tema kaubandus- ja investeerimishuvebaproportsionaalselt suurel määral, teeb lepinguosaline, kellele taotlus on esitatud, kõik endast oleneva, et vähendada kõnealuse subsiidiumi negatiivset mõju tema kaubandus- või investeerimishuveledele.
5. Lõikeid 3 ja 4 ei kohaldata kalanduse valdkonna ega WTO põllumajanduslepingu 1. lisaga hõlmatud kaupadega kauplemise suhtes.

Artikkel 160

Vaidluste lahendamine

Käesoleva jaotise 14. peatüki (Vaidluste lahendamine) sätteid ei kohaldata artiklite 156–158 ning artikli 159 lõigete 3 ja 4 suhtes.

⁽¹⁾ Subsiidium on proportsionaalne, kui subsiidiumi summa ei ole suurem sellest, mis on vajalik nimetatud eesmärgi saavutamiseks.

*Artikkel 161***Suhe WTOga**

Käesolev peatükk ei piira lepinguosalise õigusi ega kohustusi, mis tulenevad WTO asutamislepingust, eelkõige subsidiumide ja tasakaalustusmeetmete lepingust ning vaidluste lahendamist reguleerivate eeskirjade ja protseduuride käsitusleppest.

*Artikkel 162***Konfidentsiaalsus**

Lepinguosalised vahetavad käesoleva peatüki kohaselt teavet, võttes arvesse ameti- ja ärisaladuse nõuetest tulenevaid piiranguid.

*12. PEATÜKK****Riigi osalusega ja riigi kontrolli all olevad ettevõtted ning eri- või ainuõiguse või privileegi saanud ettevõtted****Artikkel 163***Mõisted**

Käesoleva peatüki kohaldamisel on:

- a) „riigi osalusega ettevõtte” – äriettevõtte, mille märgitud kapitalist kuulub üle 50 % kes- või piirkondliku valitsuse tasandil lepinguosalisele või mille emiteeritud aktsiatega seotud hääle enamust kontrollib riik;
- b) „riigi kontrolli all olev ettevõtte” – äriettevõtte, mille üle lepinguosalisel on kesksel või piirkondlikul tasandil otsene või kaudne otsustav mõju, mis tuleneb tema finantsosalusest ettevõttes või ettevõtte suhtes kohaldatavatest eeskirjadest ja tavadest või mis tahes muudest asjakohastest otsustava mõju kehtestamise vahenditest. Eeldatakse, et lepinguosalisel on otsustav mõju juhul, kui ta saab otseselt või kaudselt nimetada üle poole ettevõtte haldus-, juhtimis- või järelevalveorgani liikmetest;
- c) „eri- või ainuõiguse või privileegi saanud ettevõtte” – mis tahes avalik-õiguslik või eraõiguslik äriettevõtte, kellele lepinguosaline on kesksel või piirkondlikul tasandil andnud eri- või ainuõiguse või privileegi. Selliste õiguste hulka kuuluvad näiteks õigus tegutseda kauba ostmisel või müümisel või teenuse osutamisel või saamisel jaotaja, võrgu pakkuja või muu vahendajana. Eri- või ainuõiguse või privileegi saanud ettevõtete hulka kuuluvad monopoolsed äriettevõtted;
- d) „monopol” – äriüksus, sealhulgas konsortsium, mis lepinguosalise territooriumi asjaomasel turul on kesksel või piirkondlikul tasandil määratud teatava kauba või teenuse ainutarnijaks või -ostjaks; ainuüks asjaolu tõttu, et mingile üksusele on antud ainuõigused intellektuaalomandile, ei loeta seda üksust veel monopoliks;
- e) „eriõigused” – lepinguosalise poolt kesksel või piirkondlikul tasandil mõningatele ettevõtetele teatavas geograafilises piirkonnas või teatava toote või teenuse turul antud õigused, mille tulemusel oluliselt piiratakse muude ettevõtte võimalusi tegutseda samas geograafilises piirkonnas sisuliselt samaväärsetel tingimustel. Napi ressursi jagamiseks objektiivsete, proportsionaalsete ja mittediskrimineerivate kriteeriumide alusel üksikutele ettevõtetele litsentsi või loa andmine ei kujuta endast eriõigust;
- f) „mittediskrimineeriv kohtlemine” – käesolevas lepingus sätestatud võrdne kohtlemine või enamsoodustusrežiim olenevalt sellest, kumma tingimused on paremad;

- g) „ärikaalutlustest lähtuv” – kooskõlas üldkasutatavate äritavadega, millest erakapitalil põhinev ja turumajanduse põhimõttele tegutsev ettevõtte lähtub rahvusvahelises kaubanduses;
- h) „määramine” – monopoli kehtestamine, lubamine või laiendamine kas juriidiliselt või faktiliselt.

Artikkel 164

Kohaldamisala

1. Lepinguosalised kinnitavad veel kord oma õigusi ja kohustusi, mis tulenevad GATT 1994 XVII artikli lõigetest 1–3, GATT 1994 XVII artikli tõlgendamise lepingust, GATT 1994 VIII artikli lõigetest 1, 2 ja 5 ning Kasahstani Vabariigi WTOga ühinemise protokolliga riigi osalusega ja riigi kontrolli all olevaid ettevõtteid ning eri- või ainuõiguse või privileegi saanud ettevõtteid käsitlevast peatükist, mis inkorporeeritakse käesolevasse lepingusse ja muudetakse selle osaks ning kuulvad kohaldamisele.
2. Käesolevat peatükki ei kohaldata artikli 120 tähenduses lepinguosalise ja tema hankijate „käesoleva lepinguga hõlmatud hangete” suhtes.
3. Käesolevat peatükki kohaldatakse kogu käesoleva lepinguga hõlmatud majandustegevuse suhtes. Artikleid 166 ja 167 ei kohaldata lepinguosalise GATSi erikohustuste loendis loetlemata teenuste suhtes.

Artikkel 165

1. Ilma et see piiraks lepinguosaliste õigusi ja kohustusi, mis tulenevad käesolevast peatükist, ei takista käesolevat peatükki lepinguosalise asutamast ega säilitamast riigi osalusega või riigi kontrolli all olevaid ettevõtteid, määramast või säilitamast monopole ega andmast ettevõtetele eri- või ainuõiguseid või privileege.
2. Lepinguosalised ei nõua käesoleva peatüki kohaldamisalasse kuuluvatelt ettevõteltelt tegutsemist viisil, mis on vastuolus käesoleva lepinguga, ega soodusta sellist tegutsemist.

Artikkel 166

Diskrimineerimise keeld

Kui artiklist 142, lepinguosalise GATSi erikohustuste loendist või I lisa kohastest lepinguosalise võrdse kohtlemise reservatsioonidest ei tulene teisiti, tagab lepinguosaline oma territooriumil, et igale ettevõttele, mis vastab artikli 163 punktides c ja d sätestatud tingimustele, võimaldatakse kaupade ja teenuste ostu ja müügi puhul mittediskrimineeriv kohtlemine võrreldes teise lepinguosalise kauba ja/või tema teenuse või teenusepakkujaga.

Artikkel 167

Ärikaalutlused

Kumbki lepinguosaline tagab, et artikli 163 punktides a–d osutatud ettevõtte lähtub asjaomasel territooriumil kaupade ostmisel ja müümisel, sealhulgas hinna, kvaliteedi, kättesaadavuse, turustatavuse, veo ning muude ostu- ja müügingimuste asjus, ning teenuste ostmisel ja pakkumisel ärikaalutlustest ka juhul, kui ta pakub neid kaupu ja teenuseid teise lepinguosalise investoritele või teise lepinguosalise investori investeeringu tulemusel, välja arvatud juhul, kui ta täidab eesmärgi nagu näiteks avalike teenuste osutamise kohustust, mille jaoks on talle antud eri- või ainuõigused või privileegid, või riigi osalusega või riigi kontrolli all oleva ettevõtte puhul tema avalike ülesannete täitmisel, ning tingimusel, et ettevõtte tegevus nimetatud eesmärkide ja ülesannete täitmisel on kooskõlas artikliga 166 ja käesoleva jaotise 11. peatükiga (Konkurents).

*Artikkel 168***Hinnakujundus**

Eri hinna nõudmine eri turgudel, samuti samal turul, kui hinnad lähtuvad tavapärastest ärikaalutlustest, nagu pakkumine ja nõudlus, ei ole vastuolus artiklitega 166 ja 167.

*Artikkel 169***Äriühingu üldjuhtimine**

1. Lepinguosalised tagavad, et artikli 163 punktis a–d osutatud ettevõtted lähtuvad rangetest läbipaistvuse ja hea ühingujuhtimise tava normidest koosõlas OECD riigi osalusega ettevõtete juhtimise suunistega (2005). Artikli 163 punktides a–c osutatud ettevõtete üldjuhtimise poliitika edasiarendamisel tuleks lähtuda osutatud suunistest.
2. Iga lepinguosaline tagab, et artikli 163 punktides a–d osutatud ettevõtete tegevust reguleeriv organ on õiguslikult iseseisev ja funktsionaalselt sõltumatu kõikidest artikli 163 punktides a–d osutatud ettevõtetest ega ole nende ees aruandekohustuslik.
3. Kumbki lepinguosaline tagab, et õigusnormid pööratakse täitmisele järjekindlalt ja mittediskrimineerivalt valitsemissektori igal – nii riiklikul kui ka kohalikul – tasandil, muu hulgas ka artikli 163 punktides a–d osutatud ettevõtete puhul. Erandeid on vähe ja need on läbipaistvad.

*Artikkel 170***Teabevahetus**

1. Lepinguosaline, kellel on alust arvata, et teise lepinguosalise artikli 163 punktides a–d osutatud ettevõtte (ettevõtete) tegevus kahjustab tema käesoleva lepingu kohaseid huve, võib taotleda, et see lepinguosaline esitaks teavet oma asjaomase ettevõtte tegevuse kohta seoses käesoleva lepingu täitmisega. Selline teave võib olla organisatsiooniline, finants- või muu teave ettevõtte kohta.
2. Lepinguosaline esitab teisele lepinguosalisele vastavalt tema taotlusele teabe nende artikli 163 punktis a–d osutatud ettevõtete kohta, mis ei kuulu selle lepinguosalise õiguses määratletud väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete hulka. Sellise teabe taotluses märgitakse ettevõtte, asjaomane toote- või teenuseturg ning märges selle kohta, et ettevõtte tavad takistavad lepinguosalistevahelist kaubandust või investeerimist.
3. Iga lepinguosaline esitab teise lepinguosalise taotluse korral teabe erandite, lepingu tingimustest lahknevate meetmete, immunitetide ja muude meetmete, sealhulgas taotluse saanud lepinguosalise territooriumil mõnele artikli 163 punktis a–d osutatud ettevõttele soodsama kohtlemise võimaldamise kohta.
4. Lõigete 1–3 alusel ei tohi üheltki lepinguosaliselt nõuda konfidentsiaalse teabe avaldamist, millega takistatakse õiguskaitsetoiminguid või mis oleks muul viisil vastuolus üldiste huvidega või millega kahjustataks konkreetsete ettevõtete seaduslikke kaubandushuve.

13. PEATÜKK

Läbipaistvus

Artikkel 171

1. Kumbki lepinguosaline vastab viivitamata teise lepinguosalise kõikidele taotlustele saada konkreetset teavet tema mõne üldkohaldatava meetme või rahvusvahelise lepingu kohta, mis on seotud käesoleva jaotisega või mõjutab seda. Kumbki lepinguosaline loob ühe või mitu teabekeskust, mis taotluse alusel annavad sellekohast konkreetset teavet teise lepinguosalise huvitatud isikutele ⁽¹⁾. Lepinguosalistes teevad oma teabekeskused teineteisele teatavaks kolme kuu jooksul pärast käesoleva jaotise kohaldamise kuupäeva. Teabekeskused ei pruugi olla õigusaktide hoiukohaks.
2. Lepinguosalistes õigusnormid käesoleva jaotisega hõlmatud küsimustes avaldatakse viivitamata vastavalt WTO asutamislepingu, sealhulgas GATT 1994 X artikli, GATSi III artikli ja TRIPS-lepingu artikli 63 asjakohastele nõuetele. Lepinguosalistes ajakohastavad korrapäraselt nende meetmete kohta avaldatud materjale, sealhulgas veebisaite, ja teevad need huvitatud isikutele kergesti kättesaadavaks. Need meetmed peavad olema kättesaadavad kogu nende kehtivusaja jooksul ja mõistliku tähtaja jooksul pärast seda.
3. Lepinguosalistes avaldavad oma käesoleva jaotisega hõlmatud küsimusi käsitlevad ja neid mõjutavad õigusnormid enne nende vastuvõtmist. Lepinguosalistes näevad ette, et huvitatud isikutel on võimalik esitada märkusi meetme eest vastutavale ametiasutusele mõistliku tähtaja, tavaliselt mitte vähem kui 30 kalendripäeva jooksul enne meetme lõplikku vormistamist või selle vastuvõtvale ametiasutusele esitamist. Selle tähtaja jooksul saadud märkusi võetakse arvesse.
4. Ükski käesoleva jaotisega hõlmatud küsimusi käsitlev ja neid mõjutav seadus, määrus, dekreet, otsus ega üldkohaldatav haldusotsus ei tohi jõustuda enne avaldamist.
5. Ükski käesoleva lepingu säte ei kohusta lepinguosalist esitama konfidentsiaalset teavet, mille avalikustamine takistaks õiguskaitsetoiminguid või oleks muul viisil vastuolus avalike huvidega või kahjustaks konkreetsete riigi- või eraettevõtete seaduslikke ärihuve.
6. Käesoleva peatüki suhtes kohaldatakse artiklit 55.

14. PEATÜKK

Vaidluste lahendamine

1. jagu

Eesmärk ja kohaldamisala

Artikkel 172

Eesmärk

Käesoleva peatüki eesmärk on luua tulemuslik ja tõhus mehhanism, et vältida ja lahendada lepinguosalistevahelisi vaidlusi seoses käesoleva lepingu tõlgendamise ja kohaldamisega ning võimaluse korral leida mõlemat lepinguosalist rahuldav lahendus.

⁽¹⁾ Kasahstani Vabariigi teabekeskusena käsitatakse GATS-lepingu kohaselt loodud teabekeskust.

*Artikkel 173***Kohaldamisala**

Käesolevat peatükki kohaldatakse kõikide vaidluste suhtes, mis tekivad käesoleva jaotise tõlgendamisel ja kohaldamisel, kui ei ole sätestatud teisiti.

2. jagu

Konsulteerimine ja vahendus*Artikkel 174***Konsulteerimine**

1. Lepinguosalised püüavad lahendada kõik artiklis 173 osutatud vaidlused omavahel heauskelt konsulteerides, eesmärgiga jõuda mõlemat lepinguosalist rahuldava lahenduseni.
2. Lepinguosaline esitab teisele lepinguosalisele kirjaliku konsultatsioonitaotluse, saates kirja koostöökomiteele ning märkides kirjas, milline meede on kõne all ning milliseid artiklis 173 osutatud sätteid tuleb tema hinnangul kohaldada.
3. Lepinguosaline, kellele taotlus esitati, vastab konsultatsioonitaotlusele kümne päeva jooksul pärast taotluse saamist, välja arvatud juhul, kui käesolevas lepingus on sätestatud või lepinguosaliste vahel on kokku lepitud teisiti.
4. Konsultatsioonid peetakse 30 päeva jooksul alates taotluse saamisest ja need toimuvad selle lepinguosalise territooriumil, kellele konsultatsioonitaotlus esitati, välja arvatud juhul, kui lepinguosalised lepivad kokku teisiti. Konsultatsioonid loetakse lõppenuks 30 päeva pärast taotluse saamist, välja arvatud juhul, kui lepinguosalised lepivad kokku konsultatsioone jätkata. Konsultatsioonid, eelkõige kõik lepinguosaliste poolt konsultatsioonide käigus esitatud andmed ja võetud seisukohad, on konfidentsiaalsed, ilma et see piiraks lepinguosaliste õigusi mis tahes edasises menetluses.
5. Kiireloomulistes küsimustes peetavad konsultatsioonid loetakse lõppenuks 15 päeva pärast seda, kui taotluse saanud lepinguosaline taotluse kätte sai, välja arvatud juhul, kui lepinguosalised lepivad kokku konsultatsioone jätkata.
6. Kui lepinguosaline, kellele taotlus esitati, ei vasta konsultatsioonitaotlusele kümne päeva jooksul pärast taotluse saamist, või juhul, kui konsultatsioone ei korraldata vastavalt käesoleva artikli lõikes 3 või 4 sätestatud tähtaegadele, või juhul, kui lepinguosalised lepivad kokku konsultatsioone mitte pidada, või juhul, kui konsultatsioonid lõpetatakse ilma mõlemat poolt rahuldava lahenduseni jõudmata, võib konsultatsioonitaotluse esitanud lepinguosaline taotleda artikli 176 kohase menetluse algatamist.
7. Konsultatsioonide käigus esitavad lepinguosalised piisavalt faktilist teavet, et võimaldada põhjalikult uurida, kuidas meede või mis tahes muu küsimus mõjutab käesoleva lepingu täitmist ja rakendamist.
8. Kui konsultatsioonid käsitlevad artikli 138 lõikes h määratletud hädaolukorda, loetakse need lõppenuks viis tööpäeva pärast konsultatsioonitaotluse saamist, välja arvatud juhul, kui lepinguosalised lepivad kokku teisiti.

*Artikkel 175***Vahendus**

Iga lepinguosaline võib teiselt lepinguosaliselt taotleda vahendusmenetluse algatamist lepinguosalistevahelist kaubandust või investeeringuid kahjustava meetme suhtes vastavalt VII lisale.

3. jagu

Vaidluste lahendamise menetlus

1. alljagu

Vahekohtumenetlus*Artikkel 176***Vahekohtumenetluse algatamine**

1. Kui lepinguosalisel ei ole suutnud vaidlust lahendada artiklis 174 sätestatud konsultatsioonide teel, võib konsultatsioone taotlenud lepinguosaline taotleda vahekohtu moodustamist vastavalt käesolevale artiklile.
2. Vahekohtu moodustamise taotlus esitatakse kirjalikult teisele lepinguosalisele ja koostöökomiteele. Kaebuse esitanud lepinguosaline märgib oma taotluses, milline meede on kõne all, ja selgitab, mil viisil see meede rikub artiklis 173 osutatud sätteid; see teave esitatakse viisil, mis annab kaebusele selge õigusliku aluse.

*Artikkel 177***Vahekohtu moodustamine**

1. Vahekohus koosneb kolmest vahekohtunikust.
2. Lepinguosalisel konsulteerivad omavahel ja lepivad kokku vahekohtu koosseisu kümne päeva jooksul pärast kuupäeva, mil lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, sai vahekohtu moodustamise kirjaliku taotluse kätte.
3. Kui lepinguosalisel ei suuda käesoleva artikli lõikes 2 sätestatud tähtaja jooksul vahekohtu koosseisus kokkuleppele jõuda, võib kumbki lepinguosaline viie päeva jooksul pärast lõikes 2 sätestatud tähtaja möödumist nimetada vahekohtuniku oma osanimekirjast, mis kuulub artiklil 196 alusel koostatud nimekirja koosseisu. Kui kummalgi vaidluses osaleval lepinguosalisel ei õnnestu vahekohtuniku nimetada, valib koostöökomitee esimees või tema esindaja teise vaidluses osaleva lepinguosalise taotluse korral vahekohtuniku loosi teel kõnealuse lepinguosalise osanimekirjast, mis kuulub artikli 196 alusel koostatud nimekirja koosseisu.
4. Kui lepinguosalisel ei jõua kokkuleppele vahekohtu eesistuja osas käesoleva artikli lõikes 2 kehtestatud tähtaja jooksul ja kui üks vaidluses osalev pool esitab vastavasisulise taotluse, valib koostöökomitee esimees või tema esindaja loosi teel vahekohtu eesistuja eesistujate osanimekirjast, mis kuulub artikli 196 alusel koostatud nimekirja koosseisu.
5. Koostöökomitee esimees või tema esindaja valib vahekohtunikud viie päeva jooksul pärast seda, kui üks lepinguosalistest esitab lõikes 3 või 4 nimetatud taotluse.
6. Vahekohtu moodustamise kuupäevaks on päev, mil V lisas esitatud vahekohtumenetluse eeskirjade kohaselt nõustub enda nimetamisega viimane kolmest väljalitud vahekohtunikust.
7. Kui lõikes 3 või 4 nimetatud taotluse esitamise ajaks ei ole mõnda käesoleva peatüki artiklis 196 nimetatud nimekirja koostatud või kui mõni nimekirja ei sisalda piisavalt isikute nimesid, valitakse kolm vahekohtuniku loosi teel ühe või mõlema lepinguosalise poolt ametlikult kandidaadiks esitatud isikute seast.
8. Kui lepinguosalisel ei lepi kokku teisiti, kohaldatakse artikli 138 lõikes h määratletud hädaolukorda käsitleva omavahelise vaidluse korral käesoleva artikli lõike 3 teist lauset ja lõiget 4, kuid mitte käesoleva artikli lõiget 2, kusjuures käesoleva artikli lõikes 5 nimetatud tähtaja pikkuseks on kaks päeva.

*Artikkel 178***Kiireloomulise juhtumi puhul tehtav eelotsus**

Lepinguosalise taotlusel teeb vahekohus 10 päeva jooksul pärast oma moodustamist eelotsuse selle kohta, kas ta peab juhtumit kiireloomuliseks.

*Artikkel 179***Kiireloomuliste energiaalaste vaidluste lepitamine**

1. Artikli 138 lõikes h määratletud hädaolukorda käsitleva vaidluse puhul võib lepinguosaline paluda vahekohtu eesistujal tegutseda lepitajana kõigis vaidlusega seonduvates küsimustes, esitades vahekohtule vastava taotluse.
2. Lepitaja püüab vaidluse konsensuslikult lahendada või kokku leppida menetluses sellise lahenduse saavutamiseks. Kui lepitaja ei ole 15 päeva jooksul alates tema nimetamise kuupäevast suutnud kõnealust kokkulepet saavutada, pakub ta välja lahenduse või lahenduse saavutamise menetluse ning teeb otsuse muude tingimuste kohta, mis kehtivad tema poolt määratud tähtjast kuni vaidluse lahendamiseni.
3. Lepinguosalised ning nende kontrolli või jurisdiktsiooni all olevad üksused peavad kinni lõikes 2 esitatud tingimusi käsitlevatest soovitustest kolme kuu möödumiseni pärast, mil lepitaja teeb otsuse, või vaidluse lahendamiseni, olenevalt sellest, kumb leiab aset varem.
4. Lepitaja järgib VI lisas esitatud vahekohtute liikmete ja vahendajate käitumisjuhendit („käitumisjuhend“).

*Artikkel 180***Vahekohtu aruanded**

1. Vahekohus esitab lepinguosalistele vahearuanne, mis sisaldab tuvastatud asjaolusid, asjakohaste sätete kohaldatavust ning vahekohtu järelduste ja soovitude põhjendusi.
2. Lepinguosaline võib 14 päeva jooksul pärast vahearuanne saamist esitada vahekohtule kirjaliku taotluse vahearuanne konkreetsete aspektide läbivaatamiseks.
3. Pärast lepinguosaliste poolt vahearuanne kohta esitatud kirjalike märkuste kaalumist võib vahekohus oma vahearuanne muuta ja vajaduse korral asjaolusid täiendavalt uurida.
4. Vahekohtu lõpparuandes esitatakse tuvastatud asjaolud, artiklis 173 osutatud asjakohaste sätete kohaldatavus ja vahekohtu järelduste põhjendus. Vahekohtu lõpparuandes kajastatakse piisavas ulatuses vaheläbivaatamise käigus esitatud väiteid ja selles vastatakse selgelt mõlema lepinguosalise küsimustele ja tähelepanekutele.

*Artikkel 181***Vahekohtu vahearuanne**

1. Vahekohus esitab vahearuanne lepinguosalistele hiljemalt 90 päeva pärast vahekohtu moodustamise kuupäeva. Kui vahekohus leiab, et sellest tähtjast ei ole võimalik kinni pidada, teavitab vahekohtu esimees sellest lepinguosalisi ja koostöökomiteed kirjalikult, märkides ära viivituse põhjused ja kuupäeva, mil vahekohus kavatses vahearuanne esitada. Igal juhul tuleb vahearuanne esitada hiljemalt 120 päeva jooksul pärast vahekohtu moodustamise kuupäeva.

2. Kiireloomulistel juhtumitel teeb vahekohus kõik võimaliku, et teha esitada oma vahearuanne 45 päeva jooksul, kuid mitte mingil juhul hiljem kui 60 päeva jooksul pärast vahekohtu moodustamise kuupäeva. Lepinguosaline võib seitsme päeva jooksul pärast vahearuanne esitamist esitada vahekohtule kirjaliku taotluse vahearuanne konkreetsete aspektide läbivaatamiseks vastavalt artikli 180 lõikele 2.

3. Artikli 138 lõikes h määratletud hädaolukorda käsitleva lepinguosalistevahelise vaidluse puhul esitatakse vahearuanne 20 päeva jooksul pärast vahekohtu moodustamise kuupäeva ja artikli 180 lõike 2 kohane taotlus viie päeva jooksul alates vahearuanne esitamisest. Vahekohus võib ka otsustada vahearuanne loobuda.

Artikkel 182

Vahekohtu lõpparuanne

1. Vahekohus esitab oma lõpparuande lepinguosalistele ja koostöökomiteele 120 päeva jooksul pärast vahekohtu moodustamise kuupäeva. Kui vahekohus leiab, et sellest tähtajast ei ole võimalik kinni pidada, teavitab vahekohtu esimees sellest lepinguosalisi ja koostöökomiteed kirjalikult, märkides ära viivituse põhjused ja kuupäeva, mil vahekohus kavatses lõpparuande esitada. Igal juhul tuleb lõpparuanne esitada hiljemalt 150 päeva jooksul pärast vahekohtu moodustamise kuupäeva.

2. Kiireloomulistel juhtumitel teeb vahekohus kõik võimaliku, et esitada oma aruanne 60 päeva jooksul pärast vahekohtu moodustamise kuupäeva. Igal juhul tuleb lõpparuanne esitada hiljemalt 75 päeva jooksul pärast vahekohtu moodustamise kuupäeva.

3. Artikli 138 lõikes h määratletud hädaolukorda käsitleva vaidluse puhul esitab vahekohus oma lõpparuande 40 päeva jooksul pärast vahekohtu moodustamise kuupäeva.

2. alljagu

Täitmine

Artikkel 183

Vahekohtu lõpparuande soovitude täitmine

Vajaduse korral võtab lepinguosaline, kelle vastu kaebus on esitatud, vajalikud meetmeid, et täita kiiresti ja heauskelt vahekohtu lõpparuande soovitusi.

Artikkel 184

Mõistlik täitmistähtaeg

1. Juhul kui lõpparuande soovitude kohene täitmine ei ole võimalik, püüavad lepinguosalised nende täitmise tähtajas kokkuleppele jõuda. Sellisel juhul peab lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, hiljemalt 30 päeva pärast vahekohtu lõpparuande kättesaamist kaebuse esitanud lepinguosalisele ja koostöökomiteele teatama, kui kiiresti ta suudab soovitusi täita (edaspidi „mõistlik tähtaeg“).

2. Kui lepinguosalised ei suuda mõistlikus tähtajas kokku leppida, võib kaebuse esitanud lepinguosaline esitada vastavalt käesoleva peatüki artiklile 177 moodustatud algsele vahekohtule (edaspidi „algne vahekohus“) kirjaliku taotluse mõistliku tähtaja kindlaksmääramiseks 20 päeva jooksul pärast käesoleva artikli lõikes 1 osutatud teate saamist. Taotlus tuleb samaaegselt saata teisele lepinguosalisele ja koostöökomiteele. Vahekohus esitab oma aruande lepinguosalistele ja koostöökomiteele 20 päeva jooksul pärast taotluse saamise kuupäeva.

3. Lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, teatab kaebuse esitanud lepinguosalisele vahekohtu lõpparuande soovitusi täitmisel tehtud edusammudest. Sellekohane teade esitatakse kirjalikult hiljemalt üks kuu enne mõistliku tähtaja möödumist.

4. Mõistlikku tähtaega võib lepinguosaliste vastastikusel kokkuleppel pikendada.

Artikkel 185

Vahekohtu lõpparuande soovitude täitmiseks võetud meetmete läbivaatamine

1. Lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, teatab kaebuse esitanud lepinguosalisele ja koostöökomiteele, milliseid meetmeid ta on võtnud vahekohtu lõpparuande soovitude täitmiseks. Teade esitatakse enne mõistliku tähtaja möödumist.
2. Kui lepinguosalisel ei jõua kokkuleppele küsimuses, kas käesoleva artikli lõike 1 kohaselt teatatud meede on olemas või kas see meede vastab artiklis 173 osutatud sätetele, võib kaebuse esitanud lepinguosaline esitada kirjaliku taotluse, et selles küsimuses teeks otsuse algne vahekohus. Selles taotluses nimetatakse, milline meede on kõne all, ja selgitatakse, mil viisil see meede on vastuolus artiklis 173 osutatud sätetega; see teave esitatakse viisil, mis annab kaebusele selge õigusliku aluse. Vahekohus esitab oma aruande lepinguosalistele ja koostöökomiteele 45 päeva jooksul pärast taotluse saamise kuupäeva.

Artikkel 186

Ajutised parandusmeetmed soovitude täitmata jätmise korral

1. Kui lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, ei teata enne mõistliku tähtaja möödumist ühestki vahekohtu lõpparuande soovitude täitmiseks võetud meetmest või kui vahekohus leiab, et nende täitmiseks ei ole võetud ühtki meetet või et meede, millest on artikli 185 lõike 1 kohaselt teatatud, ei ole kooskõlas kõnealuse lepinguosalise kohustustega, mis tulenevad artiklis 173 osutatud sätetest, peab lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, kaebuse esitanud lepinguosalise taotlusel pärast temaga konsulteerimist pakkuma kompensatsiooni.
2. Juhul, kui kaebuse esitanud lepinguosaline otsustab käesoleva artikli lõikes 1 sätestatud kompensatsiooni mitte taotleda, või juhul, kui selline taotlus esitatakse, kuid kompensatsiooni suhtes ei jõuta kokkuleppele 30 päeva jooksul pärast mõistliku tähtaja möödumist või artikli 185 lõike 2 kohase vahekohtu aruande esitamist, on kaebuse esitanud lepinguosalisel õigus võtta meetmeid rikkumisega põhjustatud kasu olematuks muutmise määraga⁽¹⁾ võrdväärsetes ulatuses, teatades sellest teisele lepinguosalisele ja koostöökomiteele. Teates tuleb need meetmed nimetada. Kaebuse esitanud lepinguosaline võib need meetmed rakendada igal ajal pärast kümne tööpäeva möödumist ajast, mil lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, sai kõnealuse teate kätte, välja arvatud juhul, kui lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, on taotlenud käesoleva artikli lõike 3 kohase vahekohtumenetluse algatamist.
3. Kui lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, on arvamusel, et asjakohased meetmed ei ole võrdväärset kasu olematuks muutmise või vähendamise, mida on põhjendanud selle lepinguosalise artiklis 173 osutatud sätetest tulenevate kohustuste rikkumine, võib ta kirjalikult taotleda, et selles küsimuses teeks otsuse algne vahekohus. Sellisest taotlusest teatatakse kaebuse esitanud lepinguosalisele ja koostöökomiteele enne käesoleva artikli lõikes 2 nimetatud kümne päevase tähtaja möödumist. Algne vahekohus esitab kaebuse esitanud lepinguosalise teatatud meetmeid käsitleva aruande lepinguosalistele ja koostöökomiteele 30 päeva jooksul pärast taotluse kättesaamise kuupäeva. Kaebuse esitanud lepinguosaline ei jõusta teatatud meetmeid enne, kui algne vahekohus on oma aruande esitanud. Pärast sellise aruande esitamist jõustatud meetmed peavad olema kooskõlas vahekohtu aruandega.
4. Käesoleva artikliga ette nähtud meetmed, mida võtab kaebuse esitanud lepinguosaline, ja kompensatsioon peavad olema ajutised ning neid ei kohaldata pärast seda, kui:
  - a) lepinguosalisel on jõudnud kokkuleppele mõlemat poolt rahuldavas lahenduses vastavalt artiklile 191;
  - b) lepinguosalisel on jõudnud kokkuleppele, et artikli 185 lõike 1 kohaselt teatavaks tehtud meetmete võtmise tulemusel on lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, täitnud artiklis 173 osutatud sätteid, või
  - c) meetmed, mis vastavalt vahekohtu artikli 185 lõike 2 kohasele otsusele rikuvad käesoleva peatüki artiklis 173 osutatud sätteid, on tühistatud või muudatuste abil kõnealuste sätetega kooskõlla viidud.

⁽¹⁾ Mõistet „kasu olematuks muutmise või vähendamine” käsitatakse kasu olematuks muutmise või vähendamisena vastavalt WTO vaidluste lahendamist reguleerivate eeskirjade ja protseduuride käsitusleppele.

*Artikkel 187***Vahekohtu soovitude täitmiseks võetud meetmete kontrollimine pärast otsuse täitmata jätmise korral ajutiste parandusmeetmete kehtestamist**

1. Lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, teatab kaebuse esitanud lepinguosalisele ja koostöökomiteele, milliseid meetmeid ta on võtnud vahekohtu lõpparuande soovitude täitmiseks pärast (olenevalt asjaoludest) kompensatsiooni kohaldamist või artiklis 186 kohaste asjakohaste meetmete võtmist. Kaebuse esitanud lepinguosaline lõpetab meetmed 30 päeva jooksul pärast teate saamist, välja arvatud käesoleva artikli lõikes 2 sätestatud juhtudel. Juhul, kui kohaldatakse kompensatsiooni, kuid välja arvatud käesoleva artikli lõikes 2 sätestatud juhtudel, võib lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, lõpetada kompensatsiooni kohaldamise 30 päeva jooksul pärast seda, kui ta on saanud teate, et ta on vahekohtu lõpparuande soovitud täitnud.

2. Kui lepinguosalsed ei jõua 30 päeva jooksul pärast käesoleva artikli lõike 1 kohase teate saamise kuupäeva kokkuleppele, kas lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, on vahekohtu lõpparuande soovitud täitnud, esitab kaebuse esitanud lepinguosaline algselt vahekohtule kirjaliku taotluse teha selles küsimuses otsus. See taotlus tuleb samal ajal saata teisele lepinguosalisele ja koostöökomiteele. Vahekohtu otsus tehakse lepinguosalistele ja koostöökomiteele teatavaks 45 päeva jooksul pärast taotluse esitamist. Kui vahekohus leiab, et lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, on täitnud lõpparuande soovitud, lõpetab see lepinguosaline kompensatsiooni kohaldamise või kaebuse esitanud lepinguosaline lõpetab artikli 186 kohase meetme. Kui vahekohus leiab, et lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, ei ole vahekohtu lõpparuande soovitud täielikult täitnud, võib kompensatsiooni või artikli 186 kohast meetet aruandest lähtuvalt kohandada.

*Artikkel 188***Parandusmeetmed kiireloomuliste energiaalaste vaidluste puhuks**

1. Artikli 138 lõikes h määratletud hädaolukorda käsitleva lepinguosalistevahelise vaidluse korral kohaldatakse käesolevat artiklit.

2. Erandina artiklitest 184, 185 ja 186 võib kaebuse esitanud lepinguosaline võtta asjakohaseid meetmeid võrdväärsetes ulatuses kasu olematuks muutmise või vähendamise, mille on põhjendanud lepinguosaline, kes ei ole vahekohtu aruande soovitud täitnud 15 päeva jooksul alates nende avaldamisest. Sellised meetmed võivad jõustuda kohe. Meetmed võivad kesta seni, kui lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, täidab vahekohtu lõpparuande soovitud.

3. Kui lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, vaidlustab mittetäitmise fakti või kaebuse esitanud lepinguosalise jõustatud meetme või mittetäitmise proportsionaalsuse, võib ta algatada artikli 186 lõike 3 või artikli 187 kohase menetluse, mis vaadatakse kiiresti läbi. Kaebuse esitanud lepinguosaliselt nõutakse meetmete tühistamist või kohandamist alles pärast seda, kui vahekohus on teinud vastava otsuse, samuti võib ta menetluse tulemuse selgumiseni jätta meetme jõesse.

3. alljagu

Ühissätted*Artikkel 189***Vahekohtunike asendamine**

Kui käesoleva peatüki kohase vahekohtumenetluse käigus algne vahekohus või mõni selle liikmetest ei saa vahekohtu töös osaleda, astub tagasi või ei täida VI lisas esitatud käitumisjuhendis sätestatud nõudeid ja tuleks seetõttu asendada, kohaldatakse artiklis 177 sätestatud korda. Aruande esitamise tähtaega pikendatakse selle aja võrra, mida on vaja uue vahekohtuniku ametisse nimetamiseks, kuid mitte kauem kui 20 päeva võrra.

Artikkel 190

Vahekohtumenetluse ja soovituste täitmise menetluse peatamine ja lõpetamine

Kui vahekohus saab mõlemalt lepinguosaliselt taotluse, peatab ta oma töö lepinguosaliste vahel kokku lepitud tähtjaks, kuid mitte kauemaks kui 12 järjestikuseks kuuks. Vahekohus jätkab oma tööd enne selle tähtaja lõppu mõlema lepinguosaliste kirjaliku taotluse korral või kõnealuse perioodi lõpul ühe lepinguosalise kirjaliku taotluse korral. Taotluse esitanud lepinguosaline teatab sellest koostöökomitee esimehele ja teisele lepinguosalisele. Menetlus lõpetatakse, kui kumbki lepinguosaline ei esita kokkulepitud peatamisaja lõppemisel taotlust jätkata vahekohtu tööd. Vahekohtu töö peatamine ja lõpetamine ei piira lepinguosaliste õigusi mis tahes muus menetluses vastavalt artiklile 197.

Artikkel 191

Mõlemat lepinguosalist rahuldav lahendus

Lepinguosalised võivad mis tahes ajal leida käesoleva peatükiga hõlmatud vaidlusele mõlemat lepinguosalist rahuldava lahenduse. Vajaduse korral teatavad nad sellisest otsusest üheskoos koostöökomiteele ja vahekohtu eesistujale. Kui lahendus nõuab lepinguosalise vastavate siseriiklike menetluste kohast heakskiitu, viidatakse teates sellele nõudele ja vaidluse lahendamise menetlus peatatakse. Kui sellist heakskiitu ei ole vaja või kui teatatakse sellise siseriikliku menetluse lõpetamisest, siis vaidluse lahendamise menetlus lõpetatakse.

Artikkel 192

Vahekohtumenetluse eeskirjad

1. Käesoleva peatüki kohast vaidluste lahendamise menetlust reguleeritakse V lisas sätestatud vahekohtumenetluse eeskirjade ja VI lisas esitatud käitumisjuhendiga.
2. Vahekohtu istungid on avalikud, kui V lisas sätestatud eeskirjades ei ole sätestatud teisiti.

Artikkel 193

Teave ja tehniline nõustamine

Vahekohus võib lepinguosalise taotlusel või omal algatusel taotleda mis tahes allikatest, sealhulgas vaidluses osalevatelt lepinguosalistelt, mis tahes teavet, mida ta peab vahekohtu tegevuse seisukohalt vajalikuks. Vahekohtul on õigus küsida ka ekspertide arvamust, kui ta peab seda vajalikuks. Enne selliste ekspertide valimist konsulteerib vahekohus lepinguosalistega. Lepinguosaliste territooriumil asutatud juriidilistel isikutel ja füüsilistel isikutel on vastavalt V lisas esitatud vahekohtumenetluse eeskirjadele õigus esitada vahekohtule *amicus curiae* kokkuvõtteid. Kogu käesoleva artikli kohaselt saadud teave tuleb teha teatavaks mõlemale lepinguosalisele, kes võivad esitada märkusi.

Artikkel 194

Tõlgendamisreeglid

Vahekohus tõlgendab artiklis 173 osutatud sätteid vastavalt rahvusvahelise avaliku õiguse tõlgendamise tavadele, sealhulgas 1969. aasta rahvusvaheliste lepingute õiguse Viini konventsioonile. Vahekohus võtab arvesse ka WTO vahekohtute ja apellatsioonikogu asjakohaseid tõlgendusi, mis on esitatud WTO vaidluste lahendamise organi poolt vastuvõetud otsustes. Vahekohtu aruannetega ei või suurendada ega vähendada lepinguosaliste õigusi ega kohustusi, mis tulenevad käesolevast lepingust.

*Artikkel 195***Vahekohtu otsused ja aruanded**

1. Vahekohtu nõupidamised on konfidentsiaalsed. Vahekohus püüab teha kõik otsused konsensuse alusel. Kui aga konsensuslikku otsust ei suudeta teha, otsustatakse vaidlusalune küsimus häälteenamusega. Vahekohtunike eriarvamusi ei avalikustata ühelgi juhul.
2. Lepinguosalised ei osale vahekohtu aruannete koostamises. Vahekohtu aruandes esitatakse tuvastatud asjaolud, artiklis 173 osutatud asjakohaste sätete kohaldatavus ja vahekohtu järelduste põhjendus.
3. Lepinguosalised nõustuvad vahekohtu aruannetega ilma tingimusi esitamata. Vahekohtu aruannetega ei looda füüsilistele ja juriidilistele isikutele õigusi ega kohustusi.
4. Lepinguosalised teevad vahekohtu aruande üldsusele kättesaadavaks, tingimusel et konfidentsiaalne teave on kaitstud V lisas esitatud vahekohtumenetluse eeskirjade kohaselt.

4. jagu

Üldsätted*Artikkel 196***Vahekohtunike nimekirjad**

1. Koostöökomitee koostab vastavalt lepinguosaliste ettepanekutele hiljemalt kuus kuud pärast käesoleva lepingu jõustumist nimekirja vähemalt 15 isikust, kes soovivad ja saavad täita vahekohtuniku ülesandeid. Nimekiri koosneb kolmest osanimekirjast: kummagi lepinguosalise osanimekirjast ning selliste isikute osanimekirjast, kes ei ole kummagi lepinguosalise kodanikud ning kes võivad täita vahekohtu eesistuja ülesandeid. Igasse osanimekirja kantakse vähemalt viis isikut. Koostöökomitee tagab, et nimekirjas on alati nõutav arv isikuid.
2. Vahekohtunikel peab olema õiguse ja rahvusvahelise kaubanduse alaseid eriteadmisi ja kogemusi. Nad peavad olema sõltumatud, täitma oma ülesandeid üksikisikuna ega tohi vastu võtta juhtnööre üheltki organisatsioonilt ega valitsuselt ega olla seotud lepinguosaliste valitsusega ning nad peavad järgima VI lisas esitatud käitumisjuhendit.
3. Koostöökomitee võib koostada 15 isikust koosnevaid lisanimekirju, millesse kuuluvad konkreetsete käesoleva lepinguga hõlmatud valdkondade asjatundjad. Lepinguosaliste kokkuleppel võib vahekohtu moodustamisel kasutada lisanimekirju artikliga 177 ettenähtud korras.

*Artikkel 197***Seos WTO raames võetud kohustustega**

1. Käesoleva jaotise vaidluste lahendamist käsitlevad sätted ei piira menetlusi WTO raames, sealhulgas vaidluste lahendamist.
2. Kui rikutud on kohustust, mis on üldiselt võrdväärne nii käesoleva lepingu kui ka WTO asutamislepingu alusel, ei taotle lepinguosaline konkreetse meetme puhul hüvitist mõlema lepingu alusel. Juhul kui vaidluste lahendamise menetlus on algatatud, ei esita lepinguosaline taotlust hüvitise saamiseks teisele foorumile sellise kohustuse rikkumise eest, mis on üldiselt võrdväärne teises lepingus sätestatud kohustusega, välja arvatud juhul, kui esimesena valitud foorum ei suuda menetluslikel või juriidilistel põhjustel kõnealuse kohustuse rikkumise kohta otsust langetada.

3. Käesoleva artikli kohaldamisel:
- a) WTO lepingu kohane vaidluse lahendamise menetlus loetakse algatatuks lepinguosalise taotlusega moodustada WTO vaidluste lahendamist reguleerivate eeskirjade ja protseduuride käsituslepe artikli 6 kohane vahekohus, ning
  - b) käesoleva peatüki kohane vaidluste lahendamise menetlus loetakse algatatuks lepinguosalise taotlusega moodustada artikli 176 lõike 1 kohane vahekohus.
4. Ükski käesoleva lepingu säte ei takista lepinguosalist peatamast kohustuste täitmist WTO vaidluste lahendamise organi loal. WTO asutamislepingule ei saa tugineda, et takistada lepinguosalisel ajutiste parandusmeetmete võtmist käesoleva peatüki kohaste kohustuste täitmata jätmise korral.

Artikkel 198

Tähtjad

1. Kõiki käesolevas peatükis sätestatud tähtaegu, sealhulgas vahekohtute aruannete esitamise tähtaegu, arvestatakse kalendripäevades, kusjuures esimene päev on viidatud toimingule või sündmusele järgnev päev, kui ei ole ette nähtud teisiti.
2. Kõiki käesolevas peatükis osutatud tähtaegu võib muuta vaidluse osapoolte vastastikusel kokkuleppel. Vahekohus võib igal ajal teha lepinguosalistele ettepaneku muuta käesolevas peatükis osutatud tähtaegu, esitades nimetatud ettepaneku põhjenduse.

IV JAOTIS

KOOSTÖÖ MAJANDUSARENGU JA JÄTKUSUUTLIKU ARENGU VALDKONNAS

1. PEATÜKK

Majandusdialoog

Artikkel 199

Lepinguosalised järgivad vabaturumajanduse põhimõtteid, et tagada usaldusväärne makromajanduspoliitika, ning arendavad ja tugevdavad korrapäraselt majandusdialoogi, et laiendada ja süvendada vastastikku kasulikke majandus-sidemeid ning tagada jätkusuutlik areng ja majanduskasv.

Artikkel 200

Lepinguosalised vaatavad korrapäraselt läbi kahepoolse koostöö seisu ning vahetavad korrapäraselt teavet, kogemusi ja head tava majanduspoliitika, majanduse ja rahanduse arengu ning statistika valdkonnas.

2. PEATÜKK

Koostöö riigi rahanduse juhtimise, riigikontrolli ja sisekontrolli valdkonnas

Artikkel 201

Lepinguosalised teevad koostööd riigi rahanduse juhtimise, sealhulgas avaliku sektori auditi ja sisekontrolli valdkonnas, et arendada usaldusväärset riigi rahanduse juhtimise süsteemi vastavalt säästlikkuse, tõhususe ja tulemuslikkuse ning läbipaistvuse ja aruandekohustuse põhimõtetele.

Koostöö hõlmab järgmist:

- a) valdkonna vastuvõetavate ja üldtunnustatud rahvusvaheliste normide ning Euroopa Liidu heade tavade rakendamine;
- b) valdkondliku teabe ja kogemuste vahetamine.

3. PEATÜKK

Koostöö maksustamise valdkonnas

Artikkel 202

Lepinguosalised parandavad rahvusvahelist koostööd maksunduse valdkonnas, eelkõige hõlbustades õiguspärase maksutulu kogumist, ning töötavad rahvusvaheliste normide alusel välja meetmed, et rakendada maksunduse valdkonna head juhtimistava, sealhulgas läbipaistvuse ja teabevahetuse põhimõtteid. Lepinguosalised edendavad dialoogi ja kogemuste vahetamist kahjulike maksutavade vältimiseks.

4. PEATÜKK

KOOSTÖÖ statistika valdkonnas

Artikkel 203

Lepinguosalised edendavad statistikameetodite ja -tavade, sealhulgas statistika kogumise ja levitamise ühtlustamist. Statistikoostöö keskendub teadmiste vahetusele, heade tavade edendamisele ning ÜRO ametliku statistika põhimõtete ja Euroopa statistika tegevusjuhise kasutuselevõtule.

Euroopa Liit toetab sel eesmärgil Kasahstani Vabariiki, andes talle tehnilist abi.

5. PEATÜKK

Koostöö energia valdkonnas

Artikkel 204

Lepinguosalised jätkavad ja laiendavad oma energiakoostööd eesmärgiga parandada energiapuudust, -tõhusust, jätkusuutlikkust ja konkurentsivõimet. Koostöö põhineb igakülgasel partnerlusel ning vastastikusel huvil, vastastikkusel, läbipaistvusel ja ennustatavusel vastavalt turumajanduse põhimõtetele ning senistele selleteemalistele mitme- ja kahepoolsetele lepingutele.

Artikkel 205

Koostööd tehakse muu hulgas järgmistes valdkondades:

- a) energiasüsteemide ja -poliitika rakendamine, prognooside ja stsenaariumide väljatöötamine, sealhulgas energiatoodete üleilmsete turutingimuste ja turu arengu alal, ning energiasüsteemi statistikasüsteemi parendamine;
- b) atraktiivse ja stabiilse investeerimiskliima loomine ning mittediskrimineerivate ja läbipaistvate kahepoolsete investeeringute innustamine energeetika valdkonnas;
- c) tulemuslik koostöö Euroopa Investeerimispanka, Euroopa Rekonstruktsiooni- ja Arengupanga ning muude rahvusvaheliste finantsinstitutsioonide ja rahastutega, et toetada lepinguosaliste energiakoostööd;

- d) teadusliku ja tehnilise koostöö ning teabevahetuse süvendamine energiatehnoloogia, eriti aga energiatõhusa ja keskkonnasõbraliku tehnoloogia arendamiseks vastavalt VI jaotise 3. peatükile „Teadus- ja innovatsioonikoostöö”;
- e) juhtimine ja tehniline koolitus energeetikasektoris, soodustades muu hulgas praktikantide vastastikust osalemist Euroopa Liidu ja Kasahstani Vabariigi kõrgkoolide erikursustel, ning headele tavadele vastavate ühiste koolitusprogrammide väljatöötamine;
- f) koostöö laiendamine mitmepoolsete energiafoorumite, -algatuste ja -institutsioonide raames;
- g) koostöö, teadmiste ja kogemuste vahetus ning tehnosiire innovatsiooni, sealhulgas juhtimise ja energiatehnoloogia valdkonnas.

Artikkel 206

Süsivesinikel põhinev energia

Süsivesinikel põhineva energia alane koostöö hõlmab järgmisi valdkondi:

- a) Ühist huvi pakkuva olemasoleva energiataristu ajakohastamine ja parandamine ning tuleviku energiataristu, sealhulgas energiaallikate, tarnijate ning transporditeede ja -viiside mitmekesistamiseks vajaliku taristu väljaarendamine turupõhimõtete kohaselt, samuti uute energiatootmisvõimsuste loomine ning energiataristu, sealhulgas elektrienergiataristu terviklikkuse, tõhususe, ohutuse ja julgeoleku tagamine;
- b) regulatiivsete reformide kaudu konkurentsivõimeliste, läbipaistvate ja mittediskrimineerivate energiaturgude arendamine vastavalt heale tavale;
- c) energiakaubanduse pikaajalise stabiilsuse ja varustuskindluse, sealhulgas energianõudluse prognoositavuse ja stabiilsuse mittediskrimineeriv süvendamine ja tugevdamine ning keskkonnamõju ja -ohtude vähendamine;
- d) range keskkonnakaitse ja kestliku arengu edendamine energiasektoris, sealhulgas kaevandamise, tootmise, jaotamise ja tarbimise valdkonnas;
- e) avamerel süsivesinike uurimise ja tootmise ohutuse tugevdamine kogemuste vahetamise teel õnnetuste ennetamise ning õnnetuse analüüsi, õnnetusele reageerimise ja õnnetuse tagajärgede parandamise poliitika valdkonnas, samuti suurõnnetuse korral vastutuse kindlakstegemise hea tava ja õiguspraktika vahetamise teel.

Artikkel 207

Taastuvad energiaallikad

Koostööd tehakse järgmistes valdkondades:

- a) taastuvenergiaallikate arendamine majanduse ja keskkonna seisukohalt jätkusuutlikul viisil, sealhulgas koostöö regulatiivküsimuste, sertifitseerimise ja standardiseerimise ning tehnoloogia arengu valdkonnas;
- b) Kasahstani Vabariigi ja Euroopa institutsioonide, laborite ja erasektori üksuste vahelise suhtluse soodustamine muu hulgas ühisprogrammide kaudu, mille eesmärk on tulevikuenergeetika ja keskkonnahoidliku majanduse loomise hea tava rakendamine;
- c) ühiste seminaride, konverentside ja koolituste korraldamine, korrapärane teabe ja statistiliste andmete vahetus ning teabevahetus taastuvate energiaallikate arendamise kohta.

*Artikkel 208***Energiatõhusus ja energiasääst**

Energiatõhususe ja energiasäästu edendamiseks muu hulgas söesektoris ning tõrvikpõletamise (koos selle käigus eralduva gaasi kasutamisega), hoonete, seadmete ja transpordi valdkonnas tehtav koostöö hõlmab muu hulgas järgmist:

- a) teabevahetus energiatõhususpoliitika, õigus- ja regulatiivraamistiku ning tegevuskavade kohta;
- b) energiatõhususe- ja energiasäästualaste kogemuste ja oskusteabe vahetus;
- c) energiatõhususe- ja energiasäästualaste projektide, sealhulgas tutvustamisprojektide algatamine ja rakendamine;
- d) käesoleva artikli eesmärkide täitmiseks vajalike energiatõhususealaste koolitusprogrammide ja kursuste korraldamine.

*6. PEATÜKK***Koostöö transpordi valdkonnas***Artikkel 209*

Lepinguosalised teevad koostööd, et:

- a) laiendada ja tugevdada oma transpordikoostööd, et aidata kaasa jätkusuutlike transpordisüsteemide arendamisele;
- b) pöörata suuremat tähelepanu transpordisüsteemide sotsiaalsetele ja keskkonnaaspektidele;
- c) edendada transpordi tõhusust, ohutust ja turvalisust;
- d) parandada peamisi transpordiühendusi oma territooriumide vahel.

Artikkel 210

Käesolevas peatükis osutatud koostöö hõlmab muu hulgas järgmisi valdkondi:

- a) transpordipoliitika heade tavade vahetus;
- b) reisijate ja kaupade liikumise parandamine ning transpordivoogude sujuvuse parandamine, kaotades halduslikud, tehnilised ja muud tõkked, süvendades turuintegratsiooni, parandades transpordivõrke ja kaasajastades taristut;
- c) teabevahetus ja ühised meetmed piirkondlikul ja rahvusvahelisel tasandil ning asjakohaste rahvusvaheliste lepingute ja konventsioonide rakendamine;
- d) meretranspordi ohutuse ja jätkusuutliku arengu hea tava vahetus.

Kasahstani Vabariik viib Euroopa Liidu liikmesriikidega sõlmitud kahepoolsed lennunduslepingud kooskõlla Euroopa Liidu õigusaktidega.

Artikkel 211

Käesoleva peatükiga hõlmatud küsimustes peetakse järjepidevat dialoogi.

7. PEATÜKK

Koostöö keskkonna valdkonnas*Artikkel 212*

Lepinguosalised arendavad ja tugevdavad oma koostööd keskkonnaküsimustes, toetades kestlikku arengut ja head valitsemistava keskkonnakaitse valdkonnas.

Koostööd tehakse järgmistes valdkondades:

- a) keskkonna hindamine, seire ja kontrollimine;
- b) keskkonnahariduse ja -teadlikkuse arendamine, teabe juurdepääsu parandamine, üldsuse laiem kaasamine otsuste tegemisse ning õiguskaitse kättesaadavuse parandamine keskkonnaküsimustes;
- c) õigusloome keskkonnakaitse valdkonnas;
- d) õhu kvaliteet;
- e) jäätmekäitlus;
- f) vee kvaliteedi ja merekeskkonna parandamine;
- g) veeressursside integreeritud haldamine, sealhulgas tipp tehnoloogia kasutuselevõtt vee säästmiseks;
- h) elurikkuse ja maastikulise mitmekesisuse säilitamine ja kaitse;
- i) säästev metsamajandamine;
- j) tööstusaste ja tööstusheited;
- k) kemikaalide liigitamine ja ohutu haldamine;
- l) Euroopa Liidu ja Kasahstani Vabariigi algatused keskkonnasäästliku majanduse valdkonnas ning
- m) kogemuste vahetamine kalanduse jätkusuutliku arengu poliitika kohta.

Artikkel 213

Lepinguosaliste vastastikusel nõusolekul tehakse keskkonnakaitse valdkonnas muu hulgas järgmist koostööd:

- a) tehnoloogia, teadusliku ja tehnilise teabe vahetus ning teadusuuringud keskkonnakaitse valdkonnas;
- b) kogemuste vahetamine keskkonnaalaste õigusaktide ja meetodika parandamise alal.

Artikkel 214

Lepinguosalised pööravad erilist tähelepanu mitmepoolsete keskkonnakokkulepete rakendamisele ja koostööle nende lepingute raames ning lepivad kokku tugevdada koostööd piirkondlikul tasandil.

Lepinguosalised vahetavad kogemusi ja head tava ning suurendavad teadmisi ja pädevust, et parandada keskkonnaküsimuste arvessevõtmist eri sektorites ning edendada hariduse ja teadlikkuse tõstmist käesolevas peatükis osutatud valdkondades.

8. PEATÜKK

Koostöö kliimamuutuste valdkonnas*Artikkel 215*

Lepinguosalised arendavad ja tugevdavad koostööd kliimamuutustega kohanemise ja sellega võitlemise alal. Koostöös lähtutakse lepinguosaliste huvidest, võrdsusest ja vastastikusest kasust ning võetakse arvesse selle valdkonna kahe- ja mitmepoolsete kohustuste vastastikust sõltuvust.

Artikkel 216

Koostöö raames toetatakse siseriiklikke ja rahvusvahelisi meetmeid muu hulgas järgmistes valdkondades:

- a) kliimamuutuste mõju leevendamine;
- b) kliimamuutustega kohanemine;
- c) turupõhised ja mitteturupõhised lähenemisviisid kliimamuutuste mõju leevendamiseks;
- d) uute, ohutute ja jätkusuutlike vähese süsinikdioksiidiheitega tehnoloogiate ja kliimamuutustega kohanemise tehnoloogiate uurimine, arendustöö, tutvustamine, kasutuselevõtt ja levitamine;
- e) kliimaalaste erialateadmiste vahetamine ja teiste sektorite toetamine;
- f) teadlikkuse suurendamine, haridus ja koolitus.

Artikkel 217

Lepinguosalised vahetavad muu hulgas teavet ja eksperditeadmisi, tegelevad ühise teadustööga ja teabevahetusega puhtamate tehnoloogiate vallas ning rakendavad ühiseid piirkondlikke ja rahvusvahelisi meetmeid, sealhulgas seoses lepinguosaliste suhtes kohaldatavate mitmepoolsete keskkonnalepingutega, nagu näiteks ÜRO kliimamuutuste raamkonventsioon, ja ühiseid meetmeid asjaomaste asutuste raames.

9. PEATÜKK

Koostöö tööstuse valdkonnas*Artikkel 218*

Lepinguosalised arendavad ja tugevdavad tööstuskoostööd, muu hulgas küsimuses, kuidas töötada välja tõhusaid stiimuleid ja luua soodsaid tingimusi töötleva tööstuse mitmekesistamiseks ja selle konkurentsivõime parandamiseks.

Sel eesmärgil teevad lepinguosalised koostööd, heade tavade ja kogemuste vahetamise kaudu järgmistes sektorites:

- a) tootlikkus ja ressursside tõhus kasutamine;
- b) avaliku sektori meetmed tööstussektorite toetamiseks vastavalt WTO nõuetele ja muudele lepinguosaliste suhtes kohaldatavatele õigusnormidele;
- c) tööstuspoliitika rakendamine süveneva integratsiooni tingimustes;
- d) abivahendid tööstuspoliitika tõhusamaks rakendamiseks;

- e) investeeringud töötleva tööstuse energiatarbe vähendamiseks ja kogemuste vahetamine tööviljakuspoliitika rakendamise küsimustes;
- f) uute tootmistehnoloogiate väljatöötamise, kõrgtehnoloogilise tööstuse rajamise ning teadmus- ja tehnoloogiasirde arendamise tingimused ning samuti põhitaristu ja innovatsiooniklastrite toimimist soodustava keskkonna edasiarendamine;
- g) investeerimine ja kaubandus toorainete kaevandamise ja tootmise eesmärgiga edendada vastastikust mõistmist ja läbipaistvust, parandada ärikeskkonda ning edendada teabevahetust ja koostööd muudes mäetööstuse valdkondades kui energia tootmine, eelkõige metallimaakide ja mineraaltoorme kaevandamise valdkonnas;
- h) töötleva tööstuse inimressurssi suutlikkuse arendamine;
- i) Euroopa Liidu ja Kasahstani Vabariigi ettevõtete ärialgatuste ja tööstuskoostöö edendamine.

Käesolev leping ei takista lepinguosalistevahelise tööstuskoostöö süvendamist, milleks võib sõlmida eraldi lepinguid.

10. PEATÜKK

Koostöö väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete valdkonnas

Artikkel 219

Lepinguosalised arendavad ja tugevdavad oma koostööd väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete (VKEde) valdkonnas, et luua VKEde loomist ja arengut soodustav ärikeskkond.

Selleks teevad lepinguosalised koostööd järgmistes valdkondades:

- a) VKEde arengu poliitikat käsitleva teabe vahetus;
- b) hea tava vahetamine ettevõtlikkuse kui olulise pädevuse tugevdamise algatuste kohta;
- c) paremate suhete edendamine lepinguosaliste ettevõtjate ühenduste vahel tihedama dialoogi kaudu;
- d) kogemuste vahetamine selle kohta, kuidas toetada VKEde pääsu rahvusvahelistele turgudele;
- e) kogemuste vahetus selle kohta, kuidas tugevdada reguleeriva raamistiku mõju VKEdele;
- f) VKEde rahastamisvõimaluste alase hea tava vahetus.

11. PEATÜKK

Koostöö äriühinguõiguse valdkonnas

Artikkel 220

Lepinguosalised tunnistavad tõhusate äriühinguõiguse ja ettevõtete üldjuhtimise ning raamatupidamis- ja auditieeskirjade ja -tavade tähtsust täielikult toimiva turumajanduse ning prognoositava ja läbipaistva ettevõtetuskeskkonna loomisel ning rõhutavad, et on oluline edendada õigusnormide lähendamist selles valdkonnas.

Lepinguosalised teevad järgmist koostööd:

- a) hea tava vahetus selle kohta, kuidas tagada registreeritud äriühingute struktuuri ja esindajaid käsitleva läbipaistva ja kasutusvalmis teabe olemasolu ja kättesaadavus;
- b) ettevõtete üldjuhtimise poliitika edasiarendamine vastavalt rahvusvahelistele ja eelkõige OECD normidele;

- c) rahvusvaheliste finantsaruandlusstandardite (IFRS) rakendamine ja järjepidev kohaldamine börsil noteeritud äriühingute konsolideeritud aruannete suhtes;
- d) muu hulgas VKEde suhtes kehtivate raamatupidamis- ja finantsaruandluseeskirjade lähendamine;
- e) audiitori ja raamatupidaja kutseala reguleerimine ja järelevalve;
- f) koostöö rahvusvaheliste auditeerimisstandardite ja Rahvusvaheline Raamatupidajate Föderatsiooni (IFAC) eetikakoodeksi küsimustes, et edendada standardite ja eetikanormide täitmist kutseorganisatsioonide, auditororganisatsioonide ja audiitorite poolt ning seega parandada audiitorite kutseoskusi.

12. PEATÜKK

Koostöö panganduse, kindlustuse ja muude finantsteenuste valdkonnas

Artikkel 221

Lepinguosalised lepivad kokku, et on oluline, et finantsteenuste valdkonnas oleks olemas toimivad õigusaktid ja tavad, ning teevad koostööd finantsteenuste valdkonnas, lähtudes järgmistest eesmärkidest:

- a) parandada finantsteenuste reguleerimist;
- b) tagada investoritele ja finantsteenuste tarbijatele tõhus ja piisav kaitse;
- c) toetada ülemaailmse finantssüsteemi stabiilsust ja terviklikkust;
- d) edendada finantssüsteemi eri osalejate, sealhulgas reguleerivate asutuste ja järelevalveasutuste koostööd;
- e) edendada sõltumatut ja tõhusat kontrolli.

Finantssüsteemide usaldusväarsuse tagamiseks lähendavad lepinguosalised oma õigusakte tunnustatud rahvusvahelistele standarditele.

13. PEATÜKK

Koostöö infoühiskonna valdkonnas

Artikkel 222

Lepinguosalised tihendavad koostööd infoühiskonna arendamisel, et tuua kodanikele ja ettevõtjatele kasu info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) laialdase levitamise ning taskukohase hinnaga teenuste kvaliteedi parandamise kaudu. Koostöö eesmärk peaks olema suurendada konkurentsi ja avatust IKT valdkonnas ning edendada sellesse valdkonda investeerimist.

Artikkel 223

Koostöö hõlmab muu hulgas infoühiskonna algatuste rakendamise alase teabe ja hea tava vahetust ning see keskendub eldkõige järgmisele:

- a) IKT sektori tõhusa reguleeriva raamistiku väljatöötamine;
- b) lairibaühenduse kättesaadavuse parandamine;
- c) koostalitlusvõimeliste elektroonsete teenuste väljatöötamine;
- d) isikuandmete kaitse tagamine ja
- e) rändlusteenuste väljatöötamine.

Artikkel 224

Lepinguosalised edendavad Euroopa Liidu ja Kasahstani Vabariigi IKT valdkonda, sealhulgas elektroonset sidet reguleerivate asutuste koostööd.

*14. PEATÜKK****Koostöö turismi valdkonnas****Artikkel 225*

Lepinguosalised teevad koostööd turismi vallas, et süvendada konkurentsivõimelise ja jätkusuutliku turismitööstuse arengut kui turismisektori majandusliku elavdamise ja võimendamise ning sektoris töökohtade loomise ja suhtluse arendamise mootorit.

Artikkel 226

Koostöö lähtub järgmistest põhimõtetest:

- a) kohalike kogukondade terviklikkuse ja huvide austamine, eelkõige maapiirkondades;
- b) kultuuri- ja ajaloopärandi säilitamise tähtsuse rõhutamine ning
- c) turismi ja keskkonnahoiu positiivne suhe.

Artikkel 227

Koostöös keskendutakse järgmistele teemadele:

- a) teabe, hea tava ja kogemuste ning oskusteabe vahetus, muu hulgas uuenduslike tehnoloogiate kohta;
- b) avaliku ja erasektori ning kohalike sidusrühmade strateegiliste partnerluste loomine turismi jätkusuutliku arengu toetuseks;
- c) turismitoodete ja -turgude, taristu, inimressursside ja institutsioonilise struktuuri edendamine ja arendamine ning reisiteenuste valdkonnas esinevate tõkete väljaselgitamine ja kõrvaldamine;
- d) töhusa poliitika ja strateegiate, sealhulgas asjakohaste õiguslike, haldus- ja finantsaspektide arendamine ja rakendamine;
- e) turismialane koolitus ja suutlikkuse arendamine, et tõsta teenuste taset, ning
- f) kohalikku elanikkonda kaasava ja muud liiki turismi jätkusuutlik arendamine ja edendamine.

*15. PEATÜKK****Koostöö põllumajanduse ja maaelu arendamise valdkonnas****Artikkel 228*

Lepinguosalised teevad koostööd põllumajanduse ja maaelu arengu edendamiseks, eelkõige järk-järgult lähendades poliitikat ja õigusakte.

Artikkel 229

Koostöö hõlmab muu hulgas järgmisi valdkondi:

- a) põllumajandus- ja maaelu arengu poliitika ühise mõistmise edendamine;
- b) põllumajandus- ja maaelu arengu poliitika kavandamise, hindamise ja rakendamise hea tava vahetus;
- c) maaelu arengu poliitika kohta teadmiste ja hea tava jagamine, et edendada maaelanike majanduslikku heaolu;
- d) põllumajandustootmise moderniseerimine ja selle jätkusuutlikkuse edendamine;
- e) põllumajandussektori konkurentsivõime ning turgude tõhususe ja läbipaistvuse parandamine;
- f) kogemuste vahetamine põllumajandustoodete ja toiduainete geograafiliste tähiste, kvaliteedipoliitika ja kontrollimehanismide, toiduohutuse tagamise ja mahetoodete tootmise arendamise kohta;
- g) teadmiste levitamine ja tugiteenuste edendamine põllumajandustootjate seas;
- h) koostöö edendamine agrotööstuslike investeerimisprojektide alal, eelkõige loomakasvatuse- ja põllukultuurisektori arendamise valdkonnas;
- i) kogemuste vahetamine agrotööstussektori ning põllumajandustoodete töötlemise ja turustamise valdkonna säästva arengu poliitika kohta.

*16. PEATÜKK****Koostöö tööhõive, töösuhete, sotsiaalpoliitika ja võrdsete võimaluste valdkonnas****Artikkel 230*

Lepinguosalised tugevdavad dialoogi ja koostööd inimväärse töö tegevuskava, tööhõivepoliitika, elu- ja töötingimuste, tervishoiu ja tööohutuse, sotsiaalse dialoogi, sotsiaalkaitse, sotsiaalse kaasatuse ja mittediskrimineerimise ning teise lepinguosalise territooriumil seaduslikult elavate ja töötavate töötajate õiglase kohtlemise valdkonnas.

Artikkel 231

Lepinguosalised taotleavad artiklis 230 nimetatud eesmärke, tehes muu hulgas koostööd ja vahetades häid tavasid kohta järgmistes valdkondades:

- a) elukvaliteedi ja sotsiaalse keskkonna parandamine;
- b) sotsiaalse kaasamise ja kõigi töötajate sotsiaalkaitse taseme parandamise ning sotsiaalkaitsesüsteemide kaasajastamine kvaliteedi, juurdepääsetavuse ja rahalise jätkusuutlikkuse seisukohast;
- c) vaesuse vähendamine ning sotsiaalse ühtekuuluvuse ja kaitsetute inimeste kaitse parandamine;
- d) võitlus diskrimineerimise vastu töösuhetes ja sotsiaalküsimustes kooskõlas lepinguosalise kohustustega, mis tulenevad rahvusvahelistest normidest ja konventsioonidest;
- e) aktiivsete tööturumeetmete edendamine ja tööhõiveteenuste tõhususe parandamine;
- f) paremate ja inimväärsete töötingimustega töökohtade arvu suurendamine;
- g) elu- ja töötingimuste ning tervishoiu ja -ohutuse parandamine;

- h) soolise võrdõiguslikkuse süvendamine, edendades naiste osalemist ühiskonna- ja majanduselus ning tagades meestele ja naistele tööhõives, hariduses, koolituses, majanduses, ühiskonnas ja otsuste tegemisel võrdsed võimalused;
- i) tööõiguse kvaliteedi ja töötajate kaitse parandamine;
- j) sotsiaalse dialoogi tugevdamine ja edendamine, sealhulgas sotsiaalpartnerite suutlikkuse suurendamine.

Artikkel 232

Lepinguosalised kinnitavad veel kord, et kohustuvad tõhusalt rakendama ILO konventsioone.

Võttes arvesse ÜRO majandus- ja sotsiaalnõukogu 2006. aasta ministrite deklaratsiooni täieliku ja tulemusliku tööhõive ja inimväärse töö kohta, tõdeavad lepinguosalisel, et täielik ja tulemuslik tööhõive ning kõikidele inimväärse töö tagamine on säästva arengu võtmetegurid.

Vastavalt oma kohustustele, mis tulenevad ILO 1998. aasta tööalaste aluspõhimõtete ja põhiõiguste deklaratsioonist, soovivad lepinguosalisel sidusrühmadel, eelkõige sotsiaalpartneritel osaleda sotsiaalpoliitika arendamisel ning käesoleva lepingu kohases Euroopa Liidu ja Kasahstani Vabariigi koostöös.

Lepinguosalised soovivad tihendada inimväärse töö, tööhõive ja sotsiaalpoliitika alast koostööd kõigil asjaomastel foorumitel ja kõigis organisatsioonides.

17. PEATÜKK

Koostöö tervishoiu valdkonnas

Artikkel 233

Lähtudes ühistest tervishoiualastest väärtustest ja põhimõtetest, arendavad lepinguosalisel koostööd rahvatervise vallas, et jätkusuutliku arengu ja majanduskasvu eeltingimuseks tõsta tervise kaitse taset ja vähendada tervisealast ebavõrdsust.

Artikkel 234

Koostöö hõlmab nakkuslike ja mittenakkuslike haiguste ennetamist ja tõrjet, sealhulgas terviseabi vahetamise, tervisekeskse lähenemisviisi edendamise ning rahvusvaheliste organisatsioonide, eelkõige Maailma Terviseorganisatsiooniga koostöö tegemise kaudu ning rahvusvaheliste tervishoiukokkulepete, eelkõige Maailma Terviseorganisatsiooni 2003. aasta tubakatoodete tarbimise piiramist käsitleva raamkonventsiooni ja rahvusvaheliste tervishoiueeskirjade rakendamise kaudu.

V JAOTIS

KOOSTÖÖ VABADUSEL, TURVALISUSEL JA ÕIGUSEL RAJANEVAL ALAL

Artikkel 235

Õigusriik ning inimõiguste ja põhivabaduste austamine

Lepinguosalised panevad käesoleva jaotise kohase koostöö raames erilist rõhku õigusriigi, sealhulgas kohtusüsteemi sõltumatuse, õiguskaitse ja õiglase kohtumõistmise kättesaadavuse ning inimõiguste ja põhivabaduste edendamisele.

Lepinguosalised teevad koostööd, et tugevdada institutsioonide toimimist, muu hulgas õiguskaitse, prokuratuuri, õigusemõistmise ning korruptsiooni vältimise ja selle vastase võitluse valdkonnas.

*Artikkel 236***Õigusalane koostöö**

Lepinguosalised lepivad kokku, et edendavad koostööd tsiviil- ja kaubandusajades eesmärgiga pidada läbirääkimisi ning ratifitseerida ja rakendada tsiviilajades tehtavat õigusalasat koostööd käsitlevad mitmepoolsed konventsioonid, eelkõige Haagi rahvusvahelise eraõiguse konverentsi konventsioonid.

Lepinguosalised laiendavad koostööd kriminaalasjades, sealhulgas vastastikuse õigusabi valdkonnas. Koostöö võib vajaduse korral ja pärast selleks vajaliku menetluse läbimist hõlmata Kasahstani Vabariigi ühinemist Euroopa Nõukogu kriminaalmenetluse konventsioonidega ja nende konventsioonide rakendamist, asjaomaste rahvusvaheliste ÜRO õigusaktide rakendamist ning koostööd Eurojustiga.

*Artikkel 237***Isikuandmete kaitse**

Lepinguosalised teevad koostööd, vahetades kogemusi ja head tava, et tagada kõrgetasemeline isikuandmete kaitse vastavalt Euroopa ja rahvusvahelistele instrumentidele ja normidele.

Koostöö võib vajaduse korral ja pärast selleks vajaliku menetluse läbimist hõlmata Kasahstani Vabariigi ühinemist Euroopa Nõukogu konventsiooniga üksikisikute kaitse kohta isikuandmete automaattöötusel ja selle lisaprotokolliga, ning nende instrumentide rakendamist.

*Artikkel 238***Koostöö rände, varjupaiga ja piirihalduse valdkonnas**

1. Lepinguosalised kinnitavad, et nad peavad väga oluliseks rändevoogude juhtimist. Koostöö lähtub lepinguosaliste vajadustest ning seda rakendatakse kooskõlas asjakohaste kehtivate õigusaktidega.
2. Lepinguosalised lepivad kokku, et ebaseadusliku rände ärahoidmiseks ja tõkestamiseks tehtava koostöö raames:
  - a) kohustub Kasahstani Vabariik nõudmise korral põhjendamatu viivitusega tagasi võtma kõik oma kodanikud, kes viibivad ebaseaduslikult mõne Euroopa Liidu liikmesriigi territooriumil, ning
  - b) iga Euroopa Liidu liikmesriik kohustub nõudmise korral põhjendamatu viivitusega tagasi võtma kõik oma kodanikud, kes viibivad ebaseaduslikult Kasahstani Vabariigi territooriumil.
3. Lõike 2 kohaldamise eesmärgil annavad Euroopa Liidu liikmesriigid ja Kasahstani Vabariik oma kodanikele asjakohased isikut tõendavad dokumendid ilma täiendavate formaalsusteta, välja arvatud käesolevas artiklis osutatud formaalsused, ja ilma põhjendamatu viivitusega. Juhul, kui tagasivõetaval isikul ei ole mingeid dokumente ega muid tõendeid tema kodakondsuse kohta, korraldab asjaomase liikmesriigi või Kasahstani Vabariigi pädev diplomaatiline ja/või konsulaaresindus Kasahstani Vabariigi või asjaomase liikmesriigi taotluse korral ilma täiendavate formaalsusteta ja ilma põhjendamatu viivitusega selle isiku küsitlemise, et teha kindlaks tema kodakondsus.
4. Lepinguosalised lepivad kokku, et seavad sisse laiahaardelise dialoogi rändega seotud küsimustes vastavalt rände ja liikuvuse suhtes võetud üldisele lähenemisviisile muu hulgas selleks, et uurida võimalusi alustada läbirääkimisi Euroopa Liidu liikmesriikide ja Kasahstani Vabariigi vahelisi konkreetseid tagasivõtukohustusi reguleeriva Euroopa Liidu ja Kasahstani Vabariigi vahelise lepingu üle, mis muu hulgas sisaldaks kohustust võtta tagasi teiste riikide kodanikke ja kodakondsuseta isikuid, ning selleks, et kaaluda võimalust alustada samal ajal läbirääkimisi ka Euroopa Liidu ja Kasahstani Vabariigi viisalihtsustuslepingu üle.

*Artikkel 239***Konsulaarkaitse**

Kasahstani Vabariik on nõus, et ükskõik millise selles riigis esindust omava Euroopa Liidu liikmesriigi diplomaatiline või konsulaarasutus pakub sellise Euroopa Liidu liikmesriigi kodanikele, kellel puudub alaline esindus Kasahstani Vabariigis, kaitset samadel tingimustel kui oma kodanikele.

*Artikkel 240***Rahapesu ja terrorismi rahastamise vastane võitlus**

Lepinguosalised teevad koostööd selle nimel, et hoida ära oma rahandussüsteemi ja muude asjakohaste rahandussüsteemi väliste süsteemide kasutamist üldiselt kuritegelikul teel saadud tulu ja eriti uimastikuritegudest saadud tulu pesemiseks ja terrorismi rahastamiseks, vastavalt rahapesuvastase töökonna kehtestatud rahvusvahelistele normidele, mis käsitlevad võitlust rahapesu ja terrorismi rahastamise vastu. See koostöö hõlmab ka kuritegelikul teel saadud varade ja vahendite tagasivõtmist, arestimist, konfiskeerimist ja tagastamist.

Koostöö tegemisel võib vastavalt lepinguosaliste õigusaktidele ja rahvusvahelistele kohustustele vahetada asjakohast teavet.

*Artikkel 241***Ebaseaduslikud uimastid**

Lepinguosalised teevad koostööd viisil, mis võimaldab saavutada tasakaalustatud ja integreeritud lähenemisviisi uimastikaubanduse probleemidele – eelkõige ebaseaduslikule kaubandusele uimastite ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainetega. Uimastipoliitika ja -meetmete eesmärk on tugevdada ebaseaduslike uimastite, psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete pakkumise ja nõudluse vastase võitlusega tegelevaid struktuure, parandades pädevate asutuste vahelise koostöö koordineerimist ja tugevdades nende koostööd, et vähendada ebaseaduslike uimastite pakkumist ja nõudlust ning nendega kauplemist ja, parandada ennetusmeetmeid, ravi ja taastusravi, võttes nõuetekohaselt arvesse inimõigusi.

Lisaks on koostöö eesmärk vähendada uimastitest tulenevat kahju, sünteetiliste uimastite tootmist ja kasutamist ning tõhusamalt tõkestada uimastite ja psühhotroopsete ainete ebaseaduslikuks tootmiseks kasutatavate lähteainete kõrvaltoimetamist.

Lepinguosalised lepivad kokku kõnealuste eesmärkide saavutamiseks tehtava koostöö vahendites. Meetmed tuginevad ühiselt kokkulepitud põhimõtetele, mis lähtuvad asjaomastest rahvusvahelistest konventsioonidest ja aktidest ning Euroopa Liidu ja Kesk-Aasia uimastivastase võitluse tegevuskavast.

*Artikkel 242***Võitlus organiseeritud ja rahvusvahelise kuritegevuse ja korrupsiooni vastu**

Lepinguosalised teevad koostööd, et ennetada ja tõkestada igat liiki organiseeritud, majandus-, finants- ja rahvusvahelisi kuritegusid, sealhulgas inimeste ebaseaduslikku üle piiri toimetamist ja inimkaubandust, uimasti- ja relvakaubandust, vara omastamist, pettust, võltsimist, dokumentide võltsimist ning avaliku ja erasektori korrupsiooni, täites täielikult oma rahvusvahelisi kohustusi selles valdkonnas.

Lepinguosalised soodustavad kahepoolse, piirkondliku ja rahvusvahelise koostöö tihendamist õiguskaitseasutuste vahel, vahetades muu hulgas head tava ja kaaludes koostöö alustamist Euroopa Liidu asutustega.

Lepinguosalised kohustuvad tulemuslikult rakendama vastavaid rahvusvahelisi norme, eelkõige neid, mis on sätestatud ÜRO 2000. aasta rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise konventsioonis ja selle kolmes protokollis ning ÜRO 2003. aasta korrupsioonivastases konventsioonis. Koostöö võib vajaduse korral ja pärast selleks vajaliku menetluse läbimist hõlmata Kasahstani Vabariigi ühinemist korrupsiooni ennetamist ja korrupsioonivastast võitlust käsitlevate Euroopa Nõukogu aktidega ja nende aktide rakendamist.

Artikkel 243

Võitlus küberkuritegevuse vastu

Lepinguosalised tugevdavad koostööd, muu hulgas heade tavade vahetamise kaudu, et ennetada ja tõkestada elektrooniliste sidevõrkude ja infosüsteemide abil või selliste võrkude ja süsteemide vastu toime pandud kuritegusid.

VI JAOTIS

MUU KOOSTÖÖPOLIITIKA

1. PEATÜKK

Koostöö hariduse ja koolituse valdkonnas

Artikkel 244

Lepinguosalised teevad koostööd hariduse ja koolituse valdkonnas, et ajakohastada Kasahstani Vabariigi haridus- ja koolitussüsteeme ning lähendada valdkonna poliitikat ja tavasid Euroopa Liidu omadele. Lepinguosalised teevad koostööd, et edendada elukestvat õpet ning soodustada koostööd ja läbipaistvust kõikidel haridus- ja koolitustasanditel. Lisaks pööravad lepinguosalised tähelepanu meetmetele, mille eesmärk on soodustada institutsioonidevahelist koostööd, üliõpilaste, akadeemilise personali, teadlaste ja noorte riikidevahelist liikuvust ning teabe ja kogemuste vahetust.

Lepinguosalised edendavad haridussüsteemi meetmete ühtset koordineerimist vastavalt Euroopa ja rahvusvahelistele normidele ja heale tavale.

2. PEATÜKK

Kultuurikoostöö

Artikkel 245

Lepinguosalised edendavad kultuurikoostööd, austades kultuurilist mitmekesisust, et suurendada vastastikust mõistmist ja teadmisi üksteise kultuurist.

Lepinguosalised püüavad võtta meetmeid kultuurivahetuse soodustamiseks ja toetavad ühisalgatusi erinevates kultuuri-valdkondades.

Lepinguosalised konsulteerivad omavahel ja teevad vastastikku kasulikku koostööd mitmepoolsete rahvusvaheliste lepingute ja rahvusvaheliste organisatsioonide, näiteks ÜRO Hariduse, Teaduse ja Kultuuri Organisatsiooni (UNESCO) raames. Lepinguosalised jätkavad arvamuste vahetust kultuurilise mitmekesisuse kohta, toetades muu hulgas UNESCO 2005. aasta kultuuri väljendusvormide mitmekesisuse kaitse ja edendamise konventsiooni põhimõtete levikut, ja rakendavad ÜRO peassambleel vastuvõetud rahvusvahelise kultuuride lähendamise aastakümne (2013–2022) projekte.

Lepinguosalised soodustavad kunstnike ja kultuuritöötajate ning nende organisatsioonide ühistegevust, -programme ja -kavasid ning tutvustavad vastastikku head tava nende koolituse ja suutlikkuse suurendamise valdkonnas.

3. PEATÜKK

Teadus- ja innovatsioonikoostöö

Artikkel 246

Lepinguosalised edendavad koostööd:

- a) tsiviilotstarbeliste teadusuuringute ning teadus- ja tehnoloogiaarenduse valdkonnas, lähtudes vastastikuse kasu põhimõttest ning kaitstes vajalikul määral ja tõhusalt intellektuaalomandi õigusi, ning
- b) innovatsiooni edendamiseks.

Artikkel 247

Koostöö hõlmab järgmist:

- a) poliitiline dialoog ning teadus- ja tehnikaalase teabe vahetamine;
- b) teabe ja hea tava vastastikune tutvustamine teadus- ja arendustegevuse innovatsiooni ja turustamise, sealhulgas tehnoloogiapõhiste alustavate ettevõtjate toetusvahendite, klasterite arendamise ja rahastamisvõimaluste kohta;
- c) lepinguosaliste teadus- ja arendustegevuse programmidele piisava juurdepääsu võimaldamine;
- d) Kasahstani Vabariigi teadusasutuste suutlikkuse suurendamine ning nende Euroopa Liidu teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogrammis ja muudes Euroopa Liidu algatustes osalemisele kaasaaitamine;
- e) ühiste teadus- ja innovatsiooniprojektide arendamine ja edendamine;
- f) ühiste teadus- ja innovatsiooniprojektide tulemuste äriotstarbelise kasutamise edendamine;
- g) uute tehnoloogiate juurdepääsu kergendamine lepinguosaliste siseturule;
- h) lepinguosaliste teadus- ja arendustegevuses osalevate teadlaste, uurijate ning muude teadustöötajate koolitus- ja liikuvusprogrammide korraldamine;
- i) lepinguga hõlmatud meetmetes osalevate teadustöötajate vaba liikumise ja neis meetmes kasutatavate kaupade üle piiri liikumise hõlbustamine kohaldatavate õigusnormide raames;
- j) lepinguosaliste kokkuleppel muu teadus- ja innovatsioonialane koostöö muu hulgas piirkondliku lähenemisviisi ja piirkondlike algatuste kaudu.

Artikkel 248

Artiklis 247 sätestatud koostöö käigus tuleks püüda saavutada sünergiat piirkondlike ja muude meetmetega, mida võetakse laiemas Euroopa Liidu ja Kasahstani Vabariigi finantskoostöö raamistikus vastavalt artiklitele 261 ja 262.

4. PEATÜKK

Meedia- ja audiovisuaalkoostöö

Artikkel 249

Lepinguosalised edendavad meedia- ja audiovisuaalkoostööd muu hulgas teabevahetuse ning ajakirjanike ja muude meedia-, kino- ja audiovisuaalvaldkonna töötajate koolituse kaudu.

Artikkel 250

Lepinguosalised vahetavad teavet ja tutvustavad vastastikku head tava meedia sõltumatuse ja professionaalsuse edendamiseks, lähtudes asjakohastel juhtudel UNESCO, Euroopa Nõukogu ja muudes rahvusvahelistes konventsioonides sätestatud normidest.

5. PEATÜKK

Kodanikuühiskonna koostöö*Artikkel 251*

Lepinguosalised jätkavad ja laiendavad omavahelist dialoogi, pidades kohtumisi ja konsultatsioone, ning teevad koostööd kodanikuühiskonna rolli küsimustes, lähtudes järgmistest eesmärkidest:

- a) Euroopa Liidu ja Kasahstani Vabariigi kodanikuühiskonna kõigi osade vaheliste kontaktide tihendamine ning kogemuste ja teabe vahetamine, kummagi lepinguosalise kodanikuühiskonna organisatsioonide esindajatele teise lepinguosalise institutsioonide ja sotsiaalpartnerite vahelise konsulteerimisprotsessi ja dialoogiga tutvumise võimaldamine, eelkõige selleks, et kaasata kodanikuühiskonda avaliku poliitika kujundamise protsessi;
- b) kodanikuühiskonna organisatsioonide kaasamine Euroopa Liidu ja Kasahstani Vabariigi suhetesse käesoleva lepingu rakendamiseks;
- c) kodanikuühiskonna suutlikkuse, sõltumatuse ja läbipaistvuse suurendamine ning tema rolli toetamine lepinguosaliste majanduslikus, sotsiaalses ja poliitilises arengus.

Lepinguosalised toetavad Euroopa Liidu ja Kasahstani Vabariigi valitsusväliste organisatsioonide vaheliste suhete arendamist.

Lepinguosalised toetavad inimõiguste valdkonnas tegutsevaid institutsioone ja valitsusväliseid organisatioone. Lepinguosalised vahetavad ametlikult ja regulaarselt, vähemalt üks kord aastas, teavet koostööprogrammide kohta.

6. PEATÜKK

Koostöö spordi ja kehalise tegevuse valdkonnas*Artikkel 252*

Lepinguosalised teevad koostööd spordi ja kehalise tegevusega seotud küsimustes, et aidata kaasa tervisliku eluviisi arendamisele kõikides vanuserühmades, soodustada spordi sotsiaalset rolli ja hariduslikke väärtusi ning võidelda sporti ohustavate riskidega, näiteks dopinguga, rassismi ja vägivallega. Koostöö hõlmab teabevahetust ja hea tava vastastikust tutvustamist.

7. PEATÜKK

Koostöö kodanikukaitse valdkonnas*Artikkel 253*

Lepinguosalised tunnistavad, et on vaja hallata looduslikest ja inimtegevusest tingitud katastroofidest tulenevaid ohtusid oma riigis ja kogu maailmas.

Lepinguosalised kinnitavad, et kavatsevad ühiskonna ja taristu vastupanuvõime suurendamiseks parandada loodusõnnetuste ja inimtegevusest tingitud katastroofide ennetamist, nendeks valmistumist ja neile reageerimist, ning teevad vastavalt vajadusele koostööd kahe- ja mitmepoolsel poliitilisel tasandil, et parandada üleilmse katastroofiriski haldamise tulemusi.

Sõltuvalt olemasolevatest vahenditest toetatakse koostööga:

- a) kodanikukaitse valdkonnas tegutsevate pädevate asutuste, muude organisatsioonide ja üksikisikute ühistegevust;
- b) katastroofi korral taotletud vastastikuse abi andmise koordineerimist;
- c) kogemuste vahetamist selle kohta, kuidas suurendada inimeste teadlikkust suurõnnetusteks valmisoleku küsimustes;
- d) koolitust, ümberõpet, oskuste täiendamist ja erikoolitust kodanikukaitse ja varajase hoiatamise süsteemide kasutamise küsimustes.

8. PEATÜKK

Koostöö kosmosetegevuse valdkonnas

Artikkel 254

Lepinguosalised edendavad pikaajalist koostööd tsiviilotstarbeliste kosmoseuuringute ja arengu valdkonnas. Lepinguosalised pööravad erilist tähelepanu algatustele, mis täiendavad nende oma kosmosemeetmeid.

Artikkel 255

Lepinguosalised võivad teha koostööd satelliitnavigatsiooni, Maa jälgimise ja kosmoseuuringute valdkonnas ning muudes küsimustes, mis on kooskõlas nende huvidega.

9. PEATÜKK

Koostöö tarbijakaitse valdkonnas

Artikkel 256

Lepinguosalised teevad koostööd, et tagada kõrgetasemeline tarbijakaitse ja saavutada kooskõla oma tarbijakaitse-süsteemide vahel.

Koostöö võib vastavalt vajadusele hõlmata järgmist:

- a) hea tava vahetus tarbijapoliitika alal, sealhulgas tootekvaliteedi ja ohutusnõuete ning turujärelevalvesüsteemi ja teabevahetusmehhanismi loomise küsimustes;
- b) kogemuste vahetamine tarbijakaitse-süsteemide, sealhulgas tarbijakaitsealaste õigusaktide ja nende täitmise tagamise, tarbekaupade ohutuse, tarbijate teadlikkuse ja mõjuvõimu suurendamise ning tarbijatele tekitatud kahju heastamise alal;
- c) haldusametnike ja muude tarbijate huve esindavate isikute koolitamine;
- d) sõltumatute tarbijaorganisatsioonide arengu stimuleerimine ja tarbijate esindajate vaheliste kontaktide laiendamine.

10. PEATÜKK

Piirkondlik koostöö

Artikkel 257

Lepinguosalised edendavad üksteisemõistmist ja kahepoolset koostööd regionaalpoliitika valdkonnas, et parandada elamistingimusi ja suurendada kõigi piirkondade osalemist lepinguosaliste sotsiaalses ja majanduslikus arengus.

Artikkel 258

Lepinguosalised toetavad ja laiendavad kohaliku ja piirkondliku tasandi ametiasutuste kaasamist piirkondlikku koostöösse kooskõlas kehtivate rahvusvaheliste lepingute ja kokkulepetega, et arendada suutlikkuse suurendamise meetmeid ning aidata tugevdada piirkondlikke majandus- ja ettevõtlusvõrgustikke.

Artikkel 259

Lepinguosalised süvendavad ja toetavad piirkondlikku koostööd käesoleva lepinguga hõlmatud valdkondades, muu hulgas transpordi, energia, sidevõrkude, kultuuri, hariduse, teaduse, turismi, veevarude ja keskkonna, kodanikukaitse ja muudes valdkondades, millel on piirkondliku koostöö mõõde.

11. PEATÜKK

Koostöö avaliku teenistuse valdkonnas

Artikkel 260

1. Lepinguosalised hõlbustavad kogemuste ja teadmiste vahetamist hea rahvusvahelise tava rakendamise alal avalikus ja riigiteenistuses, samuti avaliku sektori ja riigiteenistujate suutlikkuse suurendamise ning nende ametialase arengu ja koolituse valdkonnas.
2. Lepinguosalised hõlbustavad dialoogi avalike teenuste kvaliteedi parandamise meetmete küsimustes ning ühiste jõupingutuste küsimustes mitmepoolse koostöö edendamisel Kasahstani Vabariigi kui piirkondliku avalike teenuste platvormi raames.
3. Teises lõigus osutatut silmas pidades seisneb lepinguosaliste koostöö muu hulgas järgmises:
  - a) ekspertide vahetus;
  - b) seminaride korraldamine ja
  - c) koolituste korraldamine.

VII JAOTIS

FINANTS- JA TEHNILINE KOOSTÖÖ

Artikkel 261

Lepinguosalised jätkavad ja tihendavad praegust finants- ja tehnilist koostööd, mis põhineb ulatuslikul partnerlusel ja ühiste huvide, vastastikkuse, läbipaistvuse, prognoositavuse ja vastastikkuse huvide kaitsmise põhimõtetel.

Käesoleva lepingu eesmärkide saavutamiseks võib Kasahstani Vabariik saada toetuste ja laenukena rahalist abi Euroopa Liidult, võimaluse korral koostöös Euroopa Investeerimispanega ja teiste rahvusvaheliste finantsasutustega.

Rahalist abi võib anda kooskõlas Euroopa Liidu mitmeaastase finantsraamistiku eeskirjadega, ⁽¹⁾ eelkõige ekspertide vahetuse, uuringute teostamise, foorumite, konverentside, seminaride ja koolituste korraldamise vormis ning programmide ja projektide väljatöötamise ja rakendamise toetustena. Euroopa Liidu poolse rahastamise suhtes kohaldatakse finantsmäärust ⁽²⁾ ja selle rakenduseeskirju ⁽³⁾.

Rahaline abi põhineb iga-aastastel tegevusprogrammidel, mille Euroopa Liit kehtestab pärast Kasahstani Vabariigiga konsulteerimist.

Euroopa Liit ja Kasahstani Vabariik võivad programme ja projekte kaasrahastada. Lepinguosalised koordineerivad finants- ja tehnilise koostöö programme ja projekte ning vahetavad teavet abiallikate kohta.

Euroopa Liidu ja Kasahstani Vabariigi rahalise abi andmise aluseks on OECD Pariisi deklaratsioon abi tulemuslikkuse kohta, Euroopa Liidu tehnilise koostöö ja projektide rakendusüksuste reformimise alusstrateegia, Euroopa Kontrollikoja aruanded ning kogemused, mis on saadud Euroopa Liidu ja Kasahstani Vabariigi lõpulejõudnud ja käimasolevate koostööprogrammide rakendamisel.

Artikkel 262

Lepinguosalised annavad finantsabi kooskõlas usaldusväärse finantsjuhtimise põhimõtetega ja teevad koostööd Euroopa Liidu ja Kasahstani Vabariigi finantshuvide kaitsmisel. Lepinguosalised võtavad mõjusaid meetmeid, et ennetada ja tõkestada Euroopa Liidu eelarvet ja Kasahstani Vabariigi eelarvet kahjustavat eeskirjade eiramist, ⁽⁴⁾ pettust, korruptsiooni ja muud ebaseaduslikku tegevust, andes muu hulgas vastastikust haldus-, õigus- ja muud abi käesoleva lepinguga hõlmatud valdkondades.

Kui lepinguosalised käesoleva lepingu rakendamise ajal sõlmivad täiendavaid lepinguid või kehtestavad finantsinstrumente, nähakse neis ette konkreetsed sätted finantskoostöö, sealhulgas kohapealse inspekteerimise ja kontrolli kohta.

Artikkel 263

Olemasolevate vahendite otstarbekaks kasutamiseks tagavad lepinguosalised, et Euroopa Liidu toetuse maksmist koordineeritakse muude allikate, kolmandate riikide ja rahvusvaheliste finantsinstitutsioonide toetusega.

Artikkel 264

Ennetusmeetmed

Lepinguosalised kontrollivad korrapäraselt Euroopa Liidu ja Kasahstani Vabariigi eelarvest rahastatavate meetmete nõuetekohast rakendamist, ning võtavad meetmeid eeskirjade eiramist, pettust, korruptsiooni ja mis tahes muud Euroopa Liidu vahendeid ja Kasahstani Vabariigi poolse kaasrahastamise vahendeid kahjustava ebaseadusliku tegevuse ennetamiseks. Lepinguosalised teatavad teineteisele sellistest ennetusmeetmetest.

⁽¹⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. märtsi 2014. aasta määrus (EL) nr 233/2014, millega luuakse arengukoostöö rahastamisvahend aastateks 2014–2020 (ELT L 77, 15.3.2014, lk 44), ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 236/2014, 11. märts 2014, milles sätestatakse liidu välistegevuse rahastamisvahendite rakendamise ühised eeskirjad ja menetlused (ELT L 77, 15.3.2014, lk 95).

⁽²⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoobri 2012. aasta määrus (EL, Euratom) nr 966/2012, mis käsitleb Euroopa Liidu üldeelarve suhtes kohaldatavaid finantseeskirju ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ, Euratom) nr 1605/2002 (ELT L 298, 26.10.2012, lk 1).

⁽³⁾ Komisjoni 29. oktoobri 2012. aasta delegeeritud määrus (EL) nr 1268/2012, mis käsitleb Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL, Euratom) nr 966/2012 (mis käsitleb Euroopa Liidu üldeelarve suhtes kohaldatavaid finantseeskirju) kohaldamise eeskirju (ELT L 362, 31.12.2012, lk 1).

⁽⁴⁾ „Eeskirjade eiramine” – nõukogu 18. detsembri 1995. aasta määruse (EÜ, Euratom) nr 2988/95 (Euroopa Ühenduse finantshuvide kaitse kohta) kohaselt Euroopa Liidu õiguse, käesoleva lepingu või edaspidiste kokkulepete ja lepingute mis tahes sätte rikkumine ettevõtja tegevuse või tegevusetuse kaudu, mis kahjustab või kahjustaks Euroopa Liidu üldeelarvet või tema juhitavaid eelarveid kas otse Euroopa Liidu nimel kogutud omavahenditest laekunud tulu vähenemise või kaotamise või põhjendamatu kuluartikli tõttu.

*Artikkel 265***Teabe edastamine**

Lepinguosalised teatavad üksteisele Euroopa Liidu vahendite ja Kasahstani Vabariigi poolse kaasrahastamise vahendite kasutamise seotud pettuse, korrupsiooni ja muu eeskirjade eiramise kahtlusest ja kinnitust leidnud juhtumitest, teatades neist Euroopa Pettustevastase Ametile ja Kasahstani Vabariigi pädevatele asutustele.

Lepinguosalised teatavad teineteisele kõikidest meetmetest, mis on võetud seoses käesoleva artikliga.

*Artikkel 266***Kohapealne kontroll**

Kohapealset kontrolli seoses Euroopa Liidu rahalise abiga valmistab ette ja viib läbi Euroopa Pettustevastane Amet tihedas koostöös Kasahstani Vabariigi pädevate asutustega ja kooskõlas Kasahstani Vabariigi õigusaktidega.

Käesoleva lepingu raames on Euroopa Pettustevastase Ameti õigus teostada kohapealset kontrolli Euroopa Liidu finantshuve kaitsmiseks vastavalt nõukogu määrusele (Euratom, EÜ) nr 2185/96 ⁽¹⁾ ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele (EL, Euratom) nr 883/2013 ⁽²⁾.

*Artikkel 267***Uurimine ja vastutusele võtmine**

Kasahstani Vabariigi pädevad asutused algatavad vastavalt Kasahstani Vabariigi õigusaktidele uurimise ja vastutusele võtmise Euroopa Liidu vahendeid ja Kasahstani Vabariigi poolse kaasrahastamise vahendeid kahjustava pettuse, korrupsiooni ja mis tahes muu ebaseadusliku tegevuse kahtluse ja kinnitust leidnud juhtumite korral. Vajaduse korral ja ametliku taotluse saamisel võib Euroopa Pettustevastane Amet Kasahstani Vabariigi pädevaid asutusi selle ülesande täitmisel abistada.

VIII JAOTIS

INSTITUTSIOONILINE RAAMISTIK*Artikkel 268***Koostöö nõukogu**

1. Käesolevaga asutatakse koostöö nõukogu. Koostöö nõukogu jälgib käesoleva lepingu rakendamist ja vaatab selle korrapäraselt läbi. Koostöö nõukogu tuleb kokku ministrite tasandil kord aastas. Koostöö nõukogu vaatab läbi olulisemad käesoleva lepinguga seotud küsimused ning muud mõlemapoolset huvi pakkuvad kahepoolsed või rahvusvahelised küsimused, et saavutada käesoleva lepingu eesmärgid.

⁽¹⁾ Nõukogu 11. novembri 1996. aasta määrus (Euratom, EÜ) nr 2185/96, mis käsitleb komisjoni tehtavat kohapealset kontrolli ja inspekteerimist, et kaitsta Euroopa ühenduste finantshuve pettuste ja igasuguse muu eeskirjade eiramiste eest (EÜT L 292, 15.11.1996, lk 2).

⁽²⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. septembri 2013. aasta määrus (EL, Euratom) nr 883/2013, mis käsitleb Euroopa Pettustevastase Ameti (OLAF) juurdlusi ning millega tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1073/1999 ja nõukogu määrus (Euratom) nr 1074/1999 (ELT L 248, 18.9.2013, lk 1).

2. Käesoleva lepingu eesmärkide saavutamiseks teeb koostöönõukogu otsuseid käesolevas lepingus sätestatud juhtudel asjades, mis kuuluvad käesoleva lepingu rakendusalasle. Need otsused on lepinguosaliste suhtes siduvad ja nad võtavad nende täitmiseks vajalikke meetmeid. Koostöönõukogu võib anda ka soovitusi. Koostöönõukogu võtab oma otsused ja soovitused vastu lepinguosaliste kokkuleppel, kui nende vastavad sisemenetlused on lõpule viidud.
3. Koostöönõukogul on pädevus ajakohastada ja muuta käesoleva lepingu lisasid lepinguosaliste konsensuse alusel, ilma et see piiraks III jaotise (Kaubandus ja äri) erisätete kohaldamist.
4. Koostöönõukogu võib oma volitused, sealhulgas siduvate otsuste vastuvõtmise õiguse, delegerida koostöökomiteele.
5. Koostöönõukogu koosneb lepinguosaliste esindajatest.
6. Koostöönõukogu esimeheks on vaheldumisi Euroopa Liidu esindaja ja Kasahstani Vabariigi esindaja.
7. Koostöönõukogu kehtestab oma kodukorra.
8. Lepinguosaline võib esitada käesoleva lepingu rakendamise ja tõlgendamise seotud vaidlused artikli 278 kohaselt koostöönõukogule lahendamiseks.

Artikkel 269

Koostöökomitee ja eriotstarbelised allkomiteed

1. Käesolevaga moodustatakse koostöökomitee. Komitee abistab koostöönõukogu tema ülesannete täitmisel.
2. Koostöökomiteesse kuuluvad lepinguosaliste esindajad, põhimõtteliselt kõrgemate ametnike tasandil.
3. Koostöökomitee esimeheks on vaheldumisi Euroopa Liidu esindaja ja Kasahstani Vabariigi esindaja.
4. Koostöökomitee võtab vastu otsuseid käesolevas lepingus ettenähtud juhtudel ja valdkondades, milles koostöönõukogu on talle volitused delegeerinud. Need otsused on lepinguosaliste suhtes siduvad ning lepinguosalised võtavad meetmeid nende rakendamiseks. Koostöökomitee võtab oma otsused vastu lepinguosaliste kokkuleppel pärast lepinguosaliste sisemenetluste lõpuleviimist. Koostöökomitee ülesannete hulka kuulub koostöönõukogu koosolekute ettevalmistamine.
5. III jaotisega (Kaubandus ja äri) seonduvate küsimuste käsitlemiseks võib koostöökomitee tulla kokku erikoosseisus.
6. Koostöönõukogu võib luua eriotstarbelisi allkomiteed ja muid organeid, kes abistavad teda tema ülesannete täitmisel; koostöönõukogu määrab kindlaks nende allkomiteede ja organite koosseisu, ülesanded ja töökorralduse.
7. Koostöönõukogu määrab oma kodukorras kindlaks koostöökomitee ja selle moodustatud allkomiteede ja organite ülesanded ja tegevuspõhimõtted.

Artikkel 270

Parlamentaarne koostöökomitee

1. Käesolevaga asutatakse parlamentaarne koostöökomitee. Sinna kuuluvad ühelt poolt Euroopa Parlamendi ja teiselt poolt Kasahstani Vabariigi parlamendi liikmed ja see on foorumiks, kus nadsaavad kohtuda ja mõtteid vahetada. Komitee tuleb kokku enda määratud ajavahemike tagant.

2. Parlamentaarse koostöökomitee tegevuse eesmärk on edendada kasulikku ja tõhusat parlamentaarset koostööd Euroopa Parlamendi ja Kasahstani Vabariigi Parlamendi vahel.
3. Parlamentaarne koostöökomitee kehtestab oma kodukorra.
4. Parlamentaarse koostöökomitee esimeheks on koostöökomitee kodukorras sätestatud tingimustel vaheldumisi Euroopa Parlamendi esindaja ja Kasahstani Vabariigi parlamendi esindaja.
5. Parlamentaarne koostöökomitee võib koostöönõukogult nõuda käesoleva lepingu rakendamisega seotud teavet, mille koostöönõukogu seejärel komiteele esitab.
6. Parlamentaarse koostöökomiteele teatatakse koostöönõukogu otsustest ja soovitudest.
7. Parlamentaarne koostöökomitee võib anda koostöönõukogule soovitusi.

IX JAOTIS

ÜLD- JA LÕPPSÄTTED

Artikkel 271

Pöördumine kohtutesse ja haldusasutustesse

Iga lepinguosaline kohustub käesoleva lepingu kohaldamisalas tagama, et teise lepinguosalise füüsilised ja juriidilised isikuid saavad oma isiklike ja omandiõiguste kaitseks pöörduda lepinguosalise pädevatesse kohtutesse ja haldusasutustesse diskrimineerimiseta ja samadel tingimustel kui lepinguosalise enda füüsilised ja juriidilised isikud.

Artikkel 272

Volituste delegeerimine

Kui käesolevas lepingus ei ole sätestatud teisiti, tagab lepinguosaline, et isik, kellele lepinguosaline on andnud regulatiiv-, haldus- või muid täitevvõimu volitusi mis tahes valitsemise tasandil, näiteks õiguse anda impordi- ja ekspordilube või muid majandustegevuse lube, kiita heaks äritehinguid ning kehtestada kvoote ja muid tasusid, tegutseb oma ülesannete täitmisel kooskõlas käesolevast lepingust tulenevate kohustustega.

Artikkel 273

Piirangud maksebilansiraskuste ja välise finantsraskuste korral

1. Lepinguosaline, kellel on tõsiseid maksebilansiraskusi või väliseid finantsraskusi või kui sellised raskused teda ohustavad, võib võtta ja säilitada kaitse- ja piiravaid meetmeid, mis mõjutavad kapitali liikumist, makseid ja ülekandeid.
2. Lõikes 1 osutatud meetmed:
  - a) ei tohi lepinguosalist kohelda vähem soodsalt kui samasuguses olukorras olevat kolmandat osapoolt;
  - b) peavad olema vastavuses Rahvusvahelise Valuutafondi põhikirjaga, kui see on kohaldatav;

- c) ei tohi põhjustada põhjendamatu kahju teise lepinguosalise kaubanduslikele, majanduslikele ega finantshuvidele;
- d) peavad olema ajutised ja need tuleb järk-järgult kõrvaldada, kui lõikes 1 kirjeldatud olukord paraneb.
3. Lepinguosaline võib oma maksebilansi ja välise finantspositsiooni kaitseks võtta ja säilitada piiravaid meetmeid kaupadega kauplemise suhtes. Sellised meetmed peavad olema kooskõlas GATT 1994 ja GATT 1994 maksebilansisätete käsitlusleppega.
4. Lepinguosaline võib oma maksebilansi ja välise finantspositsiooni kaitseks võtta piiravaid meetmeid teenuskaubanduse suhtes. Sellised meetmed peavad olema kooskõlas GATSiga.
5. Kui lepinguosaline säilitab või on vastu võtnud lõigetes 1 ja 2 osutatud piiravad meetmed, teatab ta sellest viivitamata teisele lepinguosalisele ja esitab niipea kui võimalik nende kaotamise ajakava.
6. Kui kehtestatakse või säilitatakse käesoleva artikli kohaseid piiranguid, peetakse koostöökomitees kiiresti konsultatsioone, kui selliseid konsultatsioone juba ei peeta käesolevast lepingust olenemata.
7. Konsultatsioonidel analüüsitakse meetmete võtmist põhjendanud maksebilansiraskusi või väliseid finantsraskusi, võttes muu hulgas arvesse järgmisi tegureid:
- a) raskuste laad ja ulatus;
- b) majanduslik ja kaubanduslik väliskeskond, või
- c) võimalikud alternatiivsed parandusmeetmed.
8. Konsultatsioonide käigus uuritakse piiravate meetmete vastavust lõigetele 1 ja 2.
9. Konsultatsioonide käigus aktsepteerivad lepinguosalsed kõiki Rahvusvahelise Valuutafondi esitatud statistilisi ja muid andmeid valuuta, rahavarude ja maksebilansi kohta ning järelduste tegemisel võetakse arvesse fondi hinnangut asjaomase lepinguosalise maksebilansi ja välise finantspositsiooni kohta.

Artikkel 274

Oluliste julgeolekuhvidega seonduvad meetmed

Ühtki käesoleva lepingu sätet ei tõlgendata selliselt, et see:

- a) kohustab lepinguosalist esitama teavet, mille avaldamist ta peab oma olulisi julgeolekuhuve kahjustavaks, või
- b) takistab lepinguosalist võtmast meetet, mida ta peab vajalikuks oma oluliste julgeolekuhvide kaitsmiseks:
- i) seoses relvade, laskemoona ja sõjavarustuse tootmisega;
- ii) seoses majandustegevusega, mis toimub otse või kaudselt relvajõudude varustamiseks;
- iii) seoses lõhustuvate ja ühinevate tuumamaterjalidega või ainetega, millest neid saadakse;
- iv) seoses riigi julgeoleku seisukohalt vältimatute või riigi kaitse-eesmärkideks vajalike riigihangetega, või
- v) sõja ajal või muus rahvusvaheliste suhete kriisiolukorras, või
- c) takistab lepinguosalist võtmast mis tahes meetmeid, et täita oma kohustusi, mis ta on võtnud rahvusvahelise rahu ja julgeoleku säilitamise nimel.

*Artikkel 275***Diskrimineerimise keeld**

1. Käesoleva lepinguga reguleeritavates valdkondades kehtib järgmine, ilma et see piiraks lepingus sisalduvate erisätete kohaldamist:
  - a) meetmed, mida Kasahstani Vabariik rakendab Euroopa Liidu ja selle liikmesriikide suhtes, ei tohi põhjustada liikmesriikide ega nende füüsiliste ja juriidiliste isikute diskrimineerimist;
  - b) meetmed, mida Euroopa Liit ja selle liikmesriigid rakendavad Kasahstani Vabariigi suhtes, ei tohi põhjustada Kasahstani Vabariigi füüsiliste ja juriidiliste isikute diskrimineerimist.
2. Lõige 1 ei piira lepinguosaliste õigust kohaldada oma asjakohaseid maksualaseid õigusnorme maksumaksjate suhtes, kes ei ole oma elu- või asukoha poolest ühesuguses olukorras.

*Artikkel 276***Maksustamine**

1. Käesolevat lepingut kohaldatakse maksumeetmete suhtes üksnes sedavõrd, kui võrd see on vajalik käesoleva lepingu sätete kohaldamiseks.
2. Ühtki käesoleva lepingu sätet ei tõlgendata sellisel, et see takistaks vastu võtmast või rakendamast meetet, mille eesmärk on takistada maksustamise vältimist või neist maksudest kõrvalehoidumist vastavalt topeltmaksustamise vältimise lepingute maksustamissätetele, muudele maksukokkulepetele või siseriiklikele maksuseadustele.

*Artikkel 277***Kohustuste täitmine**

1. Lepinguosalised võtavad kõik meetmed, mis on vajalikud käesolevast lepingust tulenevate kohustuste täitmiseks. Nad tagavad käesolevas lepingus sätestatud eesmärkide saavutamise.
2. Lepinguosalised lepivad omavahel kokku, et mõlema lepinguosalise taotlusel peavad nad viivitamata sobivate kanalite kaudu nõu, et arutada käesoleva lepingu tõlgendamise või rakendamise seotud küsimusi ja muid omavaheliste suhete asjakohaseid tahke.
3. Lepinguosalised esitavad käesoleva lepingu tõlgendamise seonduvad vaidlused artikli 278 kohaselt lahendamiseks koostöönõukogule.
4. Koostöönõukogu võib vaidluse lahendada vastavalt artiklile 278 ja siduva otsusega.

*Artikkel 278***Vaidluste lahendamine**

1. Kui lepinguosaliste vahel tekib vaidlus käesoleva lepingu tõlgendamise või kohaldamise üle, esitab kumbki lepinguosaline vaidluse lahendamiseks teisele lepinguosalisele ja koostöönõukogule ametliku taotluse. Erandina kohaldatakse III jaotise (Kaubandus ja äri) tõlgendamise ja rakendamise seonduvate vaidluste puhul üksnes III jaotise (Kaubandus ja äri) 14. peatükki (Vaidluste lahendamine).

2. Lepinguosalised püüavad leida vaidlustele lahenduse heas usus toimuvate konsultatsioonide kaudu artiklis 268 sätestatud koostöönõukogus, eesmärgiga saavutada võimalikult kiiresti mõlemale lepinguosalisele vastuvõetav lahendus. Vaidluste üle võib konsultatsioone pidada ka koostöökomitee koosolekutel ning vastavalt lepinguosaliste vahel kokkulepitule või ühe lepinguosalise taotlusel artikli 269 kohaselt moodustatud asjaomastes allkomiteedes ja organites. Konsultatsioone võib pidada ka kirjalikult.
3. Lepinguosalised esitavad koostöönõukogule, koostöökomiteele ja muudele asjaomastele allkomiteedele ja organitele kogu teabe, mida on vaja olukorra põhjalikuks uurimiseks.
4. Vaidlus loetakse lahendatuks, kui koostöönõukogu on teinud vastavalt artiklile 277 vaidluse lahendamiseks siduva otsuse või kui ta teatab, et vaidlus on lõppenud.
5. Konsultatsioonide käigus avaldatud teave on konfidentsiaalne.

Artikkel 279

Kohustuste täitmata jätmisega kaasnevad asjakohased meetmed

1. Kui küsimust ei lahendata kolme kuu jooksul alates kuupäevast, mil teatati artikli 278 kohasest ametlikust vaidluse lahendamise taotlusest, ja kui kaebuse esitanud lepinguosaline on endiselt seisukohal, et teine lepinguosaline ei ole täinud käesolevast lepingust tulenevat kohustust, võib lepinguosaline võtta asjakohaseid meetmeid, välja arvatud juhul, kui vaidlus on seotud III jaotise „Kaubandus ja äri” tõlgendamise või rakendamisega.
2. Erandina käesoleva artikli lõikest 1 ja kooskõlas rahvusvahelise õigusega võib lepinguosaline seoses käesoleva lepinguga järgmistel juhtudel võtta viivitamata meetmeid:
  - a) lepingu denonsseerimine vastuolus rahvusvahelise õiguse üldnormidega 1969. aasta rahvusvaheliste lepingute õiguse Viini konventsiooni artikli 60 lõike 3 tähenduses, ning
  - b) käesoleva lepingu artiklites 1 ja 11 osutatud käesoleva lepingu oluliste tingimuste rikkumine teise lepinguosalise poolt.Sellistel juhtudel teatatakse teisele lepinguosalisele asjakohasest meetmest viivitamata. Teise lepinguosalise taotluse korral peetakse konsultatsioone kuni 20 päeva jooksul. Pärast seda hakatakse kohaldatama meetmeid.
3. Asjakohaste meetmete valimisel tuleb eelistada neid, mis segavad käesoleva lepingu toimimist kõige vähem ning mis vastavad rikkumise laadile ja raskusastmele. Nendest meetmetest teatatakse viivitamata koostöönõukogule ja nende üle peetakse viivitamata konsultatsioone, mille käigus on kummalgi lepinguosalisel õigus rikkumine kõrvaldada.

Artikkel 280

Üldsuse juurdepääs ametlikele dokumentidele

Käesolev leping ei piira lepinguosaliste selliste õigusaktide kohaldamist, mis käsitlevad üldsuse juurdepääsu ametlikele dokumentidele.

Artikkel 281

Jõustumine, ajutine kohaldamine, kehtivusaeg ja lõpetamine

1. Käesolev leping jõustub teise kuu esimesel päeval pärast seda kuupäeva, mil lepinguosalised teatavad diplomaatiliste kanalite kaudu Euroopa Liidu Nõukogu peasekretariaadile jõustumiseks vajalike menetluste lõpuleviimisest.

2. Kui III jaotises (Kaubandus ja äri) ei ole sätestatud teisiti, kohaldatakse nimetatud jaotist alates lõikes 1 osutatud jõustumise kuupäevast, tingimusel et Kasahstani Vabariik on selleks kuupäevaks saanud WTO liikmeks. Kui Kasahstani Vabariik saab WTO liikmeks pärast käesoleva lepingu jõustumise kuupäeva, kohaldatakse III jaotist (Kaubandus ja äri) alates kuupäevast, mil Kasahstani Vabariik on saanud WTO liikmeks, välja arvatud juhul, kui nimetatud jaotises on sätestatud teisiti.
3. Olenemata lõigetest 1 ja 2 võivad Euroopa Liit ja Kasahstani Vabariik käesolevat lepingut täielikult või osaliselt kohaldada ajutiselt vastavalt oma asjakohastele menetlustele ja õigusaktidele.
4. Ajutist kohaldamist alustatakse selle esimese kuu esimesel päeval, mis järgneb kuupäevale, mil:
- a) Euroopa Liit on Kasahstani Vabariigile teatanud vajalike menetluste lõpuleviimisest, näidates vastavalt vajadusele need lepingu osad, mida kohaldatakse ajutiselt, ja
  - b) Kasahstani Vabariik on teatanud Euroopa Liidule käesoleva lepingu ratifitseerimisest.
5. Kui käesoleva lepingu III jaotises (Kaubandus ja äri) ei ole sätestatud teisiti, kohaldatakse nimetatud jaotist ajutiselt alates lõikes 4 osutatud ajutise kohaldamise kuupäevast, tingimusel et Kasahstani Vabariik on selleks kuupäevaks saanud WTO liikmeks. Kui Kasahstani Vabariik saab WTO liikmeks pärast käesoleva lepingu ajutise kohaldamise kuupäeva, kuid enne selle jõustumise kuupäeva, kohaldatakse III jaotist (Kaubandus ja äri) ajutiselt alates kuupäevast, mil Kasahstani Vabariik on saanud WTO liikmeks, välja arvatud juhul, kui nimetatud jaotises on sätestatud teisiti.
6. Käesoleva lepingu asjakohastes sätetes, sealhulgas lisades ja protokollides olevaid viiteid „käesoleva lepingu jõustumise kuupäevale” käsitatakse nende sätete kohaldamisel ühtlasi viidetena käesoleva lepingu ajutise kohaldamise alguskuupäevale lõigete 4 ja 5 tähenduses.
7. 23. jaanuaril 1995 Brüsselis allkirjutatud ja 1. juulil 1999 jõustunud ühelt poolt Euroopa ühenduste ja nende liikmesriikide ning teiselt poolt Kasahstani Vabariigi vaheline partnerlus- ja koostööleping kaotab kehtivuse alates käesoleva lepingu jõustumisest.
- Ajutise kohaldamise ajal kohaldatakse edasi 23. jaanuaril 1995 Brüsselis allkirjutatud ja 1. juulil 1999 jõustunud ühelt poolt Euroopa ühenduste ja nende liikmesriikide ning teiselt poolt Kasahstani Vabariigi vahelise partnerlus- ja koostöölepingu neid sätteid, mis ei ole kaetud käesoleva lepingu ajutise kohaldamisega.
8. Käesolev leping asendab lõikes 7 osutatud lepingu. Kõikides muudes lepinguosalistes vahel sõlmitud kokkulepetes olevaid viiteid nimetatud lepingule käsitatakse viidetena käesolevale lepingule.
9. Käesolev leping on sõlmitud määramata tähtjaks ning kumbki lepinguosaline võib selle lõpetada, esitades diplomaatiliste kanalite kaudu sellekohase kirjaliku teate. Lõpetamine jõustub kuus kuud pärast seda, kui lepinguosaline on lepingu lõpetamise teate kätte saanud. Selline lõpetamine ei mõjuta pooleliolevaid projekte, mis on vastavalt käesolevale lepingule alustatud enne teate kättesaamist.
10. Lepinguosaline võib lõpetada ajutise kohaldamise, esitades diplomaatiliste kanalite kaudu teisele lepinguosalisele sellekohase kirjaliku teate. Lõpetamine jõustub kuus kuud pärast seda, kui lepinguosaline on lepingu ajutise kohaldamise lõpetamise teate kätte saanud. Selline lõpetamine ei mõjuta pooleliolevaid projekte, mis on vastavalt käesolevale lepingule alustatud enne teate kättesaamist.

Artikkel 282

Lepinguosalistevahelisi kehtivaid lepinguid, mis käsitlevad käesoleva lepingu kohaldamisalasse kuuluvaid konkreetseid koostöövaldkondi, peetakse käesoleva lepinguga reguleeritavate üldiste kahepoolsete suhete lahutamatuks osaks ning need on osa ühisest institutsioonilisest raamistikust.

Artikkel 283

1. Lepinguosalised võivad koostöö tihendamiseks käesolevat lepingut vastastikusel nõusolekul muuta, läbi vaadata ja laiendada.
2. Lepinguosalised võivad käesolevat lepingut täiendada, sõlmides omavahel rahvusvahelisi erilepinguid käesoleva lepingu kohaldamisalasse kuuluvates valdkondades. Sellised lepinguosalistevahelised erilepingud on käesoleva lepinguga reguleeritavate üldiste kahepoolsete suhete lahutamatu osa ja ühise institutsioonilise raamistiku osa.

*Artikkel 284***Lisad ja protokollid**

Käesoleva lepingu lisad ja protokollid on lepingu lahutamatu osa.

*Artikkel 285***Lepinguosaliste määratlus**

Käesolevas lepingus tähistab mõiste „lepinguosaliselised“ ühelt poolt Euroopa Liitu või selle liikmesriike või Euroopa Liitu ja selle liikmesriike kooskõlas nende vastavate volitustega ning teiselt poolt Kasahstani Vabariiki.

*Artikkel 286***Territoriaalne kohaldamisala**

Käesolevat lepingut kohaldatakse nende territooriumide suhtes, kus kohaldatakse Euroopa Liidu lepingut ja Euroopa Liidu toimimise lepingut, neis lepingutes sätestatud tingimustel, ja Kasahstani Vabariigi territooriumi suhtes.

*Artikkel 287***Autentne tekst**

Käesolev leping on koostatud kahes eksemplaris bulgaaria, eesti, hispaania, hollandi, horvaadi, inglise, itaalia, kreeka, leedu, läti, malta, poola, portugali, prantsuse, rootsi, rumeenia, saksa, slovaki, sloveeni, soome, taani, tšehhi, ungari, kasahhi ja vene keeles, kusjuures kõik nimetatud tekstid on võrdselt autentset.

SELLE KINNITUSEKS on vastavad esindajad käesolevale lepingule alla kirjutanud.

Съставено в Астана на двадесет и първи декември две хиляди и петнадесета година.
 Hecho en Astana, el veintiuno de diciembre de dos mil quince.
 V Astaně dne dvacátého prvního prosince dva tisíce patnáct.
 Udfærdiget i Astana den enogtyvende december to tusind og femten.
 Geschehen zu Astana am einundzwanzigsten Dezember zweitausendfünfzehn.
 Kahe tuhande viieteistkümnenda aasta detsembrikuu kahekümne esimesel päeval Astanas.
 Έγινε στην Άστανα, στις είκοσι μία Δεκεμβρίου δύο χιλιάδες δεκαπέντε.
 Done at Astana on the twenty first day of December in the year two thousand and fifteen.
 Fait à Astana, le vingt et un décembre deux mille quinze.
 Sastavljeno u Astani dvadeset prvog prosinca dvije tisuće petnaeste.
 Fatto a Astana, addì ventuno dicembre duemilaquindici.
 Astanā, divi tūkstoši piecpadsmitā gada divdesmit pirmajā decembrī.
 Priimta du tūkstančiai penkioliktą metų gruodžio dvidešimt pirmą dieną Astanoje.
 Kelt Asztanában, a kétézer-tizenötödik év december havának huszonegyedik napján.
 Magħmul f'Astana, fil-wiehed u għoxrin jum ta' Diċembru fis-sena elfejn u ħmistax.
 Gedaan te Astana, eenentwintig december tweeduizend vijftien.
 Sporządzono w Astanie dnia dwudziestego pierwszego grudnia roku dwa tysiące piętnastego.
 Feito em Astana, em vinte e um de dezembro de dois mil e quinze.
 Întocmit la Astana la douăzeci și unu decembrie două mii cincisprezece.
 V Astane dvadsiateho prvého decembra dvetisícpatnásť.
 V Astani, dne enaindvajsetega decembra leta dva tisoč petnajst.
 Tehty Astanassa kahdentenakymmenentenäensimmäisenä päivänä joulukuuta vuonna kaksituhattaviisitoista.
 Som skedde i Astana den tjugoförsta december år tjugohundrafemton.
 Екі ты он бесінші жылы жиырма бірінші желтосанда Астанада жасалды.
 Совершено в Астане двадцать первого декабря две тысячи пятнадцатого года.

Voor het Koninkrijk België

Pour le Royaume de Belgique

Für das Königreich Belgien

Deze handtekening verbindt eveneens de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap, de Duitstalige Gemeenschap, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Cette signature engage également la Communauté française, la Communauté flamande, la Communauté germanophone, la Région wallonne, la Région flamande et la Région de Bruxelles-Capitale.

Diese Unterschrift bindet zugleich die Deutschsprachige Gemeinschaft, die Flämische Gemeinschaft, die Französische Gemeinschaft, die Wallonische Region, die Flämische Region und die Region Brüssel-Hauptstadt.

За Република България

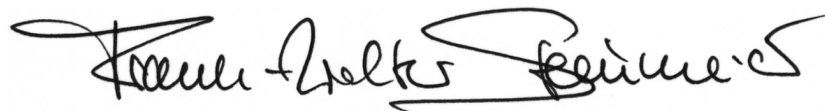
Za Českou republiku

For Kongeriget Danmark

Für die Bundesrepublik Deutschland

Eesti Vabariigi nimel

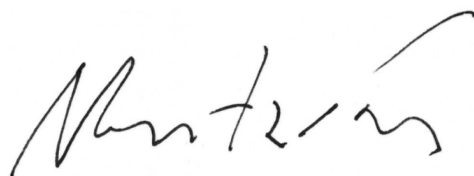

Thar cheann Na hÉireann

For Ireland

Για την Ελληνική Δημοκρατία

Por el Reino de España

A stylized handwritten signature in black ink, consisting of several overlapping loops and a long horizontal stroke at the bottom.

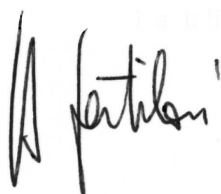
Pour la République française

A handwritten signature in black ink, featuring a series of connected, wavy horizontal strokes.

Za Republiku Hrvatsku

A handwritten signature in black ink, starting with a large, bold letter and followed by several fluid, connected strokes.

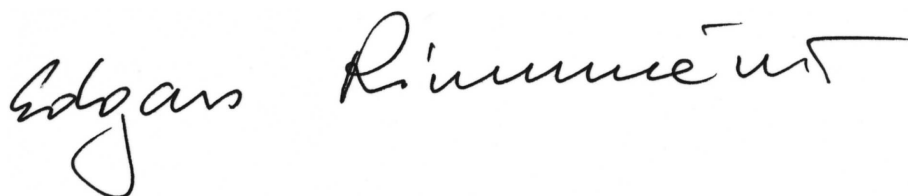
Per la Repubblica italiana

A handwritten signature in black ink, appearing to be the name 'A. Fontana' written in a cursive style.

Για την Κυπριακή Δημοκρατία

A handwritten signature in black ink, consisting of a series of connected, wavy horizontal strokes.

Latvijas Republikas vārdā –

A handwritten signature in black ink, consisting of the name 'Edgars Rinkūns' written in a cursive style.

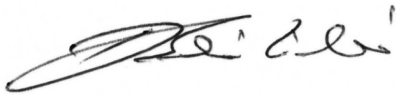
Lietuvos Respublikos vardu

Pour la Grand-Duché de Luxembourg

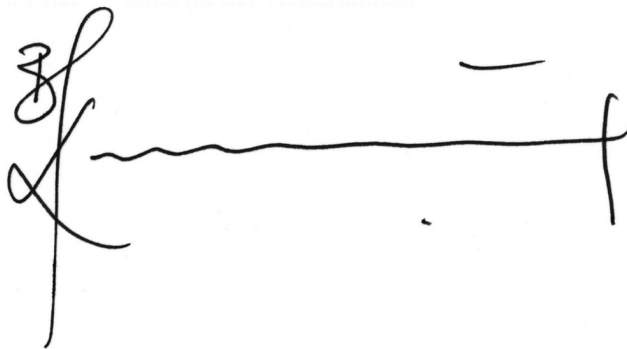
Magyarország részéről

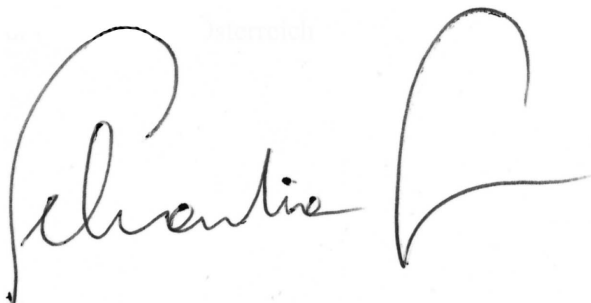
Għar-Repubblika ta' Malta

Voor het Koninkrijk der Nederlanden

Für die Republik Österreich

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej

Pela República Portuguesa

Pentru România

Za Republiko Slovenijo

Za Slovenskú republiku

Suomen tasavallan puolesta

För Republiken Finland

För Konungariket Sverige

For the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland

За Европейския съюз
 Por la Unión Europea
 Za Evropskou unii
 For Den Europæiske Union
 Für die Europäische Union
 Euroopa Liidu nimel
 Για την Ευρωπαϊκή Ένωση
 For the European Union
 Pour l'Union européenne
 Za Europsku uniju
 Per l'Unione europea
 Eiropas Savienības vārdā –
 Europos Sąjungos vardu
 Az Európai Unió részéről
 Għall-Unjoni Ewropea
 Voor de Europese Unie
 W imieniu Unii Europejskiej
 Pela União Europeia
 Pentru Uniunea Europeană
 Za Európsku úniu
 Za Evropsko unijo
 Euroopan unionin puolesta
 För Europeiska unionen

Қазақстан Республикасы үшін
 За Республику Казахстан

—

I LISA

ARTIKLI 46 KOHASED RESERVATSIIONID

A. KASAHSTANI VABARIIGI RESERVATSIIONID

Kasahstani Vabariik jätab endale õiguse säilitada ja võtta vastu järgmisi meetmeid, mis on vastuolus võrdse kohtlemise põhimõttega:

1. Maapõuesektor

1.1. Kasahstani Vabariigis on maapinna ja maapõue kasutamine on lubatud ainult juriidilisest isikust Kasahstani Vabariigi ettevõttel (st tütarettevõttel).

1.2. Riigil on eesõigus osta maapõue (või selle osa) kasutamise õigust ja/või esemeid, mis on setud maapõue kasutamise õigusega.

2. Strateegilised ressursid ja objektid

Kasahstani Vabariik võib keelata Euroopa Liidu füüsiliste ja juriidiliste isikute kontrolli all olevatel juriidilistel isikutel ja nende Kasahstani Vabariigis asutatud filiaalidel teha tehinguid strateegiliste ressursside kasutamiseks ja/või strateegilise objektide ostmiseks Kasahstani Vabariigis, kui selline ostmine võib kaasa tuua õiguste koondumise ühe isiku või samadest riikidest pärit isikute rühma kätte. Kõnealuse tingimuse täitmine on kohustuslik ka Kasahstani Vabariigi õigusaktide kohastele tütarettevõtetele⁽¹⁾. Kasahstani Vabariik võib kehtestada strateegiliste ressursside ja objektide omandiõiguse ja omandiõiguse üleandmise piiranguid vastavalt Kasahstani Vabariigi riikliku julgeoleku huvidele.

3. Kinnisvara

3.1. Euroopa Liidu füüsiliste ja juriidiliste isikute kontrolli all olevate juriidiliste isikute ja nende Kasahstani Vabariigis asutatud filiaalide eraomandis ei tohi olla põllumajandusmaad ega metsandusmaad. Euroopa Liidu füüsiliste ja juriidiliste isikute kontrolli all olevatele juriidilistele isikutele ja nende Kasahstani Vabariigis asutatud filiaalidele võib anda õiguse ajutiselt kasutada maad põllumajanduslikuks tootmiseks kuni kümne aastase tähtaja jooksul, kusjuures see tähtaeg on pikendatav.

3.2. Euroopa Liidu füüsiliste ja juriidiliste isikute kontrolli all olevate juriidiliste isikute ja nende Kasahstani Vabariigis asutatud filiaalide eraomandis ei tohi olla maatükke, mis asuvad piirivööndis, piirialal ja Kasahstani Vabariigi meresadamates.

3.3. Euroopa Liidu füüsiliste ja juriidiliste isikute kontrolli all olevad juriidilised isikud ja nende Kasahstani Vabariigis asutatud filiaalid ei tohi rendile võtta põllumajandusmaad, mis piirneb Kasahstani Vabariigi piiriga.

3.4. Euroopa Liidu füüsiliste ja juriidiliste isikute kontrolli all olevatele juriidilistele isikutele ja nende Kasahstani Vabariigis asutatud filiaalidele ei tohi anda õigust kasutada maad tähtajatult.

4. Loomastik

4.1. Kasahstani Vabariigi suveräänsete õiguste või jurisdiktsiooni all olevate vete elusvarusid ja kalastuspiirkondi võivad kasutada ja neile pääsevad juurde üksnes Kasahstani Vabariigi lipu all sõitvad Kasahstani Vabariigi territooriumil registreeritud kalalaevad, kui ei ole sätestatud teisiti. Kalalaevadel, mis kuuluvad Euroopa Liidu juriidiliste isikute tütarettevõtjatele, kes on asutatud Kasahstani Vabariigi juriidilise isikuna, ei keelata sõita Kasahstani Vabariigi lipu all.

4.2. Teatavas maa- või veepiirkonnas metsloomade kasutamise loa saamise eesõigus on Kasahstani Vabariigi juriidilistel isikutel.

⁽¹⁾ Kasahstani Vabariigi 13. mai 2003. aasta seaduse nr 415 (mis käsitleb aktsiaseltse) artikkel 64 ja Kasahstani Vabariigi 22. aprilli 1998. aasta seaduse nr 220-I (mis käsitleb piiratud vastutusega äriühinguid ja lisavastutusega äriühingud) artikkel 12.

5. Lubade andmise suhtes kehtivad asutamiskohtlused

Ettevõtted, kes toodavad kaupu, mille suhtes rahvatervise, ohutuse või riikliku julgeoleku kaalutlustel on kehtestatud loaandmine, peavad olema asutatud Kasahstani Vabariigi juriidilise isikuna.

6. Mandrilava

Piiranguid võib kehtestada Kasahstani Vabariigi mandrilava ulatuses.

B. EUROOPA LIIDU RESERVATSIOONID

Euroopa Liit jätab endale õiguse säilitada ja võtta vastu järgmisi meetmeid, mis on vastuolus võrdse kohtlemise alal võetud kohustustega ja vastavalt olukorrale liikmesriigiti erinevad.

1. Kaevandamine kaevandustes ja karjäärides, sealhulgas nafta ja maagaasi kaevandamine

Mõnedes Euroopa Liidu liikmesriikides võivad kehtida piiranguid; Euroopa Liit võib kohaldada piiranguid juriidiliste isikute suhtes, kes on selliste Kasahstani Vabariigi füüsiliste või juriidiliste isikute kontrolli all, kust on pärit üle 5 % Euroopa Liidu nafta- ja maagaasiimpordist.

2. Naftatoodete, gaasi, elektri, auru, kuuma vee ja soojuste tootmine

Mõned Euroopa Liidu liikmesriigid võivad kohaldada piiranguid juriidiliste isikute suhtes, kes on selliste Kasahstani Vabariigi füüsiliste või juriidiliste isikute kontrolli all, kust on pärit üle 5 % Euroopa Liidu nafta- ja maagaasiimpordist.

3. Kalandus

Euroopa Liidu liikmesriikide suveräänsete õiguste või jurisdiktsiooni all olevate vete elusvarusid ja kalastuspiirkondi võivad kasutada ja neile pääsevad juurde üksnes Euroopa Liidu liikmesriigi lipu all sõitvad Euroopa Liidu territooriumil registreeritud kalalaevad, kui ei ole sätestatud teisiti.

4. Kinnisvara, sealhulgas maa omandamine

Mõned Euroopa Liidu liikmesriigid võivad Kasahstani Vabariigi füüsiliste või juriidiliste isikute kontrolli all olevate juriidiliste isikute suhtes kohaldada kinnisvara omandamise piiranguid.

5. Põllumajandus ja jahindus

Mõnes Euroopa Liidu liikmesriigis ei kehti võrdne kohtlemine põllumajandusettevõtetele asutada soovivate Kasahstani Vabariigi füüsiliste või juriidiliste isikute kontrolli all olevate juriidiliste isikute suhtes; Kasahstani Vabariigi füüsiliste või juriidiliste isikute kontrolli all olevate juriidiliste isikute poolt viinamarjaistanduste omandamiseks kehtib teatamis- kohustus või tuleb vajaduse korral taotleda luba.

6. Vesiviljelus

Euroopa Liidu territooriumil ei kehti võrdne kohtlemine vesiviljeluses.

7. Lõhustuvate ja ühinevate tuumamaterjalide ning nende lähteainete kaevandamine ja töötlemine

Mõnedes Euroopa Liidu liikmesriikides võivad kehtida piiranguid.

II LISA

PIIRANGUD, MIDA KASAHSTANI VABARIIK KOHALDAB VASTAVALT ARTIKLI 48 LÕIKELE 2

Euroopa Liidu juriidiline isik, kes tegutseb muus sektoris kui teenindussektor ja kaasab äriühingusiselt üleviidavaid isikuid, peab tegelema kaupade tootmisega ⁽¹⁾.

Äriühingusiselt üleviidavate isikute värbamisel juhtideks ja spetsialistideks peavad olema täidetud majandusvajaduste testi nõuded ⁽²⁾. Majandusvajaduste testi kohaldamine lõpetatakse pärast viie aasta möödumist Kasahstani Vabariigi ühinemisest WTOga ⁽³⁾.

Vähemalt kolme töötajaga ettevõtetes ei tohi äriühingusiselt üleviidavad isikud moodustada üle 50 % iga kategooria kõrgema ja keskastme juhtidest ning spetsialistidest.

Äriühingusiselt üleviidavad isikud võivad lepinguosaliselt siseneda ja seal ajutiselt viibida kuni kolme aasta jooksul ning selleks on nõutav luba, mille annab igal aastal välja pädev asutus.

⁽¹⁾ Äriühingusiselt üleviidavate isikute kaasamine maapõue kasutamise lepingu raames peab toimuma kooskõlas Kasahstani Vabariigi WTOga ühinemise protokolliga.

⁽²⁾ Tööluba antakse välja alles pärast seda, kui sobivaid kandidaate on otsitud pädeva asutuse andmebaasist ja massimeediakanaleis on avaldatud teadaanne vaba ametikoha kohta. See menetlus ei tohi kesta kauem kui ühe kuu. Luba kasutada äriühingusiselt üleviidavaid isikuid antakse pärast seda, kui kõnealused menetlused on lõpule viidud, välja arvatud juhul, kui äriühing on leidnud tema vajadustele vastava kohaliku kandidaadi.

⁽³⁾ Endiselt kohaldatakse kõiki muid nõudeid ja õigusnorme riiki sisenemise ning seal viibimise ja töötamise kohta.

III LISA

III JAOTISE „KAUBANDUS JA ÄRI” 8. PEATÜKI „RIIGIHANKED” KOHALDAMISALA

1. OSA

KESKVALITSUSASUTUSED, KELLE HANKED ON HÕLMATUD KÄESOLEVA LEPINGUGA

Käesoleva lepingu artikli 120 lõike 2 punktis c nimetatud piirmäär:

muude kui ehituskaupade ja -teenuste puhul (käesoleva lisa 4. ja 5. osa) 300 000 Rahvusvahelise Valuutafondi arvestusühikut (edaspidi „SDR”)

ehitusteenuste puhul (käesoleva lisa 6. osa) 7 miljonit SDRi

Euroopa Liidu puhul:

WTO riigihangete lepingu 1. liite Euroopa Liitu käsitlevas 1. lisa loetletud Euroopa Liidu liikmesriikide keskvalitsusasutused. Käesoleva lepingu III jaotise (Kaubandus ja äri) 8. peatükk (Riigihanked) ei hõlma nimekirjas tärniga (*) tähistatud üksusi ega selles nimetatud kaitseministeeriume.

Märkus:

Hankijate nimekiri hõlmab ka nimekirja kantud Euroopa Liidu liikmesriikide hankijatele alluvaid üksusi, mis ei ole eraldi juriidilised isikud.

Kasahstani Vabariigi puhul:

- Kasahstani Vabariigi investeringu- ja arenguministeerium
- Kasahstani Vabariigi energiaministeerium
- Kasahstani Vabariigi põllumajandusministeerium
- Kasahstani Vabariigi rahvamajandusministeerium
- Kasahstani Vabariigi välisministeerium
- Kasahstani Vabariigi tervishoiu- ja sotsiaalministeerium
- Kasahstani Vabariigi rahandusministeerium
- Kasahstani Vabariigi justiitsministeerium
- Kasahstani Vabariigi haridus- ja teadusministeerium
- Kasahstani Vabariigi kultuuri- ja spordiministeerium
- Vabariikliku eelarve täitmist kontrolliv arvepidamiskomitee
- Kasahstani Vabariigi avaliku teenistuse ja korrupsioonivastase võitluse amet
- Riiklik inimõiguste keskus.

Märkus:

Eespool loetletud riigiasutuste hankeid võib korraldada ja läbi viia üksainus asutus, mille kooskõlas õigusaktidega nimetab Kasahstani Vabariigi valitsus.

2. OSA

PIIRKONDLIKUD JA KOHALIKUD VALITSUSASUTUSED, KELLE HANKED ON HÕLMATUD KÄESOLEVA LEPINGUGA

Käesoleva lepingu artikli 120 lõike 2 punktis c nimetatud piirmäär:

muude kui ehituskaupade ja -teenuste puhul (käesoleva lisa 4. ja 5. osa) 400 000 SDRi

ehitusteenuste puhul (käesoleva lisa 6. osa) 7 miljonit SDRi

Euroopa Liidu puhul:

Euroopa Liidu liikmesriikide piirkondlikud valitsusasutused

Märkused:

„Piirkondlikud valitsusasutused” – käesoleva lepingu kohaldamisel selliste haldusüksuste hankijad, kes kuuluvad NUTS 1 või NUTS 2 kategooriasse vastavalt Euroopa parlamendi ja nõukogu 26. mai 2003. aasta määrusele (EÜ) nr 1059/2003, millega kehtestatakse ühine statistiliste territoriaalüksuste liigitus ⁽¹⁾ (NUTS).

Kasahstani Vabariigi puhul:

- Almatõ oblastivalitsus
- Atõrau oblastivalitsus
- Aktõbe oblastivalitsus
- Akmola oblastivalitsus
- Ida-Kasahstani oblastivalitsus
- Žambõli oblastivalitsus
- Lääne-Kasahstani oblastivalitsus
- Karagandõ oblastivalitsus
- Kõzõlorda oblastivalitsus
- Kostanaj oblastivalitsus
- Manggõstau oblastivalitsus
- Pavlodari oblastivalitsus
- Põhja-Kasahstani oblastivalitsus
- Lõuna-Kasahstani oblastivalitsus
- Astana linnavalitsus
- Almatõ linnavalitsus.

Märkus: eespool loetletud riigiasutuste hankeid võib korraldada ja läbi viia üksainus asutus, mille kooskõlas õigusaktidega nimetab Kasahstani Vabariigi valitsus.

⁽¹⁾ ELT L 154, 21.6.2003, lk 1.

3. OSA

MUUD ÜKSUSED, KELLE HANKEID ON HÕLMATUD KÄESOLEVA LEPINGUGA

(puuduvad)

4. OSA

KÄESOLEVA LEPINGUGA HÕLMATUD KAUBAD

Nii Euroopa Liidu kui ka Kasahstani Vabariigi puhul:

1. Käesolevat lepingut kohaldatakse kõigi nende kaupade suhtes, mille hankeid teostavad käesoleva lisa 1.–3. osas loetletud üksused, kui käesolevas lepingus ei ole sätestatud teisiti.
2. Käesoleva lepingu artiklis 137 osutatud kaupade nimekiri

Käesoleva lepingu artiklis 137 osutatud kaubad on kindlaks määratud alljärgnevas tabelis esitatud Maailma Tolliorganisatsiooni rahvusvahelise kaupade kirjeldamise ja kodeerimise harmoneeritud süsteemi (HS) HS-koodiga. Kirjeldus on esitatud üksnes informatsiooniks.

Nr	HS-kood	Kaubagrupp
1	0401 – 0402	Piim ja koor
2	0701 – 0707	Teatavad köögiviljad
3	2501 – 2530	Muud mittemetalletest mineraalidest tooted
4	2801 – 2940	Teatavad kemikaalid ja keemiatooted
5	3101 – 3826	Teatavad kemikaalid ja keemiatooted
6	3917	Plastist torud, voolikud ja lohvid ning nende liitmikud
7	4801	Ajalehepaber, rullides või lehtedena
8	4803	Tualettpaber, salvrätikud, käterätikud, imikumähkmed ja muu majapidamis- ja hügieenitooted
9	5101 – 6006	Tekstiil ja tekstiiltooted
10	7201 – 8113	Mitteväärismetallid ja nendest valmistatud tooted
11	8201 – 8311	Metallist valmistatud, v.a masinad ja seadmed
12	8429	Iseliikuvad buldooseriid, planeerimisbuldooseriid; teehöövliid, planeerijad, skreeperiid, mehaanilised kopad, ekskavaatoriid, kopplaaduriid, tampimismasinad ja teerulliid
13	8501 – 8517	Teatavad masinad ja seadmed
14	8535 – 8548	Teatavad elektriseadmed

Nr	HS-kood	Kaubagrupp
15	8701 30	Roomiktraktorid
16	8701 90	Muud rubriigi 8701 traktorid (v.a rubriigi 8709 traktorid)
17	8702	Mootorsõidukid vähemalt 10 inimese veeks, k.a juht
18	8703	Sõiduautod ja muud mootorsõidukid peamiselt reisijateveoks (v.a rubriigis 8702 nimetatud), k.a universaalid ja võidusõiduautod
19	8704	Mootorsõidukid kaubaveoks
20	8705	Eriotstarbelised mootorsõidukid, v.a sõidukid peamiselt reisijate- või kaubaveoks (näiteks tehnobiautod, autokraanad, tuletõrjeautod, betoonisegamisautod, tänavapühkimis- ja -kastmisautod, liikuvad töökojad, röntgeniautod)
21	8716	Haagised ja poolhaagised; muud mehaanilise jõuallikata sõidukid; nende osad
22	8802	Helikopterid ja kosmoseaparaadid
23	9403 50	Puidust magamistoamööbel
24	9405	Lambid ja valgustid

5. OSA

KÄESOLEVA LEPINGUGA HÕLMATUD TEENUSED

Nii Euroopa Liidu kui ka Kasahstani Vabariigi puhul:

Käesolevat lepingut kohaldatakse selliste teenuste hangete suhtes, mida viivad läbi käesoleva lisa 1.–3. osas loetletud üksused ja mis on kindlaks määratud kooskõlas WTO teenuste sektoripõhises klassifikaatoris (MTN.GNS/W/120) ⁽¹⁾ esitatud ÜRO ühtse tooteklassifikaatori („CPCprov”) 51. alajaoga:

Kauba kirjeldus	CPCprov viitenumber
Telekommunikatsiooniteenused	752 ⁽²⁾
Finantsaudititeenused	86211
Raamatupidamisaruannete kontrollimise teenused	86212
Turu-uuringute korraldamise teenused	86401
Juhtimisalase nõustamise teenused	865
Juhtimisalase nõustamisega seotud teenused	866 ⁽³⁾

⁽¹⁾ Välja arvatud teenuste puhul, mida hankijad peavad hankima teiselt üksuselt, kellel on ainuõigus vastavalt õigus- või haldusnormidele.

⁽²⁾ Kasahstani Vabariigi puhul on välja arvatud kohalikud telekommunikatsiooniteenused, raadio- ja sideteenused, sealhulgas satelliitsideteenused peale teenuste, mida osutavad välisriigi telekommunikatsiooniteenuste osutamise loaga satelliidioperaatorid Kasahstani Vabariigi juriidilistele isikutele, nagu on sätestatud Kasahstani Vabariigi GATSi erikohustuste loendis.

⁽³⁾ Välja arvatud vahekohtu- ja lepitusteenused.

Kauba kirjeldus	CPCprov viitenumber
Arhitektiteenused	8671
Inseneriteenused	8672
Integreeritud inseneriteenused	8673
Linnaplaneerimis- ja maastikuarhitektiteenused	8674
Nendega seotud teadusliku ja tehnilise nõustamise teenused	8675 ⁽¹⁾

Märkus:

Käesoleva lepinguga hõlmatud teenuste suhtes kehtivad piirangud ja tingimused vastavalt kummagi lepinguosalise GATSi erikohustuste loendile.

6. OSA

KÄESOLEVA LEPINGUGA HÕLMATUD EHITUSTEENUSED

Nii Euroopa Liidu kui ka Kasahstani Vabariigi puhul:

Käesolevat lepingut kohaldatakse kõigi klassifikaatoris CPCprov loetletud ehitusteenuste hangete suhtes, mille hankeid teostavad käesoleva lisa 1.–3. osas loetletud üksused.

Märkus:

Käesoleva lepinguga hõlmatud teenuste suhtes kehtivad piirangud ja tingimused vastavalt kummagi lepinguosalise GATSi erikohustuste loendile.

7. OSA

ÜLDMÄRKUSED

Euroopa Liidu puhul:

- III jaotise (Kaubandus ja äri) 8. peatükk (Riigihanked) ei hõlma järgmist:
  - selliste põllumajandustoodete hanked, mis on toodetud põllumajanduslike toetusprogrammide ja toiduabiprogrammide jaoks (näiteks toiduabi, sealhulgas kiire hädaabi), ning
  - ringhäälinguorganisatsioonide hanked saadete ostmiseks, arendamiseks, tootmiseks või ühistootmiseks ja saateajaga seotud lepingud.
- Käesoleva lisa 1. ja 2. osaga hõlmatud hankijate joogivee-, energeetika-, transpordi- ja postiteenustesektori hangete suhtes ei kohaldata käesolevat lepingut, kui need ei ole hõlmatud käesoleva lisa 3. osaga.
- Ahvenamaa suhtes kehtivad eritingimused, mis on ette nähtud Austria, Soome ja Rootsi Euroopa Liiduga ühinemise lepingu Ahvenamaad käsitleva protokolliga nr 2.

⁽¹⁾ Välja arvatud maa seire eesmärgiga kindlaks teha õiguslikud piirid ning õhuseire ja -kaardistus, samuti välja arvatud CPC 86754 vastavalt Kasahstani Vabariigi GATSi erikohustuste loendile.

4. Kaitse- ja julgeolekuvaldkonna üksuste hangete puhul on hõlmatud ainult kaup, mis ei ole tundlik ega sõjamaterjal.
5. Käesoleva lepinguga hõlmatud hankena ei käsitata hanget, kus hankija hangib kauba- ja teenusekomponente, mis ei ole käesoleva lepinguga hõlmatud.

Kasahstani Vabariigi puhul:

1. III jaotise (Kaubandus ja äri) 8. peatükk (Riigihanked) ei hõlma järgmist:
    - a) selliste põllumajandustoodete hanked, mis on toodetud põllumajanduslike toetusprogrammide (näiteks hanked toiduga kindlustatuse tagamiseks) ja toiduabiprogrammide jaoks (näiteks toiduabi, sealhulgas kiire hädaabi);
    - b) ringhäälinguorganisatsioonide hanked saadete ostmiseks, arendamiseks, tootmiseks või ühistootmiseks ja saateajaga seotud lepingud;
    - c) kaupade, ehitustööde ja teenuste hanked vastavalt riigihankeid käsitleva 21. juuli 2007. aasta seaduse nr 303-III artikli 41 lõikele 3, kui see hõlmab teavet, mis kujutab endast riigisaladust;
    - d) hanked, mis on seotud mittesõjalise kosmoseteaduse ja kosmose uurimisega ning ühiste kosmoseprojektide ja -programmide elluviimisega rahvusvahelises koostöös;
    - e) selliste kaupade, ehitustööde ja teenuste hanked, mida pakuvad ainult loomulikud või riiklikud monopolid, ning
    - f) käesoleva lisa 5. osas loetlemata finantsteenuste hanked.
  2. Käesoleva lepingu III jaotise (Kaubandus ja äri) 8. peatükki (Riigihanked) ei kohaldata väikeettevõtetele, vähemuste hulka kuuluvate isikute omanduses olevatele ettevõtetele ega erivajadustega inimeste tööd kasutavatele ettevõtetele tehtud erandite suhtes. Erandina käsitatakse mis tahes eelist, näiteks ainuõigust pakkuda kaupa või teenust, ning mis tahes hinnasoodustust.
  3. Käesoleva lepingu III jaotise (Kaubandus ja äri) 8. peatükki (Riigihanked) ei kohaldata selliste hangete suhtes, mida korraldab käesoleva lepinguga hõlmatud üksus käesoleva lepinguga hõlmamata üksuse nimel.
  4. Käesoleva lepinguga hõlmatud hankena ei käsitata hanget, kus hankija hangib kaupade ja teenuste komponente, mis ei ole käesoleva lepinguga hõlmatud.
  5. Käesoleva lisa 1. ja 2. osaga hõlmatud hankijate joogivee-, energeetika-, transpordi- ja postiteenustesektori hangete suhtes ei kohaldata käesolevat lepingut, kui need ei ole hõlmatud käesoleva lisa 3. osaga.
-

IV LISA

III JAOTISE (KAUBANDUS JA ÄRI) 8. PEATÜKI (RIIGIHANKED) HANKETEABE JA -TEADETE AVALDAMISE KANALID

1. OSA

HANKETEABE AVALDAMISE KANALID

EUROOPA LIIT:

EUROOPA LIIDU TEATAJA

<http://simap.europa.eu>

BELGIA

Seadused, kuninglikud määrused, ministrite määrused ja ringkirjad – le Moniteur Belge

Kohtuotsused – Pasicrisie

BULGAARIA

Seadused ja määrused – Държавен вестник (Riigi teataja)

Kohtuotsused – www.sac.government.bg

Üldkohaldatavad haldusotsused ja kõik menetlused www.aop.bg ja www.cpc.bg

TŠEHHI VABARIIK

Seadused ja määrused – Sbírka zákonů České republiky (Tšehhi Vabariigi seaduste kogu)

Konkurentsiameti otsused – konkurentsiameti otsuste kogumik

TAANI

Seadused ja määrused – Lovtidende

Kohtuotsused – Ugeskrift for Retsvæsen

Haldusotsused ja menetlused – Ministerialtidende

Riigihangete apellatsiooninõukogu otsused – Konkurrencerådets Dokumentation

SAKSAMAA

Seadused ja määrused – Bundesanzeiger

Kohtuotsused: Entscheidungssammlungen des Bundesverfassungsgerichts, Bundesgerichtshofs, Bundesverwaltungsgerichts,

Bundesfinanzhofs sowie der Oberlandesgerichte

EESTI

Seadused, määrused ja üldised haldusotsused: Riigi Teataja

Riigikohtu otsused: Riigi Teataja (3. osa)

IIRIMAA

Seadused ja määrused – Iris Oifigiúil (Iiri valitsuse ametlik väljaanne)

KREEKA

Kreeka ametlik väljaanne – Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας

HISPAANIA

Õigusaktid – Boletín Oficial des Estado

Kohtuotsused – ametlik väljaanne puudub

PRANTSUSMAA

Õigusaktid – ajakiri „Officiel de la République française”

Kohtuotsused – Recueil des arrêts du Conseil d’Etat

Revue des marchés publics

HORVAATIA

Narodne novine – <http://www.nn.hr>

ITAALIA

Õigusaktid – Gazzetta Ufficiale

Kohtuotsused – ametlik väljaanne puudub

KÜPROS

Õigusaktid – vabariigi ametlik väljaanne (Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας)

Kohtuotsused: kõrgema ülemkohtu otsused – riigi trükikoda (Αποφάσεις Ανωτάτου Δικαστηρίου 1999 – Τυπογραφείο της Δημοκρατίας)

LÄTI

Õigusaktid – „Latvijas Vēstnesis” (ametlik teataja)

LEEDU

Õigus- ja haldusnormid – Leedu Vabariigi ametlik väljaanne („Valstybės Žinios”)

Kohtuotsused – Leedu ülemkohtu bulletin „Teismų praktika”; Kõrgema halduskohtu bulletin „Administracinių teismų praktika”

LUKSEMBURG

Õigusaktid – Memorial

Kohtuotsused – Pasicrisie

UNGARI

Õigusaktid – Magyar Közlöny (Ungari Vabariigi Teataja)

Kohtuotsused – Közbeszerzési Értesítő – a Közbeszerzések Tanácsa

Hivatalos Lapja (Riigihangete bulletin – Riigihangete Nõukogu Teataja)

MALTA

Õigusaktid – Government Gazette

MADALMAAD

Õigusaktid – Nederlandse Staatscourant ja/või Staatsblad

Kohtuotsused – ametlik väljaanne puudub

AUSTRIA

Õigusaktid – Österreichisches Bundesgesetzblatt Amtsblatt zur Wiener Zeitung

Kohtuotsused – Sammlung von Entscheidungen des Verfassungsgerichtshofes

Sammlung der Entscheidungen des Verwaltungsgerichtshofes -administrativrechtlicher und finanzrechtlicher Teil

Amtliche Sammlung der Entscheidungen des OGH in Zivilsachen

POOLA

Õigusaktid – Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej (Poola Vabariigi ametlik väljaanne)

Kohtuotsused – „Zamówienia publiczne w orzecznictwie. Wybrane orzeczenia zespołu arbitrów i Sądu Okręgowego w Warszawie” (valik Varssavi vahekohtute ja piirkondlike kohtute otsuseid)

PORTUGAL

Õigusaktid – Diário da República Portuguesa 1a Série A e 2a série

Kohtuotsused – Boletim do Ministério da Justiça

Colectânea de Acordos do SupremoTribunal Administrativo;

Colectânea de Jurisprudencia das Relações

RUMEENIA

Seadused ja määrused – Monitorul Oficial al României (Rumeenia Teataja)

Kohtulahendid, üldkohaldatavad haldusotsused ja menetlused – www.anrmap.ro

SLOVEENIA

Õigusaktid – Sloveenia ametlik väljaanne

Kohtuotsused – ametlik väljaanne puudub

SLOVAKKIA

Õigusaktid – Zbierka zákonov (seaduste kogu)

Kohtuotsused – ametlik väljaanne puudub

SOOME

Suomen Säädoskokoelma – Finlands Författningssamling (Soome seadustekogu)

ROOTSI

Svensk Författningssamling (Rootsi seadustekogu)

ÜHENDKUNINGRIIK

Õigusaktid – HM Stationery Office

Kohtuotsused – Law Reports

„Public Bodies” (Riigiasutused) – HM Stationery Office

KASAHSTANI VABARIIK:

Kasahstani Vabariigi riigihangete veebisait <http://goszakup.gov.kz>

Kasahstani Vabariigi reguleerivate õigusaktide infosüsteem <http://adilet.zan.kz>

2. OSA

TEADETE AVALDAMISE KANALID

Euroopa Liidu puhul:

Euroopa Liidu Teataja <http://simap.europa.eu>

Kasahstani Vabariigi puhul:

Kasahstani Vabariigi riigihangete veebisait <http://goszakup.gov.kz>

V LISA

III JAOTISE (KAUBANDUS JA ÄRI) 14. PEATÜKI (VAIDLUSTE LAHENDAMINE) KOHASED VAHEKOHTUMENETLUSE EESKIRJAD

Üldsätted

1. Käesoleva lepingu III jaotise (Kaubandus ja äri) 14. peatükis (Vaidluste lahendamine) ja käesolevates eeskirjades kasutatakse järgmisi mõisteid:
  - a) „nõustaja” – isik, kelle vaidluses osalev lepinguosaline on palganud nõustamiseks või abistamiseks seoses vahekohtumenetlusega;
  - b) „vahekohtunik” – lepingu artikli 177 alusel nõuetekohaselt moodustatud vahekohtu liige;
  - c) „assistent” – isik, kes vahekohtuniku ametisse nimetamise tingimuste kohaselt teostab uurimisi või abistab vahekohtunikku;
  - d) „kaebuse esitanud lepinguosaline” – lepinguosaline, kes taotleb vahekohtu moodustamist käesoleva lepingu artikli 176 alusel;
  - e) „lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati” – lepinguosaline, kes väidetavalt rikub käesoleva lepingu artiklis 173 osutatud sätteid;
  - f) „vahekohus” – käesoleva lepingu artikli 177 kohaselt moodustatud kohus;
  - g) „lepinguosalise esindaja” – töötaja või isik, kelle lepinguosaline on ametisse nimetanud käesoleva lepinguga seotud vaidluse puhul;
  - h) „päev” – kalendripäev;
  - i) „tööpäev” – kõik päevad, mis ei ole riigipühad, laupäevad ega pühapäevad.
2. Korralduslike küsimustega seotud kulud, sealhulgas vahekohtunike tasud ja kulud, kannavad lepinguosalisel ühiselt.

Teadaanded

3. Taotluse konsultatsioonide pidamiseks ja vahekohtu moodustamise taotlus esitatakse teisele lepinguosalisele elektroonselt või faksi, tähtsaadetise, kulleri või muu sidevahendi abil, mis tagab kõnealuse saatmise registreerimise.
4. Kumbki vaidluses osalev lepinguosaline ja vahekohus edastavad kõik dokumendid peale konsultatsioonide pidamise taotluse ja vahekohtu moodustamise taotluse teisele lepinguosalisele ja vajaduse korral igale vahekohtunikule e-kirja teel ja faksi, tähtsaadetise, kulleri või muu sidevahendi abil, mis tagab kõnealuse saatmise registreerimise. Kui ei ole tõendatud teisti, loetakse e-kiri kätte toimetatuks selle saatmise kuupäeval. Kui tõendavad dokumendid on konfidentsiaalsed või e-postiga saatmiseks liiga suured, võib saatev lepinguosaline saata need dokumendid teisele lepinguosalisele ja vajaduse korral igale vahekohtunikule muus elektroonses vormingus ühe päeva jooksul pärast saatmist e-posti teel. Sellisel juhul teatab dokumenti saatev lepinguosaline e-posti teel teisele lepinguosalisele ja vajaduse korral vahekohtunikele dokumendi saatmisest ja selle sisust.
5. Kõik teated adresseeritakse vastavalt kas Kasahstani Vabariigi valitsusele või Euroopa Komisjoni kaubanduse peadirektoraadile. 30 päeva jooksul alates lepingu III jaotise „Kaubandus ja äri” kohaldamise algusest vahetavad lepinguosalisel andmeid, mis on vajalikud käesolevate vahekohtumenetluse eeskirjade punktide 3 ja 4 kohase elektroonsel side pidamiseks. Kui e-posti või muu elektroonsel side aadressid muutuvad, teatatakse sellest viivitamata teisele lepinguosalisele ja vajaduse korral vahekohtule.
6. Taotluses, teates, kirjalikus esildises või muus vahekohtu menetlusega seotud dokumendis esinevaid kirjavigu võib parandada, saates kiiresti uue dokumendi, kus muudatused on selgelt välja toodud.

7. Kui dokumendi kättetoimetamise tähtaja viimane päev on laupäev, pühapäev või Euroopa Liidu või Kasahstani Vabariigi riigipüha, loetakse kättetoimetamise tähtaja viimaseks päevaks järgmine tööpäev. Kui lepinguosaline saab dokumendi päeval, mis on selle lepinguosalise riigipüha, loetakse dokument kätte toimetatuks järgmisel tööpäeval. Dokumendi kättesaamise kuupäevaks loetakse selle kättetoimetamise kuupäev.

Vahekohtumenetluse alustamine

8. a) Kui käesoleva lepingu artikli 177 või käesolevate vahekohtumenetluse eeskirjade punkti 19, 20 või 47 kohaselt valitakse vahekohtu liige loosi teel, toimub loosimine kaebuse esitanud lepinguosalise valitud ajal ja kohas, mis antakse viivitamata teada lepinguosalisele, kelle vastu kaebus esitati. Lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, võib soovi korral loosimise ajal kohal olla. Loosimine toimub igal juhul, selle/nende lepinguosalis(t)e juuresolekul, kes on kohale tulnud.
- b) Kui vahekohtu liige valitakse käesoleva lepingu artikli 177 või käesolevate vahekohtumenetluse eeskirjade punkti 19, 20 või 47 kohaselt loosi teel ning koostöökomiteel on kaks eesistujat, viivad loosimise läbi mõlemad eesistujad või nende määratud isikud, või üks eesistuja, kui teine eesistuja või tema määratud isik ei nõustu loosimisel osalema.
- c) Lepinguosalsed teatavad valitud vahekohtunikele nende ametisse nimetamisest.
- d) Vahekohtunik, kes on ametisse nimetatud vastavalt käesoleva lepingu artiklis 177 kehtestatud menetlusele, kinnitab koostöökomiteele oma valmisolekut teenida vahekohtu liikmena viie päeva jooksul alates kuupäevast, mil talle tema ametissenimetamisest teatati.
- e) Kui vaidluses osalevad lepinguosalsed ei lepi kokku teisiti, peavad lepinguosalsed ja vahekohus koosoleku kas vahetult või asjakohaste sidevahendite kaudu seitsme päeva jooksul pärast vahekohtu moodustamist. Lepinguosalsed ja vahekohus teevad otsused küsimustes, mida lepinguosalsed ja vahekohus peavad asjakohaseks, nagu töötasu ja kulude hüvitamine. Töötasu makstakse ja kulud hüvitatakse vastavalt WTO normidele.
9. a) Kui lepinguosalsed ei lepi viie päeva jooksul pärast vahekohtunike valimise kuupäeva kokku teisiti, on vahekohtu ülesanne
- „vaadata vahekohtu moodustamise taotluses nimetatud meede läbi vaidluses osalevate lepinguosaliste poolt osutatud lepingu asjakohaste sätete alusel, kontrollida kõnealuse meetme kokkusobivust käesoleva lepingu artiklis 173 viidatud sätetega ja esitada käesoleva lepingu artiklite 180, 181, 182 ja 195 kohane aruanne.“*
- b) Lepinguosalsed peavad vahekohtule selle kokkulepitud volitustest teatama kolme päeva jooksul pärast nende suhtes kokkuleppele jõudmist.

Esmased esildised

10. Kaebuse esitanud lepinguosaline esitab oma esmase kirjaliku esildise hiljemalt 20 päeva pärast vahekohtu moodustamist. Lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, esitab oma kirjaliku vastuse hiljemalt 20 päeva pärast esmase kirjaliku esildise kättesaamise kuupäeva.

Vahekohtute töö

11. Vahekohtu eesistuja juhatab kõiki istungeid. Vahekohus võib delegeerida eesistujale volitused teha haldus- ja menetlusotsuseid.
12. Kui käesoleva lepingu III jaotise (Kaubandus ja äri) 14. peatükis (Vaidluste lahendamine) ei ole sätestatud teisiti, võib vahekohus oma tegevuses kasutada kõiki sidevahendeid, sealhulgas telefoni, faksi ja arvutisidet.
13. Vahekohtu aruteludes võivad osaleda üksnes vahekohtunikud, kuid vahekohus võib lubada nende assistentidel viibida arutelu juures.

14. Aruannete koostamise eest vastutab üksnes vahekohus ja seda ülesannet ei tohi delegeerida.
15. Kui tekib menetlusküsimus, mis ei ole hõlmatud käesoleva lepingu III jaotise (Kaubandus ja äri) 14. peatüki (Vaidluste lahendamine) ega lepingu V–VII lisaga, võib vahekohus pärast lepinguosalistega konsulteerimist võtta kasutusele sobiva menetluse, mis on kooskõlas nimetatud sätetega.
16. Kui vahekohus peab vajalikuks muuta mõnda menetluses rakendatavat tähtaega (v.a käesoleva lepingu III jaotises (Kaubandus ja äri) 14. peatükis (Vaidluste lahendamine) sätestatud tähtajad) või teha muid menetluslikke või haldusmuudatusi, teatab ta vaidluses osalevatele lepinguosalistele kirjalikult muudatuste põhjustest, märkides ära vajaliku tähtaja või muudatuse.

Asendamine

17. Kui vahekohtunik ei saa osaleda käesoleva lepingu III jaotise (Kaubandus ja äri) 14. peatüki (Vaidluste lahendamine) kohases vahekohtumenetluses, kui ta end taandab või kui ta tuleb käesoleva lepingu VI lisas sätestatud käitumisjuhendi nõuete täitmata jätmise tõttu asendada, valitakse talle asendaja kooskõlas käesoleva lepingu artikliga 177 ja käesolevate vahekohtumenetluse eeskirjade punktiga 8.
18. Kui vaidluses osalev lepinguosaline on arvamusel, et vahekohtunik ei täida käitumisjuhendis sätestatud nõudeid ja tuleks seetõttu asendada, esitab ta selle kohta teate teisele vaidluses osalevale lepinguosalisele 15 päeva jooksul pärast seda, kui ta on saanud tõendeid selle kohta, et vahekohtunik on käitumisjuhendit oluliselt rikkunud.
19. Juhul kui vaidluses osalev lepinguosaline on arvamusel, et vahekohtunik (välja arvatud vahekohtu eesistuja) ei täida käitumisjuhendis sätestatud nõudeid, konsulteerivad lepinguosalistes omavahel, ja juhul kui nad jõuavad vahekohtuniku asendamise osas kokkuleppele, valivad nad uue vahekohtuniku vastavalt käesoleva lepingu artiklile 177 ja käesolevate vahekohtumenetluse eeskirjade punktile 8.

Kui vaidluses osalevad lepinguosalistes ei jõua vahekohtuniku väljavahetamise küsimuses kokkuleppele, võib ükskõik kumb vaidluses osalev lepinguosaline taotleda, et küsimus edastataks vahekohtu eesistujale, kes teeb lõpliku otsuse.

Juhul kui vahekohtu eesistuja jõuab sellise taotluse põhjal arvamusele, et vahekohtunik ei täida käitumisjuhendis sätestatud nõudeid, valitakse uus vahekohtunik vastavalt käesoleva lepingu artiklile 177 ja käesolevate vahekohtumenetluse eeskirjade punktile 8.

20. Juhul kui lepinguosaline on arvamusel, et vahekohtu eesistuja ei täida käitumisjuhendis sätestatud nõudeid, konsulteerivad lepinguosalistes omavahel, ja juhul kui nad jõuavad vahekohtuniku asendamise osas kokkuleppele, valivad nad uue eesistuja vastavalt käesoleva lepingu artiklile 177 ja käesolevate vahekohtumenetluse eeskirjade punktile 8.

Kui lepinguosalistes ei jõua vahekohtu eesistuja väljavahetamise küsimuses kokkuleppele, võib ükskõik kumb lepinguosaline taotleda, et küsimus edastataks ühele isikutest, kes on kantud käesoleva lepingu artikli 196 lõike 1 kohasesse eesistujate osanimekirja. Kõnealuse isiku valib loosi teel koostöökomitee eesistuja või tema määratud isik. Sel viisil valitud isiku otsus vahekohtu eesistuja väljavahetamise küsimuses on lõplik.

Kui sel viisil valitud isik otsustab, et algne eesistuja ei täida käitumisjuhendis sätestatud nõudeid, valib ta loosi teel uue eesistuja ülejäänud isikute seast, kes on kantud käesoleva lepingu artikli 196 lõikes 1 osutatud eesistujate osanimekirja. Uus vahekohtu eesistuja valitakse viie päeva jooksul alates kuupäevast, millal käesolevas lõikes osutatud otsus tehakse.

21. Käesolevate vahekohtumenetluse eeskirjade punktides 18, 19 ja 20 sätestatud menetluste teostamise ajaks peatatakse vahekohtumenetluse töö.

Istungid

22. Vahekohtu eesistuja määrab kokkuleppel vaidluses osalevate lepinguosalistes ja teiste vahekohtu liikmetega kindlaks istungi kuupäeva ja kellaaja ning esitab selle kohta kirjaliku kinnituse vaidluses osalevatele lepinguosalistes. Selle teabe teeb avalikkusele kättesaadavaks menetluse logistilise korralduse eest vastutav lepinguosaline, välja arvatud juhul, kui istung on üldsusele suletud. Vahekohus võib jätta istungi kokku kutsumata, välja arvatud juhul, kui üks lepinguosaline ei ole sellega nõus.

23. Kui lepinguosalisel ei lepi kokku teisiti, toimub istung Brüsselis, juhul kui kaebuse esitanud lepinguosaline on Kasahstani Vabariik, ja Astanas, kui kaebuse esitanud lepinguosaline on Euroopa Liit.
24. Vahekohus võib kokku kutsuda täiendava istungi, kui lepinguosalisel selles kokku lepivad.
25. Kõik vahekohtunikud peavad kogu istungi ajal kohal olema.
26. Järgmised isikud võivad istungil osaleda olenemata sellest, kas istungid on üldsusele avatud või mitte:
  - a) vaidluses osalevate lepinguosaliste esindajad;
  - b) vaidluses osalevate lepinguosaliste nõustajad;
  - c) halduspersonal, tõlgid, tõlkijad ja protokollijad ning
  - d) vahekohtunike assistendid.Vahekohtu poole võib pöörduda vaid vaidluses osaleva lepinguosalise esindaja või nõustaja.
27. Kumbki vaidluses osalev lepinguosaline esitab hiljemalt viis päeva enne istungi kuupäeva vahekohtule nimekirja isikutest, kes esitavad istungil suulisi väiteid ja selgitusi lepinguosalise nimel, ja teistest istungil osalevatest esindajatest ja nõustajatest.
28. Vahekohus korraldab istungi järgmisel viisil, tagades, et kaebuse esitanud lepinguosalisele ja lepinguosalisele, kelle vastu kaebus esitati, antakse võrdselt aega:

Väited

- a) kaebuse esitanud lepinguosalise väited,
- b) selle lepinguosalise väited, kelle vastu kaebus esitati.

Vastuväited

- a) kaebuse esitanud lepinguosalise väited,
- b) selle lepinguosalise vasturepliik, kelle vastu kaebus esitati.

29. Vahekohus võib esitada mõlemale vaidluses osalevale lepinguosalisele küsimusi igal ajal istungi jooksul.
30. Vahekohus korraldab iga istungi protokoll koostamise ja selle edastamise vaidluses osalevatele lepinguosalistele nii kiiresti kui võimalik. Vaidluses osalevad lepinguosalisel võivad protokoll koosta märkusi esitada ning vahekohus võib neid märkusi arvesse võtta.
31. Kumbki vaidluses osalev lepinguosaline võib kümne päeva jooksul pärast istungi kuupäeva esitada istungil tekkinud küsimuste kohta täiendavaid kirjalikke esildisi.

Kirjalikud küsimused

32. Vahekohus võib igal ajal menetluse käigus esitada ühele või mõlemale vaidluses osalevale lepinguosalisele kirjalikke küsimusi. Kummalegi vaidluses osalevale lepinguosalisele esitatakse koopia vahekohtu esitatud küsimustest.
33. Vaidluses osalev lepinguosaline saadab ka teisele vaidluses osalevale lepinguosalisele koopia oma kirjalikust vastusest vahekohtu küsimustele. Kumbki vaidluses osalev lepinguosaline võib esitada teise lepinguosalise vastuse kohta kirjalikke märkusi, mis tuleb kohale toimetada viie päeva jooksul pärast vastuse kättesaamise kuupäeva.

Konfidentsiaalsus

34. Vaidluses osalev lepinguosaline ja tema nõustajad kohtlevad teise vaidluses osaleva lepinguosalise poolt vahekohtule esitatud ja konfidentsiaalseks tunnistatud teavet konfidentsiaalsena. Kui vaidluses osalev lepinguosaline esitab vahekohtule oma kirjalike esildiste konfidentsiaalse versiooni, esitab ta teise lepinguosalise taotluse korral hiljemalt 15 päeva pärast kas taotluse või esildise kuupäeva, sõltuvalt sellest, kumb on hilisem, esildistes sisalduva teabe kohta mittekonfidentsiaalse ülevaate, mida võib üldsusele avaldada, ning selgituse selle kohta, miks avalikustamata teave on konfidentsiaalne. Käesolevad eeskirjad ei keela vaidluses osaleval lepinguosalisel avaldada üldsusele oma seisukohti sellises ulatuses, et teise lepinguosalise esitatud teabele viidates ei avalda ta teise lepinguosalise poolt konfidentsiaalseks tunnistatud teavet.

Kui lepinguosalise esildised ja väited sisaldavad konfidentsiaalset teavet, on vahekohtu istung kinnine. Kui istung toimub kinnise istungina, järgivad vaidluses osalevad lepinguosalsed ja nende nõustajad vahekohtu istungite konfidentsiaalsuse nõuet.

Vahekohtu aruande mittekonfidentsiaalne versioon

35. Kui vahekohtu aruanne sisaldab teavet, mille lepinguosaline on tunnistanud konfidentsiaalseks, koostab vahekohus aruandest mittekonfidentsiaalse versiooni. Lepinguosalistele antakse võimalus esitada mittekonfidentsiaalse versiooni kohta kirjalikke märkusi, mida vahekohus võtab arvesse oma aruande lõpliku mittekonfidentsiaalse versiooni koostamisel.

Ühepoolsed kontaktid

36. Vahekohus ei kohtu ega võta ühendust lepinguosalisega ilma teise lepinguosalise juuresolekuta.
37. Ükski vahekohtu liige ei või arutada menetlusobjekti mis tahes aspekti ühe või mõlema vaidluses osaleva lepinguosalisega ilma teiste vahekohtunike juuresolekuta.

Amicus curiae esildised

38. Kui lepinguosalsed ei lepi kolme päeva jooksul pärast vahekohtu moodustamist kokku teisiti, võib vahekohus võtta vastu kirjalikke esildisi, mille vaidluses osaleva lepinguosalise territooriumil asuvad füüsilised või juriidilised isikud, kes on vaidluses osalevate lepinguosaliste valitsustest sõltumatud, on esitanud omal algatusel, tingimusel et need esitatakse kümne päeva jooksul pärast vahekohtu moodustamise kuupäeva, et need on lühikesed, kahekordse reavahega maksimaalselt 15 lehekülge pikad ja et need puudutavad otseselt vahekohtu käsitletavat faktilist või õiguslikku küsimust.
39. Esildis sisaldab selle koostanud füüsilise või juriidilise isiku kirjeldust, nimetades sealhulgas tema kodakondsuse või tegevuskoha, tegevuse laadi, õigusliku seisundi, üldeesmärgid ja rahastamisallikad, ning täpsustab kõnealuse isiku huvid vahekohtumenetluses. See koostatakse vastavalt käesolevate eeskirjade punktidele 42 ja 43 vaidluses osalevate lepinguosaliste poolt valitud keeltes.
40. Vahekohus loetleb oma aruandes kõik esildised, mis ta on saanud ja mis vastavad käesolevate eeskirjade menetluskorra punktidele 38 ja 39. Vahekohus ei ole kohustatud oma aruandes käsitlema kõnealustes esildistes esitatud väiteid. Vahekohus esitab kõik esildised vaidluses osalevatele lepinguosalistele märkuste tegemiseks. Vaidluses osalevad lepinguosalsed esitavad märkused kümne päeva jooksul pärast esildise kättesaamist ning vahekohus võtab neid märkusi arvesse.

Kiireloomulised juhtumid

41. Käesoleva lepingu III jaotise (Kaubandus ja äri) 14. peatükis (Vaidluste lahendamine) osutatud kiireloomuliste juhtumite korral kohandab vahekohus pärast lepinguosalistega konsulteerimist käesolevates eeskirjades nimetatud tähtaegu vastavalt vajadusele ja teatab lepinguosalistele kõnealustest kohandustest.

Kirjalik ja suuline tõlge

42. Käesoleva lepingu artiklis 174 osutatud konsultatsioonide jooksul ja mitte hiljem kui käesolevate eeskirjade punkti 8 alapunktis e osutatud koosolekul püüavad vaidluses osalevad lepinguosalisel leppida kokku vahekohtu menetluse ühises töökeeles.
43. Kui vaidluses osalevad lepinguosalisel ühises töökeeles kokku leppida ei suuda, esitab iga lepinguosaline kirjalikud esildised oma valitud keeles. Sellisel juhul esitab kõnealune lepinguosaline samal ajal tõlke teise lepinguosalisel poolt valitud keelde, välja arvatud siis, kui tema esildised on kirjutatud ühes Maailma Kaubandusorganisatsiooni töökeeles. Lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, korraldab ütluste suulise tõlke lepinguosalisel valitud keeltesse.
44. Vahekohtu aruanded esitatakse vaidluses osalevate lepinguosalisel valitud keeles või keeltes.
45. Käesolevate eeskirjade kohaselt koostatud dokumentide tõlgete täpsuse kohta võivad kõik vaidluses osalevad lepinguosalisel märkusi esitada.
46. Kumbki lepinguosaline kannab oma kirjalike esildiste tõlkimise kulud. Vahekohtu aruande tõlkimise kulud kannavad vaidluses osalevad lepinguosalisel võrdselt.

Muud menetlused

47. Käesolevaid eeskirju kohaldatakse ka käesoleva lepingu artiklis 174, artikli 184 lõikes 2, artikli 185 lõikes 2, artikli 186 lõikes 3 ja artikli 187 lõikes 2 sätestatud menetluste suhtes. Vahekohus kohandab käesolevates eeskirjades sätestatud tähtaegu vastavalt eritähtaegadele, mis on kõnealustes menetlustes ette nähtud vahekohtu aruande vastuvõtmiseks.

—

VI LISA

**III JAOTISE (KAUBANDUS JA ÄRI) 14. PEATÜKI (VAIDLUSTE LAHENDAMINE) KOHANE VAHEKOHTUTE
LIIKMETE JA VAHENDAJATE KÄITUMISJUHEND**

Mõisted

1. Käesolevas käitumisjuhendis kasutatakse järgmisi mõisteid:
  - a) „vahekohtunik” – lepingu artikli 177 alusel nõuetekohaselt moodustatud vahekohtu liige;
  - b) „kandidaat” – üksikisik, kelle nimi on lepingu artiklis 196 nimetatud vahekohtunike nimekirjas ja kelle valimist vahekohtu liikmeks kaalutakse lepingu artikli 177 alusel;
  - c) „assistent” – isik, kes vahekohtuniku ametisse nimetamise tingimuste kohaselt teostab uurimisi või abistab vahekohtunikku;
  - d) „menetlus” – vahekohtumenetlus käesoleva lepingu III jaotise (Kaubandus ja äri) 14. peatüki (Vaidluste lahendamine) alusel, kui ei ole sätestatud teisiti;
  - e) „töötajad” – vahekohtuniku puhul tema juhendamise ja kontrolli all olevad isikud, välja arvatud assistendid;
  - f) „vahendaja” – isik, kes teostab vahendusmenetlust kooskõlas käesoleva lepingu VII lisaga.

Menetlusega seotud kohustused

2. Kandidaadid ja vahekohtuniku on sõltumatud ja erapooletud ning käituvad eeskujulikult, väldivad ebasobivat või ebasobivana tunduvat käitumist ning otseseid ja kaudseid huvide konflikte, et tagada vaidluste lahendamise korra usaldusväärsus ja erapooletus. Endised vahekohtunikud peavad järgima käesoleva käitumisjuhendi eeskirjades 15, 16, 17 ja 18 sätestatud kohustusi.

Avalikustamiskohustus

3. Enne enda kinnitamist vahekohtunikuks käesoleva lepingu III jaotise (Kaubandus ja äri) 14. peatüki (Vaidluste lahendamine) alusel avalikustab kandidaat kõik huvid, suhted ja küsimused, mis võivad mõjutada tema sõltumatust ja erapooletust või põhjendatult tekitada menetluses ebasobiva käitumise või erapoolikuse mulje. Sel eesmärgil teeb kandidaat mõistlikes piirides kõik endast sõltuva, et selgitada välja kõik sellised huvid, suhted ja küsimused.
4. Kandidaat või vahekohtunik esitab käesoleva käitumisjuhendi tegeliku või võimaliku rikkumisega seotud teabe kirjalikult ja üksnes koostöökomiteele, et lepinguosalisel saaks seda asja arutada.
5. Kui vahekohtunik on valitud, teeb ta ka edaspidi mõistlikes piires kõik endast sõltuva, et selgitada välja kõik käesoleva käitumisjuhendi eeskirjas 3 nimetatud huvid, suhted või küsimused, ja avalikustab need. Avalikustamiskohustus on pidev ülesanne, mis nõuab vahekohtunikult kõikide selliste huvide, suhete ja küsimuste avalikustamist, mis võivad tekkida menetluse mis tahes etapis. Vahekohtunik avalikustab sellised huvid, suhted ja küsimused, teatades neist kirjalikult koostöökomiteele, et lepinguosalisel saaks neid arutada.

Vahekohtunike ülesanded

6. Vahekohtunikuks valimise kinnitamisega on vahekohtunik valmis oma ülesandeid täitma ja täidab neid põhjalikult, kiiresti, ausalt ja hoolikalt kogu menetluse jooksul.
7. Vahekohtunik käsitleb üksnes neid küsimusi, mis menetluses tõstatatakse ja mis on vajalikud vahekohtu aruande koostamiseks, ega delegeeri seda ülesannet kellelegi teisele.

8. Vahekohtunik võtab kõik vajalikud meetmed tagamaks, et tema assistent ja töötajad on teadlikud käesoleva käitumisjuhendi eeskirjades 2, 3, 4, 5, 16, 17 ja 18 ning täidavad neid.
9. Vahekohtunik ei astu menetlusega seoses ühepoolsetesse kontaktidesse.

Vahekohtunike sõltumatus ja erapooletus

10. Vahekohtunik peab olema sõltumatu ja erapooletu, vältima ebasobiva või erapoolikuse mulje teket ega tohi lasta ennast mõjutada isiklikest huvidest, välisest survest, poliitilistest tõekspidamistest, üldsuse nõudmistest, lojaalsusest pooltele ega kriitikakartusest.
11. Vahekohtunik ei võta otseselt ega kaudselt ühtegi kohustust ega võta vastu ühtegi hüve, mis võiks takistada või tunduda takistavat tema ülesannete nõuetekohast täitmist.
12. Vahekohtunik ei kasuta oma ametiseisundit vahekohtus isiklikes ega erahuvides. Vahekohtunik väldib tegevusi, mis võivad tekitada mulje, et teda saab mõjutada.
13. Vahekohtunik ei tohi lasta rahalistel, ärilistel, erialastel, isiklikel ega sotsiaalsetel suhetel või kohustustel mõjutada oma käitumist ega otsuseid.
14. Vahekohtunik peab vältima selliste suhete tekkimist või rahaliste huvide omandamist, mis võivad mõjutada tema erapooletust või mis võivad põhjendatult jätta ebasobiva või erapooliku mulje.

Endiste vahekohtunike kohustused

15. Kõik endised vahekohtunikud peavad vältima tegevusi, mis võivad jätta mulje, et nad olid oma ülesannete täitmisel erapoolikud või said kasu vahekohtu otsusest või aruandest.

Konfidentsiaalsus

16. Vahekohtunik või endine vahekohtunik ei avalikusta ega kasuta menetlusega seotud või menetluse käigus saadud mitteavalikku teavet muuks otstarbeks kui menetluse huvides, ning ta ei avalikusta ega kasuta mitte mingil juhul seda teavet isikliku kasu saamiseks või kasu saamiseks teistele või teiste huvide kahjustamiseks.
17. Vahekohtunik ei avalikusta vahekohtu otsust osaliselt ega tervikuna enne selle avaldamist vastavalt käesoleva lepingu III jaotise („Kaubandus ja äri”) 14. peatükile („Vaidluste lahendamine”).
18. Vahekohtunik või endine vahekohtunik ei avalikusta kunagi teavet vahekohtu nõupidamiste ega ühegi vahekohtuniku seisukohtade kohta.

Kulud

19. Iga vahekohtunik peab arvestust menetlusele kulunud aja ja oma kulude kohta ning esitab nende kohta lõpparuande, samuti peab ta arvestust oma assistendi ja töötajate tööaja ja kulude kohta.

Vahendajad

20. Käesolevas käitumisjuhendis kirjeldatud norme, mida kohaldatakse vahekohtunike ja endiste vahekohtunike suhtes, kohaldatakse *mutatis mutandis* ka vahendajate suhtes.

VII LISA

III JAOTISE (KAUBANDUS JA ÄRI) 14. PEATÜKI (VAIDLUSTE LAHENDAMINE) KOHANE VAHENDUS-
MEHCHANISM

Artikkel 1

Eesmärk

Käesoleva lisa eesmärk on aidata leida põhjaliku ja kiire menetluse teel ning vahendaja abiga mõlemat lepinguosalist rahuldav lahendus.

A jagu

Vahendusmehhanismi raames kohaldatav menetlus

Artikkel 2

Teabenõue

1. Mis tahes ajal enne vahendusmenetluse algatamist võib lepinguosaline esitada taotluse saada teavet lepinguosalistevahelist kaubandust või investeeringuid kahjustava meetme kohta. Sellise taotluse saanud lepinguosaline esitab kahekümne päeva jooksul pärast taotluse saamist kirjaliku vastuse, mis sisaldab tema märkusi taotluses esitatud teabe kohta.
2. Kui vastust esitav lepinguosaline leiab, et ta ei saa vastust esitada kahekümne päeva jooksul pärast taotluse saamist, teatab ta taotlevale lepinguosalisele viivituse põhjustest ja teatab, mis ajaks on tal enda hinnangul võimalik vastus esitada.

Artikkel 3

Menetluse algatamine

1. Lepinguosaline võib igal ajal teisele lepinguosalisele kirjaliku taotluse saatmisega nõuda, et lepinguosalsed algataksid vahendusmenetluse. Taotlus peab olema piisavalt üksikasjalik, et sellest selguksid taotluse esitanud lepinguosalise probleemid, ning:
  - a) nimetama ära konkreetse kõnealuse meetme;
  - b) kirjeldama väidetavat kahjulikku mõju, mida meede avaldab taotluse esitanud lepinguosalise arvates praegu või tulevikus lepinguosalistevahelisele kaubandusele või investeeringutele, ning
  - c) selgitama, kuidas on taotluse esitanud lepinguosalise arvates kõnealune mõju seotud selle meetmega.
2. Vahendusmenetluse võib algatada vaid lepinguosalistevahelise vastastikusel kokkuleppel. Lõike 1 kohase taotluse saanud lepinguosaline võtab taotluse heasoovlikule kaalumisele ning nõustub sellega või lükkab selle tagasi kirjalikult kümne päeva jooksul alates kättesaamisest.

Artikkel 4

Vahendaja valimine

1. Lepinguosalsed püüavad vahendaja isiku kokku leppida 15 päeva jooksul pärast käesoleva lisa artikli 3 lõikes 2 osutatud taotlusele nõustoleku saamist.

2. Kui lepinguosalisel ei suuda käesoleva artikli lõikes 1 sätestatud aja jooksul vahendaja isikus kokkuleppele jõuda, võib kumbki lepinguosaline paluda koostöökomitee esistujal või tema määratud isikul valida vahendaja loosi teel käesoleva lepingu artikli 196 lõike 1 kohaselt koostatud nimekirjast. Mõlema lepinguosalise esindajatele saadetakse aegsasti kutse olla loosi tõmbamise ajal kohal. Loosimine toimub igal juhul, selle/nende lepinguosalis(t)e juuresolekul, kes on kohale tulnud.
3. Koostöökomitee esimees või tema esindaja valib vahendaja viie päeva jooksul pärast lõikes 2 nimetatud taotluse esitamist.
4. Kui käesoleva lisa artikli 3 kohase taotluse esitamise ajaks ei ole käesoleva lepingu artikli 196 lõikes 1 osutatud nimekirja koostatud, valitakse vahendaja loosi teel ühe või mõlema lepinguosalise poolt ametlikult kandidaadiks esitatud isikute seast.
5. Kui lepinguosalisel ei lepi kokku teisiti, ei ole vahendaja kummagi lepinguosalise kodanik.
6. Vahendaja aitab erapooletul ja läbipaistval viisil lepinguosalistel meetmes ja selle võimalikus kaubandusele avalduvas mõjus selgust saada ning jõuda mõlemat lepinguosalist rahuldava lahenduseni.
7. Käesoleva lepingu VI lisas esitatud vahekohtute liikmete ja vahendajate käitumisjuhendit kohaldatakse vahendajate suhtes *mutatis mutandis*.
8. Käesoleva lepingu V lisas esitatud vahekohtumenetluse eeskirjade punkte 3–7 (teatamine) ja 42–46 (kirjalik ja suuline tõlge) kohaldatakse *mutatis mutandis*.

Artikkel 5

Vahendusmenetluse eeskirjad

1. Pärast vahendaja nimetamist esitab vahendusmenetluse algatanud lepinguosaline kümne päeva jooksul vahendajale ja teisele lepinguosalisele kirjalikult probleemi üksikasjaliku kirjelduse, mis sisaldab eelkõige teavet asjaomase meetme toimimise ja selle mõju kohta kaubandusele. Teine lepinguosaline võib esitada probleemi kirjelduse kohta oma märkused kirjalikult 20 päeva jooksul pärast kirjelduse kättesaamise kuupäeva. Kumbki lepinguosaline võib oma kirjelduses ja märkustes esitada mis tahes teavet, mida ta peab vajalikuks.
2. Vahendaja võib valida asjaomases meetmes ja selle võimalikus kaubandusele avalduvas mõjus selguse saamiseks sobivaima viisi. Eelkõige võib vahendaja korraldada lepinguosaliste kohtumisi, pidada lepinguosalistega nõu ühiselt või eraldi, kasutada vastava ala ekspertide või sidusrühmade abi või nõu ning pakkuda lepinguosalistele igasugust täiendavat tuge, mida nad soovivad. Enne vastava ala ekspertide ja sidusrühmade abi ja nõu kasutamist peab vahendaja nõu lepinguosalistega.
3. Vahendaja ei anna nõu ega esita märkusi selle kohta, kas vaidlusalune meede on kooskõlas käesoleva lepinguga. Vahendaja võib anda nõu ja pakkuda lepinguosalistele kaalumiseks välja lahenduse. Lepinguosalised võivad selle heaks kiita, tagasi lükata või leppida kokku teistsuguses lahenduses.
4. Vahendusmenetlus viiakse läbi selle lepinguosalise territooriumil, kellele taotlus esitati, või vastastikusel kokkuleppel mis tahes muus asukohas või muul viisil.
5. Lepinguosalised püüavad jõuda mõlemat lepinguosalist rahuldava lahenduseni 60 päeva jooksul alates vahendaja nimetamisest. Kuni lõplikule kokkuleppele jõudmiseni võivad lepinguosalisel kaaluda võimalikke ajutisi lahendusi.
6. Kokkulepitud lahenduse ja ajutise lahenduse võib vormistada koostöökomitee otsusena. Mõlemat lepinguosalist rahuldavad lahendused tehakse üldsusele teatavaks. Avaldatud versioon ei tohi sisaldada teavet, mille lepinguosaline on tunnistanud konfidentsiaalseks.
7. Lepinguosaliste taotlusel esitab vahendaja neile kirjaliku faktiaruande, andes lühiviisevaate järgmisest: i) probleemi valmistanud meede; ii) järgitud menetlused; iii) mõlemat lepinguosalist rahuldav lahendus, milles on kokkuleppele jõutud, sealhulgas võimalikud ajutised lahendused. Vahendaja annab lepinguosalistele aruandekavandi kohta märkuste esitamiseks 15 päeva. Pärast nimetatud ajavahemiku jooksul lepinguosalistelt saadud märkuste arvessevõtmist esitab vahendaja lepinguosalistele 15 päeva jooksul kirjalikult lõpliku faktiaruande. Faktiaruandes ei tõlgendata käesolevat lepingut.

8. Menetlus lõpetatakse:
- lepinguosaliste vahel ühiselt kokkulepitud lahenduse vastuvõtmisega selle vastuvõtmise kuupäeval;
  - lepinguosaliste vastastikusel kokkuleppel menetluse ükskõik millises etapis nimetatud kokkuleppe sõlmimise kuupäeval;
  - vahendaja poolt pärast lepinguosalistega nõu pidamist tehtud kirjaliku avaldusega selle kohta, et vahendustegevuse jätkamine oleks kasutu, nimetatud avalduse esitamise kuupäeval; või
  - lepinguosalise poolt pärast mõlemat lepinguosalist rahuldavate lahenduste otsimist vahendusmenetluses ning pärast vahendaja nõuannete ja väljapakutud lahenduste kaalumist tehtud kirjaliku avaldusega selle avalduse esitamise kuupäeval.

B jagu

Rakendamine

Artikkel 6

Ühiselt kokkulepitud lahenduse rakendamine

- Kui lepinguosalised on jõudnud lahenduses kokkuleppele, võtavad mõlemad lepinguosalised vajalikud meetmed, et rakendada mõlemat lepinguosalist rahuldav lahendus kokkulepitud ajaraamistikus.
- Rakendav lepinguosaline teatab teisele lepinguosalisele kirjalikult igast mõlemat lepinguosalist rahuldava lahenduse rakendamiseks võetavast meetmest.

C jagu

Üldsätted

Artikkel 7

Konfidentsiaalsus ja seos vaidluste lahendamise

- Kui lepinguosalised ei lepi kokku teisiti ja ilma et see piiraks käesoleva lisa artikli 5 lõike 6 kohaldamist, on menetluse kõik etapid, sealhulgas kõik nõuanded ja väljapakutud lahendused, konfidentsiaalsed. Sellest hoolimata võib lepinguosaline avaldada üldsusele vahenduse toimumise fakti.
- Vahendusmenetlus ei piira lepinguosaliste õigusi ja kohustusi, mis tulenevad käesoleva lepingu III jaotise (Kaubandus ja äri) 14. peatüki (Vaidluste lahendamine) vaidluste lahendamist käsitlevatest sätetest või muudest lepingutest.
- Enne vahendusmenetluse alustamist ei ole vaja pidada käesoleva lepingu III jaotise (Kaubandus ja äri) 14. peatüki (Vaidluste lahendamine) raames ette nähtud konsultatsioone. Siiski peaks lepinguosaline enne vahendusmenetluse algatamist kasutama muid käesolevas lepingus ette nähtud koostöö- ja konsulteerimissätteid.
- Lepinguosaline ei võta muudes käesoleva lepingu või mis tahes muu lepingu kohastes vaidluste lahendamise menetlustes aluseks ega kasuta tõenditena, samuti ei võta vahekohus arvesse
  - teise lepinguosalise poolt vahendusmenetluse käigus esitatud seisukohti ning käesoleva lisa artikli 5 lõike 2 alusel kogutud teavet;
  - asjaolu, et teine lepinguosaline on väljendanud valmisolekut olla nõus vahendusmenetluses käsitletud meetme suhtes leitud lahendusega, ega
  - vahendaja antud nõu ega tema tehtud ettepanekuid.
- Vahendaja ei või tegutseda vahekohtu liikmena käesoleva lepingu või WTO lepingu kohases vaidluste lahendamise menetluses, mis on seotud sama meetmega, mille puhul ta on olnud vahendaja.

*Artikkel 8***Tähtajad**

Kõiki käesolevas lisas osutatud tähtaegu võib muuta lepinguosaliste kokkuleppel.

*Artikkel 9***Kulud**

1. Kumbki lepinguosaline kannab oma vahendusmenetluses osalemise kulud ise.
  2. Korralduslike küsimustega seotud kulud, sealhulgas vahendaja tasu ja kulud, kannavad lepinguosalisel ühiselt ja võrdselt. Vahendaja tasu vastab käesoleva lepingu V lisas sätestatud vahekohtumenetluse eeskirjade punkti 8 alapunktis e ette nähtud vahekohtu eesistuja tasule.
-

PROTOKOLL
vastastikuse haldusabi kohta tolliküsimustes

Artikkel 1

Mõisted

Käesolevas protokollis kasutatakse järgmisi mõisteid:

- a) „tollialased õigusaktid” – lepinguosaliste territooriumil kohaldatavad õigusnormid, millega reguleeritakse kaupade importi, eksporti ja transiiti ning nende suunamist muudele tolliprotseduuridele, sealhulgas keelustamis-, piiramis- ja kontrollimeetmed;
- b) „taotluse esitanud asutus” – pädev haldusasutus, kes esitab käesoleva protokolliga kohase abitaotluse ja kelle lepinguosaline on selleks otstarbeks määranud;
- c) „taotluse saanud asutus” – pädev haldusasutus, kes saab käesoleva protokolliga kohase abitaotluse ja kelle lepinguosaline on selleks otstarbeks määranud;
- d) „isikuandmed” – teave kindlakstehtud või kindlakstehtava üksikisiku kohta;
- e) „tollialaseid õigusakte rikkuv toiming” – tollialaste õigusaktide rikkumine või rikkumise katse.

Artikkel 2

Kohaldamisala

1. Lepinguosalised abistavad teineteist oma pädevuse piires ning käesoleva protokolliga ettenähtud viisil ja tingimustel, et tagada oma tollialaste õigusaktide õige rakendamine nimetatud õigusakte rikkuvate toimingute ärahoidmise, uurimise ja tõkestamise kaudu.
2. Käesolevas protokollis sätestatud abistamine tolliküsimustes hõlmab kõiki lepinguosaliste haldusasutusi, kes on pädevad kohaldama käesolevat protokolliga. See ei piira nende eeskirjade kohaldamist, millega reguleeritakse vastastikuse abi andmist kriminaalasjades. Samuti ei hõlma see niisuguse teabe vahetamist, mis on saadud kohtuorganite taotlusel kasutatud volituste abil, välja arvatud juhul, kui nimetatud organid on andnud loa sellise teabe edastamiseks.
3. Käesolev protokoll ei hõlma tollimaksude, maksude ega rahatrahvide sissenõudmiseks antavat abi.

Artikkel 3

Abistamine taotluse korral

1. Taotluse esitanud asutuse palvel esitab taotluse saanud asutus talle kogu asjakohase teabe, mis aitab taotluse esitanud asutusel tagada tollialaste õigusaktide õige kohaldamise, sealhulgas teabe, mis käsitleb täheldatud või kavandatud toiminguid, millega rikutakse või võidakse rikkuda neid õigusakte.
2. Kui taotluse esitanud asutus seda taotleb, teatab taotluse saanud asutus talle:
  - a) kaupade ühe lepinguosalise territooriumilt eksportimise ja teise lepinguosalise territooriumile importimise asjaolud (faktid ja tingimused), näidates vajaduse korral kaupade suhtes kohaldatud tolliprotseduuri;
  - b) kaupade ühe lepinguosalise territooriumile importimise ja teise lepinguosalise territooriumilt eksportimise asjaolud (faktid ja tingimused), näidates vajaduse korral kaupade suhtes kohaldatud tolliprotseduuri.
3. Taotluse esitanud asutuse taotluse korral võtab taotluse saanud asutus tema suhtes kehtivate õigusnormide raames vajalikke meetmeid, et tagada erijärelevalve järgmise üle:
  - a) füüsilised ja juriidilised isikud, kelle puhul on alust arvata, et nad on või on olnud seotud tollialaseid õigusakte rikkuvate toimingutega;

- b) kohad, kuhu kaubavarusid on kogutud viisil, mis annab alust arvata, et tegemist on tollialaseid õigusakte rikkuvate toimingutega;
- c) transporditud või transportimiseks ettenähtud kaubad, mille puhul on alust arvata, et tegemist on tollialaseid õigusakte rikkuvate toimingutega;
- d) transpordivahendid kaupadega, mille puhul on alust arvata, et tegemist on tollialaseid õigusakte rikkuvate toimingutega.

Artikkel 4

Abistamine omal algatusel

Lepinguosalised abistavad teineteist omal algatusel ning kooskõlas oma õigusnormidega, kui nad peavad seda vajalikuks tollialaste õigusaktide õige kohaldamise huvides, esitades eelkõige teavet:

- a) toimingute kohta, mis rikuvad või tunduvad rikkuvat tollialaseid õigusakte ja võivad teisele lepinguosalisele huvi pakkuda;
- b) tollialaseid õigusakte rikkuvate toimingute teostamise uute vahendite ja meetodite kohta;
- c) kaupade kohta, mis on teadaolevalt tollialaste õigusaktide rikkumise objektid;
- d) füüsiliste ja juriidiliste isikute kohta, kelle puhul on alust arvata, et nad on või on olnud seotud tollialaseid õigusakte rikkuvate toimingutega;
- e) transpordivahendite kohta, mille puhul on alust arvata, et neid on kasutatud, kasutatakse või võidakse kasutada tollialaseid õigusakte rikkuvateks toiminguteks.

Artikkel 5

Edastamine ja teavitamine

Taotluse esitanud asutuse palvel võtab taotluse saanud asutus tema suhtes kohaldatavate õigusnormide kohaselt kõik vajalikud meetmed, et edastada taotluse saanud asutuse territooriumil tegutsevale või seal asuvale adressaadile kõik dokumendid ja teatada talle kõikidest otsustest, mis pärinevad taotluse esitanud asutuselt ja kuuluvad käesoleva protokolliga kohaldamisalasse.

Dokumentide edastamise või otsuste teatavaks tegemise taotlused tehakse kirjalikult taotluse saanud asutuse ametlikus keeles või sellele asutusele vastuvõetavas keeles.

Artikkel 6

Abitaotluste vorm ja sisu

1. Käesoleva protokolliga kohased taotlused koostatakse kirjalikult. Taotlusele lisatakse selle täitmiseks vajalikud dokumendid. Kiireloomulistel juhtudel võib vastu võtta ka suulisi taotlusi, kuid need tuleb viivitamata kirjalikult kinnitada.
2. Lõike 1 kohased taotlused peavad sisaldama järgmisi andmeid:
  - a) taotluse esitanud asutus;
  - b) taotluse ese ja põhjus;
  - c) taotletav meede;
  - d) asjakohased õigusnormid ja muud õiguslikud asjaolud;

- e) võimalikult täpsed ja terviklikud andmed uuritavate füüsiliste ja juriidiliste isikute kohta;
  - f) asjaga seotud faktide ja juba teostatud uurimise kokkuvõte;
  - g) muu teave, mida on vaja taotluse täitmiseks.
3. Taotlused esitatakse taotluse saanud asutuse ametlikus keeles või sellele asutusele vastuvõetavas keeles. Seda nõuet ei kohaldata lõike 1 alusel esitatud taotlusele lisatud dokumentide suhtes.
4. Kui taotlus ei vasta lõigetes 1 kuni 3 loetletud vorminõuetele, võib nõuda selle parandamist või täiendamist; seni võib võtta tarvitusele ettevaatusabinõusid.

Artikkel 7

Taotluste täitmine

1. Abitaotluse täitmiseks toimib taotluse saanud asutus oma pädevuse ja võimaluste piires nii, nagu ta toimiks enda nimel või sellesama lepinguosalise muude ametiasutuste taotlusel, esitades teavet, mis on juba asutuse käsutuses, tehes vajalikke järelepärimisi või korraldades nende tegemist. Käesolevat kohaldatakse ka kõigi muude asutuste suhtes, kellele taotluse saanud asutus on taotluse adresseerinud, juhul kui ta ei saa ise tegutseda.
2. Abitaotlusi täidetakse taotluse saanud lepinguosalise õigusnormide kohaselt. Juhul kui taotlust ei ole võimalik täita, teatatakse sellest viivitamata taotluse esitanud lepinguosalisele.
3. Lepinguosalise nõuetekohaselt volitatud ametnikud võivad teise lepinguosalise nõusolekul ja viimase kehtestatud tingimustel viibida vastavalt lõikele 1 taotluse saanud asutuse või muu asjaomase asutuse ruumides, et hankida teavet, mis on seotud tollialaseid õigusakte rikkuvate või rikkuda võivate toimingutega ja mida taotluse esitanud asutus vajab käesoleva protokolliga kohaldamiseks.
4. Ühe lepinguosalise nõuetekohaselt volitatud ametnikud võivad teise lepinguosalise nõusolekul ja viimase kehtestatud tingimustel viibida viimase territooriumil tehtavate uurimiste juures.

Artikkel 8

Teabedastuse vorm

1. Taotluse saanud asutus teeb uurimiste tulemused taotluse esitanud asutusele teatavaks kirjalikult ning lisab asjaomased dokumendid, tõestatud koopiad või muud materjalid.
2. Nimetatud teave võib olla elektroonses vormis.
3. Originaaldokumendid esitatakse üksnes taotluse korral juhul, kui tõestatud koopiast ei piisa. Nimetatud originaaldokumendid tagastatakse esimesel võimalusel.

Artikkel 9

Erandid abistamiskohustusest

1. Abi andmisest võib keelduda või selle andmise võib siduda teatud tingimuste ja nõuetega juhul, kui lepinguosaline leiab, et käesoleva protokolliga kohane abi:
- a) võib kahjustada käesoleva protokolliga kohase abitaotluse saanud Kasahstani Vabariigi või Euroopa Liidu liikmesriigi suveräänsust või

- b) võib ohustada avalikku korda, julgeolekut või muid olulisi huve, eelkõige käesoleva protokolli artikli 10 lõikes 2 nimetatud juhtudel, või
- c) rikub tööstus-, äri- või ametisaladust.
2. Taotluse saanud asutus võib abi osutamise edasi lükata põhjendusel, et see takistab käimasolevat uurimist, vastutusele võtmist või kohtumenetlust. Sel juhul konsulteerib taotluse saanud asutus taotluse esitanud asutusega, et teha kindlaks, kas abi on võimalik anda selliste tingimuste ja nõuete alusel, mida taotluse saanud asutus vajalikuks peab.
3. Kui taotluse esitanud asutus palub abi, mida ta ise ei suudaks taotluse korral anda, viitab ta sellele asjaolule oma taotluses. Sel juhul otsustab taotluse saanud asutus, kuidas sellisele taotlusele vastata.
4. Lõigetes 1 ja 2 osutatud juhtudel tuleb taotluse saanud asutuse otsus ja selle põhjendused viivitamatult edastada taotluse esitanud asutusele.

Artikkel 10

Teabevahetus ja konfidentsiaalsus

1. Igasugune käesoleva protokolli kohaselt mis tahes kujul edastatud teave on konfidentsiaalne või piiratud kasutusega, olenevalt kummagi lepinguosalise kehtivatest eeskirjadest. Selle teabe suhtes kehtib ametisaladuse hoidmise kohustus ja kaitse, mis laieneb samalaadsetele andmetele kooskõlas selle teabe saanud lepinguosalise asjakohaste õigusaktide ja Euroopa Liidu institutsioonide suhtes kohaldatavate vastavate õigusnormidega.
2. Isikuandmeid võib vahetada üksnes siis, kui vastuvõttev lepinguosaline kohustub neid andmeid kaitsma viisil, mida edastav lepinguosaline peab piisavaks.
3. Kui käesoleva protokolli alusel saadud teavet kasutatakse tollialaste õigusaktide rikkumise kohta algatatud haldus- või kohtumenetlustes, peetakse seda käesoleva protokolli kohaseks. Seepärast võivad lepinguosalised käesoleva protokolli sätete kohaselt saadud teavet ja uuritud dokumente kasutada tõenditena oma tõendusmaterjalides, aruannetes ja ütlustes ning kohtusse esitatud asjades ja süüdistustes. Teabe esitanud või nimetatud dokumendid kättesaadavaks teinud pädevale asutusele teatatakse sellisest teabe ja dokumentide kasutamisest.
4. Käesoleva protokolli alusel saadud teavet kasutatakse üksnes käesolevas protokollis sätestatud eesmärkideks. Kui üks lepinguosaline soovib seda teavet muul otstarbel kasutada, peab tal selleks olema teabe andnud asutuse eelnev kirjalik nõusolek. Teabe sellisel kasutamisel tuleb võtta arvesse selle asutuse kehtestatud piiranguid.

Artikkel 11

Ekspertid ja tunnistajad

Taotluse saanud asutuse ametnikul võib talle antud volituste piires lubada esineda eksperdi või tunnistajana haldus- või kohtumenetluses, mis käsitleb käesoleva protokolliga hõlmatud küsimusi, ja esitada menetluses vajalikke esemeid, dokumente või nende tõestatud koopiaid. Sellise palve peab ametnikule esitama taotluse esitanud asutus ja selles tuleb täpselt nimetada, millises haldus- või kohtuasutuses ametnik peab esinema ning millistes küsimustes ja millise ametikoha või kvalifikatsiooni tõttu teda küsitletakse.

Artikkel 12

Abistamiskulud

Lepinguosalised loobuvad kõikidest nõuetest teineteisele, mis on seotud käesolevast protokollist tulenevate kulutuste hüvitamisega, välja arvatud asjaoludest sõltuvalt kulutused ekspertidele ja tunnistajatele ning sellistele tõlkidele ja tõlkijatele, kes ei ole avalikud teenistujad.

*Artikkel 13***Rakendamine**

1. Käesoleva protokolliga rakendamise eest vastutab ühelt poolt Kasahstani Vabariigi toll ja teiselt poolt Euroopa Komisjoni pädevad talitused ning vajaduse korral Euroopa Liidu liikmesriikide toll. Nemad otsustavad kõigi käesoleva lisa kohaldamiseks vajalike praktiliste meetmete ja toimingute üle, võttes arvesse eelkõige isikuandmete kaitse valdkonnas kehtivaid eeskirju.
2. Lepinguosalised peavad teineteisega nõu ja teatavad seejärel teineteisele üksikasjalikest rakenduseeskirjadest, mis nad on käesoleva protokolliga sätete kohaselt vastu võtnud.

*Artikkel 14***Muud lepingud**

1. Võttes arvesse Euroopa Liidu ja Euroopa Liidu liikmesriikide vastavat pädevust:
    - a) ei mõjuta käesoleva protokolliga sätteid lepinguosaliste kohustusi, mis tulenevad muudest rahvusvahelistest lepingutest ja konventsioonidest;
    - b) loetakse, et käesoleva protokolliga sätteid täiendavad vastastikuse abi lepinguid, mis on sõlmitud või võidakse sõlmida Euroopa Liidu mõne liikmesriigi ja Kasahstani Vabariigi vahel, ning
    - c) käesoleva protokolliga sätteid ei mõjuta Euroopa Komisjoni pädevate talituste ja Euroopa Liidu liikmesriikide tolliasutuste vahelist teabevahetust käsitlevate Euroopa Liidu sätete kohaldamist mis tahes teabe puhul, mis on saadud käesoleva protokolliga alusel ning mis võib Euroopa Liidule või Euroopa Liidu liikmesriikidele huvi pakkuda.
  2. Olenemata käesoleva artikli lõikest 1 on käesolev protokoll ülimuslik mis tahes kahepoolsete vastastikuse abi lepingute suhtes, mis on sõlmitud või sõlmitakse mõne Euroopa Liidu liikmesriigi ja Kasahstani Vabariigi vahel, juhul kui viimaste sätteid ei ole kooskõlas käesoleva protokolliga.
  3. Käesoleva protokolliga kohaldamisega seotud küsimused lahendatakse lepinguosalistevahelise korrapärase tollidialoogi raames.
-